

**POSTMODERN DÖNEMDE KAMUSAL
MEKÂNIN DÖNÜŞÜMÜNÜN KAPALI
SİTELER ÜZERİNDEN İNCELENMESİ:
İSTANBUL, GÖKTÜRK ÖRNEĞİ**

Doktora Tezi

Ülkü ÇELEBİ GÜRKAN

Eskişehir 2017

**POSTMODERN DÖNEMDE KAMUSAL MEKÂNIN DÖNÜŞÜMÜNÜN
KAPALI SİTELER ÜZERİNDEN İNCELENMESİ:
İSTANBUL, GÖKTÜRK ÖRNEĞİ**

Ülkü ÇELEBİ GÜRKAN

DOKTORA TEZİ

Mimarlık Anabilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. Nuray ÖZASLAN

Eskişehir

Anadolu Üniversitesi

Fen Bilimleri Enstitüsü

Aralık 2017

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Ülkü Çelebi Gürkan'ın "*Postmodern Dönemde Kamusal Mekânın Dönüşümünün Kapalı Siteler Üzerinden İncelenmesi: İstanbul, Göktürk Örneği*" başlıklı tezi 08.12.2017 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından değerlendirilerek "Anadolu Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği"nin ilgili maddeleri uyarınca, Mimarlık Anabilim dalında Doktora tezi olarak kabul edilmiştir.

	<u>Unvanı Adı Soyadı</u>	<u>İmza</u>
Üye (Tez Danışmanı)	: Prof. Dr. Nuray ÖZASLAN	
Üye	: Prof. Dr. Murat GÜL	
Üye	: Doç. Dr. Berna ÜSTÜN	
Üye	: Doç. Dr. Ayşen ÇELEN ÖZTÜRK	
Üye	: Yard. Doç. Dr. Feryal Ayşin KOÇAK TURHANOĞLU	

Enstitü Müdürü

ÖZET

POSTMODERN DÖNEMDE KAMUSAL MEKÂNIN DÖNÜŞÜMÜNÜN KAPALI SİTELER ÜZERİNDEN İNCELENMESİ: İSTANBUL, GÖKTÜRK ÖRNEĞİ

Ülkü ÇELEBİ GÜRKAN

Mimarlık Anabilim Dalı

Anadolu Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Aralık 2017

Danışman: Prof. Dr. Nuray ÖZASLAN

Farklı fiziksel, sosyal, ekonomik ve kültürel katmanların bir araya gelerek sosyal yaşamın mekânı oluşturduğu kentsel örüntülerin omurgasını oluşturan kamusal mekânlar, tarihsel süreç içerisinde olduğu gibi, günümüzde de sürekli değişen ve dönüşen mekânlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Neoliberal yeniden yapılanmanın bir parçası olarak ortaya çıkan ve postmodern kentsel uygulama biçimlerinden biri olan kapalı siteler çağdaş kentte kamusal mekânın niteliğini dönüştüren önemli mekânsal öğelerden biridir. Bu çalışmanın amacı; kentsel mekânın temel unsurlarından biri olan kamusal mekân olgusunun değişen niteliğine kapalı sitelerin etkisini incelemektir. Çalışmanın kavramsal çerçevesi postmodern konut alanlarının kentsel kamusal mekânın morfolojik özellikleri ve kullanım değeri üzerindeki etkisini ortaya koymaya yöneliktir. Çalışmanın temel varsayımı 1980'den günümüze kadar geçen süreçte gelişen postmodern kentsel gelişim ve değişim modellerinden biri olan kapalı sitelerin fiziksel özelliklerinin kamusal mekânların biçimlenişi ve kullanımı üzerinde doğrudan etkili olduğu ve kentsel kamusal mekânın niteliğinin farklılaşmasına neden olduğu şeklindedir. Çalışma kapsamında alan çalışması olarak seçilen Göktürk, İstanbul kentsel alanı dışındadır. Çalışmanın kavramsal çerçevesi ve alan çalışması bölümleri makro, mezo ve mikro olmak üzere üç temel ölçek üzerine kurgulanmıştır. Çalışma ile kentsel mekânda sayıları gittikçe artan kapalı siteler ile çevrelerindeki kamusal mekânlar arasındaki etkileşimi açıklayabilmek için bir değerlendirme modelinin ortaya konulması hedeflenmiştir. Araştırma bulguları Göktürk'te kamusal bütünlük olarak tanımlayabileceğimiz kentsel alanın kapalı sitelerin kümelenmesiyle oluşan özelleşmiş bir kentsel mekâna dönüştüğünü gösterirken, kamusal mekânların kapalı sitelere giriş-çıkışları sağlayan ve kapalı sitelerde oturanların ihtiyaç-arzularını karşılayan metaların geçişine olanak sağlayan alanlar haline geldiği tespit edilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Kamusal mekân, Postmodern kent, İstanbul, Göktürk, Kapalı siteler.

ABSTRACT

TRANSFORMATION OF PUBLIC AREA IN POST-MODERN PERIOD THROUGH GATED COMMUNITIES: THE CASE OF ISTANBUL GÖKTÜRK

Ülkü ÇELEBİ GÜRKAN

Department of Architecture

Anadolu University, Graduate School of Sciences, December 2017

Supervisor: Prof. Dr. Nuray ÖZASLAN

Public spaces, which form the backbone of urban patterns, the combination of different physical, social, economic and cultural layers to create space of social life, are seen as constantly changing and transforming places today, as they have been in the historical process. Gated communities that emerged as the extension of neoliberal reconstruction and one of the postmodern urbanization styles is an important spatial element that transforms the quality of public spaces in a modern city. The aim of this study is to examine the impact of gated communities on the changing quality of public spaces that is one of the basic elements of urban area. Conceptual framework of the study aims to put forward the effect of postmodern residential area on morphological features and usage value of urban public spaces. The basic assumption of the study is that, physical characteristics of gated communities which is one of the postmodern urban development and transformation models that improved in the period from 1980 up to now has direct effect on formation and use of public spaces and differed the quality of urban public spaces. In the scope of study, Göktürk Village that is located outside of Istanbul urban area was chosen for the case study. Conceptual framework and field work of the study were built on three basic scales which are macro, meso and micro. With this study, it was aimed to put forward an assessment model in order to explain the interaction between constantly increasing gated communities and public spaces around them. Research findings show that the public spaces that can be defined as public integrity has turned into a private urban area formed by the clusters of gated communities in Göktürk and detects those public spaces have turned into places that enable entrance-exit to gated communities and transition of goods that fulfill needs-demands of gated community residents.

Keywords: Public spaces, Postmodern city, Istanbul, Göktürk, Gated community.

Efe'ye...

TEŞEKKÜR

Öncelikle konunun belirlenmesinden çalışmanın sonuçlandırılmasına kadar bu tezin oluşmasında büyük katkısı olan, bilgi ve zamanını esirgemeyen ve akademisyen kimliği ile bana örnek olan değerli danışman hocam Prof. Dr. Nuray ÖZASLAN'a üzerimdeki emeği ve yol göstericiliği için en derin teşekkürlerimi sunarım. Sonsuz desteği olmasaydı bu çalışma var olamazdı. Tez izleme jürimde bulunan, değerli bilgileriyle çalışmanın olgunlaşp gelişmesini sağlayan ve önerileri ile çalışmamı yönlendiren sayın Prof. Dr. Murat GÜL ve sayın Doç. Dr. Berna ÜSTÜN'e en içten teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca çalışmanın teslim aşamasında değerli yorumları ile katkıda bulunan ve tezin son halini almasını sağlayan sayın hocalarım Doç. Dr. Ayşen ÇELEN ÖZTÜK ve Yrd. Doç. Dr. Feryal Ayşın KOÇAK TURHANOĞLU'na teşekkür ederim.

Öğrenim hayatım boyunca benim için fedakârlıkta bulunan, beni her koşulda destekleyen ve her zaman yanımda olup bana güç veren annem Zeynep ÇELEBİ ve babam Mehmet ÇELEBİ başta olmak üzere tüm aileme teşekkürlerimi sunarım. Son olarak anlayış ve desteğiyle herkesten çok yanımda olan, sevgisi ve inancı ile beni motive eden sevgili eşim Baki Tolga GÜRKAN'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Gösterdiği sabır ve destek için ne kadar teşekkür etsem az.

Ülkü ÇELEBİ GÜRKAN

Aralık 2017

25/12/2017

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Bu tezin bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmamın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu olmak üzere tüm aşamalarında bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi; bu çalışmanın Anadolu Üniversitesi tarafından kullanılan “bilimsel intihal tespit programı”yla tarandığını ve hiçbir şekilde “intihal içermediğini” beyan ederim. Herhangi bir zamanda, çalışmamla ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçları kabul ettiğimi bildiririm.

Ülkü ÇELEBİ GÜRKAN

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
BAŞLIK SAYFASI	i
JURİ VE ENSTİTÜ ONAYI.....	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT.....	iv
TEŞEKKÜR	v
ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNEMESİ.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar DİZİNİ.....	ix
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	x
1. GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Amacı ve Kapsamı	1
1.2. Araştırmanın Yöntemi.....	5
1.3. Orijinal Katkı	9
2. KENTSEL MEKÂNIN DEĞİŞİMİ VE KAMUSALLIK OLGUSU	14
2.1. Kentsel Mekânın Değişen Niteliği.....	14
2.2. Tarihsel Süreç İçerisinde Kamusal Mekân	17
2.3. Modern Kent ve Kamusal Olgusu.....	30
2.4. Modern Kentin ve Barındırdığı Kamusal Olgunun Eleştirisi	36
2.5. Postmodern Süreçte Kamusal Mekânın Değişimi.....	39
2.6. Kamusal Mekânın Karakteri ve Mekânsal Parametreleri	46
3. POSTMODERN DÖNEM KENTSEL TASARIM YAKLAŞIMLARININ GENEL KARAKTERİ.....	52
3.1. Küreselleşme ve Neoliberalizm	55
3.2. Postmodern Kentsel Tasarım Yaklaşımları	70
3.2.1. Yeni şehircilik akımı (New urbanism)	74
3.3. Mahalle Yaşamına ve Kamusal Mekâna Duyulan Özlem.....	81
3.4. Modern Kente Yönelik Eleştiriler	94
3.4.1. Güvenlik / suç korkusu	94

3.4.2. Kurgu	101
3.5. Postmodern Yaşam Tarzının Konut Alanları: Kapalı Siteler	104
4. GÖKTÜRK ÖRNEĞİNDE POSTMODERN DÖNEMDE KAMUSAL	
MEKÂNIN KAPALI SİTELER ÜZERİNDEN İNCELENMESİ	115
4.1. Postmodern Dönemin İstanbul'daki Kentsel Gelişmelere Etkisi	115
4.1.1. Küreselleşen İstanbul'da kentsel mekânın değişimi ve süreç içerisinde yer alan kent aktörleri.....	117
4.2. İstanbul'da Postmodern Kentsel Tasarım Uygulamalarının Gelişimi:	
Göktürk Örneği	128
4.2.1. Göktürk'ün konumu ve kentle ilişkisi.....	128
4.2.2. Göktürk'te neoliberal kentleşmenin başlangıcı: İlk uygulama-Kemer Country	131
4.2.3. Kemer Country sonrası mekânsal gelişim süreci	142
4.3. Alan Çalışması	154
4.3.1 İstanbul Caddesi.....	162
4.3.2. Cumhuriyet Caddesi.....	218
4.3.3. Harmanlar Caddesi.....	244
4.4. Alan Çalışmasının Değerlendirilmesi	267
5. SONUÇ VE TARTIŞMA	278
KAYNAKLAR	285
EKLER	
ÖZGEÇMİŞ	

TABLolar DİZİNİ

	<u>Sayfa</u>
Tablo 1.1. Araştırma tasarımının kurgulanması.....	8
Tablo 3.1. Kapalı sitelerin ortaya çıkış nedenleri ve ortak özellikleri	114
Tablo 4.1. Türkiye ve İstanbul’da otomobil sahipliği oranları	126
Tablo 4.2. Göktürk’te kapalı sitelerin gelişimi	147
Tablo 4.3. Yıllara göre Göktürk’te bina yapım sayısı.....	148
Tablo 4.4. Yıllara göre Göktürk ve İstanbul nüfus değerleri	150
Tablo 4.5. Göktürk’ün mekânsal gelişim şeması	153
Tablo 4.6. Göktürk’ün kentsel imaj analizi.....	155
Tablo 4.7. İstanbul Caddesi üzerinde yer alan kapalı sitelerin özellikleri	164
Tablo 4.8. İstanbul Caddesi’nin morfolojik analizi	173
Tablo 4.9. İstanbul Caddesi sınır analizi.....	175
Tablo 4.10. İstanbul Caddesi sınır analizi-2.....	187
Tablo 4.11. İstanbul Caddesi yoğunluk analizi	200
Tablo 4.12. İstanbul Caddesi kesitleri.....	214
Tablo 4.13. Cumhuriyet Caddesi üzerinde yer alan kapalı sitelerin özellikleri	220
Tablo 4.14. Cumhuriyet Caddesi’nin morfolojik analizi	224
Tablo 4.15. Cumhuriyet Caddesi sınır analizi.....	226
Tablo 4.16. Cumhuriyet Caddesi sınır analizi-2	230
Tablo 4.17. Cumhuriyet Caddesi yoğunluk analizi.....	235
Tablo 4.18. Cumhuriyet Caddesi yol kesitleri	241
Tablo 4.19. Harmanlar Caddesi üzerinde yer alan kapalı sitelerin özellikleri	246
Tablo 4.20. Harmanlar Caddesi’nin morfolojik analizi	249
Tablo 4.21. Harmanlar Caddesi sınır analizi.....	252
Tablo 4.22. Harmanlar Caddesi sınır analizi-2	255
Tablo 4.23. Harmanlar Caddesi yoğunluk analizi.....	259
Tablo 4.24. Harmanlar Caddesi yol kesitleri	263
Tablo 4.25. Yapılaşma yoğunluğu-kamusal mekân ilişkisi	266
Tablo 4.26. Göktürk’ün morfolojik özellikleri	267
Tablo 4.27. Görüşmeler üzerinden yapılan kamusal temsiliyet okuması	278

ŞEKİLLER DİZİNİ

Sayfa

Şekil 2.1. Antik Yunan kentinde kamusal mekân örneği- Atina Agora ve Milet Agora	19
Şekil 2.2. Roma dönemi kamusal mekân örneği-Trajan Forumu Roma	20
Şekil 2.3. Ortaçağ dönemi kamusal mekân örneği-Piazza del Campo, Sienna	21
Şekil 2.4. Rönesans dönemi kamusal mekân örneği-Piazza del Poppolo, Roma.....	22
Şekil 2.5. Haussmann'ın Paris planında eski doku üzerine açılan ana caddeler	24
Şekil 2.6. Haussman Planından sonra açılan geniş bulvarlar ve üzerinde yer alan kent meydanları	24
Şekil 2.7. Geniş bulvarlar ve meydanlar (Place De L'etoile ve Champs-Élysées) - 19. Yüzyıl Kamusal Mekânı.....	24
Şekil 2.8 Viyana Planı – 1860, tarihi kenti çevreleyen geniş Ringstrasse Bulvarı.....	27
Şekil 2.9. Viyana Ringstrasse Bulvarı – 19. yüzyıl kamusal mekânı	28
Şekil 2.10. Barselona Cerda Planı (1859).....	29
Şekil 2.11. Barselona Cerda Planı- geniş caddeler, meydanlar ve bloklar arasında kamusal mekânlar	29
Şekil 2.12. Frank Lyod Wright'ın “Broadacre City” kent önerisi.....	32
Şekil 2.13. Le Corbusier'in “Çağdaş Kent” önerisi.....	33
Şekil 2.14. Unite d'Habitation Binası-Marsilya.....	34
Şekil 2.15. Modern dönem kentsel kamusal mekân örneği-Times Square, New York	36
Şekil 3.1. Postmodernizmin ilanı – Pruitt İgoe toplu konutlarının yıkımı	52
Şekil 3.2. Postmodern kentte mekânsal ayrışma - Sao Paulo	66
Şekil 3.3. Seaside-Florida genel görünüm ve konutlar.....	77
Şekil 3.4. Poundbury-Lon Krier'in çok merkezli kent planı	78
Şekil 3.5. Poundbury-Dorset genel görünüm ve konutlar	78
Şekil 3.6. Clarence Perry'nin “Komşuluk Birimi” planı	84
Şekil 3.7. Leon Krier'in “Quarter City” kuramı	92
Şekil 3.8. Andres Duany ve Elizabeth Plater-Zyberk'in “Geleneksel Mahalle Gelişim” planı TND.....	93
Şekil 4.1. Göktürk'ün İstanbul içerisindeki konumu.....	129
Şekil 4.2. Göktürk'ün Avrupa Yakası içerisindeki konumu	129

Şekil 4.3. Göktürk'ün ulaşım bağlantıları ve yerel ulaşım ağı içerisindeki yeri	130
Şekil 4.4. Kemer Country genel yerleşim planı.....	132
Şekil 4.5. Yerleşmenin gelen planı ve üçüncü fazın gösterimi	133
Şekil 4.6. Kemer Country- İlk faz olan Kemerboyu yerleşiminin inşası	134
Şekil 4.7. 23.11.1994, 14.11.1998 ve 24.04.2000 tarihli Milliyet Gazetesi'nde Kemer Country.....	134
Şekil 4.8. Andres Duany ve Elizabeth Plater-Zyberk tarafından tasarlanan üçüncü faz- Kemerçi Mahallesi	136
Şekil 4.9. Kemerçi Mahallesi master planı.....	137
Şekil 4.10. Kemer Country'de villa tipi bir konutun plan organizasyonu ve konut cephesi.....	137
Şekil 4.11. Kemer Country'de yaratılan Geleneksel Türk Evi ve mahallesi illüzyonu	138
Şekil 4.12. Kemer Country konut görünümleri	138
Şekil 4.13. Kemer Country konut alanlarında yer alan kamusal mekânlar	140
Şekil 4.14. Kemer Country kamusal mekânlardan görünüm	141
Şekil 4.15. Göktürk - 1982 tarihli hava fotoğrafı (üstte) ve 2016 tarihli hava fotoğrafı (altta).....	145
Şekil 4.16. Göktürk genel görünüm.....	146
Şekil 4.17. Yıllara Göre Göktürk'te Bina Yapımı Artış Hızı.....	149
Şekil 4.18. Göktürk nüfusunun yıllara göre değişimi.....	149
Şekil 4.19. Yıllara göre Göktürk nüfusunun İstanbul içerisindeki payı	150
Şekil 4.20. Yıllara göre Göktürk ve İstanbul nüfus artış endekslerinin karşılaştırılması	151
Şekil 4.21 Üçüncü Havalimanı metro güzergâhı üzerinde yapılması öngörülen istasyonlar	152
Şekil 4.22. Göktürk'ün genel yerleşim planı ve kamusal mekânlar	158
Şekil 4.23. Göktürk'te yer alan camiler.....	159
Şekil 4.24. Göktürk'te incelemek için seçilen caddeler	160
Şekil 4.25. İstanbul Caddesi'nin kentsel doku içerisindeki konumu.....	162
Şekil 4.26. İstanbul Caddesi üzerinde yer alan kapalı siteler	163
Şekil 4.27. Cumhuriyet Caddesi'nin kentsel doku içerisindeki konumu	218

Şekil 4.28. Cumhuriyet Caddesi üzerinde yer alan kapalı siteler	219
Şekil 4.29. Harmanlar Caddesi'nin kentsel doku içerisindeki konumu	244
Şekil 4.30. Harmanlar Caddesi üzerinde yer alan kapalı siteler	245
Şekil 4.31. Caddelerdeki yapılaşma yoğunluğu-kamusal mekân ilişkisi	266
Şekil 4.32. Kapalı siteler ile çevrili kullanılmayan kamusal mekânlar	269
Şekil 4.33. Kamusal mekânlar önündeki park yerlerinin yoğunluğu	270
Şekil 4.34. Harmanlar Caddesi-olmayan ve yürünmeyen kaldırımlar	271
Şekil 4.35. Ravza Sitesi Cami-yüksek duvarlar ve güvenlik kapıları ardında “kamusal” bir cami	272

1.GİRİŞ

1.1. Araştırmanın Amacı ve Kapsamı

Sosyal bir varlık olarak insanın inşa ettiği ve yaşadığı fiziksel çevre olarak kurulan kentler günümüzde de çağdaş yaşamın niteliğini ve karakterini belirleyen önemli bir olgudur. Çağdaş kentsel yaşam ve mekânda ortaya çıkan değişimlerin incelenmesi, bu olgunun anlaşılması ve yaşanabilir kentsel çevre kriterlerinin belirlenebilmesi için gerekli bir çabadır.

Kentler farklı kültürlerin, sınıfların ve toplumsal grupların bir arada yaşadığı, bir araya gelerek etkileşim içerisinde girdiği ve bu özellikleri ile kamusal bir yaşam biçiminin ortaya çıktığı yerleşmelerdir. Kamusal mekânlar kentsel mekânda toplumsal olayların gerçekleştiği bir zemin olarak kentli ile çevresi arasındaki ilişkiyi şekillendiren fiziksel ve sosyo-kültürel bir olgudur. Bu mekânlarda “öteki” ile karşılaşım temas eden kentli birey, bu sayede algısal ve sosyal ihtiyaçlarını karşılarken kendi kamusal ve özel kimliklerini yeniden üretme şansını yakalar. Aynı zamanda kentsel morfolojinin vazgeçilmez öğelerinden biri olan kamusal mekânlar yapılı çevre ile açık alanlar arasında denge kurarken, kentsel mekânda yarattıkları değişikliklerle kent hareketlerine farklı zeminler oluşturarak kentsel mekânın algılanmasına-deneyimlenmesine olanak verirler.

1980 sonrası dönemde politik gücün post-fordist üretim biçiminin getirdiği esnek birikim modeli, ekonominin merkezsizleşmesi ve sermayenin uluslararası serbest dolaşımı nedeniyle zayıflaması ile birlikte yerel yönetimlerin konut gibi üretken sektörlerden çekilmesi, arazi geliştirme ölçeği ve programının değişmesi gibi kırılmalar kente bakış açısını değiştirmiş; yeni bir mimarlık ve kentsel tasarım anlayışının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Postmodern olarak isimlendirilen ve mimarlık ve kentsel tasarım alanında modern düşünceden kopuşu simgeleyen bu dönemde kamusal kavramı ve kamusal mekân değişmeye ve dönüşmeye başlamıştır.

Kentleri oluşturan fiziksel öğelerden biri olan ve sosyolojik olarak kamusal yaşamı ve ilişkileri örgütleyen kamusal mekânlar, kentsel mekânda yaşanan dönüşümlerden doğrudan etkilenen, aynı zamanda bu dönüşümlerin görünebilirliğini oluşturan önemli kentsel mekânlardır. Postmodern koşullara bağlı olarak oluşan çağdaş

kentlerde, kentsel morfolojiyi oluşturan temel unsurlardan biri olan kamusal mekânların niteliksel ve niceliksel olarak değiştiği gözlenen bir durumdur. Postmodern dönemde kentsel kamusal mekânların geçirdiği mekânsal ve “sembolik” değişim incelenmesi gereken bir konu olarak ortaya çıkmaktadır.

1980 sonrası yaşanan küreselleşme sürecinin Türkiye’de görülen etkileri dünyada yaşanan gelişmelerle paralellik göstermektedir. Türkiye’nin dünyaya açılma sürecinde küresel politikaların vitrini olan İstanbul, son otuz yıl içerisinde gerçekleşen neoliberal politikaların ve serbest pazar ekonomisinin etkili olduğu ve postmodern kentsel uygulamaların ortaya çıktığı ilk kentlerden biridir. Küresel ekonomi sistemine eklenilebilmek amacıyla İstanbul’a çizilen küresel kent imajı 1980 sonrası kentsel gelişmede önemli bir etken olarak ön plana çıkmaktadır. İstanbul’un uluslararası ekonomik ağa eklenme sürecinde yapılan çalışmalar kentin fiziksel yapısında ve konut dokusunda belirgin değişimlerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu süreçte, İstanbul’da kentin değişimine paralel olarak kentsel mekânda hızla yayılan konut alanlarından biri de kapalı sitelerdir. Kapalı siteler günümüz kentlerinde görülen neoliberal yapılanmanın bir parçası ve postmodern kentsel uygulamaların önemli bir yansımasıdır. Neoliberal yeniden yapılanmanın bir parçası olarak ortaya çıkan ve postmodern kentsel uygulama biçimlerinden biri olan kapalı siteler çağdaş kentte kamusal mekânın niteliğini dönüştüren önemli mekânsal öğelerden biridir. Bu tez çalışması kentsel mekânda sayıları gittikçe artan kapalı siteler ile çevrelerinde yer alan kentsel kamusal mekânlar arasında gerginlik olduğunu iddia etmekte ve bu gerginliği problematize etmektedir. Bu bağlamda tez çalışması postmodern dönemde kamusal mekânın değişimini kapalı siteler örneği üzerinden ele almaktadır.

“Postmodern Dönemde Kamusal Mekânın Dönüşümünün Kapalı Siteler Üzerinden İncelenmesi: İstanbul, Göktürk Örneği” başlıklı bu tez çalışmasının amacı; kapalı sitelerin çevrelerindeki komşu kamusal mekânların fiziksel biçimlenişleri ve kullanım koşulları üzerindeki etkilerinin araştırılması, böylece postmodern kentte kamusal mekânın morfolojik niteliğinin ve kullanım değerinin sorgulanmasıdır. Çalışma; çağdaş kentin inşa edilmesinde etkin olan postmodern kentsel tasarım söylem ve uygulamalarında kamusal mekânın nasıl ele alındığını ve bunun mekânsal sonuçlarını irdelemeyi hedeflemektedir. Kapalı siteler postmodern kentin ürettiği mekânsal biçimlerden biri olarak postmodern kentin genel karakteristik özelliklerini

taşıyan kentsel uygulamalardan biridir. Çalışmanın arka planına ve araştırma bağlamına bakıldığında tezin yazılmasındaki problematiğin temelini oluşturan hipotez; 1980'den günümüze kadar geçen süreçte gelişen postmodern kentsel gelişim ve değişim modellerinden biri olan kapalı sitelerin fiziksel özelliklerinin kamusal mekânların biçimlenişi ve kullanımı üzerinde doğrudan etkili olduğu ve kentsel kamusal mekânın niteliğinin farklılaşmasına neden olduğu şeklindedir. Çalışma kapsamında kapalı siteler arasındaki kentsel kamusal mekâna odaklanılmasının nedeni; postmodern dönemde kamusal mekânın giderek yok olduğu tartışmalarından hareketle, kamusal mekânın bariyerler ardında düzenlenmiş yerleşim alanları ve parçalanmış mekân kurgusu arasındaki niteliğinin araştırılmasıdır.

Çalışma alanı olarak seçilen Göktürk, neoliberal ekonomik modelin ortaya çıkardığı yeni yaşam biçimi ve kullanıcılarının taleplerine yönelik girişim ve yatırımın sonucu ortaya çıkan bir yerleşim alanıdır. Tarihsel olarak İstanbul'un kentsel çeperinde yer alan küçük köylerinden biri olan Göktürk, yeni kullanıcı profiline göre tasarlanmış, birbirleriyle ve mevcut köyle ilişki kurmayan, geçirimsiz yerleşim adalarından oluşan kapalı konut sitelerinin biraraya gelmesiyle yepyeni bir kimliği temsil eden postmodern bir kentsel alan haline gelmiştir. Göktürk'ün seçilme nedenleri;

- İstanbul'daki ilk postmodern kentsel tasarım uygulama alanı olan Kemer Country'nin burada kurulması ve Kemer Country'nin hem Göktürk hem de İstanbul'un diğer yerleşim alanları başta olmak üzere giderek tüm ülkede yaygınlaşan kapalı sitelere örnek oluşturması;
- Göktürk'ün postmodern bir kentsel yaşam alanı olarak gelişmesinin çıkış noktası olan Kemer Country'nin konsept projesinin New Urbanizm postmodern kentsel yaklaşımının mimarlarından Andreas Duany ve Elizabeth Plater-Zyberk tarafından yapılmış olması ve böylece ülkemizdeki küresel postmodern kentsel tasarım yaklaşımlarının temsilcisi olması;
- Tamamen kapalı sitelerden meydana gelmesi ve bu sitelerin kolajından oluşan bir kompozisyon olmasıdır (*gated town*). Bu nedenle Göktürk; her şeyiyle planlanmış, kapalı duvarlar ardında düzenlenmiş bir postmodern kentsel kompozisyon içerisinde kamusal mekânları incelemek için tutarlı

bir örnek oluşturmaktadır. Konusu kamusal alanın değişen niteliğini ve günümüzdeki durumunu incelemek olan bu çalışma için Göktürk yerleşim alanının özelliği kapalı sitelerin “yanyana”lığından ziyade bu durumun yeni bir morfoloji ve bağlam oluşturmasıdır.

Tez çalışması altı ana bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın birinci bölümünde çalışmanın amacı ve kapsamı, yöntemi ve araştırma alanına yapacağı orijinal katkı anlatılmıştır. İkinci bölümde kamusal olgu ve kamusal mekân kavramı tanımlanarak, kamusal mekânın günümüze kadar geçirdiği dönüşümler üzerinde durulmuştur. Daha sonra ise kamusal mekânın mekânsal parametreleri ortaya konmuştur. Çalışmanın üçüncü bölümünde postmodern konut alanları olan kapalı sitelerin içinde bulunduğu bağlamın tanımlanması amacıyla postmodern dönemde kentsel yaklaşımların genel özelliklerine yer verilmiştir. Literatürde postmodern kentsel uygulamalar üzerine yer alan söylem ve teorilere değinilmiştir. Bu bölümde postmodern dönemde kapalı sitelerin oluşumunu ve bu yerleşimlerin kamusal mekân üzerine etkisini doğrudan veya dolaylı olarak etkileyen düşünce ve kuramların fiziksel mekâna nasıl yansıdığına yer verilmiştir. Yapılan okumalar neticesinde postmodern bir kentsel uygulama biçimi olduğu ortaya konan kapalı siteler araştırılmış; bu tür yerleşimlerin ortaya çıkışları neden, etki ve sonuçları bağlamında incelenmiştir. Dördüncü bölüm alan çalışması bölümüdür. Bu bölümde öncelikle, Göktürk’ü meydana getiren süreçlerin altyapısını anlayabilmek amacıyla, küreselleşmeye mekânsal olarak eklenme süreci bağlamında neoliberal politikaların İstanbul’daki yansımalarına ve küreselleşen İstanbul’da kentsel mekânın değişimine yer verilmiştir. Daha sonra incelenecek kapalı sitelerin içinde bulunduğu bağlamın tanımlanabilmesi amacıyla Göktürk’ü meydana getiren sosyal, kültürel, politik ve ekonomik etmenler incelenmiştir. Çalışmanın son adımında ise Göktürk’te kapalı sitelerle çevrelenen kamusal mekânlar analiz edilmiştir. Çalışma ile kentsel mekânda sayıları gittikçe artan kapalı siteler ile çevrelerindeki kamusal mekânlar arasındaki etkileşimi açıklayabilmek için bir değerlendirme modelinin ortaya konulması hedeflenmiştir. Beşinci bölüm ise hipotezin alan çalışmasında sorgulandığı ve sonuçlarının değerlendirildiği sonuç bölümüdür.

1. 2. Araştırmanın Yöntemi

En genel anlamıyla bilimsel araştırma belirli bir problemin mantıklı biçimde çözümlenmesine yönelik sistematik girişimdir (Yıldırım, 1999; 7). Araştırma yöntemi ise belirlenen problemin çözümüne yönelik olarak tanımlanabilecek bir gelişim sürecidir. Araştırma yöntemi “araştırmacıya istenilen bilgiyi sağlayan strateji” olarak da tanımlanabilir (Usta, 2011; 182). Bir araştırma tasarımı problemin belirlenmesi ve problematiğin oluşturulması; hipotezlerin yazılması; araştırma yönteminin belirlenmesi; verilerin toplanması ve analiz edilmesi; sonuçların değerlendirme ve yorumlanması süreçlerini içermektedir.

Ele alınan problemin tanımlanması olan problematik araştırmanın çerçevesini çizen bir metindir (Usta, 2011; 182). Bu tezin yazılmasındaki problematiğin temeli Göktürk’te gözlemlenen kamusal-özel mekân arasındaki ayrımın Türkiye’de bu zamana kadar deneyimlenen kamusal mekân – özel mekân ayrımından farklı bir çelişkiye işaret etmesine dayanmaktadır. Göktürk’te karşılaşılan durum ülkemizde şimdiye kadar görülmemiş, eşi olmayan yeni bir durumdur. Çalışma bu yeni durum içerisinde kamusal mekânları irdelemeyi hedeflemektedir. Çalışmanın problematiği kapalı sitelerinden meydana gelen kentsel çevrelerde kamusal mekânların geçirdiği mekânsal ve sembolik deformasyonun irdelenmesidir.

Kuramsal çerçevenin oluşturulması, problemin tüm boyutlarıyla tanımlanmasında, analiz edilen verilerin birbiri ile ilişkilerinin sağlıklı biçimde ortaya konmasında ve veri analizinde gerçekleştirilecek adımların belirlenmesinde oldukça etkilidir (Yıldırım ve Şimşek, 2016; 88). Kuramsal çerçeve araştırmadan önce belirlenebildiği gibi araştırma sürecinde de oluşturulabilir. Ancak çalışmaya genel bir çerçeve ile başlamak, araştırma sırasında problemle ilgili edinilen bilgi arttıkça problemin ve araştırma adımlarının yeniden tanımlanmasını mümkün kılmaktadır (Yıldırım, 1999; 15). Araştırma yönteminde kullanılacak yaklaşımın belirlenmesinde, problemle ilgili olarak çalışmaya başlanırken önceki çalışmalarda neler yapıldığı hakkında bilgi sahibi olunması gereklidir. Bu nedenle araştırma çalışması literatür araştırması ile başlamıştır. Araştırmanın yöntemi literatürün taranarak konu ile ilgili çalışmaların değerlendirilmesi, kavramsal çerçevenin oluşturularak alan çalışması için gereken kuramsal modelin ve ölçütlerin belirlenmesi; belirlenen ölçütlerin alan çalışmasıyla

sınanması ve elde edilen verilen istatistiksel yöntemlerle değerlendirilmesine dayanmaktadır. Alan çalışması olarak seçilen Göktürk'ün ölçeği bölgeyi detaylı bir biçimde inceleyip tanımlamaya olanak sağlamaktadır. Ayrıca kapalı sitelerden oluşan yerleşim alan çalışmasını sınırlandırmaya olanak veren yapıdadır. Bu çalışma kapalı sitelerin iç yaşam koşulları yerine kapalı siteler çevresindeki kamusal mekânlara odaklanmaktadır. Göktürk'te kapalı sitelerin yan yana gelmesiyle oluşan yeni morfolojik yapı içerisinde yapılan analizlerde caddelerden başka kamusal olarak nitelendirilebilecek kentsel açık mekân olmadığı görülmüştür. Bu nedenle çalışma kapsamında incelenen kamusal mekânlar kapalı siteler ile çevrili kamusal caddelerdir.

Araştırma kapsamında analizler makro, mezo ve mikro ölçek olmak üzere üçe ayrılmıştır (Tablo1.1.). Makro ölçek genel anlamda kent düzeyini (İstanbul), mezo ölçek mahalle düzeyini (Göktürk), mikro ölçek ise seçilen kamusal caddeleri ifade etmektedir. Makro analizde postmodern dönemin İstanbul'daki kentsel gelişmelere etkisine odaklanılmıştır. Sorgulama iki bölümden oluşmaktadır; ilk bölümde neoliberal kentselleşme uygulamalarının altyapısı araştırılırken, ikinci bölümde İstanbul'da postmodern dönemde kentsel ve kamusal mekânın değişim süreci ve bu süreçte etkili olan aktörler irdelenmiştir.

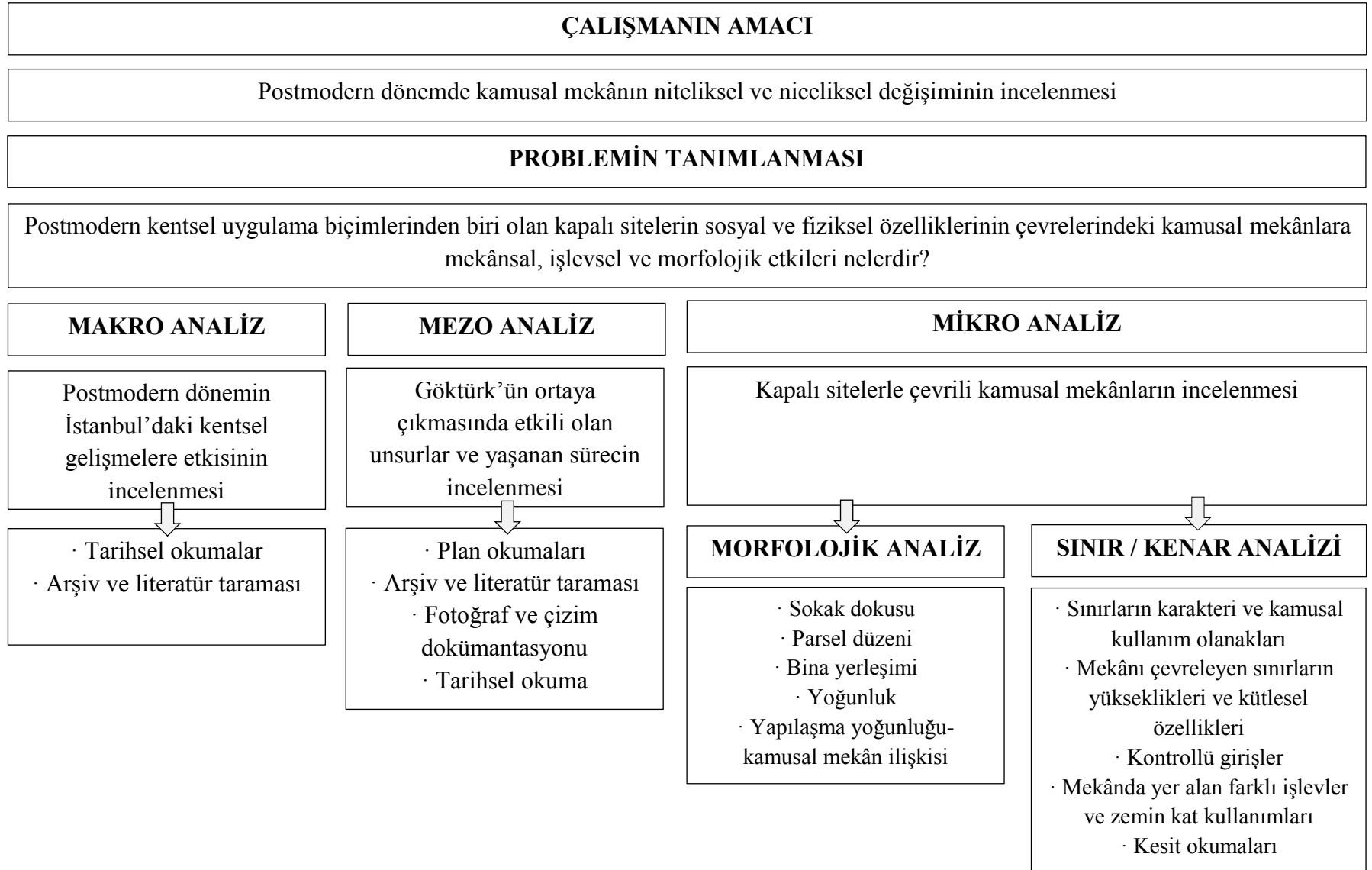
Çevresel bilgiler; araştırmanın yapıldığı çevrenin sosyo-kültürel, psikolojik, demografik ve fiziksel özellerine ilişkindir (Yıldırım, 1999; 10). Mezo analizde Göktürk'ün ortaya çıkmasında rol oynayan sosyo-kültürel, politik ve ekonomik etkenler ve bunların tasarım süreçlerini nasıl yönlendirdiği ile birlikte günümüze kadar yaşanan mekânsal süreç irdelenmiştir. Mikro ölçekte ise kapalı siteler arasında yer alan kamusal caddeler araştırılmıştır. İnceleme için Göktürk'te kapalı siteler arasında yer alan İstanbul Caddesi, Cumhuriyet Caddesi ve Harmanlar Caddesi olmak üzere üç adet cadde seçilmiştir. İnceleme için seçilen kamusal caddelerin çevrelerindeki kapalı siteler morfolojik ve sınır/kenar analizleri bağlamında incelenmiştir. Daha sonra ise caddeler üzerinden kesitler alınarak kapalı sitelerin fiziksel özelliklerinin kamusal caddelerin morfolojik özellikleri üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Kamusal caddelerin incelenmesiyle elde edilen veriler haritalar, açıklamalı tablolar, çizimler ve fotoğraflar ile ortaya konmuştur.

Çalışma kapsamında kamusal mekânların kullanım koşulları üzerine doğrudan gözlem çalışması yapılmıştır. Aynı zamanda çalışma kapsamında kapalı site

sakinlerinin dış kamusal mekânları talep edip etmediklerini anlamak amacıyla bir anket çalışması yapılması hedeflenmiştir. Ancak anket çalışması kapalı site sakinlerine ulaşılamaması nedeniyle gerçekleştirilememiştir. Bunun yerine belirtilen çalışma alanlarında ulaşılabilen kapalı site sakinleri ve cadde kullanıcıları ile yüz yüze görüşmeler yapılmıştır.

Tez çalışması için belirlenen amaç kapsamında kurgulanan araştırma yöntemi kapalı siteler çevresindeki kamusal mekânların kamusallık özelliklerini değerlendirmek olup yalnızca kentsel ve mekânsal etkiler açısından oluşturulmuştur.

Tablo 1.1. Araştırma tasarımının kurgulanması

1.3. Orijinal Katkı

Araştırma problemi tespit edilirken Göktürk’le ilgili önceden yapılan çalışmalar taranmıştır. Göktürk, özellikle Kemer Country, son dönemde kapalı sitelerle ilgili yapılan araştırmalara konu olmaya başlamıştır.

Şerife Geniş İstanbul’da kapalı sitelerin artışını incelediği “*Producing Elite Localities: The Rise of Gated Communities in Istanbul*” (2007) başlıklı çalışmasında alan çalışması olarak Kemer Country’i ele almıştır. Geniş, sosyal ve yapıli çevrenin doğasını anlamak ve üst sınıfların yaşam tarzını izlemek amacıyla yaptığı çalışmada, Kemer Country tarafından sunulan elit yaşam tarzı ve kentsel mekân özelliklerini homojenlik, küresel yaşam tarzı ve yerel formlar, kendi kendini idame ettiren kasaba ve özel yönetim, güvenli yerleşim bölgesi başlıkları altında incelemiştir. Yazara göre; Kemer Country Türkiye’de üst sınıfa hitap eden kapalı sitelerin genel karakterini sunan bir prototiptir. Yeni şehircilik akımı ilkelerine göre tasarlanan yerleşmenin ortaya koyduğu temel fikir; kent ortamının sosyokültürel heterojenliğinden ve yerel yönetimlerin nitelikli altyapı ve servis hizmetleri sağlama konusundaki yetersizliğinden kaçmak isteyen elit kesim için topluluk temelli bir mekânsal organizasyon oluşturmaktır. Bu durum kentsel mekândaki kültürel ve mekânsal parçalanmayı arttırmaktadır. Vernaküler sembol ve formlarla tasarlanan Kemer Country ambalajlı bir şekilde sunulan bir meta mahalledir. Yazara göre; Kemer Country küresel kentsel formların kent peyzajını kentsel ve kültürel politikalar yardımıyla elit kesimler için üretilmiş yapay kimliklere dönüştüğünü göstermektedir. Geniş bu araştırmasında Kemer Country’nin ülkemizde neoliberal kentleşme uygulamalarından biri olan kapalı sitelerin ilk uygulamalardan biri olduğunu vurgulamaktadır.

Tanseli Korkmaz ve Eda Ünlü-Yücesoy’un editörlüğünü yaptığı “*Living in Voluntary and Involuntary*” (2009) araştırmasında; 1990’ların başında gayrimenkul geliştiricileri tarafından keşfedilen Göktürk’ün İstanbul’un gayrimenkul sektörünün parlayan yıldızı haline geldiğini ve küresel bir vitrin olarak kullanıldığını ifade edilmektedir. Göktürk metropolün kalabalığından kaçan elit kesim için adeta bir refah sığınağına dönüşmüştür. Küreselleşme tarafından yürütülen finans akışları ile kentsel mekânın yerleşim aralarında herhangi bir geçiş olmayan yerleşim adalarına dönüştüğünün altı çizilmektedir. Araştırmacılar Göktürk’te dışı kapalı kentsel adalar

içerisinde düzenlenen yaşamların ekolojik ve sosyal olarak sürdürülebilir olup olmadığı sorusunun gündeme gelmesi gerektiğini belirtmektedir.

Orhan Esen ve Tim Rieniets neoliberal kentleşme versiyonu olarak tanımladıkları kapalı sitelerin kentsel ve sosyokültürel etkilerini inceledikleri *“Fortress Istanbul. Gated Communities and the Socio-Urban Transformation”* (2008) başlıklı çalışmalarında Göktürk’ü ele almışlardır. Göktürk’te neoliberal kentleşmenin başlangıcı idealize ve romantize edilmiş bir köy olan Kemer Country ile başlamıştır. Yatırımcıların ilk rüyası kapalı siteler ile Göktürk köyünün düşük yoğunluklu kırsal çevresinin yan yana yer almasıdır. Araştırmacılara göre; birbirinden kesin sınırlarla ayrılmış bu iki yerleşmenin yan yana yaşaması bir ütopyadır. Nitekim Kemer Country ile birlikte Göktürk “doğaya dönüş” kampanyalarının ideali olmuş ve ilk geliştiricilerin hayallerinden uzak mega bir kapalı site haline gelmiştir. Göktürk katı bir şekilde eleştirilirken, aynı zamanda mevcut kente bir karşı-model olarak onaylanmıştır. Yeniden yapılaşma süreci içerisinde Göktürk’te gözlenen eğilimler hızla kent içerisine taşınmaya başlamıştır. Kent merkezindeki düşey kapalı siteler farklı tipoloji ve yoğunluklarına rağmen aynı mekanizmayı (benzer ana tasarım ilkeleri, yüksek yaşam standardı, ekstra servisler ve güvenlik önlemleri) kullanmaktadır. Göktürk’teki kentleşme eğilimlerinin iyi okuması gerektiğini belirten araştırmacılar, bu kentleşme modelinin metropol ölçeğine ulaşmasının bir felaketi doğurabileceğini ifade etmektedir.

Tuğba İnal Çekiç ve Ferhan Gezici İstanbul’un çevresindeki yeni konut eğilimlerinin mekânsal etkilerini kapalı site konsepti altında inceledikleri *“Gated Communities Leading the Development on the Periphery of Istanbul Metropolitan Area”* (2009) başlıklı makalelerinde alan çalışması olarak birçok kapalı siteye ev sahipliği yapan Göktürk beldesini seçmişlerdir. Araştırmacılar Göktürk’te yer alan kapalı siteleri firma kuruluş tarihi; toplam alan, yoğunluk, pazarlama stratejileri, yer seçim kriterleri gibi genel özellikler; konut tipolojileri; yönetim koşulları; arazi üzerindeki etkileri ve arazi değeri gibi kriterler üzerinden incelemişlerdir. Göktürk’teki kapalı siteleri prestijli villalar ve yaşam tarzı apartmanları olarak iki tipolojik gruba ayırmışlardır. Projelerin büyük bir kısmı 10.000 m² ile 35.000 m² arasında değişmektedir. 2005 yılına kadar egemen konut tipolojisi villa iken, bu tarihten itibaren arazi sıkıntısı nedeniyle apartman bloklarının sayısı artmaya başlamıştır. Sunduğu yeni bir yaşam vaadi ile Kemer Country Göktürk hikâyesinin başlangıcı olmuş ve

gayrimenkul geliştiricileri ile inşaat firmalarını beldeye çekmiştir. Araştırmacıların gayrimenkul geliştiricileri ile yaptıkları görüşmelerde firmaları bölgeye çeken en önemli unsurun diğer kapalı sitelerin varlığı olduğu görülmektedir. Bu yeni konut eğilimleri İstanbul'un kuzeyinde alan kullanım biçimlerini değiştirirken aynı zamanda arazi fiyatlarının artmasına da neden olmuştur. Göktürk'teki kapalı siteler deniz, göl, orman gibi coğrafi olanaklara sahip alanlarda yer alma, sunulan yaşam tarzı, prestij, güvenliğin pazarlanması gibi dünya literatüründe örnekler ile benzer özellikler taşımaktadır. Araştırmacılar kent çevresindeki bu tür kapalı yerleşimleri, merkez ve çevre ilişkisi açısından, kentin işleyişi için bir tehdit olarak görmektedir. Araştırmacılara göre; kentsel yayılmanın kontrol altında tutulabilmesi için geliştiriciler ile planlama arasında güçlü bir bağlantı kurulmalıdır.

Ayfer Bartu Candan ve Biray Kolluoğlu "*Emerging Spaces of Neoliberalism: A Gated Town and a Public Housing Project in Istanbul*" (2008) başlıklı çalışmalarında; İstanbul'un son çeyrek yüzyılda yaşadığı hızlı dönüşüm sürecini neoliberal kentleşme olarak adlandırmaktadır. Bu yeni kentleşme öncelikle kentin çeperine yerleşen kapalı siteleri kapsarken, bunları kent merkezinde yer alan rezidanslar takip etmektedir. Çalışmada neoliberalizmin ürettiği mekânsal biçimlerden olan ancak bina formları, sosyal dokuları ve kentsel konumu birbirinden farklı olan; ancak İstanbul'un yeni zenginlik ve yoksulluk mekânları hakkında bilgi veren yerleşimler olan Göktürk ve Bezirganbahçe sakinlerinin yaşam biçimleri ortaya konmaya çalışılmıştır. Bu amaçla araştırmacılar tarafından her iki yerleşimin sakinleriyle birebir görüşmeler yapılmıştır. Kentin çeperinde yer alan ve kendi kendini yöneten kapalı sitelerden oluşan Göktürk, kentten sosyal ve mekânsal olarak ayrılması ve özelleşmiş kentsel yönetimleri ile yeni zenginlik mekânı olarak adlandırılmıştır. Bezirganbahçe ise Sulukule kentsel dönüşüm çalışması kapsamında burada yaşayan yoksul ve dar gelirli kesimlerin barınma sorunlarına çözüm olarak üretilen, bu kesimin "yerleştirildiği" bir toplu konut projesidir. Bezirganbahçe yerleşimde yaşanmaya devam eden sosyo-ekonomik ve mekânsal dışlanma, kısıtlı sosyal donatılar ve ücretlendirilen kamu hizmetlerinden yararlanılamaması gibi nedenlerle araştırmacılar tarafından yeni yoksulluk mekânı olarak adlandırılmıştır. Bezirganbahçe yoksul, güvensiz, savunmasız haliyle kentsel esareti temsil etmektedir. Göktürk ise sakinlerinin tercihi olarak izole olduğu ve toplumun geri kalanı ile giderek daha ince bağlar ile bağlanan, nitelikli bir kentsel

esareti temsil etmektedir. Araştırmacılar tarafından Göktürk'teki kapalı site sakinleriyle yapılan görüşmelerde bireylerin toplumun geri kalanına karşı korku ve güvensizlik duydukları, bu nedenle aile kavramını ve çocuklarının geleceğini -çocuk merkezli yaşamı- ön plana çıkardıkları, bu nedenle de içe kapanarak kentten izole oldukları görülmüştür. Topluluk dışındaki kent kalabalık, çirkin, korku ve kaygı verici olarak nitelendirilmiştir. Araştırmacılara göre; Göktürk sakinleri tarafından yaratılan homojenlik, geleneksel mahalle yapısından farklı olarak bir kentsel zenginlik durumu ifadesidir. Neoliberal kentleşme İstanbul'da zenginliğin ve yoksulluğun yeni mekânlarını üretirken, bu mekânlar arasındaki sosyal ve mekânsal ayrışma giderek artmaktadır.

M. Burak Altınışık “-miş gibi” (2003) başlıklı yazısında Kemer Country’i ele almıştır. Altınışık eski İstanbul’daki mahalle kavramını yeniden yaratmaya çalışan girişimcilerin ele alınan yaşam tarzını pazarlayabilmek amacıyla eski mahalle dokusuna ve Türk mimarisine başvurduğunu; ancak üretim ve toplum ilişkilerinin bir kenara bırakılarak yalnızca dokuların ödünç alınması sonucunda dış yüzeyde kalmaktan öte geçemediğini (*gelenekselmiş gibi*) belirtmektedir.

Esin Boyacıoğlu “*Arketip Konutları ve Göktürk Yerleşimi*” (2014) başlıklı makalesinde Emre Arolat tarafından 2006 yılında tasarlanan Arketip Konutlarını tasarım kararları bağlamında irdelerken, diğer yandan tasarımın içerisinde yer aldığı Göktürk’ü tartışmıştır. Göktürk’te yer alan kapalı siteleri özerk derebeylikler olarak betimleyen yazara göre; Göktürk adeta bir kapalı site cennetidir. Orta-üst sınıfın tercih ettiği bu yerleşimde kapalı siteler yüksek duvarlar, çitler ve/veya bariyerler ile birbirinden tamamen koparılmış durumdadır. Boyacıoğlu, bu bağlamda, Göktürk’te kapalı sitelerden oluşan kent parçalarının anti-kent kurgusuna sahip olduğuna ve kentte var olan mekânsal-toplumsal ayrışmayı geri dönülemez biçimde derinleştirdiğine vurgu yapmaktadır.

İncelenen çalışmalara bakıldığında Göktürk’ün yalnızca kapalı sitelerden oluşan bir yerleşim birimi olarak görülmemesi gerektiği dikkat çekmektedir. Neoliberal kentleşmenin kaçınılmaz tezahürü olarak nitelendirilen Göktürk; İstanbul’un heterojenliğinin yarattığı kentsel korkudan kaçan elit kesim için küresel kentsel eğilimler doğrultusunda tasarlanmış dışa kapalı yerleşim adalarından oluşan bir refah sığınağı olarak tanımlanmıştır. Çalışmaların ortak noktası bu durumun kentteki sosyo-

kültürel ve mekânsal ayrışmayı arttırdığıdır. Yayınların incelenmesi sonucunda elde edilen en önemli sonuç Göktürk'teki kentleşmenin sosyal, kültürel, ekonomik ve politik boyutlarıyla birlikte iyi okunması gerektiğidir. Yapılan çalışmalara bakıldığında, araştırmaların sosyal ve ekonomik boyutuyla kapalı sitelere odaklandığı; bu uygulamaların kamusal mekân üzerindeki etkisinin derinlemesine irdelenmediği görülmüştür. Bu doktora tezi Göktürk'te postmodern kentsel uygulama biçimlerinden biri olan kapalı sitelerin oluşturduğu yeni morfolojik yapının kamusal mekânları nasıl etkilediğini irdelemektedir. Araştırma Göktürk'te kapalı sitelerle çevrili kamusal mekânlar olan caddelerin niteliğini tarihsel ve morfolojik bir okumayla analiz etmeyi hedeflemektedir. Postmodernizm, ve neoliberalizmin çağdaş kent üzerindeki etki alanlarından biri olarak kamusal mekânların değişen niteliğini sorgulayan bu çalışma, mimarlık, şehircilik ve sosyoloji gibi farklı alanlardan beslenen disiplinler arası bir niteliğe sahiptir.

2. KENTSEL MEKÂNIN DEĞİŞİMİ VE KAMUSALLIK OLGUSU

2.1. Kentsel Mekânın Değişen Niteliği

Kentler sürekli fiziksel ve toplumsal gelişme içinde bulunan, kuruluşlarından itibaren yaşanan tüm dönemlerin birbiri ardına eklenerek şekillendirdikleri, devamlı bir dönüşüm yaşayan organizmalardır. Geçirdikleri ekonomik, toplumsal ve politik değişim ve dönüşümlerle birlikte mekânsal organizasyonları da kaçınılmaz biçimde değişmektedir. Bir kentin fiziksel varlığını oluşturan temel fiziksel öğeler yapılı çevre, yol-ulaşım sistemleri, açık alanlar; topografya, iklim gibi doğal öğeler ve altyapı sistemleridir. Doluluk ve boşluklardan oluşan kentsel dokuda yapılı çevre dolulukları meydana getirirken, kentsel boşlukları oluşturan açık alanlar ise meydanlar, sokaklar, parklar gibi kamusal mekânlardır. Kamusal mekânlar kentsel süreçlerin ve kentsel mekânda yaşanan dönüşümlerin görünebilirliğini oluşturmaktadır.

Tarih boyunca her dönemde kentler içinde buldukları kültüre ve zamanın şartlarına göre biçimlenmişlerdir. Kentlerin ortaya çıkışını açıklamaya çalışan farklı kuramlar mevcuttur. Bu bağlamda kentlerin oluşumunun temelinde yatan nedenler ticaretin gelişmesi, hukukun keşfi, zanaatın gelişimi, emeğin uzmanlaşması ve sosyal organizasyonun gerçekleşmesi şeklinde açıklanabilir. Kentlerin kurulmasındaki temel düşünce; insanların barınma, korunma, beslenme gibi ortak gereksinimlerini karşılamak üzere bir arada yaşama başlamasıdır (Keleş, 2004). Kentler mesleki kurumsallaşmanın, işbölümünün geliştiği, toplumsal hayatın karmaşık insan ilişkileri tarafından oluşturulduğu yerleşim merkezleridir (Keleş, 2004). Kent; nüfus yoğunluğunun fazla olduğu; tarımsal olmayan üretimin yapıldığı, toplum ve ekonominin örgütlendiği; hizmetlerin yoğunlaştığı nispeten kapalı bir yaşam birimidir. Pek çok kent tanımının vurguladığı ortak nokta komünal/toplumsal örgütlenme ve kamusalıktır. Kent insanlara birbirleriyle iletişim kurma fırsatı veren toplumsal yaşam alanıdır. Yalnızca fiziki bir yapılanma olmaktan öte, sosyal bir olgudur. Anthony Giddens'e göre kent; örgütlenmenin, özgürlüklerin, yabancılarla karşılaşmanın, sosyalleşmenin, uygarlaşmanın, melezleşmenin, biyolojik ve sosyo-kültürel çeşitliliğin mekânıdır (Giddens, 2000). En genel anlamıyla kent; toplumsal bakımsan heterojen özelliğe sahip insan topluluklarının yoğun biçimde yaşadığı, nüfusun belirli bir büyüklük ve

yoğunluğa ulaştığı, hem tarımsal hem de tarım dışı üretimin dağıtım ve denetim işlevlerinin toplandığı, kurumlaşmanın yoğunluk kazandığı, kamusal olarak örgütlenen yönetimlere sahip yerleşmedir.

Tarihsel süreçler boyunca uygarlıkların temsil alanları olan kentlerin farklı dönemlere göre değişen nitelikleri ve fiziksel özellikleri kentsel mekânın tarihselliğinin ifşa etmektedir. Bu bağlamda antikçağdan günümüze kadar kent tanımları farklılıklar gösterebilmektedir. Kentler çeşitli sosyo-kültürel, politik ve ekonomik etmenler tarafından üretilen mekânsal bir olgudur. Bu tez çalışması kapsamında kent tanımlarına yer verilirken, özellikle postmodern dönemde neoliberal politikaların yatırım aracı haline gelerek tüketim nesnesine dönüşen kentsel mekânı irdeleyebilmek için genel olarak kentsel mekân örgütlenmesi ve ekonomi ilişkisi üzerinde durulmuştur. Max Weber (2009) kenti tanımlarken ekonomik ve siyasi örgütlenme üzerinde durmuştur. Ekonomik olarak kent, sakinlerinin geçimlerinin tarımdan çok ticaretle sağladıkları yerleşim birimidir. Weber'e göre bir yerleşim biriminin kent olarak nitelendirilebilmesi için ticari ilişkilerin egemenliğinde beş temel özelliğe sahip olması gerekmektedir. Bunlar; etrafının güçlü surlarla çevrili olması, pazaryerinin bulunması, toplumun iç tutarlılık sergilemesi, görece özerkliğe sahip kendine ait bir mahkemenin bulunması ve sakinlerinin katıldığı bir seçimle başa gelen yöneticiler tarafından idare edilmesidir. Kenti ekonomik kurumlar çerçevesinde tanımlamaya çalışan Henri Pirenne'e (2011) göre kentler halkın geçimini ticaretle sağladığı yerler olmakla birlikte hukuksal varlığı ve kendine özgü yasaları olan birer toplumdur. Pirenne, kentin öncelikle ekonomik yapısı ile tanımlanması gerektiğini savunur. Kenti kırdan ayıran en önemli özellik ekonomisidir. Bir yerleşmenin kent olabilmesi için orta sınıf bir nüfusa ve örgütlenmeye sahip olması gerekmektedir.

Aydınlanma sürecini izleyen Endüstrileşme Çağı ile birlikte kent ölçek, işlev ve fiziksel olarak köklü bir değişim geçirmiştir. Bu yeni kent olgusunu açıklamaya çalışan kuramlardan biri Manuel Castells'e aittir. Ona göre kent; ortak tüketim mekânı ve işgücünün yeniden üretiminin sağlandığı mekânsal birimdir. Kentler kolektif tüketim araçları olan konut, eğitim, sağlık, kültür, ticaret, ulaşım vb. gibi unsurların sağlandığı mekânlardır. Aynı zamanda emeğin tüketim yoluyla yeniden üretilmesi sürecinin bir parçasıdır (Castells, 1977). Kenti bir ekonomik durum olarak tanımlayan David Harvey kenti toplumsal ve ekonomik sistemleri yansıtan, kapitalizminin ürünü olan yaratılmış

çevrenin parçası şeklinde tanımlamıştır. Harvey'e göre kent sermaye birikim süreci ve yapılı çevrenin ürünüdür (Harvey, 2003).

Modern kenti inceleyen Henri Lefebvre mekânı sadece bir meta olarak ele almak yerine mekânda gizli toplumsal ilişkilere (yaş, cinsiyet ve aile grupları arasındaki psikolojik ilişkiler) ve üretimi ilişkilerine (emek dağılımı, hiyerarşik sosyal fonksiyonlar) dikkat çekmiştir. Lefebvre'ye göre kentin özünü kapitalist ilişkilerin sebebi ve sonucu olan mekân oluşturur. Kapitalist sistemin devamlılığını sağlayan yeniden üretim kent merkezlerinde gerçekleşir. Bu nedenle kent yalnızca yapılı çevre değil, aynı zamanda kapitalist gelişmenin öznesidir. Kentsel mekânın üretimi fiziksel mekânın üretiminden öte ona bağlı günlük hayat ve kapitalist ilişkilerin üretimi ve yeniden üretimini içermektedir. Kentsel mekânın toplumsal üretimi farklı sosyal sistemlerde farklı biçimler alır (Lefebvre, 1991).

Kapitalist toplum kentsel mekânın düzenlenmesi yoluyla üretim-tüketim ilişkilerini sürekli olarak yeniden üretebilmekte ve böylece gelişebilmektedir (Gottdiener, 2001). Üretimi yöneten dinamiklerin belirleyici olduğu modern kent kurgusu İkinci Dünya Savaşı sonrasında yaşanan teknolojik, ideolojik ve kültürel gelişmelere paralel olarak değişmeye başlamıştır. Tüketimin belirleyici rol oynadığı yeni dünya ekonomik sistemi çağdaş kenti etkileyen diğer bir durum olan küreselleşme sürecini ortaya çıkarmıştır. 21. yüzyılın kentsel dinamikleri önceki dönemlerden çok daha hızlı ve küresel biçimde değişmektedir. Küreselleşmeyle birlikte kentlerdeki üretim ve tüketim kalıpları değişmiş, insanların birbirleriyle ilişkileri ve paylaşımları çeşitlenmiştir. Pazar ekonomisinin ön plana çıkmasıyla neo-liberal kentleşme politikaları ortaya çıkmıştır. Kentsel fonksiyonların özelleşmesi ve fonksiyonlar arasındaki hiyerarşinin değişmesi; kentlerde yeni merkezlerin ortaya çıkması; ulaşım, iletişim ve bilgi sistemlerinin gelişimi kent olgusuna yeni anlamlar yüklemiştir. Kent artık sermayenin yeniden üretiminin mekânı, neoliberal politikaların nesnesi haline gelmiştir.

Kapitalist gelişme çerçevesinde yeni tüketim alışkanlıklarının oluşması ve neoliberal kentleşme politikaları kentin yaşama biçimini önemli ölçüde etkilemiştir. Tüketim kültürü yeni sosyal ilişkiler ve yaşam tarzları oluşturmuş, serbest zaman aktiviteleri başlı başına birer tüketim deneyimi haline gelmiştir. Tüketim kültürünün neden olduğu yaşama biçimlerindeki değişimler kamusal kullanıma konu olan mekânlar

ve kamusal yaşama katılım biçimleri üzerinde değişikliklere neden olmuştur. Kapitalizm ve neoliberal politikaların belirlediği koşullarda şekillenen, tüketim kültürünü destekleyici yeni kamusal mekânlar kentsel mekâna aşılanmıştır. Bu bağlamda; sosyalleşmenin sağlandığı alışveriş merkezleri, yeni iş merkezlerine ait erişimin sınırlı olduğu kapalı atriumlar ve tema parklar çağdaş kentin tüketim kültürüyle şekillenen yeni kamusal mekânlarıdır.

2.2. Tarihsel Süreç İçerisinde Kamusal Mekân

Türk Dil Kurumu Büyük Türkçe Sözlük “kamu” kelimesini; “topluluk oluşturucu ortak çıkarlar çevresinde oluşan ve üyeleri bu ortak çıkarlar konusunda karar birliğine ulaşmak için etkileşimde bulunan toplumsal kesim, bir ülkedeki halkın bütünü ya da halk hizmeti gören devlet organlarının tümü” şeklinde tanımlamaktadır (TDK, 2010). Kamusal kavramı ilk olarak Roma hukukunun tanımları çerçevesinde “Res Publica” terimiyle birlikte gelenekselleştirilmiştir (Habermas, 2010). Başlangıçta “orduya ait olan şey”, “orduyu oluşturan bütün insanlara ait olan şey” gibi anlamlara gelen “Res Publica” teriminin içeriği zamanla genişleyerek “Roma vatandaşlarının ortak malı” şeklinde ifade edilir hale gelmiştir (Geuss, 2007). Kamusal kavramı açıklamaya çalışan bütün tanımlar özel alanı da tanımlamaktadır. Diğer bir deyişle kamusal kavramı zıttı ile var olmaktadır. Özel alanlar bireysel kullanıma ait, özel ihtiyaçların karşılandığı alanlardır. “Kamu” ise kendisini özel alandan farklı bir alan şeklinde ortaya koyar.

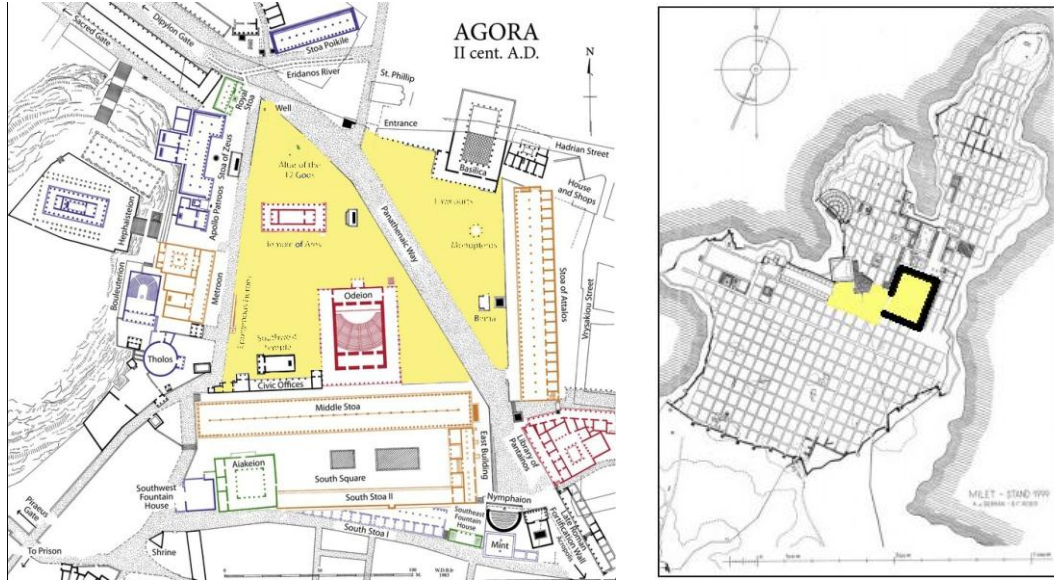
Jürgen Habermas kamusal alanı “*Modern toplum kuramlarında, toplumun ortak yararını belirlemeye ve gerçekleştirmeye yönelik düşünce, söylem ve eylemlerin üretildiği ve geliştirildiği ortak toplumsal etkinlik alanına işaret etmek için kullanılan kavram*” olarak tanımlamıştır (Habermas, 2010). “Kamusal” kendini en belirgin biçimde fiziki mekânda göstermektedir. Richard Sennet (1999)’e göre kent insanlara yabancılarla ilişki kurma fırsatı veren kamusal mekânların varlığı nedeniyle kamusal yaşamın odağıdır.

Kamusal alan-özel alan ayrımı temelleri Antik kent devletlerine dayanmaktadır. Bu ayrım ilk olarak “hane” (oikos) ve “siyasi alan” (koine - polis) şeklinde ortaya çıkmıştır (Habermas, 2010). Antik dönemde kamusal kavramı özel birtakım şartlara sahip eşit ve benzer insanların ortak çıkarlar doğrultusunda bir araya gelmesidir.

Kamusal siyasi özgürlük, kamusal mekân ise siyasi özgürlüğün tecrübe edildiği siyaset alanıdır.

Endüstri devrimi öncesi kentler basit ve karmaşık olmayan bir toplum yapısına ve kent formuna sahiptir. Surlarla çevrili alanlar içerisinde yoğun yapılaşma görülür. Üretim biçiminin belirlediği yaşam koşullarına bağlı olarak kır-kent ayrımı nettir. Kentsel mekân dini, sosyal ve yönetim alanları olarak farklılaşan işlevleri temsil eden yapılardan oluşur. Antik Yunan kentlerinde agoralar yurttaşların bir araya gelebileceği merkezler olup bilinen ilk tasarlanmış kamusal mekânlardır. Aristoteles Antik Yunan kent devletlerini anlattığı “Politika” adlı kitabında *polis*’(kent)i uygar yaşamın koşullarını oluşturmak üzere bir araya gelen birbirinden farklı insanların kurduğu, insan yaşamı için en ideal birliktelik olarak tanımlamıştır. Aristoteles’e göre kentler kendilerinden önceki topluluklardan farklı olarak bütünle ilişki içinde bulunan farklı tür bireylerden oluşur, aynı tür bireyler kenti oluşturamaz (Aristoteles, 1993; 7-10).

İlk kentlerin gelişmesinde önemli olan unsurlar dini birliktelik ve siyasi organizasyonlardır. Antik Yunan kentlerinde (*polis*) kent ile devlet terimleri özdeştir. Devlet, uygarlık, din ve kent kavramları iç içe geçmiş durumdadır. Tapınaklar etrafında şekillenen Antik Yunan kentleri bilgi, güç ve zenginliğin toplanma merkezidir. Bu dönemin kamusal mekânları siyasi, kültürel ve dinsel bir merkezdir (Habermas, 2010; 60). Antik Yunan döneminin kamusal mekânları kent ve toplum meselelerinin tartışıldığı; ticaret, eğitim, politika ve eğlence aktivitelerinin gerçekleştiği agoralardır (Şekil 2.1). Antik Yunan kent planlamasında agoraların ilkeleri aynı olmakla beraber morfolojik özellikleri birbirinden farklıdır. Her kentin birbirinden farklı mekânsal biçimlenişlerde ayrı kamusal mekânlar tanımlamaları kent ile kentli arasındaki aidiyet ilişkisinin kurulmasına yardımcı olmaktadır.

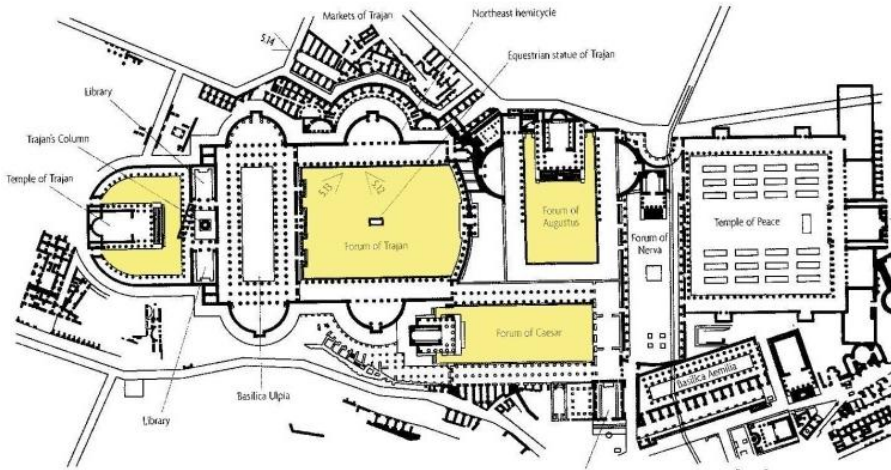

Şekil 2.1. Antik Yunan kentinde kamusal mekân örneği- Atina Agora ve Milet Agora (<http-1>, <http-2>)

Antik Roma döneminde kentin mekânsal örgütlenmesi çeşitlenen işlevler ve bu işlevler arasındaki hiyerarşi nedeniyle antik Yunan kentinden farklılık gösterir. Dini merkez ayrı bir kentsel alan olmaktan çıkıp sosyal kentsel alana dahil olur. Roma kentinde kamusal alanı temsil eden forumlar siyasi erkin kentsel merkezler üretmek için kullandığı kentsel elemanlar olarak önemlidir. Nitekim Antik Yunan devletlerinde yurttaşın yönetime siyasi olarak katılımını temsil eden demokrasi yerine otokratik yönetim biçiminin hakim olduğu Roma döneminde kamusal mekânlar siyasi durumun tartışıldığı bir alan olmaktan ziyade; insanların kent sorunlarını konuşmak üzere ve ticari faaliyetler ile ibadet ve eğlence aktiviteleri için bir araya geldikleri yerlerdir (Arent, 1994). Roma döneminde toplumsal hayatın sürekliliğinin sağlanması kentsel mekân tasarımının temelidir. Kentsel açık mekânlarda gerçekleşen kamusal aktiviteler iç mekâna taşınmaya başlamıştır. Kentlerde kapalı yapılar inşa edilmesi ve iç-dış mekânlar arasındaki geçişlerin süreklilik göstermesi önem kazanmıştır. 1748 yılında çizilen Roma haritasında forum, bazilika gibi kamusal yapıların iç mekânları kentsel açık mekânlarla birlikte beyaz renkte bırakılması bu sürekliliği vurgulayan önemli bir örnektir (Sağlar Onay, 2010; 11).

Baechler (1986) Roma uygarlığında toplumsal sistemin nihai amacının halkın duygularını okşamak olduğunu ifade etmektedir. Yazara göre bu nedenle imparatorlar ve kent seçkinleri kentleri güzelleştirmek ve halkın eğleneceği mekânların inşası için

rekabet içerisine girmişlerdir (Baechler, 1986; 108-109; akt: Fırat, 2002). Roma döneminde kamusal mekânlar toplumsal yaşantıyı yönlendirme anlayışının birer aracıdır. Kentlerdeki nüfusun artmasıyla birlikte toplumsal yaşantının belirli kurallara bağlı olarak yönlendirilmesi ve farklı kamusal faaliyetleri gerçekleştirebileceği yapıların inşası önem kazanmıştır. Roma dönemine kadar olan süreçte ilk defa kamusal faaliyetler bu kadar desteklenmiş ve büyük kitleler aynı mekânlar içerisinde toplanmıştır (Sağlar Onay, 2010; 70-71). Klasik planlama döneminin kamusal kentsel mekânları, kent merkezinde yer alan ve kentin etrafında inşa edildiği agoralar, plazalar, forumlar ve meydanlardır¹ (Carr vd., 1992; 53) (Şekil 2.2). Açık, yarı açık ve kapalı mekânlardan oluşan forumlar iç ve dış kamusal mekânlar arasındaki sürekliliğin devamını sağlamaktadır. Toplumsal iletişim mekânları olan bu kentsel alanların kamusalın ve kentli kimliğinin inşası sürecinde önemli bir rol oynadıkları görülmektedir.

Şekil 2.2. Roma dönemi kamusal mekân örneği-Trajan Forumu Roma (<http-3>)

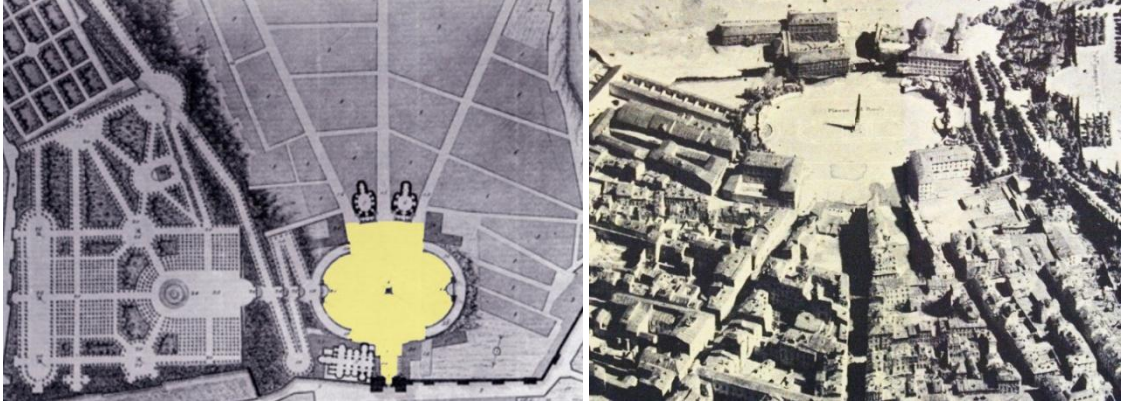
Ortaçağ kamusal mekânları özellikle dini yapılar çevresinde yer alan, binalar tarafından çevrelenerek oluşturulmuş korunaklı meydanlar ve pazar yerleridir. Kentlerdeki en önemli yapılar olan kiliseler, katedraller ve yönetim yapıları (belediye binası, lonca binası vb.) daima meydanla birlikte planlanmıştır (Şekil 2.3). Bu dönemde

¹ Roma dönemi kamusal kentsel mekânları arasında forum, bazilika, hamam, amfi tiyatro gibi kamusal yapılar yer almaktadır. Çalışma içerisinde bu yapılara kentsel kamusal mekân morfolojisinin tarihsel süreç içerisindeki değişiminin anlaşılabilmesi amacıyla değinilmiştir. Tez çalışmasının odaklandığı kamusal mekânlar sokak, cadde ve meydanları içeren açık kentsel kamusal mekânlardır.

sokaklar ve meydanlar toplumsallaşmanın merkezi ve kamusal yaşamın simgesidir. Ortaçağda kamusal olgusu feodal kent devletlerinin merkezi otoritesi ile bütünleşmiş temsili bir kamusalıktır. Bu dönemde kamusal alanların biçimini ve kent içerisindeki dağılımını binalar belirlemektedir (Enlil, 2011). Ortaçağın organik dokuya sokakları canlılık kazanarak kamusal yaşamın merkezi haline gelmiştir (Webb, 1990; 40). Lewis Mumford ortaçağın organik sokak dokusunun yaşayan kamusal mekânlar olarak geliştiğini ifade etmektedir (Mumford, 1989; 316). 15-17. yüzyılların simetrik ve görkemli biçimde tasarlanmış, tanımlı Rönesans meydanları çevrelerindeki kamu yapılarıyla birlikte kentlerin merkezini oluşturmaktadır (Şekil 2.4). Özellikle resmi yapıların ve anıtsal binaların önünde yer alan meydanlar kralların gücünü tanımlayan bir anıtla birlikte görkemli ve simetrik biçimde tasarlanmışlardır. Rönesans'la birlikte kamusal yaşantı önem kazanmıştır. Ortaçağ'ın çarşıları ve Rönesans'taki plazalar; ekonomik ve politik nitelikleri nedeniyle, Antik Yunan ve Roma'daki agora ve forumların benzerleridir.

Şekil 2.3. Ortaçağ dönemi kamusal mekân örneği-Piazza del Campo, Sienna ([http-4](#), [http-5](#))

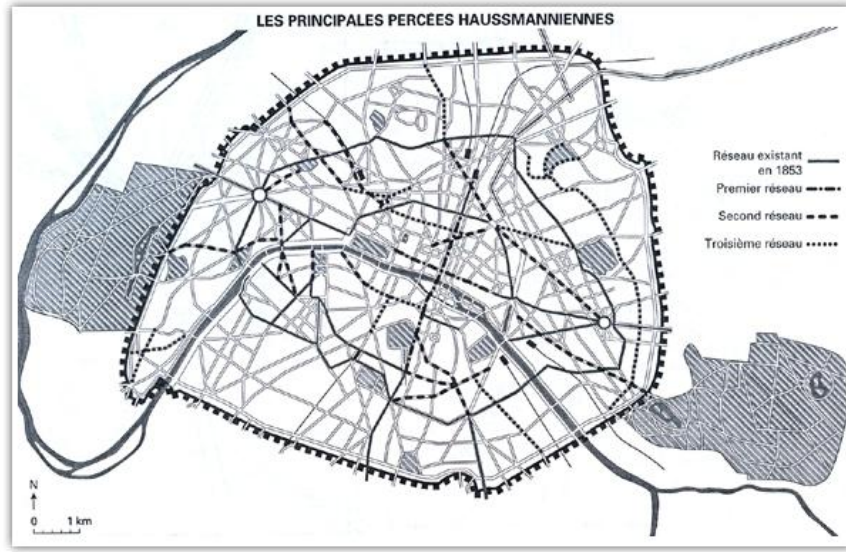
Şekil 2.4. Rönesans dönemi kamusal mekân örneği-Piazza del Poppolo, Roma (<http-6>, <http-7>)

15-16. yüzyıllarda Batı Avrupa'ya yerleşen koloniciler kendi kentleşme ilke ve uygulamalarını beraberlerinde getirmişlerdir. Boş araziler üzerinde yeni kurulan İspanya ve İngiliz koloni yerleşimlerinin merkezleri bir meydandan ya da tüm yönlere doğru yayılan ortak bir kamusal mekândan oluşmaktadır. Askerlerin herhangi bir ayaklanmaya hemen müdahale edebilmek için geniş caddeler ve bu caddelerin açıldığı meydanlar planlanmıştır (Carr vd., 1992). Bu yerleşimlerin planı merkezi kamusal mekânı çevreleyen lineer grid plana dayanmaktadır. 16. yüzyıldan itibaren Endüstri Devrimi'ne kadar geçen süreçte geniş bulvarlar ve caddelerin kesişim noktalarında yer alan meydanlar kentlerin ana kamusal mekânları olarak görülmüştür.

18. yüzyılın devrimci ortamı Avrupa kentlerinde kamusal mekânının karakterini derinden etkilemiştir. Daha önceki dönemlerde iktidarın ve aristokrat sınıfın otoritesini göstermek için tasarlanan kamusal mekânlar halkın beklenmedik protestosuna sahne olmuştur. Bu dönemde ticari faaliyetleri kolaylaştırmak, büyük askeri birliklerin geçişine izin vermek ve kentlerde bulunan çeşitli sosyal sınıflar arasındaki ayrımı yok etmek gibi farklı amaçlar için geniş bulvarlar tasarlanmıştır (Leith, 1991; akt: Varna; 2011; 99). Bu bulvarlar tüm sosyal sınıflar için bir toplanma noktası haline gelmiştir (Varna; 2011; 99). 18. yüzyıl aydınlanma dönemi ile birlikte kamusal kavramı da yeni bir biçim almaya başlamıştır. Kamusal sözcüğü herkesin denetimine açık olan anlamına gelirken özel alan kavramı kişinin ailesi ve arkadaşlarından oluşan korunaklı bir yaşam alanını temsil etmektedir. Bu dönemde insanların birbiriyle tanışmalarına fırsat veren geniş caddelerin yanında parklar ve kafeler açılmaya başlamıştır (Sennett,

2013; 41). Kamusal mekân tüm bireylerin ortak yaşam alanıdır ve kamusal mekânda toplumsal katılım ön plandadır.

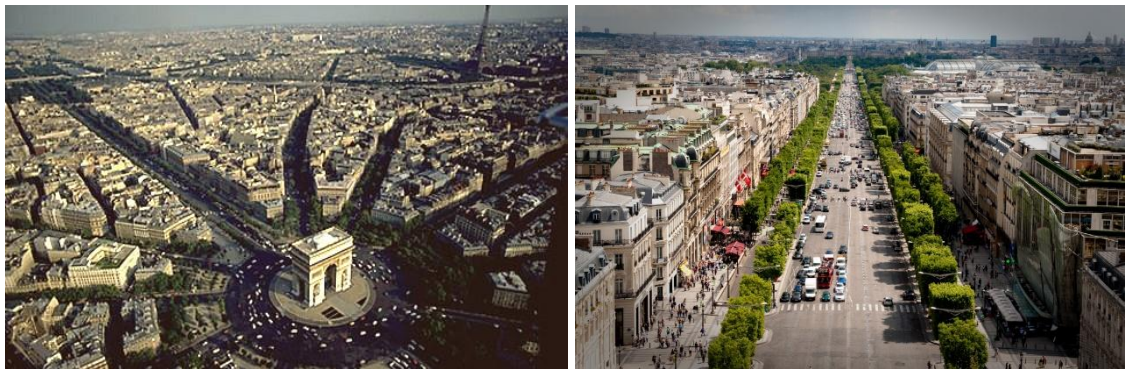
19. yüzyıla gelindiğinde Endüstri Devrimi'nin de etkisiyle sanayi ve teknoloji alanında yaşanan hızlı gelişmeler kentlerin ve kamusal olgusunun yeniden şekillenmesine neden olmuştur. Bu dönemde endüstri devriminin etkisiyle kırdan kente yaşanan büyük göç dalgalarıyla giderek kalabalıklaşan ve çöküşe geçen kentsel mekânların yenilenmesi anlayışı modern kentin temellerinin atılmasında temel bir öneme sahiptir. Bu dönemde kamusal mekânları şekillendiren uygulama örneklerinden biri Paris'te 1848-1868 yılları arasında Georges-Eugène Haussmann tarafından gerçekleştirilen kentsel yenileme projesidir. Kentin çöküntü bölgesi haline gelmiş ortaçağa ait karmaşık dokusu yıkılıp, yerine geniş cadde ve bulvarlar açılmış (Şekil 2.5); geniş meydanlar inşa edilmiş ve konut alanları ıslah edilmiştir (Şekil 2.6). Ulaşımı rahatlatmak amacıyla açılan geniş caddelerin kaldırımlarına aydınlatma elemanları, banklar, çeşmeler, süs havuzlar gibi donatılar yerleştirilmiştir (Carmona, 2000; 385-396). Ayrıca ana bulvarları önemli kamu yapılarıyla bağlayan ikincil yollar ve bu yolların çevresinde meydanlar oluşturulmuştur (Şekil 2.7). 19. yüzyılda kamusal mekânlarda yeni bir cadde ve sokak kültürü ortaya çıkmıştır. Bu dönemde Haussmann'ın Paris planının da etkisiyle kentsel mobilyalar ve peyzaj donatılarıyla zenginleşen aydınlık, yaya arterleri ve kaldırımlara olanak tanıyan bulvarlar modern kentsel kamusal mekânların temelini oluşturmaktadır (Varna, 2011; 99). Yeni oluşturulan kentin en önemli bileşenlerinden biri de büyük ölçekli kent parklarıdır (Çelik, 2009). Paris planıyla birlikte 19. yüzyılda modernizmin ideal kentini yaratma hedeflerinin ve modern kamusal mekânın temelleri atılmıştır. Sennet (2013)'in de belirttiği üzere; Hausmann'ın Paris'i yeniden yaratma ideali homojenleştirme ilkesine dayanmaktadır. Burjuva kesime ayrılan kent merkezinde çalışma, oturma, ticaret ve eğlence alanları birbirinden ayrı olarak planlanmaya başlanırken, kent dışında işçi mahalleleri oluşturulmuştur (Sennet, 2013; 369). Bu nedenle Haussmann'ın Paris planı modernizmin “yaratıcı yıkım” anlayışı ve işlevlerine göre belirlenmiş kentsel bölgeler inşa etme idealleri arasında bir bağ olduğu söylenebilir. Aynı zamanda Hausmann'ın çevre düzenlemesiyle bütün bir toplumu değiştirebileceği yönündeki inancı Modernizmin ideal kent düşüncesiyle örtüşmektedir.

Şekil 2.5. Haussmann'ın Paris planında eski doku üzerine açılan ana caddeler (Carmona, 2000; 420)

Şekil 2.6. Haussman planından sonra açılan geniş bulvarlar ve üzerinde yer alan kent meydanları (http-7, http-8)

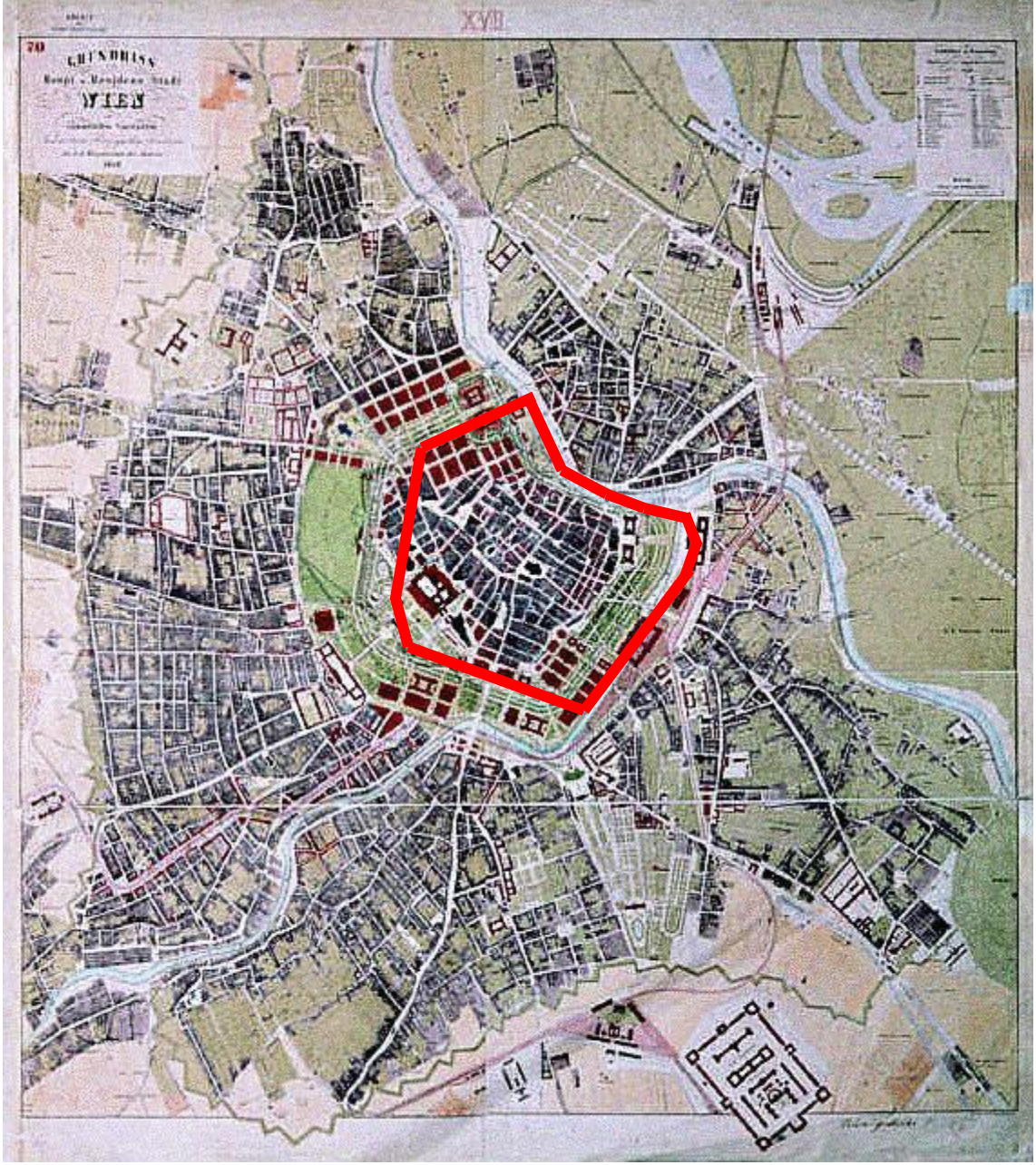
Şekil 2.7. Geniş bulvarlar ve meydanlar (Place De L'etoile ve Champs-Élysées) - 19. yüzyıl kamusal mekânı (http-8)

Endüstri Devrimi'nin kamusal olgusu ve kamusal mekânların biçimlenişini etkilediği önemli bir nokta özel yaşamı değiştirmesidir. Paris'te yeni açılan bulvarlarda insanlara kamu içerisinde bir dereceye kadar mahrem olabilecekleri pasajlar inşa edilmiştir. Walter Benjamin (2002)'in kentte dolaşarak çevreyi gözlemleyen ve kente dair düşünceler üreten bir “gezgin” olarak tanımladığı *flâneur*, bu yarı kapalı kamusal mekânların ortaya çıkmasıyla var olmuştur. Benjamin “Pasajlar adlı eserinde 19. yüzyıl Paris’inde pasajlar inşa edilmemiş olsaydı, kentte flâneur gibi dolaşmanın önem kazanmasının çok güç olacağını belirtmektedir (Benjamin, 2002; 131). Diğer taraftan, Habermas’ın belirttiği üzere, aristokrat ve burjuva kamusalının 19 yüzyılın sonuna kadar devam ettiği görülmektedir (Habermas, 2010). Paris’te geniş caddelerin kenarlarında burjuvalara ait binalar yükselirken; caddeler üzerinde burjuvalara yönelik pasajlar, kafeler, tiyatrolar, opera binaları ve parklar inşa edilmiştir. Paris kenti burjuva sınıfının isteklerine ve iktisadi taleplerine göre yeniden şekillenmekte, yeni kamusal mekânlar ortaya çıkmaktadır.

Paris’te başlayan büyük çaplı kentsel hareketlilik Londra başta olmak üzere diğer Avrupa kentlerini etkilemiştir. Paris’in aksine Londra’da yaşanan istismak sorunları nedeniyle büyük çaplı bir kentsel yenileme çalışması yerine parça parça müdahaleler gerçekleştirilmiştir. 1851 yılında İngiltere’de sağlıksız barınma şartları ve çöküntü noktası haline gelen işçi mahallelerine çözüm üretmek için Konut Kanunu çıkarılmıştır. Ayrıca bu dönemde kentlerde temiz ve sağlıklı alanlar oluşturulması amacıyla başlayan park hareketi ile 1844’de Liverpool’da Birkenhead Parkı, 1845 yılında ise Londra’da Victoria Parkı inşa edilmiştir (Akkar, 2006; 30). 19. yüzyılda parklar ve oyun alanları da birer kamusal mekân olarak görülmeye başlanmıştır.

Paris’te büyük çaplı kentsel dönüşüm hareketlerini örnek alan diğer bir uygulama 1850-1857 yılları arasında Viyana’da gerçekleştirilen Ringstrasse Projesi’dir (Şekil 2.8). Kent merkezi ve banliyö bölgeleri birleştirilmesi planlanarak kentsel genişleme adımı atılmıştır. 1948 devrimi sonrası yapılan mülkiyet sınırlamaları ile yeni bir anayasaya sahip olan kent yönetimi mevcut toprak mülkiyetleri, ev sahiplerini idari ve yargı haklarını devlete aktararak tüm istismak engellerini ortadan kaldırmıştır. 1857 yılında Ringstrasse (*Ring Street*) Bulvarı yapımına başlanmış, geniş bulvarın üzerine belediye sarayı, borsa binası, üniversite, müze gibi önemli kamu yapıları ve görkemli konutlar inşa edilmiştir (Şekil 2.9). Bulvar aydınlatma elemanları ve ağaçlarla

donatılmıştır. 1890 yılında kent merkezi ile banliyöleri ayıran tüm surlar yıkılarak banliyöler kent sınırları içerisine alınmıştır. Ringstrasse Bulvarı yıkılan surların yerine yapılması dolayısıyla eski kent merkezini çepeçevre sarmaktadır. Bu dönemde kente Burjuvazi hakim olurken, kamusal mekânlarda burjuva sınıfının etkisi görülmektedir. (Viyana Belediye ve Eyalet arşivleri; http-10). 19. yüzyılda Avrupa'da yaşanan en kapsamlı kentsel yenileme çalışmalarından biridir. Bulvarı çevreleyen yapıların caddeyi vurgulayacak biçimde yerleştirildiği, mimari özelliklerinin buna göre tasarlandığı göze çarpmaktadır. Kentsel müdahalelerde kamuya açık alanların devamlılığını sağlamak esas olmaya başlamıştır.

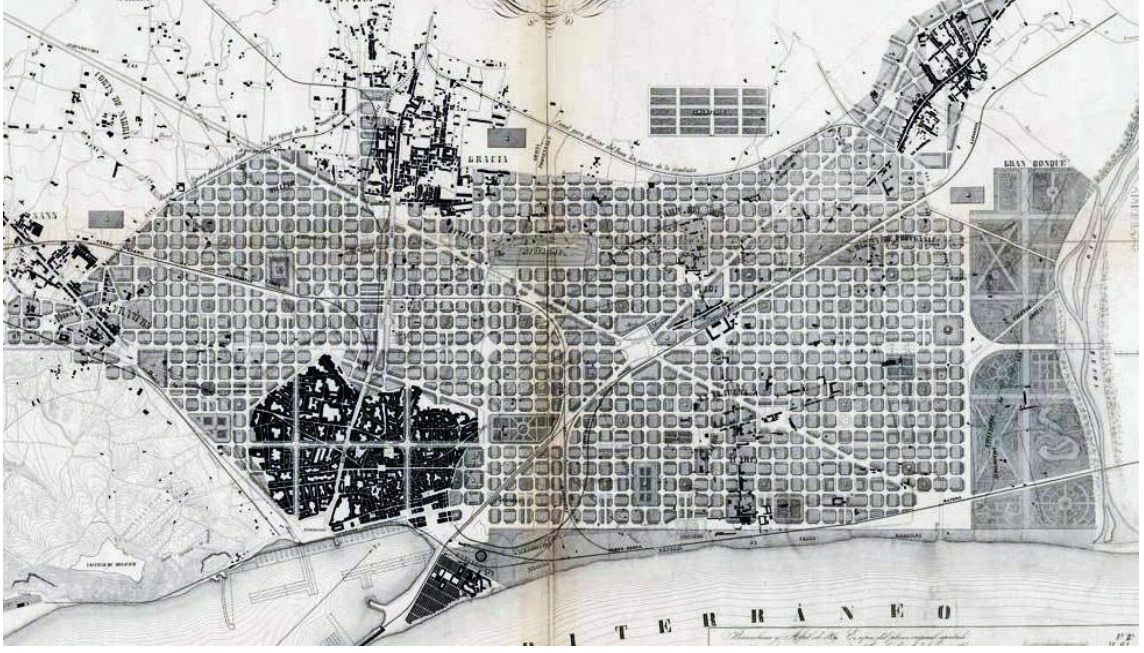

Şekil 2.8. Viyana Planı – 1860, tarihi kenti çevreleyen geniş Ringstrasse Bulvarı (<http-10>)

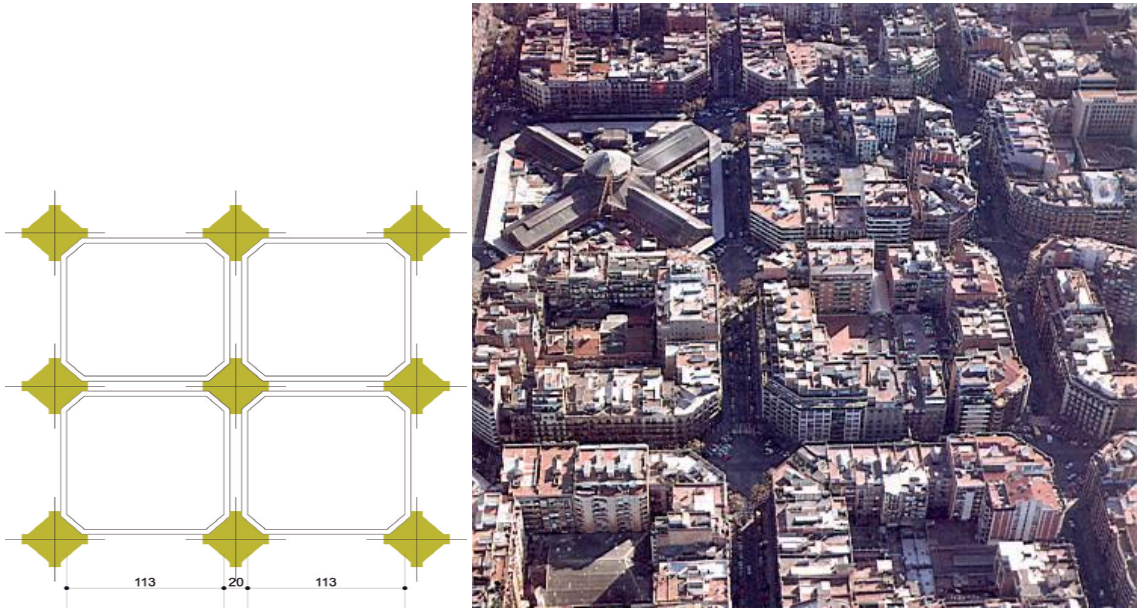

Şekil 2.9. Viyana Ringstrasse Bulvarı – 19. yüzyıl kamusal mekânı (<http-11>)

1850’li yıllarda Ildefons Cerda tarafından planlanan Barselona’nın Eixample bölgesi Paris’in kentsel dokuya kesikler şeklinde açılan bulvar ve caddelerinin aksine gridal sistemle planlanmıştır (Şekil 2.10). 20 ile 30 metre arasında değişen caddelerle birbirinden ayrılan $113\text{ m} \times 113\text{ m}$ büyüklüğündeki yapı adalarının köşeleri 45° derece kırılarak parsel birleşimlerinde açık kamusal mekânlar yaratılmıştır. Ayrıca her yapı adasının ortasındaki boşluk ortak kamusal mekânlar olarak halka açılmıştır (Şekil. 2.11). Modern kent planlaması ilkelerine göre (gridal plan ve *zoning* (bölgeleme) ilkeleri gibi) göre şekillenen kent boşlukları olan ve o boşluklar içerisinde kentlilerin zaman geçirip birbirlerine temas edebilecekleri bir yapı sunmaktadır (Urbano, 2016; 48). Cerda planladığı her yapı adası için tasarladığı kamusal mekânlarla kamusal bütünlemeyi sağlamayı planlarken, 19. yüzyılda Londra’dan ve diğer Avrupa kentlerinden farklı bir kamusal mekân tipolojisi oluşturmuştur.

Şekil 2.10. Barcelona Cerda Planı (1859) (Urbano, 2016; 49)

Şekil 2.11. Barcelona Cerda Planı- geniş caddeler, meydanlar ve bloklar arasında kamusal mekânlar (Urbano; 49, http-12)

19. yüzyılda başlayan hızlı sanayileşme ve teknoloji alanındaki gelişmeler modernizmin önemli yapı taşlarıdır. 19. yüzyılın ikinci yarısında görülmeye başlayan kentlerin yenilenmesi anlayışı modern kent planlama anlayışının şekillenmesinde temel bir öneme sahiptir. Ulaşım ağlarının gelişmesiyle Endüstri devrimi sonrasında yaşanan

kırdan kente yoğun göçler ve sağlıksız barınma koşulları nedeniyle çöküntü bölgeleri haline gelen kent merkezlerine yapılan büyük ölçekli müdahalelerle kentlerin artık belirli bölgelere ayrılmaya başladığı görülmektedir. Bu dönemde geleneksel toplumdaki modern kent yapısına geçişte kamusal olgusu ve kamusal mekân yeniden biçimlenmeye başlamıştır.

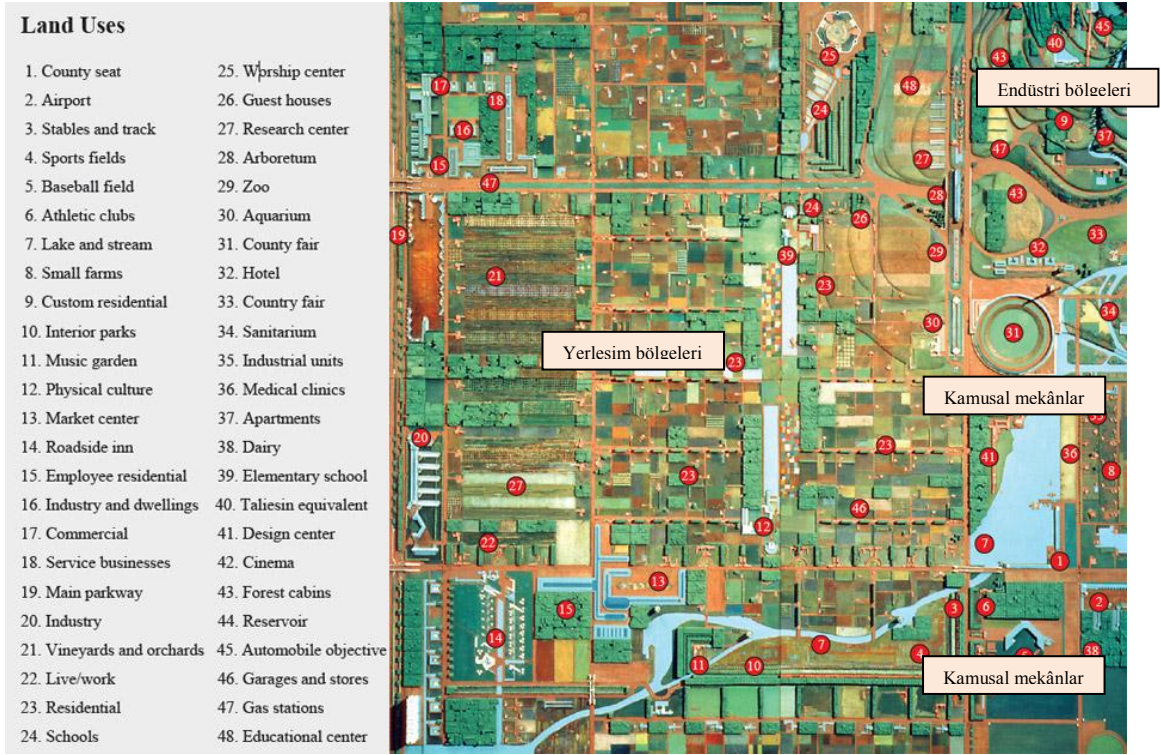
2.3. Modern Kent ve Kamusal Olgusu

Geleneksel yaşam tarzını hızlı ve radikal biçimde değiştiren modernizm insanın kendisini, çevresini ve toplumsal ilişkilerini düzenleyebilme gücünü temsil etmektedir. Toplumsal düzen ve bütünlüğü ön planda tutar. Modernizm kuramcılarında biri olan Georg Simmel modern hayatın köklerinin kent yaşamında yattığını ileri sürmektedir (Simmel, 2006). Endüstri devrimi sonrası köyden kente doğru yaşanan yoğun göçün kentlerde yarattığı sorunlara çözüm üretilmesi ve kentsel mekânın yeniden düzenlenmesi çalışmaları kapsamında ortaya atılan ideal kent ütopyaları modern kent planlamasının temelini oluşturan noktalardan biridir. Ebenezer Howard, Frank Lloyd Wright ve Le Corbusier 1890-1930 yılları arasında 20. yüzyılın ideal kenti nasıl olmalıdır sorusuna yanıt aramışlar; 18. yüzyılın sonundan 20. yüzyıla kadar yapılan kentsel yenileme çalışmaları yerine geleneksel kentten farklı yeni kent önerileri getirmişlerdir.

Ebenezer Howard tarafından 1898 yılında ortaya atılan Bahçe Kent (*Garden City Movement*) akımı kentlerdeki yoğunluğa ve kirliliğe alternatif olarak kentle kırsal avantajlarını birleştiren bir kent önerisidir. Kırsal alanda planlanan Bahçe Kent tasarımı merkezde planlanan daire kent daire şeklinde daha küçük kentlerle kuşatılmıştır. Denetimli büyüme ve sınırlı nüfus ilkesine göre kentsel büyüme limitlendirilmiştir. Tarım arazileri ve açık alanlardan oluşan bir yeşil bant kenti çevreleyerek yayılmasını önler. Endüstriyel alanlar kent çeperinde, bu yeşil tampon bölge ile konutlar arasında yer alır. Konutlar büyük bulvarlar arasına yerleşir. Kent merkezinde kamusal büyük bir park yer alır. Her mahallenin merkezinde kamusal bir açık alan ve çevresinde kamu yapıları yer alır. Howard Bahçe Kent modelinde toplumun işbirliği yaparak daha sosyalist olmasını sağlamaya çalışmaktadır. İngiltere’de Howard’ın kurulmasına öncülük ettiği iki Bahçe Şehir vardır; 1903’de kurulan hafif

endüstri kenti Letchworth ve 1920’de oluşturulan Welywn planıdır (Ertan, 2004; 12-13). Bahçe kent önerisinde ortaya konan yeşil kuşak, konutlarla diğer fonksiyonların ayrılması gibi ilkeler modern kentin ortaya çıkmasına katkı sağlamıştır. Howard’ın bahçe kent tasarımının modern kent planlamasının oluşmasına en önemli katkılarından biri de kent merkezlerinde kentlilerin boş zaman geçirebilecekleri açık kamusal mekânlara yer vermesidir. Kent sakinlerinin kamusal mekânlarda ortak deneyimleri paylaşması öngörülerek gelenekselden farklı yeni bir kamusallık durumu tariflenmiştir. Bahçe kent ideali tüm dünyada pek çok kentsel gelişim ve konut politikası yanında kentleşme akımlarına model olmuştur.

Frank Lyod Wright’ın “Broadacre City” Kent planı (1934) kent kavramına farklı yaklaşmış; bireysel yaşam alanlarından oluşan bir kent önerisi getirmiştir. Wright’ın kent önerisi kendine yeterli ve ekonomik özgürlüğe sahip sitelerden meydana gelmektedir. Her kent sakini kendilerine verilen bir dönümlük arazide özgür yaşam biçimini oluşturma ve bunu çevresine yansıtma hakkına sahiptir. Broadacre kent önerisinde orman içerisinde fabrikalar, kamu yapıları, ticaret birimleri, konutlar gelişmiş bir otoyol ağı ile birbirine bağlanmaktadır. Planın çeperlerinde yer alan endüstri bölgeleri hafif sanayiye ayrılmıştır (Ertan, 2004; 15) (Şekil 2.12). Broadacre kenti banliyö benzeri bir kent tasarımı olsa da Bahçe kentin benzer kentsel fonksiyona sahip alt kentlerinden kopuşunu simgelemektedir.

Şekil 2.12. Frank Lyod Wright'ın "Broadacre City" kent önerisi (http-13)

Le Corbusier, modern kentin biçimlenmesinde önemli rol oynayan ütopya önerilerinde kenti bir makine olarak ele almıştır. Corbusier yeni endüstrileşme teknikleri kullanılarak yeni kentler yaratılmalı, özellikle kentin çöküntü bölgelerinde yaşamaya zorlanan işçiler için sağlıklı yaşam koşulları oluşturulması gerektiğine dikkat çekmiştir (Ertan, 2004; 16). Modern kentin geçmişten kesin olarak kopması gerektiğini ifade eden Corbusier'e göre kent işlevsel bir birimdir ve kentsel planlamanın başarısı ile düzen ve sınıflandırma arasında ciddi bir ilişki bulunmaktadır. Eski kentlerin günümüze uygun olmadığını, fiziksel ve ruhsal hastalıklara davetiye çıkardığını savunan Corbusier, kentlerin endüstri ve makineleşme çağına layık biçimde yaratılması ve merkezi şekilde hep yukarıdan alınan kararlarla gelişmesi gerektiğini belirtmiştir (Dostoğlu, 2006).

Le Corbusier modern kent için Çağdaş Kent (1922), Işıyan Kent (1930) ve Endüstriyel Lineer Kent (1942) olmak üzere üç ideal kent önerisi geliştirmiştir. I. Dünya Savaşı sonrasında Paris için oluşturduğu Çağdaş Kent önerisi (1922) iş ve konut alanlarını içeren kent merkezi, banliyöler, kuzey-güney ve doğu-batı yönünde uzanan ana arterler ve bu ana arterlere bağlanan endüstri bölgelerini kapsamaktadır (Şekil 2.13). Kent merkezinde altmış katlı yirmi dört adet gökdelen geniş bir park içerisinde

konumlandırılmıştır. Gökdelenlerin alt katları kültürel ve ticari işlevlere ayrılmıştır. Kentin dış çeperi geniş bir yeşil kuşak ile sarılmaktadır (Ertan, 2004; 16-17). “Dikey bir bahçe kent” olarak önerilen kent güneş, yeşil alanlar ve mekânlardan oluşan büyük bir parktır. Izgara planlı kentteki farklı fonksiyonlar kentteki fonksiyonları konut-iş- endüstri ve toplumsal hizmetler olarak sınıflandırmış ve kent bu sınıflandırmaya göre çeşitli bölgelere ayrılmıştır. Corbusier tüm bu önerileri ile Paris kentine uyarladığı “Voisin Planı”nı (1925) geliştirmiştir. Izgara planlı kentsel tasarımda otomobil için geniş yollar bırakılmış, araç ve yaya yolu birbirinden ayrılmıştır. Kentsel park içerisinde yükselen süper bloklar ile kentsel yoğunluk artırılmış ve zemin kamusal mekân şeklinde tasarlanmıştır.

Şekil. 2.13. Le Corbusier'in “Çağdaş Kent” önerisi (http-14)

Pek çok yönden Çağdaş Kent’le benzerlik taşıyan Işıyan Kent (1933) önerisinde Le Corbusier konut alanlarındaki farkı ortadan kaldırarak sınıfsız bir toplum oluşturmaya çalışmıştır. “Ünite” adını verdiği yüksek konut bloklarında bireyler endüstriyel hiyerarşiden bağımsız biçimde aile büyüklüklerine ve gereksinimlere göre barınırlar (Dostoğlu, 2002). Le Corbusier’in bu konut modelinin örneği sayılabilecek

uygulaması 1946-1952 yılları arasında Marsiya’da gerçekleştirdiği Unite d’Habitation binasıdır (Şekil 2.14). II. Dünya Savaşı sonrası sosyal hayatta yaşanan dönüşümlerin etkisiyle az alanda çok kişiyi barındırmak üzere inşa edilmiştir. 18 katlı bina yaklaşık 1800 kişiyi barındırır. Bina sütunlarla yerden yükseltilmiş, zemin sosyal sirkülasyon alanı olarak ayrılmıştır. Le Corbusier kent önerilerinde kentlerdeki sıkışıklığı azaltmak için dikeyde yükselerek yoğunluğun artırılması gerektiğini savunmakta ve bunun için çok katlı lineer bloklar önermektedir. Bu sayede kentsel yeşil alan miktarı artarak kent büyük bir bahçe içerisinde yükselen yoğun bir yerleşme haline gelir. Kenti meydana getiren konuttan binaya ve kentin genel morfolojik yapısına kadar, aynı mantıkla yürüttüğü çalışmalarıyla adeta makine gibi işleyen modern bir kent öngörür. Kentler insana en iyi şekilde hizmet etmek üzere planlanmalıdır.

Şekil 2.14. Unite d’Habitation Binası-Marsilya (http-15)

Howard, Wright ve Corbusier’in ideal kent önerilerinde yer alan kendi içerisinde konut-iş-endüstri gibi bölgelere ayrılma, otomobil için geniş yolların açılması, ızgara sistemi, düzen sağlamak için teknolojiyi etkin kullanma, biçimsel olarak benzer özelliklere sahip ve kitlesel olarak üretebilen konut anlayışı, kamusal açık alanlar yaratılması gibi tasarım kararları modern kent planlama ilkelerinin belirlenmesinde etkili olmuşlardır. Aynı zamanda bu önerilerde, mimari çevrenin toplumsal yaşamı belirleyeceği savından hareketle, kenti yeniden tasarlarken gelenekselden farklı yeni bir toplumsal yapı önerirler.

Modern kentin oluşmasında etkili olan temel unsurlardan biri CIAM (Uluslararası Modern Mimarlık Kongresi)’dir. 1928 yılında İsviçre’nin La Sarraz şehrinde Le Corbusier öncülüğünde bir araya gelen, Avrupa’nın önde gelen 27 modernist mimarı

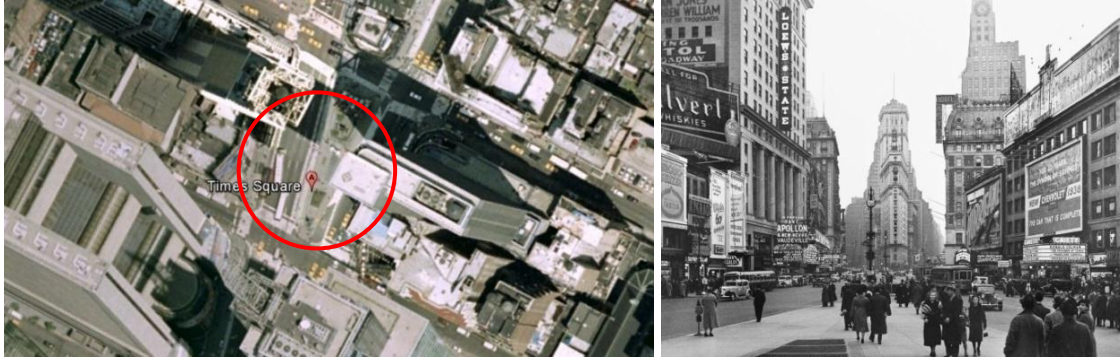
tarafından kurulan CIAM'ın etkisiyle mimarlık ve kentsel tasarım-planlama alanında geleneksel düşünce yerini modernizme bırakmıştır. 1933 yılında gerçekleşen ve ana başlığı "fonksiyonel kent" olan kongrede kabul edilen Atina Bildirgesi ile modernizmin kent planlama anlayışını belirlenirken, modern kentin ana hatları çizilmiştir. Bildirgede kent konut-çalışma-dinlenme ve ulaşımdan oluşan dört temel işlevle belirlenmiş ve "bölgeleme" (*functional zoning*) ilkesiyle kentsel mekânın bu işlevlere göre düzenlenmesi öngörülmüştür. Ayrıca modern kentin ulaşım ağının planlanmasında yaya yolunun araç yollundan ayrılması, araç yollarının ise transit ve ana yollar olarak derecelendirilmesi; kentsel açık alanların yapılaşmış çevreden daha baskın olması ve tarihi çevrenin korunması kararları alınmıştır (Gökgür, 2005).

En genel özellikleri ile modern kent hem toprak kullanımında hem de toplumsal yaşamın örgütlenmesinde yüksek derecede uzmanlaşma ve işbölümü görülen; oturma-çalışma bölgeleri, yol ağları ve kamusal mekânların kentsel mekânda belirli çizgilerle birbirinden ayrıldığı, devingenlik derecesi yüksek olan kenttir (Keleş, 2004; 139). Modern kentin önceki dönemlerden en önemli farklılıkları; birbirinden farklı işlevleri barındıran karma kullanımlı mahalle yerleşimlerinin yerini tek işlevli kent bölgelerinin alması; tarihsel süreç içerisinde baskın yaya hareketlerine göre oluşmuş organik sokak dokusu yerine kent bölgelerini birbirine bağlayan geniş trafik arterlerinin planlanması ve yaya yollarının parklar içerisinde düzenlenmesi; kentsel mekânın tamamen işlevsel ilkeler doğrultusunda tasarlanmasıdır. Modern kent planlamasında kentsel mekân toplumsal amaçlar doğrultusunda düzenlenmektedir.

20. yüzyılın başında sanayi devrimi sonrası köyden kente doğru yaşanan yoğun göçle birlikte kentsel nüfusun hızlı biçimde artarak çeşitlenmesi, modern kentte yeni kamusal mekânların gelişmesine neden olmuştur (Carr vd., 1992). Modernizmle birlikte kent-kır, konut-işyeri ve kadın-erkek arasındaki ilişkiler gelenekselden farklı yeni özellikler kazanmıştır. Kenti aynılık, evrensellik ve rasyonellik ilkeleri üzerinden kurgulanan modern düşünce birey-toplum-kent yapısını etkilemiş ve aralarındaki ilişkileri değiştirmiştir. Dolayısıyla modern dönem kent ideolojisi ile yeni bir kamusal tanımlanmış; yeni toplumsal yapılanma ve üretim biçimleri kamusal mekânların yeniden kurgulanmasını gerektirmiştir. Kamusal ve kamusal mekân modern kenti betimlemeye yarayan temel kavramlar arasındadır. Modern kentte

toplumun gelişmesini sağlayan toplanma ve buluşma mekânları olan parklar ve meydanlar sanayi toplumunun sorunlarına çözüm arayışı olarak sunulmuştur.

Modern kentin kamusal mekânları kentteki her kültürden ve sosyo-kültürel statüden kişilerin kullanımına açık, bütün sosyal sınıfların içerisinde hareket edebildiği ve birbirine temas edebildiği erişilebilir mekânlar olarak tariflenmektedir (Giddens, 1994; Kurtuluş, 2006; Gökğür, 2008). Modern kentin planlanma ilkelerinde tüm kentlilere açık kamusal mekânların tasarlanması önemli rol oynamaktadır. Modern toplumun merkezi olarak görülen bu mekânlar insanları topluma bağlayan fonksiyonel ve ritüel faaliyetlerin gerçekleştiği, toplumu birbirine bağlayan ortak bir zemin olarak görülmektedir (Carr vd., 1992). Modern kentin kentsel kamusal mekânları geniş caddeler, bulvarlar, parklar ve meydanlardır.

Şekil 2.15. Modern dönem kentsel kamusal mekân örneği-Times Square, New York
(Google Earth, http-16)

2.4. Modern Kentin ve Barındırdığı Kamusallığın Eleştirisi

Modern kenti en fazla eleştirenlerden biri olan Jane Jacobs *“The Death and Life of Great American Cities”* kitabında modern kentsel planlama anlayışının işlevlere göre bölgelere ayrılma prensibinin kamusal mekânlara zarar verdiğini iddia etmiştir (Jacobs, 2011; 42-43). Jacobs modern kentin işlevsel planlama yaklaşımını eleştirirken kent planlayıcıların toplumsal yapıyı göz ardı ettiklerini ve kentte yaşayan insanları anlayamadıklarını belirtmektedir. Jacobs’a göre; modern kentin kamusal mekânları farklı işlevler içeren bölgeler arasında kalan hareket işlevli mekânlara dönüşmüşlerdir

(Jacobs, 2011; 166). Carr vd. (1992)'ne göre toplumsal yaşamın geçtiği kamusal mekânlar modern kentte alışveriş merkezleri ve kapalı ticari alanlar haline gelmiştir.

Modern kente yönelik ilk eleştiriler modern mimarlık ve kent tasarımının öncülerinden olan CIAM'ın içerisinde çıkmıştır. 1947 yılında Bridgewater – İngiltere'de düzenlenen 6. CIAM kongresi bir kırılma noktası olarak anılmaktadır. “Kentlerin Yeniden İnşası” (*Reunion Congress*) ana başlığı altında toplanan kongrede modern kentin işlevselliğinin kesinliği ve sterilliği eleştirilmiştir. Toplantı sonunda modern kentsel planlamanın insan faktörünü göz ardı etmemesi ve kentte yaşayan insanların sosyal-psikolojik gereksinimlerini dikkate alması gerektiği sonucunda uzlaşmıştır (Dostoğlu, 1996). CIAM kongrelerinde modern kentsel planlamaya karşı yapılan eleştiriler 1956 yılında “Habitat” başlığı altında toplanan Dubrovnik – Yugoslavya kongresinde doruk noktasına ulaşmıştır. Team 10 üyeleri modernizmin çıkış noktasından saptığı, mimarlığın kentten ayrı ele alınışı eleştirileri ve modern mimarlığın kentsel düşünceye daha fazla önem vermesi gerektiği düşünceleri ile CIAM'ın içerisinde ayrılmışlardır. Team 10 üyeleri modern kent planlamasının işlevsel bölgeleme mantığını tasarımda yer ve insan faktörünün göz ardı edilmesi nedeniyle eleştirmişler, bunun yerine “birliktelik” kavramının çıkış noktası olarak ele almışlardır. Bu bağlamda kentte toplumsal birlikteliğin sağlanması için başta sokak ögesi olmak üzere kamusal mekânların ön plana çıkması gerektiğini savunmuşlardır (Günay, 1988). Uğur Tanyeli (2011) de kentsel mekânı kamusal kılan durumun birliktelik-toplumsallaşma olduğunu belirtirken, kamusal mekânın toplumsallığın kendisi olduğuna işaret etmektedir.

Modern kent planlamasının kamusal mekânların kamusalılığına zarar verdiğine dair bir başka görüş de Jan Gehl'e aittir. Jan Gehl 1971 yılında yayınladığı “*Life Between Buildings: Using Public Space*” adlı kitabında modernizmin tek işlevli bölgelerden oluşan kent yapısının toplumdaki farklı grupları kamusal yaşamda birbirinden ayırdığını iddia etmektedir. Gehl'e göre bu durum geleneksel kentlere göre daha monoton bir kamusal yaşam yaratmıştır. Ortaçağın kent yapısı sokak yaşamını destekleyerek kamusal mekânların canlılığına katkıda bulunurken modern dönemde otomobil sayısının da artmasıyla birlikte farklı işlevlere sahip bölgeler arasında artan araç trafiği yayaların kent yaşamından çekilmesine neden olmuş, bu bağlamda sokak ve meydan gibi önemli iki kamusal mekân etkinliğini kaybetmiştir (Gehl, 2011). 1933

Atina Bildirgesi'yle birlikte kentlerin işlevsel bölgelere ayrılması ile modern kentte kamusal mekânlar birer dolaşım ve yayalaştırma alanına dönüşmüştür. Atina Bildirgesi'nin fonksiyonel kentinde kamusal mekânlar çeşitli mekânları ve işlevleri ilişkilendiren, trafik alanlarından biraz daha fazlasıdır. Bu mekânlar sosyal veya kentsel niteliklere sahip değildir (Wyvekens, 2009). 1975 yılında Madrid'de "Yaratıcılık ve Teknoloji" ana başlığı altında toplanan 12. UIA Dünya Mimarlık Kongresinde de modern kent giderek işlevselciliğin en önemli düzenleme ilkesi haline gelmesi nedeniyle eleştirilmiş, bu dönemde kamusal oluşturmaktan uzak makineleşmiş kentsel mekânlar meydana getirildiğinin altı çizilmiştir.

Roger Trancik "*Finding Lost Space*" (1986) adlı kitabında modern dönemle birlikte geleneksel kentin temel mekânsal özelliklerinden uzaklaşılmasıyla modern kentte işlevselliğini yitiren kayıp mekânların (*lost spaces*) ortaya çıktığını belirtmektedir (Trancik, 1986; 3) Trancik modern kentte kayıp mekânların ortaya çıkmasında neden olan beş faktör sıralamaktadır. Bunlar giderek artan otomobil bağımlılığı; modern akım mimarlarının açık kamusal mekânlar ile ilgili tutumları nedeniyle kamusal mekânın toplumsal belleğini kaybederek kimliksizleşmesi; modern kent planlamasındaki işlevsel bölgeleme tekniğinin kentsel mekânı tek işlevli parçalara ayırması; bireysel çıkarların kamu yararının önüne geçmesi ve kamusal mekânın giderek özelleşmesi; kent merkezindeki endüstri, askeri ve ulaşım sektörüne ait alan ve tesislerin kent dışına taşınmasıyla bu alanların işlevsel değerini yitirmesidir (Trancik, 1986; 4-17). Trancik'in kayıp mekân terimi doğrudan modern kamusal mekânları betimleme yönelik olmasa da modern kentsel mekânın tanımlanmasında kamusal mekânı aracı olarak kullanmaktadır.

Modern kentsel planlamaya ve modern kentin kamusal mekânlarına karşı getirilen bu türden eleştirel yaklaşımların da savunduğu gibi; bu dönemin kamusal mekânları eşitlikçi ortak alan, toplumsal katılım alanı öngörülerinin² aksine işlevsiz, güvensiz-tekinsiz, yalnızca gelip geçilen alanlar halini almıştır. Team 10 ve Jane Jacobs

² Anthony Giddens'in ifade ettiği üzere; kamusal olgusu modern kentle birlikte "ortak alan", "toplumsal katılım alanı" anlamlarını kazanmıştır. Modern kentin en önemli özelliği bireylerin kendine benzemeyen diğer insanlarla kamusal mekânda karşılaşarak diyaloga girebilmedir. Giddens'e göre; modern kentin kamusal mekânları farklı etnik gruplardan, her kültürden ve sosyo-kültürel statüden kişilere açık olan, tüm toplumsal sınıfların birbirine temas edebildiği buluşma alanları (Giddens, 1994); örgütlenmenin, özgürlüklerin, yabancılarla karşılaşmanın, sosyalleşmenin, uygarlaşmanın, melezleşmenin, biyolojik ve sosyo-kültürel çeşitliliğin mekânlarıdır (Giddens, 2000). Zygmunt Bauman (2001) da kentin kamusal bir oluşum olduğu görüşünden hareketle; modern kentin anonim kalabalıkların toplanma yeri, yabancıların ve evrensel ötekilerin buluşma mekânı olan kamusal bir mekân olduğunu belirtmektedir.

önderliğinde başlayan süreç sokak ve meydanların kamusal mekân olarak yeniden ele alınması, karma kullanımlı öneriler ile kentsel mekânın canlandırılmaya çalışılmasıyla birlikte kentsel mekânda yeni arayışların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Kentsel mekânın yapılı çevreden arta kalan fiziksel boşluklar şeklinde ele alınması yerine birliktelik, aidiyet, toplumsallaşma gibi kavramlar ışığında incelenmesi gerektiği fikirleri ortaya çıkmıştır. Ayrıca bu görüşler postmodern düşüncenin temellerini atmaktadır.

Kamusal mekânlar toplumsal süreçlerle sürekli bir etkileşim içerisindedir ve birbirlerini dönüştürme gücüne sahiptir. Karşılıklı bir etkileşim içinde bir yandan toplum kamusal mekânı üretirken, diğer yandan ondan etkilenmektedir. Diğer bir deyişle; kamusal mekânlar toplumsal ilişkilerin hem ürünü hem de mekânıdır. Bu mekânlar toplumsal ilişkilerin görünür kılındığı kent parçalarıdır. Kamusal mekânın düzenlenme biçimleri toplumsal ilişkiler üzerinde etkilidir. Her dönemin kamusal olgusu ve toplumsal ilişkileri kendi kamusal mekânını meydana getirmektedir. Kamusal ve kamusal mekân kavramları kentsel süreç içerisinde yaşanan teknolojik ve ekonomik gelişmeler ile toplumsal değişimler çerçevesinde sürekli olarak yeniden tanımlanmaktadır. Günümüzde postmodernizm ve küreselleşme süreciyle birlikte ekonomik, sosyal, kültürel ve politik alanlardaki yapısal değişimler kamusal ve kamusal mekân kavramlarının anlamını ve algılama biçimlerini değiştirmiş, kamusal alanların mekânsal olarak yeniden örgütlenmesine neden olmuştur.

2.5. Postmodern Süreçte Kamusal Mekânın Değişimi

Küreselleşmeyle değişen zaman ve mekân deneyimleri modern hareketin kapsamlı ve rasyonel mekân düzenlemesini anlamsızlaştırmış ve kentsel mekâna dair yeni yorumların geliştirilmesine neden olmuştur (Tekeli, 2009). 1950-1960'ların modern kent planlama ilkeleri 1970'lere gelindiğinde eleştirilmeye; modern kent görüşüne karşı postmodern düşünce kentsel mekâna yansımaya başlamıştır. Postmodern yaklaşım kentsel mekânda kültürel çeşitliliğin desteklenmesini esas almıştır. Bu bağlamda; sanayi öncesi kent sosyo-kültürel ve çevresel nitelikleri nedeniyle önem kazanmıştır ve yeni kentsel tasarım yaklaşımlarını etkileyen önemli bir etken olmuştur (Özaslan, 1996). Bu dönemde yerel ve bölgesel çeşitliliği destekleyecek,

toplumsallaşmayı arttıracak, insanın fiziksel gereksinimleri yanında sosyal ve psikolojik gereksinimlerini de dikkate alacak kentsel düzenlemelere gidilmesi amaçlanmıştır.

Postmodern mimar ve plancılar özellikle II. Dünya Savaşı sonrası kentleri yeniden yapılandırma sürecinde ortaya çıkan büyük kent planlarına ve bunların yol açtığı tek tipleşmeye karşı çıkmışlardır. Mike Featherstone (2005; 165) ifadesiyle postmodern kent geleneksel kent öğelerine dekoratif olarak geri dönüşü ifade etmektedir. Ancak bu dönüş geleneksel kültürün bağlamından koparıldığı, yeniden kopyalandığı, sürekli olarak yenilendiği “*olmayan yer uzamı*” içerisinde gerçekleşir. Bu nedenle postmodern kent çok fazla imaj yüklüdür ve ortak bir kültürel bilince sahip değildir.

Modernite ve modern kent üzerine yazan İlhan Tekeli postmodern kent planlamasının kente bütün olarak bakmayı sağlayan argümanları ortadan kaldırdığını iddia etmiştir. Yazara göre; postmodern kentte rasyonel kapsamlı planlama anlayışı yerine, değişik projelerden oluşan parçalı planlama anlayışı geçerlidir. Postmodern kent planlamasında mekân otonom ve bağımsızdır. Estetik amaç ve ilkelerle biçimlenir. Bu biçimlenmenin toplumsal amaçlarla ilişkisi yoktur. Postmodern kent; parçalı, geçmişin değişik formlarının üst üste geldiği, değişik kullanımların birlikteliğinden oluşan ve birçok ögesi geçici olan bir oluşumdur (Tekeli, 2009; 31). David Harvey postmodern kenti birbirinden bağımsız parçaların bir araya getirildiği bir kolaj tasarımı olarak tanımlamaktadır. Kolajlar geçirimsiz parçalar ve adaları bir arada tutarlar. Harvey’e göre postmodern kent belirli bir konsept ve senaryo ile oluşan ve kendi içerisinde tamamlanmış durumda olan parçaların birbirine eklenmesi şeklinde büyümektedir (Harvey, 2006b).

Michael Dear ve Steven Flusty 1998 yılında yayımlanan “*Postmodern Urbanism*” makalelerinde Los Angeles’ı postmodern kentsel süreçler ve sosyal-mekânsal formlar tarafından şekillenen postmodern kentin tipik bir örneği olarak tanımlamaktadır. Yazarlar postmodern kentsel mekânın modern kentin yukarıdan-aşağıya, bütünden-parçaya doğru rasyonel planlamasına karşı; önceki dönemlere ait kentsel stilleri esas aldığını belirtmektedir (Dear ve Flusty; 1998). Edward Soja “*Postmodern Urbanization The Six Restructurings of Los Angeles*” başlıklı makalesinde günümüz kentlerini “*postmetropol*” olarak adlandırmıştır. Soja’ya göre buradaki “post” öneki modern kentten oldukça farklı bir oluşuma işaret etmektedir. Soja postmodern kenti küresel, hipergerçek ve kutupsal mekânlardan oluşan kent biçiminde nitelendirmiştir (Soja,

1995). Kevin Lynch “*A Theory of Good City Form*” kitabında postmodernizmin modern kentsel planlamada unutulmuş insan bileşenini geri kazandırdığını belirtirken; iyi bir kentin canlılık, eşitlik, kontrol, anlam-duygu gibi insani bileşenlere sahip olması gerektiğinin altını çizmiştir (Lynch, 1984).

Christine Boyer postmodern kenti modernizmin makine kentine karşılık “*enformasyon kenti*” olarak nitelendirmektedir (Boyer, 1994). Enformasyonun üretildiği, kullanıldığı ve dağıtıldığı postmodern kentte kentsel mekân modern kente göre daha fazla çeşitlenmekte, dönüşmekte ve yeni anlamlar kazanmaktadır. Manuel Castells enformasyon kentinin küresel ekonomiye eklenmiş ve enformasyon ağları ile birbirine bağlanan, imajların üretilip dağıtıldığı nüfusu on binden fazla olan kentler olduğunu ifade etmektedir (Kaymaz Koca, 2015). Günümüzde enformasyon-iletişim araçlarının hızlı gelişimi ve ulaşılan ileri teknoloji seviyesiyle kentsel mekân çeşitlenmiş, kentte yaşayan farklı toplumsal gruplar için işlevsel ve kültürel olarak farklı mekânlar yaratılmıştır. Postmodern kent bu mekânların bir araya gelmesiyle oluşmaktadır ve postmodern kentin temel özelliği bu parçalı yapısıdır.

1980’den günümüze kadar geçen süreçte yaşanan toplumsal, kültürel, siyasi ve ekonomik gelişmelerin kentsel mekânın kurgusunu değiştirmesi kentsel kamusal mekânın bozulmasından şikâyet eden bir savunma mekanizması geliştirmiştir. Postmodernizm ve küreselleşme süreci ile birlikte kentsel fonksiyonların özelleşmesi ve fonksiyonlar arasındaki hiyerarşinin değişmesi; kentlerde yeni merkezlerin ortaya çıkması; ulaşım, iletişim ve bilgi sistemlerinin gelişimi; neoliberal kentleşme politikaları, kentsel dönüşüm projeleri, serbest piyasanın eline bırakılmış planlama kararları ve yatırım aracı olarak kullanılan kapalı konut siteleri kamusal mekânlarda önemli değişimlerin ortaya çıkmasına neden olmuştur.

John Friedman (1996; 79) neoliberal yapılanma sürecinde postmodern kentin bir işletme gibi planlanıp, işletmecilik ilkeleriyle yönetilmeye başlanmasının toplumsal ve kültürel ilişki boyutlarına sahip ortak kamusal mekânları hızla tahrip ettiğini ifade etmektedir. Friedman’a göre; bu sürecin sonucunda ise Los Angeles gibi “sokaksız kentler” ortaya çıkmaktadır (Akt: Doğan, 2001). Postmodern dönemde kentsel mekânın yeni düzenleme biçimleri kamusal mekânın yeni türlerini oluşturmuştur. Murray; postmodern kentte kamusal mekânın bu yeni türleri sosyal ve mekânsal ayrışma prensibine göre işlediğini belirtirken, benzer sosyal grupların kamusal faaliyetlerini

diğer insanlardan fiziksel olarak izole edilmiş kapalı, homojen kamusal mekânlar içerisinde gerçekleştirilmesi gerektiğini savunur (Murray, 2004; 15). Postmodern kent içerisinde güvenlik önlemleri ve duvarlar ile birbirinden ayrılan farklı toplumsal gruplar ortak alanda bulunmama ve etkileşime girmeme eğilimindedir. Dolayısıyla mekânsal ayrışmayı yeni bir kamusal mekân türünün ortaya çıkışı olarak ele almak mümkündür. Orta ve üst sınıf için içe dönük olarak tariflenen kapalı kamusal mekânlar; bu mekânlarda yaşama, çalışma ya da alışveriş yapma şansı olmayanlara gittikçe kapatılmaktadır. Toplumsallık, eşitlik, evrensellik ideallerine dayandırılan modern kamusal mekânın aksine bu yeni kamusal mekânlar ayrılık ilkelerine ve uzlaştırılmaz farklılıklara dayandırılmaktadır (Caldeira, 1999). Bu bağlamında neoliberal kentleşme politikaları çerçevesinde tariflenen postmodern kamusal mekânın farklı sosyo-ekonomik gruplar tarafından paylaşılan homojen adacıklar haline geldiği söylenebilir.

Günümüzün gittikçe kalabalıklaşan kentlerinde bireyler karmaşık kent yaşamı yerine, sınırları belirlenmiş, kendilerine özel alanlarda var olmak istemektedirler. Günümüz kentinde bu kaçış isteği mekânsal olarak kapalı sitelerde vücut bulmaktadır. Uğur Tanyeli aynı sosyo-ekonomik sınıftan insanları barındıran kapalı sitelerin kamusal mekân oluşturmaktan uzak olduğunu, bu nedenle günümüz kentlerinde kamusal-özel mekânlar arasındaki geçişlerin bozulduğunu ve kamusal mekânın doğasının değiştiğini ileri sürmektedir (Tanyeli; 2012).

Birçok kuramcıya göre postmodern kentte kamusal mekânlar giderek kamusal niteliklerini yitirerek özelleşmektedir. 1980 sonrası küreselleşme sürecinde ulus devletlerinin niteliğinin değişmesi ve bazı ekonomik konularda belirleyiciliğinin azalması; yerel kültürlerin ve sosyal ilişkilerin önemini yitirmesi kentlerin sosyo-mekânsal düzeni üzerinde önemli değişimlere sebep olmuştur. Poul Goldberger "*The Rise of the Private City*" adlı çalışmasında yeni benimsenen neoliberal ekonomik politikalara göre kamu yatırımlarının yeni kamusal mekânların yaratılmasına ayrılmasının uygunsuz olduğunu belirterek, neoliberal politikaların bu görevin özel sektöre devredilmesini desteklediğini ifade etmiştir. Diğer bir deyişle neoliberal politikalar kamusal mekâna yeterli bütçe ayırmayıp özel sektörün kâr merkezli yatırımlarına yönelmektedir. Özel sektörün yarattığı bu yeni kamusal mekânlara erişim kamusal olarak sağlansa da yasal olarak özel sahiplik bir dizi güvenlik kuralı ile bu mekânlardaki beklenmedik davranışları engellemekte kullanılmaktadır. Goldberger bu

durumu “*sözde kamusalılık*” olarak adlandırmaktadır. Bu bağlamda kamusal mekânlar kâr merkezli yatırımlar çerçevesinde yeniden örgütlenirken, benzer sosyo-ekonomik gruplar tarafından paylaşılan “*parçalı*” kamusal mekânlar haline gelmiştir (Goldberger, 2007).

Matthew Carmona “*Contemporary Public Space: Critique and Classification, Part One: Critique*” (2010a) başlıklı makalesinde günümüz kentlerindeki postmodern kamusal mekânları aşırı yönetim durumu nedeni ile metalaşmış kamusal mekânlar olarak tanımlamaktadır. Yazara göre; kamusal mekânlar üzerindeki aşırı yönetim özel mülkiyete sahip, kâr amacıyla inşa edilen, girişleri sürekli kontrol edilen, güvenlik sistemleri ile devamlı izlenen, kullanıcıların davranışları kontrol altında tutulan mekânlar yaratmaktadır. Carmona metalaşmış kamusal mekânları dört başlık altında sınıflandırmıştır;

1. *Özelleştirilmiş mekânlar*: Özelleştirilmiş kamusal mekânlar ikiye ayrılmaktadır. Bunlardan ilki özel kişilere ait kamusal mekânlardır. Parklar ve sokakların özelleştirilerek sürekli izlenen mekânlar haline gelmesi ve erişim saatlerinin kısıtlanması bu duruma örnek verilebilir. İkincisi ise devletin özelleştirdiği kamusal mekânlardır. Kamu hakları özel mülkiyete devredilir. Kamu arazilerinin, tesislerinin veya iş geliştirme sahalarının devlet kanalıyla özelleştirilerek buralarda erişim ve aktivitelerin kontrol altında olduğu plazalar ve alışveriş merkezleri inşa edilmesi bu duruma örnek olarak verilebilir.
2. *Tüketim mekânları*: Küresel kent olma yarışında kentler arası rekabet sürecinde oluşan mekânlardır. Carmona bu mekânları geleneksel kamusal mekânın sonu olarak nitelendirmiştir. İnsanların kamusal mekânda özel tüketimle meşgul oldukları yerler olan alışveriş merkezleri tüketim odaklı mekânlara örnek verilebilir.
3. *İcat edilmiş mekânlar*: Tasarım odaklı, mekân imajı ve anlamı üzerinden planlanan bu mekânlarda yersizlik vurgusu ön plandadır. İcat edilmiş kamusal mekânlarda mekânın biçimi kullanım değerine üstün gelmektedir. İcat edilmiş mekânlara tema parklar gibi tarihsel köklerin göz ardı edildiği, tasarım odaklı hipergerçek kamusal mekânlar örnek olarak gösterilebilir.

4. *Korkutucu mekânlar*: Dışlama üzerine kurulan bu mekânlarda mekânı kontrol edenler, kullanıcılar ve yabancılar farklı ölçüde kullanım haklarına sahiptirler. Belirli bir grubun baskın olmasıyla diğer gruplar kamusal mekândan dışlanabilir. Özel kontrol uygulanan, alt sınıfların dışlandığı, güvenlik kameraları ile devamlı olarak izlenen, davranışların kontrol edildiği, kapalı sitelerin içerisinde yer alan özelleştirilmiş kamusal mekânlar bu tür mekânlara örnek verilebilir

Mike Davis; 1980 sonrası dönemde neoliberal kentleşme politikaları sonucunda kamusal mekânın giderek özelleştiğini ve kullanımlarının pazarlanabilir hale geldiğini belirtmektedir (Davis, 1992). Christine Boyer (1994)'e göre pek çok Avrupa kentinde özel olarak yönetilen “kamusal” kentsel bölgeler bulunmaktadır. Boyer bu kamusal mekânları yaşam tarzı paketiyle pazarlanan, sorunlu bölgelerden yalıtılarak çevrelenmiş “*illüzyon mekânları*” olarak adlandırmaktadır. Bu yeni tür kamusal mekânlar sosyal amaçlardan çok pazarlama ihtiyaçları çerçevesinde oluşturulur ve kamusalın yerine lüks mekânların sağlanması daha önemlidir (Akt: Aurigi ve Graham, 1997). Banerjee de günümüz kentlerinin açık alanlar, alışveriş merkezleri, kurumsal plazalar gibi günlük hayattaki risk ve belirsizliklerin dışarıda bırakıldığı temalı mekânların kamusal mekân illüzyonu yarattığını ileri sürmektedir (Banerjee, 2007). Buna göre kamusal mekânın özelleşerek tüketim kültürünün ve serbest zaman endüstrisinin yatırım aracı olmaya başladığı, farklı kesimler arasındaki doğaçlama karşılaşma mekânı olma özelliğini kaybettiği söylenebilir. Kamusal mekânın özel mülkiyet tarafından oluşturulması ve kamusal mekâna ait işlevlerin özelleşmesi ile kamusal ile özel mekân arasındaki fark belirsizleşmeye başlamıştır.

Postmodern kentin karakteristik özelliklerinden biri olan suç korkusu ve güvensizlik kamusal mekânların niteliğinin farklılaşmasına neden olmuştur. Kentsel mekânda giderek artan suç korkusu ve güvensizlik duygusu toplumsal kutuplaşmaya ve kamusal mekânda tedirginlik hissine neden olmaktadır (Aurigi ve Graham, 1997). Hristova, postmodern kentteki kamusal mekânların suç korkusu ve küresel ekonominin parçası olarak “surlarla çevrili” hale geldiğini belirterek bunu endişe verici bir eğilim olarak nitelendirmektedir. Hristova'ya göre kentsel mekânın kaleleşmesi ve korkunun sembolik ekonomisi kamusal yaşamın sonunun gelmesine neden olabilir (Hristova, 2010). Boyer (1994)'e göre suç korkusu nedeniyle postmodern kentin kamusal

mekânları “kale”lere dayanan savunma durumuna ve disipline edici konuma geçiş yapmıştır (Akt: Aurigi ve Graham, 1997). Metthew Carmona (2010b) küreselleşme süreciyle özelleşen kamusal mekânlarda yatırımları koruma endişesiyle güvenli çevreler oluşturulmaya çalışırken mekânın sürekli olarak kontrol edilmesi ihtiyacını meydana getirmiştir. Carmona günümüz kamusal mekânlarında güvenlik endişesi ile kullanıcıların sürekli gözetlendiğini belirtirken, bu durumun kamusal mekânın çoğulcu doğasına zarar verdiğini ifade etmektedir. Aynı zamanda yazara göre bu durum kamusal mekânın parçalanmasına neden olurken, paradoksal biçimde güvenlik ihtiyacı da giderek artmaktadır.

Pek çok kent kuramcısı ve araştırmacı günümüz kentlerinde kamusal mekânlarda yaşanan krizin korkutucu boyutlara ulaştığını ifade etmektedir (Sorkin, 1992, Boyer, 1994, Davis, 2006). Literatürde kamusal mekânın özelleştirilmesine karşı yaygın bir hoşnutsuzluk vardır. Kamusal mekânla ilgili diğer bir endişe de bilgi ve iletişim teknolojilerinin etkisiyle oluşan siber toplulukların kamusal mekânın geleceği üzerindeki etkisidir. Christine Boyer (1994) postmodern kenti modernizmin makine kentine karşılık “*enformasyon kenti*” olarak nitelendirmektedir. Günümüzde yeni iletişim teknolojileri ve sosyal medya da kamusal mekân oluşturabilmektedir. Kamusal mekândaki pek çok gündelik işlev ve sosyal aktivite sosyal medya aracılığı ile sanal mekânda gerçekleşebilmektedir. Ancak sosyal medya bireye bir topluluğun üyesi olma hissini yaşatırken, aynı zamanda onu özel alana hapsedmektedir. Kent sakinlerinin özel hayatlarına çekilmesiyle sezgiye dayalı kent deneyimleri ortadan kaybolmaktadır. Bunun sonucunda ise kamusal mekândaki yüz yüze iletişim giderek sanal hale geldiği düşünülmektedir. Mike Davis (1992) postmodern kentte kamusal mekânların dijital ağlar ve görsel teknolojiler üzerinden yeniden kurgulandığını belirtmektedir. Massachusetts Teknoloji Enstitüsü (MIT) Mimarlık ve Şehircilik Okulu dekanı William Mitchell fiziksel mekândaki işlevlerin sanal mekândaki işlevlerle yer değiştirdiğini belirterek ortaya çıkan sanal kamusalığa “*elektronik agoralar*” adını vermektedir (Akt: Uçkan, 2000). Kentsel kamusal mekânlar insanla çevresi arasındaki ilişkiyi şekillendiren sosyal ve fiziksel bir olgudur. Kentte yaşayan bireyler kamusal mekânlar aracılığıyla kent yaşamına dahil olmaktadır. Önceki bölümlerde yer verilen kamusal mekân tanımlarından anlaşılacağı üzere bu mekânların en önemli özelliklerinden biri rastlantısal ve istemsiz olarak gerçekleşen karşılaşmalar ve sosyalleşme imkânıdır.

Kamusal mekânların sosyal nitelikleri kadar fiziksel nitelikleri de toplumun biçimlendirilmesinde önemli rol oynamaktadır. Bu nedenle kamusal mekânlar insanların “ait” oldukları bir kentsel mekân oluşturma hususunda önem arz etmektedir.

2.6. Kamusal Mekânın Karakteri ve Mekânsal Parametreleri

Kamusal mekânın kamusal nitelik taşıyabilmesi için birtakım fiziksel özelliklere sahip olması gerekmektedir. Yapılı çevrenin bir parçası olan kamusal mekânın fiziksel nitelikleri iki ayrı seviyeden oluşmaktadır: Bunlardan ilki yer seçimi, bağlantılar, görünürlük gibi makro tasarım kararlarını içerirken; ikincisi ise yürüyüş, dinlenme ve aktivite fırsatlarını içeren mikro tasarım kararlarıdır (Varna, 2011; 62).

Kentsel tasarım araştırmalarına göre; kullanım etmeni kentsel kamusal mekânın niteliğinin en önemli belirleyicisi durumundadır. Kamusal mekânın kullanım değerini belirleyen temel etmen kolay *ulaşılabilir* olmasıdır. Kamusal mekâna ulaşılabilirlik fiziksel ve sosyal olarak ikiye ayrılmaktadır. Fiziksel ulaşılabilirlik kullanıcıların bir engelle karşılaşmadan kamusal mekâna erişebilmeleridir. "Sembolik ulaşılabilirlik" olarak tariflenen sosyal ulaşılabilirlik ise kamusal mekânın farklı toplumsal kesimler ve yaş grupları tarafından kullanılabilmesi ve kullanıcıları çekecek işlevsel çeşitliliğe sahip olmasıdır (Oktay, 2007, Akkar Ercan, 2010; 23). Ulaşılabilirlik kamusal mekânın yaşam alanlarına yürüme mesafesinde olması, çeşitli toplu taşıma seçenekleriyle ulaşılabilmesi, özel araçlarla ulaşımda park yeri olanaklarının olması gibi toplanmayı kolaylaştıran unsurları içerir. Bunun yanında kamusal mekânın çevresindeki binaların zemin katlarında yer alabilecek kamusal işlevler kamusal mekânın kullanımını arttırmaya yardımcı olmaktadır. Bu mekânlar kamusal ve özel mekân arasında bir arayüz oluşturarak kamusal mekânların canlılığına katkıda bulunmakta, kamusal mekânların geçilip gidilen yerler haline gelmelerini önlemektedir. Bentley vd. (1993; 27)'ne göre farklı formlar, işlevler ve kullanıcıların bir arada bulunması kamusal mekâna zengin bir algısal karışım sağlamaktadır.

Kamusal mekân kullanıcılar üzerinde *yer ve aidiyet duygusu* oluşturmalıdır (Oktay, 2007). Bir yere ait olma duygusu insanların temel gereksinimleri arasında yer almaktadır (Maslow, 1943; MacMillan, 1996). Yere ait olma duygusunun oluşturulmasında mekânın sınırları ve kuşatılmışlık durumu etkili olmaktadır. Kamusal

mekân çevresindeki yapılar tarafından yeterince kuşatılmalı, sınırları ve girişleri tanımlı olmalıdır. Oktay (2007) buradaki temel gereksinimin kapalılık hissi oluşturmak olduğunu ifade ederken, kuşatılmışlık durumunda aradaki boşluk ve açıklıkların göreceli olarak etkili olmadığını belirtmektedir. Mekânsal tanımlılık ve okunabilirlik kamusal mekânın anlamlandırılmasında rol oynayan önemli bir parametredir.

Okunabilirlik bir çevrenin kendisi aracılığı ile fark edilebilir olması ve tutarlı bir doku içinde düzenlenebilir olmasıdır. Bir çevre insan zihninde ne kadar kolay imge oluşturup ayırt edilebiliyorsa o kadar okunabilir (Lynch, 1960; 3). Kevin Lynch “*The Image of the City*” kitabında bir kentin okunabilir-imgelenebilir olmasını beş parametre ile açıklamaktadır. Bunlar; yollar, sınırlar-kenarlar, bölgeler, odak noktaları ve işaret öğeleridir. Yollar insanları yönlendiren ve insanların hareket halindeyken çevresini gözlemleyebileceği kanallardır. Sınırlar-kenarlar iki bölgeyi birbirinden ayıran engeller veya bu iki bölgeyi çeşitli yerlerden birleştiren bağlantı noktalarıdır. Bölgeler gözlemciye içinde olduğu hissini veren kent bölümleridir. Odak noktaları gözlemcinin kentle ilgili bütün imajlarında var olan sembollerdir. İşaret öğeleri ise gözlemcilerin içine giremediği, noktasal referans kaynağı oluşturan elemanlardır (Lynch, 1960).

Kamusal mekânın biçimsel niteliği **ölçek** kavramıyla yakından ilişkilidir. Vitruvius’un da belirttiği üzere; kamusal mekânın ölçeği içerisinde gerçekleşecek eylemlere ve kullanıcı sayısına göre belirlenmelidir. Kamusal mekânlar ne insanların mekânı algılayamayıp dağılacakları kadar büyük, ne de mekân içerisindeki donatıların rahatça algılanmasını önleyecek kadar küçük olmalıdır (Oktay, 2007). Vitruvius “*De Architectura - Mimarlık Üzerine On Kitap*” başlıklı yapıtında forum tasarımını anlatırken “forumun büyüklüğü kent nüfusuyla uyum içinde ne faydalı olamayacak kadar küçük olmalı, ne de nüfus azlığından boş bir çölü andırmalıdır” demektedir (Vitruvius, 2005; 97).

Jon Lang (2005)’a göre kamusal mekânlar insanlar arasında sosyal etkileşim oluşturabilen, güvenli, konforlu ve insanları kendine çekebilecek fiziksel ve sosyal koşullara sahip olmalıdır. Kamusal mekânın fiziksel ve işlevsel nitelikleri mekânda gerçekleşecek aktivitelerin çeşitliliği, bu aktivitelere ulaşılabilirlik ve kamusal mekân çevresinde fiziksel aktiviteleri destekleyecek kullanım alanlarının varlığı ile ilişkilidir.

Ian Bently, Alan Alcock, Paul Murrain, Sue McGlynn ve Graham Smith “*Responsive Environments: A Manual for Designers*” (1993) kitabında kamusal mekânın niteliğini belirleyen parametreleri şu şekilde sıralamışlardır;

- *Geçirgenlik*: Kamusal mekânın fiziksel ve görsel geçirgenliğe sahip olmalıdır. Geçirgenlik kamusal mekâna giden alternatif yol sayısına bağlıdır. Kamusal mekâna giden rotalar görünür olmalı ve hareket kolaylığı sağlamalıdır.
- *Çeşitlilik*: Kamusal mekânda farklı formlar, işlevler ve kullanıcılar bir arada bulunmalıdır.
- *Okunabilirlik*: Mekânın sınırlarını ve orada neler olduğunu kavramalıdır. Mekânın hızlı bir şekilde tanımlanabilmesi için fiziksel öğeler birbirini tamamlayacak biçimde kullanılmalı, bütünlük arz etmelidir.
- *Sağlamlık-kullanışlılık*: Kamusal mekân zaman içerisinde değişen ihtiyaçlara ve farklı amaçlar için kullanılabilirliği, mekândaki aktiviteler birbirinden ayrılmamalıdır. Kullanışlılığı arttırmak için kamusal mekâna sınır olan binalarda arayüzler oluşturulmalıdır.
- *Görsel bütünlük*: Kamusal mekânı çevreleyen ve mekânda kullanılan öğeler mekânsal öğeler görsel bütünlük taşımalı, birbiriyle uyumlu olmalıdır.

Kevin Lynch, “*A Theory of Good City Form*” (1984) kitabında bir kenti güzel yapan, “iyi” bir kentsel mekânın özelliklerini beş parametre altında toplamıştır. Bunlar;

- *Canlılık*: Mekânın fiziksel biçimlenişi canlıyı korumalı ve sağlık tehditlerini azaltacak biçimde düzenlenmelidir. Örneğin mekân canlı türlerine yaşam ortamı sağlamalı; çevresel zehirler, hastalıklar ve kazalara karşı güvenli olmalı; çevre ile insan gereksinimleri arasında uyum sağlamalıdır.
- *Anlam-Duygu*: Mekânsal nitelikler kullanıcıların zihninde tutarlı bir temsil oluşturabilmelidir. Anlam mekânsal forma bağlı olduğu kadar kullanıcıların kültürel özellikleri ve mekânı kullanım amaçlarına da bağlıdır. Kentsel mekân bu özellik ve amaçlarla uyum içerisinde olmalıdır. Bu parametre dar anlamda “yer duygusu” terimi ile açıklanabilir.

- *Uygunluk*: Mekân biçimlenmesinin kullanıcıların davranış kalıpları ve istekleri ile eşleşebilme, farklı durumlara uyulanabilme derecesidir.
- *Erişim*: Ulaşım ve iletişim kentsel mekânın ana işlevleri arasında görülmektedir. Birey diğer insanlara, kamusal hizmet ve yapılara, aktivitelere rahatça ulaşabilmelidir. Ancak kentlerde artan hareketlilik mekânda her zaman erişim-ulaşılabilirlik artışı olarak değerlendirilemez.
- *Kontrol*: Mekânsal kontrolün güçlü psikolojik sonuçları vardır. Kontrol yasal olarak tanımlanmış sahiplik ve belirlenmiş sınırlar gibi kentsel mekânın kullanıcının kontrolünde olma derecesini içerir. İnsanların kamusal mekândaki davranışlarının kurallarla düzenlenmesi de kontrol parametresi altında değerlendirilmektedir.

Ayrıca Lynch bu beş kavramın etkisini ölçebilmek için *verimlik* ve *adalet* olmak üzere iki yardımcı kavram belirlemiştir. Verimlilik bu beş kavramın kendi içerisinde başarılı olmasını ve kazanımlarını dengelerken, adalet ise tüm vatandaşların kentin olanaklarından eşit biçimde yararlanabilmesidir.

İngiltere Ulaşım, Çevre ve Bölgeler Departmanı, Mimarlık ve Yapılı Çevre Komisyonu kentsel – kamusal mekân kalitesinin ölçülebilmesi için yedi parametre ortaya koymuştur (DETR, 2000; 15);

- *Karakter*: Her kentsel mekân insanlar tarafından tanımlanmasına ve diğer mekânlardan ayırt edilebilmesine yardım edecek bir kimliğe sahip olmalıdır. İyi kamusal mekânlar karakteriyle hatırlanabilecek insanların kolayca kişiselleştirebileceği mekânlardır.
- *Devamlılık ve kapalılık*: Kentteki kamusal ve özel mekânlar açık olarak tanımlanmalı ve devamlılıkları sağlanmalıdır. Başarılı kamusal mekânlar binalar, yapılar peyzaj tarafından çevrelenerek tanımlanmış mekânlardır.
- *Kamusal mekânın kalitesi*: Kamusal mekânlar kullanıcılara hitap edebilecek çekici ve başarılı alanlara sahip olmalıdır. Kamusal mekânın kalitesi kaldırım, peyzaj, tabela, kentsel mobilya, aydınlatma gibi öğelerin düzenlenmesine bağlıdır. Engelli ve yaşlı insanlar dâhil olmak üzere tüm toplum için çekici, güvenli kamusal mekânlar ve rotalar oluşturulmalıdır.

- *Hareket kolaylığı:* Kamusal mekân ulaşılabilir ve gezinilebilir bir yer olmalıdır. Başarılı kentsel mekânlar kamusal erişime açık; yayalar, araçlar ve bisikletçiler açısından ulaşılabilirliği yüksek mekânlardır.
- *Okunabilirlik:* Kentsel mekân kavranılması kolay bir yer olmalıdır. Kamusal mekânların formu, bağlantıları ve işlevleri kolay biçimde algılanmalıdır. Okunabilirliği arttırmak için tanınabilir yollar, kavşaklar ve işaret noktaları (landmark) kullanılmalıdır.
- *Uyum yeteneği-adapte olabilirlik:* Kamusal mekânın formu ile kapasitesi arasındaki uyum olmalıdır. Kamusal mekân değişen sosyal, ekonomik ve teknolojik koşullara kolayca adapte olabilmelidir. Uyum yeteneği aynı zamanda farklı insanların kamusal mekânı birbirinden farklı aktiviteler için kullanabilmesidir.
- *Çeşitlilik:* Kamusal mekân farklı aktiviteleri içermeli ve kullanıcılara seçme şansı vermelidir.

Kamusal mekân üzerine yapılan Space Syntax çalışmalarında; kamusal mekânın işlevselliği üzerinden kullanım performansında etkili olan birtakım fiziksel parametreler belirlenmiştir. Buna göre bir kamusal mekânın başarılı olabilmesi öncelikle

- Kamusal mekânın çevresindeki sokakları kullanan insan yoğunluğuna ve
- Bu sokaklardan kamusal mekâna kolay geçiş derecesine bağlıdır (Hillier ve Hanson, 1984; akt: Yazıcıoğlu Halu, 2010; 137).

Bunun yanında kamusal mekânın başarısında rol oynayan diğer etmenleri Hillier ve Hanson (1984) şu şekilde sıralamıştır;

- *Erişilebilirlik:* Kamusal mekâna rahat erişilebilirlik, mekânın kullanım oranını arttırmada önemli rol oynamaktadır. Kamusal mekândaki durağan aktivite sayısı mekânın erişilebilirlik derecesi ile ilişkilidir.
- *Yaya rotaları:* Yaya hareketinin yüksek olduğu rotaların yakınında yer alan veya içerisinden geçen yaya rotasına sahip olan kamusal mekânların kullanım seviyesi yüksektir.

- *Görüş açıları:* Kamusal mekândaki görsel açıdan geniş perspektifler sunan mekânlar kullanıcıları yönlendirmede başarılı olmaktadır.
- *Aktif mekân kullanıcılarının varlığı:* Aktif mekân kullanımı ve devamlı kullanıcı sirkülasyonu sağlayan perakende satıcılar ve yiyecek içecek birimlerinin varlığı kamusal mekânın kullanımını arttırır. Ek olarak bu kullanıcılar kamusal mekânın doğal gözetimine katkı sağlarlar.
- *Donatı elemanları:* Yeterli sayıda oturma mekânı ve donatı elemanlarının varlığı kamusal mekândaki durağan aktivite sayısının artmasına yardımcı olur (Akt: Yazıcıoğlu Halu, 2010; 138).

Carr vd. (1992; 19-20)'ne göre kamusal mekânlar demokratik, anlamlı ve uyumlu olmalıdır. *Uyumlu mekânlar* kullanıcıların ihtiyaçlarına göre düzenlenen ve kullanıcı isteklerine yanıt verebilen mekânlardır. Kamusal mekândaki temel ihtiyaçlar konfor, rahatlama, aktif ve pasif katılım ve keşfetmedir. Bunun yanında kamusal mekânlar egzersiz, sohbet gibi fiziksel ve zihinsel olarak rahatlatıcı aktivitelere cevap verebilecek biçimde düzenlenmelidir. Demokratik mekânlar farklı kullanıcı gruplarının haklarını koruyan mekânlardır. Kamusal mekânlar tüm kullanıcı grupları tarafından ulaşılabilir, farklı gruplara hareket etme özgürlüğü vermelidir. Anlamlı mekânlar ise kullanıcıların kişisel yaşamları ile yer arasında bağlantı kurmalarına yardımcı olan kamusal mekânlardır.

Kamusal mekânın karakterinin ve mekânsal parametrelerinin incelendiği bu bölümde kentsel – kamusal mekânın değerlendirilmesi üzerine yapılan ve yukarıda yer verilen çalışmalar incelenmiştir. Her çalışma konunun farklı bir özelliğine vurgu yapsa da bütüncül bir yapı ile ele alındığında kamusal mekânın performans değerinin ölçülebilmesi için kullanılan ortak mekânsal parametrelerin ulaşılabilirlik, okunabilirlik, kullanım ve çeşitlilik olduğu görülmektedir. Göktürk'te kapalı sitelerle çevrili kamusal mekânın incelenmesi için yapılan morfolojik analizlerin yanında sınır/kenar analizi kapsamında kullanım ve çeşitlilik (mekânda yer alan farklı işlevlerin ve kamusal kullanım olanaklarının incelenmesi), okunabilirlik (kamusal mekânın sınırların yükseklikleri ve kütle özellikleri), fiziksel konfor, fiziksel - sosyal ulaşılabilirlik ve devamlılık-kapalılık (kesit okumaları) parametreleri bağlamında değerlendirilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

3. POSTMODERN DÖNEM KENTSEL TASARIM YAKLAŞIMLARININ GENEL KARAKTERİ

Özünde tartışmalı bir kavram olan postmodernizm kavramı, ilk kez 1870 yılında kullanılmasına rağmen, görsel sanatlar, mimari ve kentsel alandaki etkileri 1970’li ve 1980’li yıllarda görülmeye başlamıştır. Postmodernizm akımı henüz tamamlanmayan ve sonuçları tam olarak alınamayan bir süreçtir. Yakın dönem mimarlık eleştirilerinde postmodernizm, modern mimarinin tekdüze, soyut ve insanla ilişki kuramayan seçkin tavrına yönelik bir tepki hareketi olarak ortaya çıkmıştır. 1960’lı yıllardan itibaren modernizmin temel hareketinin akılcılıktan uzaklaştığı, tarihi bağları koparan işlevselci yaklaşımı eleştirilmeye başlamış; binalara özgünlük, karakter sağlama çalışmaları ortaya çıkmıştır. Mimarlık disiplinde postmodernizm tarihselcilikten High Tech’e kadar geniş bir yelpazeyi içine almaktadır.

Postmodernizmin mimari ve kentsel mekâna dair atıfları ilk kez Charles Jenks’in 1977 yılında yayınladığı “*The Language of Postmodern Architecture*” kitabında yer almıştır. Jenks mimarlıkta postmodernizme geçişi Le Corbusier’in “modern yaşam makinesi” olarak tariflediği Pruitt İgoe toplu konutlarının yıkılması olarak göstermektedir (Şekil 3.1). Jenks’e göre CIAM’ın, Le Corbusier’in ve modernizmin diğer temsilcilerinin fikirleri yenilgiye uğramış, geçerliliğini kaybetmiştir (Harvey, 2006b).

Şekil 3.1. Postmodernizmin ilanı – Pruitt İgoe toplu konutlarının yıkımı (15 Temmuz 1972) (<http://14>)

Robert Venturi 1966 yılında yayınladığı “*Complexity and Contradiction in Architecture*” adlı kitabında “less is bore” (az sıkıcıdır) söylemiyle kent kültürün karmaşık ve çelişkili olmasının yaşamı ilginç kıldığını ileri sürerken tutucu modern kentlerin katı dilinin klişe olduğunu belirtir. Modern mimarlığın yalınlığına karşı karmaşıklığı, devrimciliğine karşı evrimci olmayı, tek değerliğine karşı çift anlamlık ve ironiyi, dışın içi yansıttığı içerisini yansıtan şeffaflık yerine iç-dış ayrımını kabul etmeyi savunarak mimari ve kentsel tasarımda postmodernizmin teorik temellerini oluşturur (Venturi, 1991). Aynı yıl Aldo Rossi tarafından yayınlanan “*The Architecture of the City*” kitabı ile birlikte mimari ve kentsel tasarım çalışmalarında yeni bir çığır açılmıştır. Hızla büyüyen ve kontrol edilmesi zorlaşan kentler için bütüncül planlama yaklaşımları yerine kenti parça parça ele alan postmodern kentsel tasarım yaklaşımları ortaya çıkmıştır. Postmodernizm, modernizmi monoton ve ruhsuz kentler yaratması gerekçesiyle eleştirirken; modern toplumun yarattığı ileri sürülen olumsuzlukları önlemek amacıyla daha özgür bir toplum için farklı, tarihe referans veren, çoğulcu, çok kültürlü-parçalı bir kentsel mekân tasarlama eğiliminde olduğu görülmektedir.

Michael Dear ve Steven Flusty 1998 yılında yayımlanan “*Postmodern Urbanism*” makalelerinde Los Angeles’ı postmodern kentsel süreçler ve sosyal-mekânsal formlar tarafından şekillenen postmodern kentin tipik bir örneği olarak tanımlamaktadır. Yazarlar postmodern kentsel mekânın modern kentin yukarıdan-aşağıya, bütünden-parçaya doğru rasyonel planlamasına karşı; önceki dönemlere ait kentsel stilleri esas aldığı belirtmektedir (Dear ve Flusty; 1998). Postmodern kent tanımları Los Angeles Okulu ile yakından ilişkilidir. 1980’lerin ortalarında kurulan Los Angeles Okulu; Chicago Okulu’nun modernist şehircilik anlayışına meydan okumuş ve buna karşın postmodern teoriyi ortaya koymuştur. Aralarında Mike Davis, Edward Soja, Michael Dear gibi akademisyenlerin yer aldığı Los Angeles Okulu üyeleri yayınladıkları çalışmalarda, endüstri sonrası modern kentin fiziksel olarak tamamlanmış durumuna karşın; modern şehirciliğin işlevsel bölgeleme yaklaşımının toplumsal ve ekonomik olarak parçalanmaya neden olduğunu fikrini tartışmışlardır. Los Angeles Okulu temsilcilerine göre kent işlevsel parçalara ayrılamaz, belirgin bir merkez etrafında şekil alamaz ve asla tam anlamıyla tamamlanamaz. Sosyal ve mekânsal heterojenliğe sahip olan postmodern kent devamlı yeni bölgelerin eklendiği çevresiyle sürekli olarak büyümektedir (Dear ve Flusty, 1998; Amin ve Thrift, 2002; 8). Los Angeles Okulu

temsilcileri endüstri sonrası kentlerin giderek parçalı hale geldiğini ve önceki dönemlerden farklı kentleşme süreçleri yaşadığını ileri sürmektedir. Postmodern kenti tanımlayan anahtar kelime kent formu ve bununla ilişkili olarak sosyal yapıda yaşanan “parçalanma”dır (Carmona vd., 2003; 29). Los Angeles Okulu’nun önemli temsilcilerinden biri olan Edward Soja “*Postmodern Urbanization The Six Restructurings of Los Angeles*” başlıklı makalesinde günümüz kentlerini “*postmetropol*” olarak adlandırmıştır. Yazara göre buradaki “post” öneki modern kentten oldukça farklı bir oluşuma işaret etmektedir. Soja postmodern kentin önemli bir örneği olarak nitelediği Los Angeles’ın kentsel yapılanmasını altı başlık altında incelemiştir. Postmodern kent bu evrelerin bileşimidir. Bu alt başlıklar şu şekildedir;

- *Fleksite (Esnek kent)*: Daha esnek üretim biçimleriyle kentsel ekonomi politığının yeniden yapılanması
- *Kozmopolis (Evrensel kent)*: Kentsel sermayenin, emeğin ve kültürün küreselleşmesi
- *Ekopolis (Dış kent)*: Kentsel biçimlerin değişimi; kent dışında kıyı-kentlerin ve dış kentlerin ve kent merkezinde ise iç-kentlerin oluşumu
- *Büyükkent kutupsalıkları*: Toplumsal kutuplaşmaların ve eşitsizliklerin kentsel mekânda ortaya çıkışı
- *Hapishane toplumu (Kale kentler)*: Gözetim teknolojilerinin yükselişi ile yapılı çevre içerisinde kapalı toplulukların oluşumu
- *Benzeşim kentleri*: Kentsel yaşamı etkileyen hipergerçek çevrelerin ve sanal mekânların oluşumu (Soja, 1995)

Postmodern kentsel tasarımın genel karakterinin açıklanması için kentsel literatürde sıklıkla yer alan; postmodern kentsel mekânın fiziksel örgütlenmesi üzerinde doğrudan etkisi olan ve kentlerin geçirdiği sosyo-psikolojik, ekonomik ve kültürel değişiklikleri sebep-sonuç ilişkisi ile gözler önüne seren; *küreselleşme ve neoliberalizm, mahalle yaşamına ve kamusal mekâna duyulan özlem, güvenlik-suç korkusu, kurgu (hikâye)* gibi etkenler ele alınmıştır.

3.1. Küreselleşme ve Neoliberalizm

Postmodern dönemde kentleri şekillendiren süreçlerden ve kentsel tasarım yaklaşımlarından bahsedilirken değinilmesi gereken unsurlardan ilki kuşkusuz küreselleşme ve onun temel ideolojisi olan neoliberalizmdir. Postmodern düşünce neoliberalizm ile yakından ilgilidir. Modernizm projesinin devamı olduğu görüşü yanında postmodernizmi küreselleşme, mali durum değişimi ve neoliberalizmle ilişkilendiren görüşler de mevcuttur. Jorge Larrain ideoloji ve kültürel kimlik üzerine yazdığı kitabında (1995; 165) postmodernizmin tarihsel bir ilerleme tezi şeklinde yalnızca modernizm sonrası anlamına gelmediğini ifade ederken; postmodernizmin neoliberalizmle birlikte var olduğunu vurgulamaktadır. Larrain'e göre; postmodernizm neoliberalizmin felsefi mantığını oluştururken, neoliberalizm de postmodernizmin ekonomik mantığını şekillendirmektedir (Akt: Uras, 2007). Alev Özkazanç "*Türkiye'nin Neo-Liberal Dönüşümü ve Liberal Düşünce*" başlıklı makalesinde neoliberalizmin postmodern dönemin hakim siyasi-iktisat ideolojisi haline geldiğini belirtir (Özkazanç, 2011). Bu nedenle postmodernizmi ve postmodern kenti anlamaya çalışırken küreselleşme ve neoliberalizm kavramlarına değinmek yerinde olacaktır.

Küreselleşme 1980 sonrası yaygınlaşan enformasyon ve iletişim teknolojilerinde yaşanan gelişmelerle birlikte ulusal sınırların, kültürlerin, ekonomilerin çözüldüğü (Kofman ve Youngs; 1996; 8); üretim ve tüketim süreçlerinin, toplumsal ilişkilerin dünya çapına yayıldığı; bir ülkedeki yerel olayların ve oluşumların dünyanın herhangi bir yerindeki olaylara göre biçimlendiği çift yönlü bir süreçtir (Giddens, 2004; 69). Küreselleşme süreci sermaye piyasasının ulusal sınırları aşarak tüm dünyaya yayılmasının önünü açmıştır. Sürecin en belirgin etkileri kentler üzerinde görülmektedir. Sermaye piyasasının belirleyici rol oynadığı yenedünya ekonomik sistemi ile küreselleşme süreci çağdaş kenti etkileyen önemli bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. 21. yüzyılın kentsel dinamikleri önceki dönemlerden çok daha hızlı ve küresel biçimde değişmektedir. Küreselleşme bütün dünyada yaşanan genel bir süreçken, bu süreçte yaşanan değişimler özgün yerlerde özgün biçimler almaktadır. Küreselleşmeyle birlikte kentlerdeki üretim ve tüketim kalıpları değişmiş, insanların birbirleriyle ilişkileri ve paylaşımları çeşitlenmiştir. Serbest pazar ekonomisinin ön plana çıkmasıyla neoliberal kentleşme politikaları ortaya çıkmıştır.

Neoliberalizm siyasi, ideolojik ve toplumsal sonuçları olmasına rağmen temelde iktisadi bir kavramdır (Lapavitsas, 2007). II. Dünya Savaşından sonra çöken Avrupa ekonomisini canlandırmak üzere başlatılan ve sonrasında tüm dünyaya yayılan iktisadi faaliyetler neoliberalizmin ideolojik olarak ön plana çıkmasında rol oynamış ve bu kavrama altlık oluşturmuştur. Savaştan sonraki çeyrek yüzyıllık dönemde iktisadi faaliyetlerin belirlenmesinde yön gösterici olan egemen politika John Maynard Keynes'in geliştirdiği Keynescilik olmuştur (Palley, 2007). Birçok ülkenin yüksek büyüme oranlarını yakaladığı, sermayenin emekle uzlaşma dönemi olarak tanımlanan Keynesyen dönem ve bu dönemin egemen üretim biçimi olan Fordizm 1970'li yıllardaki ekonomik krize kadar sürdürülmüştür. Özellikle kapitalizmin altın dönemi olarak bilinen 1950-1973 yılları arasında Keynesyenci iktisat politikaları hakimdir³ (Snowdon ve Vane, 2005; 18).

Uzun vadede ekonomik istikrarı sağlayan Refah devleti-Keynesyenci dönem 1970'lerde üretim sisteminde yaşanan kriz, uluslararası para sisteminin sona ermesi ve 1973 yılında yaşanan petrol krizi ile sona ermiştir (Toporowski, 2007). Piyasa hareketlerinin esnek olmaması, sermaye birikim sürecinin önünün tıkanması ve sosyal harcamaların genel ekonomi içerisindeki fazlalığı başta olmak üzere Keynesyen iktisat politikalarına karşı yapılan eleştiriler petrol krizi ile daha da artmıştır (Dumeniel ve Levy, 2007). Ekonomik kriz döneminde kaynaklarının azalmasıyla birlikte artan hammadde fiyatları ve piyasaların aşırı yüklenmesi üretimin düşmesine neden olmuştur. Bunun yanında artan sosyal harcamalar ise kapitalist sermaye birikiminin karından kesilmeye

³ Keynesyen-Fordist ekonomi politikalarına ve bu politikalar doğrultusunda oluşan Refah devletine kısaca değinmek neoliberalizmin dinamiklerini anlamada fikir verici olacaktır. John Maynard Keynes'in geliştirdiği Keynesyen iktisat politikalarında devlet ekonominin temelini oluşturmaktadır. Buna göre işsizliğin arttığı ve toplam talebin toplam arzdan eksik olduğu durumlarda devlet ekonomiye müdahale edebilmektedir. Devlet bu müdahaleyi kamu harcamalarının artırılması, faiz oranlarının düşürülmesi ve vergi oranlarının indirilmesi şeklinde yapabilir (Palley, 2007). Keynes'in bu görüşleri ile devletin kamusal alandaki etkinliği artmış ve devlet ekonomi politikalarını yönlendiren, sosyal açıdan dezavantajlı kesimleri finanse eden bir "Refah Devleti" haline gelmiştir. Diğer bir deyişle Keynesyen iktisat politikaları Refah devleti kuramının iktisadi temelini oluşturmaktadır. Refah devleti ekonomi politikalarına göre sermaye piyasasının izlemesi gereken birtakım temel kurallar mevcuttur. Asa Briggs (2006)'e göre refah devletinin üç amacı vardır. Bunlar; bireylere ve ailelerine minimum düzeyde gelir garantisi sağlamak (adil bölüşüm), sosyal açıdan dezavantajlı kesimlere yardımcı olmak (yoksullukla savaş) ve sınıf farkı gözetmeksizin tüm vatandaşlara eşit sosyal hizmet sunmaktır (en iyi standardı sağlamak). Devletin ekonomiye kapsamlı biçimde müdahale ettiği refah devleti anlayışı İkinci Dünya Savaşından sonra artış göstermiştir.

başlamıştır. Keynesyen dönemde refah devletinin yaşadığı mali krizin temel dinamiği kapitalist sermayeye olan borçlanmadır. Chris Harman; 1970’lerde yaşanan ekonomik krizde uygulanan refah politikalarının sermaye birikim süreçlerindeki sorunlara çözüm bulamaması nedeniyle; refah devlet politikalarının çözümden ziyade sorun yarattığı düşüncesinin oluşmasına neden olduğunu ileri sürmektedir. Harman’a göre bu kriz durumu içerisinde Friedrich Van Hayek ve Milton Friedman tarafından ortaya atılan “*serbest piyasa yaklaşımının yeniden doğuşu*” teorisi bir çıkış yolu olarak görülmüştür (Harman, 2009). Sönmez’e göre ise bu süreçte dünyadaki sermaye akışını daha da liberalleştirecek düzenlemelere gidilirken, serbest piyasa yaklaşımı her derde deva üstün bir güç olarak gösterilmiştir (Sönmez, 2010; 11). Serbest piyasa yaklaşımı ile temelleri atılan neoliberalizm 1970’lerde endüstriyel üretimin duraksaması karşısında refah devlet politikalarının işlememesi ve Keynesyen ekonomi politikalarına tepki olarak ortaya çıkmıştır⁴.

⁴ Diğer yandan neoliberalizmin 1970 ekonomik kriziyle birlikte Keynesyen politikalar krize girmeden önce tartışılmaya başlandığı görüşü de mevcuttur. Adı konmasa da neoliberalizm kavram olarak ilk kez Alman Freiburg İktisat ve Hukuk Okulu tarafından kullanılmıştır. 1930’lu yıllarda Alman ekonomistler Walter Eucken ve Franz Böhm tarafından kurulan Freiburg Okulu kendisini neoliberal olarak tanımlayan ilk oluşumdur. “Neo” kavramı yerine “new” kavramını kullanmışlardır (Boas ve Gans-Morse, 2009; 139-140). Oluşturmaya çalıştıkları yeni liberal piyasa ekonomisine ordoliberalizm adını vermişlerdir. Freiburg liberalleri klasik liberalizmi piyasa düzeninde devlet müdahalesini yok sayan “*bırakınız yapsınlar, bırakınız geçsinler*” (Laissez faire - Laissez passer) görüşü nedeniyle eleştirmişler, serbest piyasa düzeninde devletin düzenleyici rolde olması gerektiğini belirtmişlerdir (Vanberg, 2004). 1955 yılına gelindiğinde Chicago Üniversitesi’nde Milton Friedman’ın öğrencisi olarak lisansüstü eğitim alan bir grup Şilili öğrenci refah analizini temel alan çalışmalarında ekonomik büyümeyi sınırlayan şeyin devletin ekonomiye müdahalesi olduğunu ileri sürmüşlerdir. “Yeni klasik teori” adı altında kurumsallaşan görüşlerinde ekonomiyi serbest girişimcilerin yönetmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Chicago Oğlanları (Chicago Boys) olarak adlandırılan bir grup ülkelere döndüklerinde bu fikirlerin savunuculuğunu yapmışlar ve ülke ekonomisini şekillendirmişlerdir (Boas ve Gans-Morse, 2009; 150). Pierre Dardot ve Christian Laval’a göre ise neoliberalizmin ortaya çıkışı bu tarihten çok öncesine uzanmakta ve 1938 yılında Paris’te Uluslararası İşbirliği Enstitüsü kapsamında düzenlenen Walter Lippmann toplantısına dayanmaktadır (Dardot ve Laval, 2012; 143). II. Dünya Savaşı’nın hemen öncesinde Avrupa’nın siyasi, sosyal ve ekonomik sorunlarına çare bulmak için yapılan toplantıya Friedrich von Hayek başta olmak üzere Alexander Rustow, Wilhelm Röpke, Raymond Aron gibi dönemin önemli liberal iktisatçıları katılmıştır. Bu sorunlarla birlikte liberalizmin de tartışıldığı toplantıda; zaman içerisinde totaliter rejime doğru evrilen liberalizmde serbest ticaret kuramının yönetimle tüm bağlarının koparılması gerektiğinin altı çizilmiş, böylece neoliberal düşüncenin ilk tohumları atılmıştır (Audier, 2012; Akt: Gürbüz, 2013). 1950’li yılların ikinci yarısından itibaren tartışılmaya başlayan neoliberalizm; 1970’lerde Pinochet diktatörlüğündeki Şili’de, 1980’de Latin Amerika’da uygulanarak önem kazanmış, 1980’den sonra refah devleti politikalarının etkisiz hale gelmesi için farklı ülkelerde uygulanmaya başlamıştır (Peck ve Tickell, 1994; Boas ve Gans-Morse, 2009). Refah devleti-Keynesyen dönemden neoliberalizme geçişte ABD’de Ronald Reagan, İngiltere’de Margaret Thatcher politikaları başı çekmiş, bu politikalar neoliberalizmin dünyaya yayılmasının miladı olmuştur (Palley, 2007).

Neoliberal ideolojinin izlediği iktisat politikalarının temel esasları Washington Konsensüsü ile tanımlanmıştır. Washington Konsensüsü 1989 yılının ikinci yarısında, Washington'da bulunan üç kurum olan IMF, Dünya Bankası ve ABD Hazine Bakanlığı tarafından başta Latin Amerika ülkeleri olmak üzere az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere yönelik olarak hazırlanan iktisadi istikrar politikaları ve kalkınma stratejisidir (Saad-Filho ve Johnston, 2007). Dünya Bankası iktisatçılarından John Williamson tarafından geliştirilmiştir. Konsensüste on başlık altında toplanmış yapısal düzenleme ve iktisadi politika hedefleri şunlardır;

- *Mali disiplin:* Mali disiplinin sağlanması ve bütçe açıklarının azaltılması
- *Kamu harcamaları öncelikleri:* Sübvansiyonların (devletin kişi ya da kurumlara mal, para veya hizmet biçiminde yaptığı karşılıksız yardımlar) azaltılması. Kamu harcamalarında önceliklerin belirlenmesi; temel eğitim, sağlık ve altyapı gibi gelir getirici yatırımlar dışındaki kamu harcamalarının kısıtlanması
- *Vergi reformu:* İlimli vergi oranlarının yakalanması için vergi reformu sağlanması
- *Faiz oranlarının serbestleştirilmesi:* Faiz oranlarının piyasa tarafından belirlenmesi
- *Rekabetçi döviz kurları:* İhracatı arttırmak için rekabetçi döviz kurlarının desteklenmesi
- *Ticari serbestleşme:* Ticaretin serbestleşmesi ve gümrük vergilerinin azaltılması
- *Doğrudan yabancı yatırım:* Yabancı yatırımın teşvik edilmesi
- *Özelleştirme:* Kamu teşebbüslerinin ve devlete ait işletmelerin özelleşmesi, böylece etkin yönetime ve verimli performansa ulaşılması
- *Deregülasyon:* Devletin ekonomiye müdahalesinin ve düzenleyici rolünün azalması
- *Mülkiyet hakları:* Mülkiyet haklarının güvence altına alınıp korunması (Symoniak, 2011). Washington Konsensüsü maddeleri içe kapalı bir ekonomi modelinden dışa açık, ihracata ve serbest piyasa düzenine dayalı bir ekonomi modeline geçişi önermektedir. Latin Amerika ülkelerinden sonra dünya ekonomisini etkisi altına alan bu maddeler yeni bir liberal manifesto olarak

değerlendirilmiş (Stiglitz, 1998) ve neoliberalizmin iktisadi anlayışına temel oluşturmuştur.

Ancak Washington Konsensüs'ün maddeleri uygulandıkları ülkelerde istenen sonuçları verememişlerdir. Konsensüsle özelleştirme ve serbestleştirme gibi ana maddelerin uygulanmasıyla yabancı sermaye akışının artacağı, bunun da büyüme yaratacağı öngörülmüş, ancak bu tam anlamıyla gerçekleşmemiştir. Programın uygulamaya konduğu Latin Amerika ekonomisi 1995 Meksika ve 1999 Brezilya krizleri ile ciddi anlamda sarsılmıştır. Krizlerin nedeni olarak konsensüs maddelerinin tam olarak uygulanmadığı, bu maddelerin yalnızca ekonomiyi büyütme yönelik olduğu ve gelir dağılımı kısmını kapsamadığı, ekonominin siyasi liderlerin elinde toplandığı gibi eleştiriler yapılmıştır. Politikaların başarılı olamaması ve piyasanın iyi işlememesi yolsuzluğa bulaşmış, rant arayan totaliter devlet yöneticileri iddiası ile ilişkilendirilmiştir (Moreno-Bris vd.; 2004). Neoliberalizm piyasanın verimli, devletin ise verimsiz ve yolsuzluk kaynağı olduğunu iddia etmektedir (Özhan, 2005). Bu iddialar sonucunda devlet yönetiminin neoliberal dönüşümü başlamıştır.

Neoliberalizmin baş temsilcisi olan ve düşünsel - iktisadi kökenlerini oluşturan Friedrich Van Hayek (Lapavitsas, 2007) başta olmak üzere liberal iktisatçıların tartıştıkları nokta devletin piyasaya ve ekonomiye müdahalesinin aslında bir totalitarizm oluşturduğu iddiasıdır. Friedrich Van Hayek 1944 yılında yayınladığı "*Kölelik Yolu*" adlı kitabında liberalizmin totalitarizme savrulduğunu; bu süreçte refah devletinin dayandığı "kamu yararı", "ortak iyi" ve "genel refah" gibi kavramların toplum ve siyasi yapı üzerinde totaliter baskı oluşturduğu ileri sürmüştü, bu nedenle devletin kamusal ve iktisadi yaşamdan çekilmesi gerektiğini ifade etmiştir (Hayek, 2004; 80). Hayek'e göre devlet; yöneticilerin keyfi kararlar alamayacakları şekilde bütün faaliyet ve hareketlerinde önceden belirlenmiş birtakım sabit kurallarla sınırlandırılmalıdır. Devlet işlevlerinin hukuki kurallarla belirlenmesi gerektiğini belirten Hayek devletin neoliberal dönüşümüne vurgu yapmaktadır (Hayek, 2004; 80-90). Buradan hareketle neoliberal ideoloji iktisat politikalarının ve sermaye piyasasının önünde engel olarak gördüğü devletin ekonomideki rolünü azaltmanın yollarını aramıştır. Bu süreçte yapılan deregülasyon, özelleştirme, özerkleştirme gibi birtakım yapısal reformlarla devletin neoliberal dönüşümü sağlanmıştır (Harvey, 2005; 65). David Harvey neoliberal devlet

ekonomisinin dayandığı temel öğeleri özelleştirme, finansallaştırma, kriz yönetimi ve devletin yeniden bölüştürme politikası olarak tanımlamaktadır (Harvey, 2006a).

Özelleştirme: Neoliberal iktisadi politikaların minimum devlet anlayışı gereği neoliberal ideoloji özel mülkiyeti kamu mülkiyetinden üstün tutmaktadır. David Harvey'in belirttiği üzere neoliberal iktisadi politikaların temel argümanı özelleştirme ve serbest piyasa ekonomisidir. Özelleştirmenin amacı daha önce karlılık hesabına izin verilmeyen kamusal alanlarda sermaye birikimi için yeni sahalara oluşturmaktır. Neoliberal ideolojiye göre savurganlığa neden olduğu düşünülen kamu harcamaları özelleştirilerek ve kamusal hizmetler özel kişilere gördürülerek devlet bütçesine gelir elde etmek amaçlanmıştır. Bu dönemde üniversiteler, araştırma laboratuvarları gibi kamu kurumları, sosyal refah tedarikleri (eğitim, emeklilik vb.) ve her türlü kamu hizmetleri (su, ulaşım vb.) belirli bir dereceye kadar özelleşmekte, şirketleşmekte ve metalaşmaktadır. Özelleştirme süreci ile halka ait olan kamusal varlıklar özel ve ayrıcalıklı kesime devredilmiştir (Harvey, 2007).

Finansallaşma: Thommas Palley finansallaşmayı finansal piyasaların, kurumların ve seçkinlerin ekonomi politikaları üzerinde daha fazla etkiye bulunmaya başlaması olarak tanımlamaktadır. 1980'den itibaren özellikle bankacılık sektöründe yaşanan güçlü finansal dalgalarla birlikte finans sektörü giderek bağımsızlaştırılmıştır. Önceki dönemlerde ayrı ele alınan reel sektör ile finans sektörü arasında gerçekte birebir ilişki olduğunu savunan Palley'e göre; neoliberal ekonomi politikaları finansal piyasalar üzerindeki kontrolü yeniden yapılandırmakta ve reel sektörden finansal sektöre gelir transferi olmaktadır. Günümüzde sermaye birikimi reel sektörden finans sektörüne doğru kaymıştır (Palley, 2007). Böylece finansal sistem sermaye birikim ve yeniden dağıtım mekanizmasının ana merkezlerinden biri haline gelmiştir (Harvey, 2007). Reel sektörden daha hızlı büyüme gösteren finansal sermayenin önündeki engeller kaldırılmış ve finansal işlemlerin hacmi artmıştır.

Krizlerin manipülasyonu ve yönetimi: Neoliberal iktisat politikaları bünyesinde yaratılan finansal manipülasyonların yönetilmesiyle borçlandırmanın meşrulaşması ve küresel düzeyde yayılması amaçlanmaktadır. Küresel düzeyde yaratılan krizlerin manipülasyonu ve yönetimi sermaye akışının yoksul ülkelere zengin ülkelere doğru yeniden dağıtımını sağlamaktadır (Harvey, 2007). Özellikle çok uluslu şirketler ile IMF, Dünya Bankası gibi uluslararası finans kuruluşları az gelişmiş ve gelişmekte olan

ülkelerde yaratılan finansal krizleri yöneterek borçlandırma yoluyla sermaye birikimi gerçekleştirmektedir.

Devlet aracılığı ile yeniden dağıtım (Devletin yeniden bölüştürme politikası):

David Harvey'e göre neoliberal devletin temel misyonu sermaye birikimi için piyasa koşullarını en uygun hale getirmektir (Harvey, 2006a). Refah devleti döneminde zengin kesimden alt sınıfa doğru olan sermaye akışı 1980 sonrasında neoliberalleşen devlet tarafından tersine çevrilmiştir. Harvey'in belirttiği üzere sınıf iktidarının yeniden kurulmasını amaçlayan neoliberal devlet sermayenin bu yeniden dağıtımını özelleştirme politikaları, kamu harcamalarındaki kesintiler, kamu erişimlerinin kullanıcı vergilerine dönüştürülmesi, çok uluslu kapitalist şirketlere vergi desteği sağlanması gibi yollarla gerçekleştirmektedir (Harvey, 2007). Devlet bu süreçte giderek piyasa oyuncusu gibi rol almaya başlamış ve düzenleyici rolünden ayrılarak metalaşmıştır (Munck, 2007). Piyasayı kendi işleyişine bırakan ve ekonomiye minimal düzeyde etki eden devlet iktisadi hedeflerine ulaşmak için koordinatör rolü üstlenmektedir.

Özetlenecek olursa; neoliberalizmle birlikte devletin ekonomiyi düzenleyici rolü azalmış (deregülasyon), doğal kaynaklar özelleşmiş ve metalaştırılmış, kamusal olan özel mülkiyete devredilmiş, kamu hizmetleri ve sosyal güvenceler (eğitim, emeklilik, sağlık sigortası gibi) özelleştirilmiş, finansal sistemin yeni üretim ve tüketim biçimleri geliştirmiş, ülkeler-yönetimler kredi sistemi ile borçlandırılmıştır. Neoliberal politikalar üretim ve tüketim mekanizmalarının piyasaya devredilmesini ve devletin ekonomiye müdahalesini minimal düzeyde tutmayı öngörmektedir. David Harvey'in "**yaratıcı yıkım**" olarak adlandırdığı ve kapitalizmin uluslararası düzende yeniden örgütlenmesi olarak tanımladığı neoliberalizm (Harvey, 2006a) sınırları ve kuralları belirli bir düzenden diğerine geçiş olmayıp; bugüne kadar benimsenmiş bütün politikalardan farklı olarak kuralsız, eşitliksiz, çok paydalı ve çok yönlü bir yeniden yapılanma sürecini ifade etmektedir.

Neoliberal iktisadi politikalar üç saç ayağı üzerine konumlanmaktadır. Bunlardan ilki; devlet ve piyasanın birbirinden ayrılarak iki bağımsız yapı şeklinde ele alınmasıdır. Bu yapılardan birinin diğeri üzerinde hâkimiyet kurması diğerin zararına olmaktadır. İkincisi; iktisadi olarak piyasanın verimli, devletin verimsiz olarak kabul edilmektedir.

Üçüncüsü ise devletin piyasaya müdahalesinin sistematik iktisadi problemlere neden olacağı görüşüdür⁵ (Özhan, 2005).

Neoliberalizm insanlığın refahını arttırmanın en ideal yolunun girişimci özgürlüğünün en üst seviyeye çıkarılması olduğunu ileri sürer iktisadi ve politik bir teoridir. Harvey'e göre piyasanın kendisi verimlidir ve girişimci özgürlüğünün artması piyasanın verimliliğini arttırırken, refah seviyesini de yükseltmektedir (Harvey, 2007). Köken olarak iktisadi bir kavram olan neoliberalizm yüksek refah düzeyine ulaşmak için bireysel girişimciliği serbestleştirmeyi, mülkiyet haklarını güvence altına almayı, ticaret ve sermayenin ülkeler arasında serbestleşmesini ve sermayenin tüm dünyada egemen hale gelmesini hedeflemektedir. David Harvey neoliberal iktisat politikalarında devletin piyasaya doğrudan müdahale rolü üstlenmemesi, iktisadi sürece üretim ve pazarlama yoluyla katılmaması gerektiğini belirtmektedir. Harvey'e göre; devlet güçlü çıkar gruplarının etkisinde kalarak ekonomiye taraflı müdahalelerde bulunabileceği gibi,

⁵ Neoliberalizm kavramı sadece iktisat alanıyla sınırlı tutulmamalıdır. Neoliberalizm siyasi, ideolojik, toplumsal ve kurumsal olguları olan geniş bir kavramdır. Taylor C. Boas ve Jordan Gans-Morse akademik yayınları inceledikleri çalışmalarında sosyal bilimlerde neoliberalizm kavramının kullanım alanlarını dört ana başlık altında sınıflandırmışlardır;

1. Neoliberalizmin en yaygın kullanımı; genellikle üç farklı şekilde karakterize edilen “*ekonomik reform politikaları*”dır. Bu politikaların ilki ticari engelleri ve fiyat kontrolünü ortadan kaldırarak ve sermaye piyasasını serbestleştirerek ekonominin liberalleşmesini sağlayan politikalarlardır. İkinci olarak devlete ait şirketlerin özelleştirilmesi yoluyla devletin ekonomideki rolünü azaltan politikalarlardır. Üçüncü olarak ise arz kontrolü ve bütçe açıklarının ortadan kaldırılması da dahil olmak üzere devlet sübvansiyonlarının azaltılmasına yönelik mali tasarruf ve makroekonomik istikrar politikalarıdır.
2. Neoliberalizmin ikinci kullanımı ekonomik, sosyal ve siyasi etkileri içeren kapsamlı bir “*kalkınma modeli*”ne işaret eder. Önceki dönem devlet kalkınma modeline zıt olarak sadece tek bir ekonomik çözüm önerisinden ziyade büyüme için birbiriyle tutarlı farklı ekonomi politikaları kurgusu içerir. Neoliberal kalkınma modelinin uygulanmasında devlet-toplum ilişkilerinin yeniden düzenlenmesi önerilmektedir.
3. Neoliberalizm kavramının bir “*ideoloji*” olarak kullanımından bahsedilebilir. Neoliberal ideolojide toplumun düzenlenmesinde bireysel özgürlük kapsamlı bir sosyal değer olarak ele alınmaktadır. Bu bağlamda neoliberal ideoloji bireysel özgürlükleri topluma ve kolektif çıkarlara karşı önde tutar ve bireysel özgürlüklerin kapsamını maksimize etmek için devletin düzenleyici rolünün kısıtlanması gerektiğini savunur. Neoliberal kalkınma modeli belirli bir toplumun nasıl düzenleneceğine ilişkin belirli bir plan iken neoliberal ideoloji ise toplumun nasıl düzenlenmesi gerektiği hakkında genel bir ifadedir. [Yönetim biçimi görüşü]
4. Neoliberalizm kavramının dördüncü kullanımı “*akademik bir paradigma*” olarak karakterize edilebilir. Neoliberal model olumlu varsayımlardan oluşur. Boas ve Gans-Morse neoliberal paradigmanın üretici ve tüketicilerin karşılıklı kâr ve yarar misyonuna dayalı olarak bireysel davranışların evrensel rasyonel kurallarla belirlenmesi gerektiği varsayımına dayanan kuramsal bir çerçeve olarak düşünülebileceğini belirtmektedir (Boas ve Gans-Morse, 2009; 143-145).

aynı zamanda piyasa sinyallerini zamanında değerlendirip müdahale edecek yeterliliğe sahip değildir. Devletin rolü ekonomik ilişkiler için kurumsal bir çerçeve oluşturmaktır (Harvey, 2005; 2). Neoliberal ekonomi politikaları özelleştirmeyi, kamu sermayeli şirket, ürün ve servislerin özel sektörlere devredilmesini ve devlet müdahalesinin sınırlandırmasını kuvvetle savunmaktadır (Sönmez, 1997). Buradan hareketle neoliberalizm devletin düzenleyici rolünün azalması ekonominin devlet işlerinden ayrılması ve ekonomi piyasasının özel girişimlerle yönlendirilmesi gerektiğini savunan bir iktisadi düşünce akımı olarak tanımlanabilir.

Kapitalist sistemin devamlılığını sağlayan neoliberal ekonomi politikalarıyla sermayenin kentle olan ilişkisi farklılaşmıştır. Merkez ülkelerde yığılmış olan sermaye dünya ölçeğinde hareket etmeye başlamış, temel üretim birimleri de dünya ölçeğinde uygun kentlere kaydırılmıştır. Küreselleşme ile birlikte sermaye kararları alınırken dünya artık tek bir mekân olarak değerlendirilmeye başlamıştır. (Marcuse ve Van Kempen, 2000: 18). Neoliberal yapılanmanın mekânsal kurgusu önceki dönemlere göre daha hiyerarşik niteliktedir (Doğan, 2001). Neoliberalizmin mekânsal kurgusu yarışmacı kent modeli üzerinden kurgulanmaktadır. Sermayenin yeniden örgütlediği küreselleşme sürecinde bazı kentler diğerlerine göre daha önemli hale gelmiş, bu etkinliğe göre dünya kentleri kademelenmesi ortaya çıkmıştır. John Friedmann ön plana çıkan bu kentlere “dünya kenti” adını vermiştir. Friedmann dünya kenti kavramını uluslararası sermayenin toplandığı, finans hareketlerinin yoğunlaştığı, küresel üretimin yapıldığı, çok uluslu şirketlerin yönetim merkezlerinin bulunduğu, ulaşım ve iletişim faaliyetlerinin yoğunlaştığı ve yoğun göç akımlarının olduğu kentler için kullanmıştır (Friedman, 1986). Friedmann’ın da vurguladığı gibi 1980 sonrası postmodern dönemde kentler küresel sermayenin ana kontrol mekanizması haline gelmiş ve mekânsal anlamda birtakım radikal değişimlere uğramışlardır.

Postmodern kentsel yapılanmanın nedenlerinden biri kentsel sermayenin, emeğin ve kültürün küreselleşmesidir (Soja, 1995). Neoliberal yapılanmanın bir parçası olarak işleyen küreselleşme süreci kent ve bölge gibi mekânsal birimler üzerinde etkili olmuştur (Doğan, 2001). Saskia Sassen’e göre mevcut mekânsal yayılma ve küresel bütünleşme büyük kentlere yeni bir rol biçmiştir. Uluslararası ticaret ve bankacılık merkezi olmalarının yanında bu kentler dünya ekonomisinin örgütlenmesinde komuta merkezi olma, finans ve uzmanlaşmış hizmet sektörü merkezi olma, önde gelen

yenilikçi sektörlerde üretim merkezi olma, üretilen ürün ve hizmetlerin piyasası olma gibi yeni işlevler kazanmıştır. Kentlerin yapısında meydana gelen bu değişimler ekonomide olduğu kadar kent formunun biçimlenişinde de önemli bir etkiye sahiptir. Sassen'e göre; 1980'li yıllarla yeni bir sürece giren dünya ekonomisi yeni bir kent tipi ortaya çıkmıştır. Küresel ekonomik kaynaklarının kontrolünde gelişen bu yeni kent tipi "küresel kent"tir. Bu özelliklere sahip kentler arasında ilk sırada, New York, Londra ve Tokyo gelmektedir. Sassen küresel ekonominin yönetilmesi için stratejik yerler olarak tanımladığı bu kentleri merkezileşmenin yeni coğrafyaları olarak nitelendirmektedir. Frankfurt, Zürich, Amsterdam, Chicago, Los Angeles, Sydney, Hong Kong gibi kentler ise bir alt kademe yer alan stratejik kentlerdir (Sassen, 1991:3-4). Neoliberal küreselleşmenin kent ideolojisi olan küresel kentler (Öktem, 2006; 54) uluslararası sermaye güçlerine bağımlı olarak, neoliberal politikalar doğrultusunda şekillenmektedir.

1980 sonrası gelişen ekonomik süreçte ülkeler arasındaki fiziksel ve mekânsal sınırlar giderek önemsizleşirken, ortaya çıkan "küresel kent" tanımıyla birlikte kentler giderek küresel sistemin temel birimi haline gelmiştir. Tarık Şengül postmodern dönemde kentlerin bu derece ön plana çıkma nedenlerinin küreselleşmenin meydana getirdiği ağ ekonomisinin kent ölçeğinde işlemesi ve kentlerin birer eklemleme noktası olarak örgütlenmesi olduğunu ileri sürmektedir (Şengül, 2001; 60). Bu bağlamda küresel ağ sistemi ile bütünleşme biçimi postmodern kentlerin mekânsal yapılarını ve kentleşme süreçlerini etkilemektedir.

Edward Soja "*Postmodern Urbanization The Six Restructurings of Los Angeles*" başlıklı makalesinde postmodern kent olarak nitelediği Los Angeles'ın kentsel yapılanmasını altı başlık altında incelemiştir. Soja'ya göre postmodern kentsel yapılanmanın ilk nedeni ekonomi politığının yeniden yapılanmasıdır. Post-fordizmin esnek üretim modeli, sanayisizleşme ve yeniden sanayileşme kurgusu, kentsel, sosyal ve ekonomik coğrafyalardaki önemli etkileri ile birlikte kentsel ekonominin temelinde önemli bir değişim meydana getirmiştir (Soja, 1995). Postmodern kentleşme kavramının temelinde küresel kapitalist ekonominin üretim ilişkilerini ve üretim tarzlarını değiştirmesi yatmaktadır. Otomasyon ve kapitalist işletmelerin özgürlüğü geleneksel ekonomiye esneklik getirmiştir. Postmodern kentler neoliberal ekonominin ve küresel kapitalizmin yükselişi yanında kapitalizmin zararlarını gizleme çabalarını içermektedir (Dear ve Flusty, 1998).

Postmodern kentler üzerine yapılan araştırmalarda dikkat çeken unsurlardan biri de küresel ekonomi ağı içinde yer almak için yarışan kent modelidir (Şengül, 2001; 108). Neoliberalizmle birlikte kentler giderek serbest piyasanın rekabetçi döngüsü içerisinde yatırım çekmek için ticari bir ürün gibi planlanmaya başlamıştır (Aurigi ve Graham, 1997). Kent yönetimleri küresel kent olma amacıyla var olan yerel değerlerini metalaştırarak pazarlamaya ve pek çok alandaki işlev ve hizmetlerini özel sektöre devrederek dışarıdan yatırımcı çekmeye çalışmaktadır (Doğan, 2001). Küresel ekonomiye eklemlenmek ve sermaye yatırımlarını çekmek için yapılan büyük emlak ve kentsel dönüşüm projeleri, uluslararası iş merkezleri, alışveriş merkezleri, kapalı siteler ve lüks konut alanları, fuar alanları küresel kapitalist ekonomide kentlerin rekabet gücünü arttırmak için yapılan gerekli altyapı hazırlıklarıdır (Douglass, 1999; akt: Öktem, 2006; 55).

Martin Murray küresel kent ve dünya kenti paradigmasının küresel ekonomiyi kalkış noktası olarak seçtiğini belirtmektedir (Murray, 2004; 3). Küresel ağ ekonomisi telekomünikasyon ve havayolu seyahati ile birbirine bağlı finansal merkezlerde yoğunlaşmaktadır. Sassen küresel ekonominin 1980'lerden beri gerçekleşen sosyal kutuplaşma ve mekânsal ayrışmanın temelini oluşturduğunu iddia ederek kutuplaşma ve ayrışmayı küresel kentlerin temel yapısal özelliği olarak tanımlamıştır (Sassen, 1991; 42). Postmodern kent küresel kapitalin uluslararası döngüsü içerisinde gerçekleşen ve küresel rekabetin baskısı tarafından yürütölen sosyo-mekânsal parçalanmaya uyum sağlamaktadır. Mekânsal ayrışma artık sosyo-költürel ayrışmanın önemli bir parçasını oluşturmakta ve onu görünür kılmaktadır. Murray (2004; 11) Johannesburg ve Sao Paulo kentleri üzerinden yaptığı araştırmada sosyal, mekânsal ve sembolik ayrışmayı postmodern kentin temel karakteristiklerinden biri olarak ön plana çıkarmıştır. Dünya kenti seviyesine ulaşabilmek için ekonomik yeniden yapılanma sürecinde inşa edilen korunaklı kapalı konut siteleri ve sınır kentler, en son teknolojiye sahip iş ve alışveriş merkezleri, oteller ve eğlence merkezleri Murray tarafından postmodern kentin ayırıcı mekânsal dokuları olarak tanımlamıştır (Şekil 3.2).

Şekil 3.2. Postmodern kentte mekânsal ayrışma - Sao Paulo ([http-17](http://17))

Benzer bir bakış açısıyla, Michael Dear ve Steven Flusty “*Postmodern Urbanism*” başlıklı makalelerinde postmodern kentte, kent merkezinde yığılmış organizasyon çekirdeğinin tersine küresel kapitalizm kavramı içerisinde kentsel çevrelerde yeni organizasyon düzenleri oluştuğunu ileri sürerler. Araştırmacılara göre bu sürecin sonunda kentsel mekân parçalanma ve uzmanlaşma şeklinde karakterize edilir hale gelmiştir (Dear ve Flusty, 1998). Çevreye doğru yeni merkezler oluşturularak büyüyen merkezsizleştirilmiş postmodern kentlerde, merkez alanların çöküntü alanları haline gelmesini önlemek için bu alanlarda gerçekleştirilen kentsel dönüşüm çalışmalarında gözlemlenen soylulaştırma süreci mekânsal ayrışmaya neden olmaktadır. Neil Smith New York’un yukarı doğu yakasını dönüştüren soylulaştırma sürecini analiz ettiği çalışmasında bu sürecin banliyöleşmenin aksine işçi sınıfı ve alt sınıflar tarafından terk edilen(!) yerlerde gerçekleştiğini belirtmektedir. Smith’e göre sosyal çatışma ve mekânsal ayrışma üretimi soylulaştırmanın doğasında yer almaktadır (Smith, 1992; 65). Neoliberal politikalarla şekillenen postmodern kentsel yapılanmanın önemli bir özelliği de soylulaştırmanın küresel bir kentsel strateji olarak benimsenmesidir. Postmodern kentte mekânsal ayrışmanın bu yeni temel dinamikleri sınıfsal ayrışma ve dışlanma temelinde oluşmaktadır. Patrick Simon Fransız kentlerindeki göçmen mahallelerini ve bu mahallelerdeki entegrasyon süreçlerini incelediği “*Ghettos, Immigrants, and*

Integration: The French Dilemma" adlı makalesinde mekânsal ayrışmanın bir ulusta var olan sosyal eşitsizliğin kanıtı olduğunu ileri sürmektedir (Burgers ve Van Kempen, 1998).

Anna Minton postmodern kentin sosyal gruplar arasında giderek artan giderek artan kutuplaşma ve ekonomik eşitsizlikle karakterize edildiğini belirtmektedir. Günümüzde eşitsizlikler kentsel mekâna ayrışma kolajı ile yansıtılır. Rio de Janerio'dan Miami'ye kadar kentlerde zengin ve yoksul arasındaki sosyo-mekânsal ayrım dışlanmış yoksul mahallelerle yan yana bulunan kapalı site dokusu tarafından şekillendirilmiştir (Minton, 2006). Örneğin Mike Davis "*City of Quartz*" kitabında postmodern bir kent olarak tanımladığı Los Angeles'da çoğunlukla Latin ve Afrika-Amerikalılardan oluşan kent yoksulları ile zengin yerleşimler arasında kutuplaşma meydana geldiğini belirtmektedir. Davis Los Angeles'da yaşanan kentsel dönüşümü bir sınıf savaşı olarak görmektedir (Davis, 2006). Alessandro Aurigi ve Stephen Graham Newcastle gibi küçük Avrupa kentlerinde bile zengin ile fakir arasındaki farkların giderek arttığından söz etmekte ve bu durumun toplumun kutuplaşmaya neden olduğunu belirtmektedir (Aurigi ve Graham, 1997). 1980 sonrası benimsenen neoliberal politikalar, gelir paylaşımındaki alt ve üst düzeyler arasındaki uçurumu yükseltmiştir. Postmodern kentte mevcut olan sınıfsal ayrım David Harvey tarafından şu şekilde ifade edilmiştir;

"Serbest piyasa popülizmi orta sınıfları etraflı çevrilmiş ve korunaklı alışveriş merkezleri ve atriumlar içine yerleştirir, ama yoksullara gelince onları evsiz barksızlığın yeni ve oldukça kâbus dolu postmodern manzarasının orta yerine fırlatmaktan başka bir şey yapmaz." (Harvey, 2006a; 96). Neoliberal yapılanma sürecinde postmodern kentin bir bölümü yatırım, hizmet ve olanakları kendine çekerek büyük alışveriş merkezleri, lüks konut alanları, plazalar ve eğlence mekânları ile karakterize olurken; bunun dışında kalan bölümü ise temel hizmetlerin en az düzeyde bulunuşu ve yoksullukla karakterize edilmektedir. Bu süreçte neoliberal politikaların kenti bir işletme olarak ele alma ilkesi ile postmodern kentin işlevi; kentin imkânlarından faydalanabilen varlıklı kesime verimlilik ve kâr sağlarken, bundan yararlanamayan yoksul kesimi kentten dışlamaktır (Doğan, 2001). Postmodern kentte büyük ölçekli lüks konut bölgeleri ile kentsel çöküntü bölgeleri geçirimsiz kentsel adacıklar içerisinde yan yana yer almaktadır. Benzer biçimde Nan Ellin 1980'den günümüze geçen süreçte kentlerde evsizliğin ve lüks konut alanlarından oluşan "sınır

kentlerin⁶ eşzamanlı biçimde büyüdüğünü vurgulamaktadır. Ellin'e göre; postmodern kentte zengin ile fakir arasındaki uçurum mekânsal olarak giderek daha belirgin hale gelmektedir (Ellin, 1999; 183). Saskia Sassen (1991) de küresel kentlerde yerel ölçekte eşitsizliğin arttığına işaret etmektedir.

Michael Dear postmodern kentin zengin-fakir, güçlü-güçsüz ve farklı etnik, radikal ve dini gruplar arasında kutuplaşan ikili bir kent (*dual city*) olduğunu belirterek, bu grupların kutuplaşmasının kentin fiziksel biçimlenişi üzerinde etkili olduğunu savunmaktadır (Dear, 2000; 160). Edward Soja bu durumu "büyükkent kutupsallıkları" olarak tanımlamakta ve kutuplaşmada yuppilerle (yeni zengin orta sınıf) alt sınıfların (tam anlamıyla dezavantajlı olanlar) bu grupların başını çektiğini ileri sürmektedir (Soja, 2002). Martin Murray'a göre postmodern kentsel mekân bu ayrılık prensibine göre çalışmakta ve farklı sosyo-ekonomik grupların homojen yerleşimlerde yaşaması, çalışması ve eğlenmesi gerektiğini savunmaktadır (Murray, 2004; 5).

James Holston "*Urban Citizenship and Globalization*" başlıklı makalesinde küresel kentleri kentte yaşayan insanların konforunu sağlayan fiziksel ve sosyal altyapıların bulunduğu, yüksek nitelikli yaşam tarzının tüm ihtiyaçlarının karşılandığı kentler olarak tanımlamıştır (Holston, 2001). Bu bağlamda kentlerde yüksek nitelikli lüks konut ve büro binaları talebi giderek artmakta, büyük ölçekli konut projeleri kentsel mekâna büyük bir hızla eklenmektedir. Bu durum kentsel tasarım ve mimariyi bir pazarlama aracı haline getirmiştir. Bu süreçte esnek birikimin ortaya çıkması, küresel kentlerin ve ulusal-bölgesel ekonomileri ile birlikte ikinci aşama kentlerin yükselişi, tüketiciler arasındaki farklı olanı elde etme arzusu önemli rol oynamaktadır (Ellin, 1999; 185). Neoliberalizmle birlikte değişen üretim-tüketim kalıplarıyla (seri üretimden esnek üretime geçiş) ortaya çıkan küresel tüketim kültürü farklı olanı yüceltmektedir. Bu durum bireyselliğin artmasına neden olmuştur. Neoliberalizm postmodern dönemde bireyselliğin ön plana çıkarılmasında ve toplumsal ilişkilerin değişiminde önemli rol oynamaktadır⁷.

⁶ Kapalı siteler (Ellin, 1999), (Murray, 2004) gibi bazı araştırmacılar tarafından kentlerde ortaya çıkan sınır kent oluşumlarının postmodern formları şeklinde nitelendirilmiştir. Ancak bu yorumlarda kent merkezinde yer alan kapalı siteler göz ardı edilmiş durumdadır. Burada yapılan vurgu kent dışında büyük kent parçaları üzerine yerleşmiş, duvarlarla çevrili kapalı sitelerin sınır kent olarak kabul edilebilecek kentsel altyapıya sahip olduğudur.

⁷ Postmodern toplumsal yapı ve artan bireyselliğin açıklanmasında ideoloji ve yönetim biçimi olarak neoliberal ideolojiye değinmekte fayda vardır. İdeoloji olarak neoliberalizm kısa sürede ekonomik

Neoliberalizmle birlikte refah devletinin dayanağı olan toplumun çözülmüş, birey ve cemaatler toplumun yerini almaya başlamıştır. Neoliberal ideolojide bireyle toplum arasındaki bağ koparılmış, bireysel sorumluluklar ön plana çıkarken kamu yararı ve toplum kavramları ortadan kaldırılmıştır⁸ (Özkazanç, 2011). Neoliberal toplumda bireyler, toplumun geneline yayılmış biçimde, birbirleriyle devamlı olarak rekabet ederler. Bireyselleşmenin artması bireysel beğeni ve zevklerin ön plana çıkmasına, bu bağlamda mimarinin ve yaşam tarzlarının pazarlanmasında etkili olmuştur. Postmodern birey evrensel bir rekabet içerisinde hareket etmektedir. Artık bireylerin oturduğu konutlar, sosyalleştikleri kamusal mekânlar ve sahip oldukları yaşam tarzı onların toplumsal statüsünü belirlemektedir. Diğer bir deyişle kentsel-kamusal mekân pazarlama ihtiyacı çerçevesinde düzenlenen bir tüketim nesnesi haline gelmiştir.

Sonuç olarak; neoliberal iktisat politikalarıyla küresel kent olma yarışı içerisinde kentlerin birer şirket gibi yönetilmesi, rant arayışı ve var olan değerlerini pazarlanmaya başlaması, devlet hizmetlerinin özelleşmesi ve yoğun olarak orta-üst sınıfa sunulması, sosyal açıdan dezavantajlı kesimlere sağlanan devlet desteğinin ortadan kalkması, kentlerin bir bölümünün yatırım ve hizmetleri kendine çekerken diğer bölümlerinin atıl kalması, bu süreç içerisinde orta-üst kesime yönelik kapalı sitelerin ortaya çıkması ve yoksul kesimin kent dışına itilmesi postmodern kentte kutuplaşmaya ve mekânsal ayrışmaya neden olmuştur.

kalkınma sağlamak için sosyo-kültürel ve politik süreçleri yöneten, sermaye piyasası tarafından yönlendirilen bir yönetim biçimi olarak tanımlanmaktadır (Peck ve Tickell, 1994). İlk bakışta refah devleti sisteminin iktisadi, toplumsal ve politik sistemine karşı bir eleştiri olarak görülen neoliberalizm gerçekte refah devletinin dayandığı tüm felsefi ve demokratik değerleri değiştiren radikal bir dönüşüm olarak tariflenmektedir. Özkazanç (2011)'a göre neoliberalizm refah devletinin dayandığı eşitlik, özgürlük, sivil toplum ve sosyal devlet gibi kavramlardan uzaklaşarak serbest piyasa modeli tarafından yönetilen ve uluslararası ağlarla işleyen disiplin araçlarıyla kontrol altında tutulmaya çalışan küresel bir kontrol toplumu oluşturmaya çalışmaktadır. Neoliberalizm iktidarın tüm toplumsal ilişkileri sadece piyasa modeli üzerinden yapılandırmaya çalıştığı bir hükmetme biçimi olarak nitelendirilebilir. Munck (2007)'in ifade ettiği üzere; neoliberal iktisat politikalarının oluşturduğu serbest piyasa düzenin işleyebilmesi için yeni bir piyasa toplumunun oluşturulmasına ihtiyaç vardır. Özkazanç (2011) bu durumu açıklarken; yönetim biçimi olarak neoliberalizmin piyasanın işleminin kendiliğinden olan değil siyasi, kurumsal ve kültürel müdahaleye bağlı olarak gelişen yapay bir durum olarak kabul ettiğini ileri sürer. Diğer bir deyişle; neoliberalizm beraberinde yeni bir toplum yaratmakta ve ona hükmetmektedir.

⁸ Dardot ve Laval (2012: 332)'dan aktarıldığı üzere Andrew Dominik'in 2012 yılında gösterime giren "*Killing Them Softly*" filminin son sahnesinin kapanış repliğinde geçen "*Amerika'da kendi başına yaşarsın, toplum yoktur. Amerika bir ülke değil, sadece bir şirkettir*" cümlesi neoliberal dönemde devletin düzenleyici rolünün azalışı ile birlikte toplumun çözüldüğünü özetlemekte, neoliberal devletin bir şirket gibi yönetildiğini vurgulamaktadır

Postmodern döneme ait sorgulamalar içinde bulunulan koşulların ekonomik boyutu ile ilişkilendirilmeden tartışılması mümkün değildir. Tarihsel süreç içerisinde bakıldığında kapitalizmin geçirdiği krizler ve her kriz sonrası oluşan yeniden yapılanma göz önünde bulundurulduğunda 1970’li yıllarda yaşanan krizle eş zamanlı olarak tartışılmaya başlanan postmodernizm birçok düşünür tarafından yeni bir düşünce sisteminden çok üretim biçimlerindeki değişimin bir ürünü olarak nitelendirilmektedir. Ancak postmodernizm kavramının mimarlık ve kent tarihi yazınında farklı bir yerde durduğu ve bir dönem olarak varlığı göz önünde bulundurulmalıdır.

3.2. Postmodern Kentsel Tasarım Yaklaşımları

Postmodern kentsel tasarım yaklaşımıyla, İstanbul kentsel alanı dışında, Göktürk Köyü’nde Yeni Şehircilik Akımı ilkelerine göre tasarlanıp inşa edilen ilk yerleşim alanı olan Kemer Country daha sonra yapılacak benzer projeler için model olmuş ve yapıldığı köyün hızla yapılaşarak bugünkü kentsel haline dönüşmesine öncülük etmiştir. Bu bağlamda kentsel tasarım yaklaşımlarının kentlerin fiziksel biçimlenişinde belirleyici faktörler olduğu çıkış noktasından hareketle 1980’den günümüze değin geçerli olmuş postmodern kentsel söylemlerin kenti ele alış biçimleri, kentsel mekâna yansımaları ve kentsel mekânı düzenleme önerilerinin incelenmesi faydalı olacaktır. Bu nedenle çalışmanın bu bölümünde postmodern dönemde etkili olan kentsel tasarım yaklaşımlarına ve bu yaklaşımlardan ülkemizde etkileri bulunan yeni şehircilik akımına değinilmiştir. Bu noktada kentsel tasarım alanında postmodernizmin planlamayla değil tasarımla uğraştığının altı çizilmelidir.

Postmodern süreçte modern kent planlama yaklaşımları kamusal mekânlar, katı bölgeleme ilkesi, kimlik, kullanım çeşitliliği gibi konularda eleştirilmeye başlanmıştır. Küreselleşme sürecinde yaşanan ekonomik, sosyo-kültürel ve politik değişimler sonucunda oluşan ihtiyaç ve beklentiler doğrultusunda yeni kentsel tasarım yaklaşımları ortaya çıkmaktadır. Harvey (2006b) postmodern kentsel tasarımcıların postmodernizmin “çoğulcu” (plüralist) doğası gereği kenti bütün olarak ele almayı reddettiğini ifade etmektedir (Harvey, 2006; 53). 1968 devrim hareketleri kentsel tasarım alanını da etkilemiştir. Bireylerin kent merkezlerinde hissettikleri kuşatılmışlık hissine ve toplumsal olayların yarattığı korku nedeniyle insanların kent merkezlerine

yaklaşamamasına son vermek için kentsel yenilemeyi teşvik etmek amacıyla 1970 yılında Baltimore Kent Fuarı kurulmuştur. Etnik grupların çeşitliğini teşvik eden bu fuar renkli, gösterişli ve gelip geçici katılım hazzıyla Harbor Place ve Disneyland gibi seyirlik projelerin önünü açmıştır (Harvey, 2006b; 114-115).

1978 yılında yayımlanan “*Collage City*” kitabında Colin Rowe ve Fred Koether postmodern dönemde her kentsel mekânın kendi özellikleri doğrultusunda değerlendirilmesi gerektiğini ileri sürerken, kentleri zorunlu olarak parçalara ayrılan, her parçada farklı üslupların bir arada kullanılabilirdiği birer kolaj çalışması olarak ele almıştır. Rowe ve Koether’e göre kent “tek tek nesnelerin ya da olayların eklektik biçimde yığılmasıyla oluşmuş bir müzedir” (Dostoğlu, 1984). Postmodern kentsel tasarımlar “çoğulcu” strateji ile yaklaşmış, birbirinden farklılaşmış mekân ve biçimlerin kolajı olarak görülmektedir (Harvey, 1997; 56). Postmodern dönemin özelliği kente parçacıl, tasarıma ise çoğulcu bakan pek çok kentsel tasarım yaklaşımının aynı dönemde ve bir arada uygulanabilmesidir. Bu durum postmodern akımın çoğulcu söylemi açısından önemli bir noktadır. Bu noktada kentsel tasarım yaklaşımları açısından çoğulculuk ilkesi, kentlerde biyolojik, sosyal ve kültürel çeşitliliği korumanın yanında farklı toplumsal grupların farklılaşmış beklentilerini kentsel mekâna yansıtmayı da içermektedir. 1990’lı yılların başından itibaren gelişen ve benzer kaygılara farklı çözümler sunan çağdaş kentsel tasarım yaklaşımlarından bazıları şunlardır; Yeni Şehircilik Akımı (New Urbanism), Akıllı Büyüme (Smart Growth), Sürdürülebilir Kent (Sustainable City), Ekolojik Kent (Ecological City), Yeşil Kentler (Green Cities), Düşük Karbon Kentler (Low Carbon Cities), Yaşanabilir Kentler (Livable Cities), Yavaş Kentler (Slow Cities), Kentsel Rönesans (Urban Renaissance) (Sınmaz, 2013; 77), Akıllı Kentler (Smart Cities) ve Uyarlanabilir Kentler (Adaptive Cities).

Akıllı Büyüme (Smart Growth) yaklaşımı kentsel yayılmaya karşı kentteki kayıp alanların doldurulması ve kent dışı planlama üzerinde durmaktadır. 1990’lı yılların başlarında Amerika’da ortaya çıkmıştır. Kent çeperinde düşük yoğunluklu kentsel yayılmaya karşı mevcut yerleşim çapı içerisinde karma kullanımlı, yürünebilir, kompakt yerleşmeler önerir (Smart Growth Network, 2001). Yeni şehircilik akımı Akıllı büyüme yaklaşımının bölgesel ölçekte getirdiği önerilerin daha küçük ölçeklerde uygulanabilmesi için araç olarak ortaya çıkmıştır. Sürdürülebilir Kent (Sustainable City) yaklaşımı sürdürülebilir kalkınma çerçevesinde nüfus artışının ve üretimin dengesinin

sağlanmasını, doğal çevrenin ve kültürel mirasın korunmasını, kaynakların etkin kullanımını ve doğal çevreyi tahrip eden kentsel yayılmaya karşı yoğunlaştırılmış kent merkezi modelini esas almaktadır. Kentlerin ekolojik ayak izini en aza indirmeyi ve fiziksel çevreyi iyileştirmeyi amaçlayan Ekolojik Kent (Ecological City), Yeşil Kent (Green City) ve enerji tüketimini azaltmayı hedefleyen Düşük Karbon Kent (Low Carbon City) yaklaşımları ise sürdürülebilir kentsel tasarım yaklaşımından hareketle ortaya çıkmıştır. Bu akımlar yenilenebilir enerji kaynaklarının kentsel sistemlere entegre edildiği; biyolojik, sosyal ve kültürel çeşitliliğin korunduğu; yeşil sistemlerle bütünleşmiş kompakt kentler önermektedir.

Yaşanabilir kentler (Livable Cities) ekonomik, sosyal ve kültürel birçok fonksiyonu karşılayan; insanlar arasında güçlü toplumsal ilişkiler bulunan; sosyal iletişimi besleyen kaliteli kamusal alanlara sahip; fiziksel çevrenin estetik özelliklerinin ön planda olduğu; yürünebilir; yaya, bisiklet ve toplu taşıma açısından efektif bir ulaşım ağı bulunan; yerel ekonomiyi destekleyen; ekonomik ve ulaşılabilir konut seçenekleri sunan kentlerdir (Lennard, 1997, akt: Timmer ve Seymoar, 2006; 4; Anonymous, 2002). (Salzano, 1997)'ya göre yaşanabilir kentler doğal kaynakların gelecek kuşaklar için korunduğu kentlerdir. Bu bağlamda yaşanabilir bir kent aynı zamanda sürdürülebilir bir kenttir (Timmer ve Seymoar, 2006; 3).

Uluslararası yavaş yemek hareketini çıkış noktası olarak alan Yavaş Kent (Slow City-Cittaslow) akımı kentlerin nüfus özelliklerine, toplumsal yapısına ve yerel değerlerine bağlı bir kentsel tasarım yaklaşımıdır. İlk olarak 1999 yılında İtalya'da Chianti kentinde uygulanmıştır. Küreselleşmenin farklılıkları ortadan kaldırarak kentleri benzer mekânsal oluşumlar haline getirdiğini eleştiren yavaş kent akımı, yerel değerlerin ön plana çıkarıldığı, sürdürülebilirlik ilkelerini benimseyen kentlerden oluşan küresel bir ağ hareketidir. Akım otomobillerin kent merkezinden çıkarılmasını, yeşil alanların ve kamusal mekânların arttırılmasını, yerel üretimin desteklenmesini, tarihi ve kültürel değerler ile geleneksel kent dokularının korunması gerektiğini savunmaktadır. Ekoloji ve sürdürülebilirlik kriterlerini esas alan yavaş kent hareketine nüfusu 50.000'den az olan kentler katılabilmektedir. Kaliteli yaşamı destekleyen estetik bir çevre-kentsel doku yaratmak akımın temel amacıdır (Orth, 2007).

1999 yılında İngiltere'de Urban Task Force tarafından hazırlanan "*Towards an Urban Renaissance*" başlıklı kentsel gelişim raporu üzerine ortaya çıkan Kentsel

Rönesans (Urban Renaissance) yaklaşımının amacı kent merkezindeki çöküntü bölgelerini, atıl kentsel alanları ve kentin tarihi bölgelerini yeniden canlandırmaktır. Özellikle 1980 sonrası dönemde desantralize olan sanayinin kent merkezinde boşalttığı işlevsiz alanlar ile kent merkezindeki mevcut yapılaşmış alanları hedef alan yaklaşım yaya ve bisiklet ulaşımı ile toplu taşıma sistemlerinin desteklendiği kompakt yerleşimler önermektedir (Sınmaz, 2013; 82). Kentsel Rönesans uygulamalarıyla kentin bu bölgelerinde ciddi sosyo-mekânsal dönüşümler gerçekleştirilmektedir.

Akıllı Kentler (Smart Cities) kentsel problemlerin çözümünde teknolojiyi etkin olarak kullanma fikriyle ortaya çıkmıştır. Akıllı kentler sürdürülebilir; yenilikçi; bilgi, insan ve kenti birbirine bağlamada ileri teknolojiyi etkin kullanan kentler olarak tanımlanmaktadır. Akıllı kentlerin hedefleri kentlerin yaşam kalitesini artırılması; çevresel sürdürülebilirliği sağlaması; vatandaşların kent yönetimine katılarak aktif rol alması; ekonomik ve sosyal gelişme için fiziki kaynakların yanında somut olmayan bilgi ve entelektüel kaynakların kullanılmasıdır. Belirli altyapı ve üstyapı sistemlerinin işleyişini takip eden teknolojik mekanizmaların oluşturulması, veriler toplanması ve toplanan veriler aracılığı ile maliyetlerin azaltılarak kentsel yaşam standartlarının arttırılmaya çalışması hedeflenmektedir (Varol, 2017; 45). Endüstri devrimi ile başlayan sürecin kentleri makineleştirildiğini savunan Uyarlanabilir Kentler (Adaptive Cities) yaklaşımı ise kentlerin endüstri öncesi tarihi yapılarını günümüze adapte etmeyi savunur. Bu yaklaşıma göre küreselleşme, iklim değişikliği gibi konularda ve geleceğin değişen ihtiyaçlarının karşılanmasında binalar ve kentsel mekânlar uyarlanabilir olmalıdır. Toplumsal bellekte yer alan tarihi yapıların uyarlanabilir bir kentte korunması toplumsal değerini arttırmaktadır. Ayrıca uyarlanabilir kentler kent sakinlerinin hayatını kolaylaştırmak için teknolojiyi etkin biçimde kullanmayı da amaç edinmiştir (kamusal bir proje önermek veya tek bir tuşa basarak kentsel hizmetleri talep etmek gibi) (http-18).

Postmodernizmin çatısı altında yer alan çoğulcu kentsel tasarım yaklaşımlarının ön plana çıkan özellikleri kentlerin büyümesi ve yayılması ile ilgili problemlere çözüm aranması, topluluk tasarımı (sosyal bütünleşmenin sağlanması), kentsel hizmetlere ulaşmada adaletin sağlanması, geleneksel kent dokularının ve yerel değerlerin ön plana çıkarılması, kamusal mekânın iyileştirilmesi, doğal kaynakların daha ekonomik kullanılması ve ekolojik dengenin korunmaya çalışılmasıdır.

3.2.1. Yeni şehircilik akımı (New urbanism)

Günümüzde geniş uygulama alanı bulan çağdaş kentsel tasarım yaklaşımından biri Yeni Şehircilik akımıdır. Yeni şehircilik akımı geleneksel kent formlarının tasarım stratejilerine dayanan bir planlama hareketidir. Temelde kentlerin kontrolsüz büyümesi ve yayılması sonucunda oluşan kent dışı yerleşimlerin mekânsal olarak kamusal mekân kaybına yol açması, sosyal açıdan ise bu yerleşmelerde birbirleriyle ilişki kuramayan izole topluluklar oluşturmalarına tepki olarak ortaya çıkmıştır (Bohl, 2000). Todd Bressi yeni şehircilik akımını 20. yüzyılın küresel kentlerinde sosyal ve fiziksel açıdan izole edilmiş insanların birbirleri ile sosyal ilişki kurabilecekleri, otomobile bağımlılığı azaltan, barınma çalışma ve eğlence fonksiyonlarının yoğun bir şekilde bir araya getirildiği merkezler yaratan bir planlama yaklaşımı olarak tariflemektedir (Bressi, 1994).

Yeni şehircilik akımı en genel tanımıyla postmodern akımın kent planlanmasına uyarlanmış versiyonlarından biridir. 1980'lerin sonu ve 1990'ların başlarında ortaya çıkmış, 1993'te yapılan Yeni Şehircilik Kongresi (Congress for the New Urbanism [CNU]) ile dünya gündemine yerleşmiş, kongre sonunda ortaya konan antlaşma ile de (Charter of the New Urbanism) kurallı bir zemine oturtulmuştur (CNU, 2013). Yeni şehircilik antlaşması Andrés Duany, Lizz Plater Zyberk, Stefanos Polyzoides, Peter Calthorpe'un da aralarında olduğu bağımsız mimar ve plancılar tarafından hazırlanmıştır⁹. Leon Krier bu antlaşmada kabul edilen ilkelerin karma kullanım, gelir, ırk, ölçek ve kamusal-özel mülkiyet sahipliğine imkân sağlayacak kentsel topluluklar oluşturmak üzere tasarlandığını belirtmektedir (Krier, 2015). Yeni şehircilik akımının çıkış noktası nüfus çeşitliliği içeren, karma kullanıma sahip, insan ölçeğinde inşa edilmiş, yürünebilir yerleşmelerdir.

Yeni şehircilik akımının prensiplerinin temelinde yatan ve oluşum sürecinde etkili olan birçok fikir, kavram ve yayın vardır. Bu kavramların en önemlilerinde biri sürdürülebilirliktir. Akım küresel ısınmaya, iklim değişikliklerine, artan trafik sorununa, hava kirliliğine ve azalan petrol kaynaklarına çözümler üretebilen; çevreye duyarlı, yaşanabilir ve yürünebilir bir kentsel yaşam sunmayı amaçlamaktadır (New Urbanism,

⁹ Yeni şehircilik akımının kapsadığı Andres Duany ve Elizabeth Platter-Zyberk tarafından geliştirilen [Traditional Neighborhood Development (TND)], Peter Calthorpe tarafından geliştirilen [Transit-oriented Development (TOD)] ve Leon Krier'in [Quarter City] planlama fikirleri hakkında ayrıntılı bilgi için bkz:

2013). Yeni şehircilik akımının temellerini 19. yüzyılın sonları ve 20. yüzyılın başlarında etkili olan Güzel Kent Hareketi (City Beautiful Movement) ve Bahçe Şehir Hareketi (Garden City Movement) gibi planlama fikirlerinde görebilmek mümkündür. Sanayi Devrimi sonrasında Amerika’da yaşanan hızlı ekonomik gelişmeyle ortaya çıkan Güzel kent hareketi sanayi kentini tüm negatif unsurlarından arındıracak ve bir kentte olması arzu edilen tüm pozitif unsurları bünyesinde barındıracak tasarımlar yapmayı; kentlerde kaybolan görsel estetik ve uyumu yeniden kazandırmayı hedeflemiştir. Güzel kent hareketinin klasik mimariye, kamusal mekânlara ve binalara verdiği önem yeni şehirciler tarafından rağbet görmüştür (Grant, 2006; 51). Ebenezer Howard tarafından geliştirilen Bahçe Şehir Hareketi ise aşırı kalabalığa ve sanayinin yarattığı kentsel kirliliğe bir alternatif olarak kent ve kırsal avantajlarını birleştiren bir kentsel planlama akımıdır. 20. yüzyıl boyunca etkili olan Bahçe şehir konsepti kentsel periyot içerisinde bahçeli banliyö yerleşimlerine dönüşmüştür (Grant, 2006; 37). Yeni şehircilik akımının gelişmesinde etkili olan diğer bir unsur ise Prens Charles’ın günümüz kentleri ve modern mimarlık üzerine görüşleridir. 1988 yılında yayımladığı “*A Vision of Britain: A Personal View of Architecture*” kitabında modern mimarlığı eleştirerek, modern mimarların içinde yaşanması olanaksız yapılar inşa ettiklerini belirtmiştir. Prens Charles’a göre olumlu bir çevre karakteri yaratmak için zengin bir geleneğin parçası olan İngiliz köy ve kasabaları örnek alınmalıdır. Bu bağlamda Prens Charles birtakım kentsel tasarım kuralları belirlemiştir. Bunlar; çevreye saygı, uyum, yerel malzeme kullanımı, hiyerarşi, ölçek, sanat, toplumsal katılım, koruma, dekorasyon, işaretler ve ışıklardır (A Vision of Europe, 2013). Prens Charles’ın geleneksel çevre yaklaşımı Yeni şehircilik akımının önemli örneklerinden biri olan Poundbury (Dorset-İngiltere/1987) yerleşiminin planlanmasında oldukça etkili olmuştur.

Yeni şehircilik akımının benimsediği temel prensipler şunlardır;

- Mahalleler-yerleşmeler kompakt, yaya dostu ve karma kullanımlı olmalıdır.
- Mahalle içerisinde geniş yelpazedeki konut tipleri ve fiyat seviyeleri farklı yaş, ırk ve gelirden insanları günlük etkileşim içerisinde bir araya getirebilmelidir.

- Yerleşmenin merkezi kamusal bir alanla tanımlı olmalı, bu alan sivil yapılar ve kamusal binalarla aktif hale getirilmelidir. Yerleşmelerin çoğu bu kamusal merkezden 5-10 dakika yürüme mesafesinde ulaşılabilir olmalıdır.
- Günlük yaşamın pek çok aktivitesi, özellikle otomobil kullanamayan genç ve yaşlı insanların bağımsızlığı için yürüme sınırları içerisinde gerçekleşmelidir. Birbirlerine bağlı cadde ağları yürümeyi teşvik etmek, otomobil seyahatlerinin sayısını ve uzunluğunu azaltmak üzere tasarlanmalıdır.
- Yerleşim farklı ulaşım alternatifleri ile desteklenmelidir. Otomobile bağımlılık azaltılırken; toplu ulaşım ve bisiklet sistemleri yüksek erişim ve dolaşıma çıkarılmalıdır.
- Toplumsal, kurumsal ve ticari faaliyetlerin birleşimleri yerleşme içerisinde karıştırılmalı, uzak, tek kullanımlı kompleksler içerisine izole edilmemelidir.
- Mahalle kendi kendini yönetecek biçimde organize olmalıdır. Bakım, güvenlik, fiziksel değişim gibi konularda karar alacak formal bir topluluk oluşturulmalıdır (Bressi, 1994; Steuteville, 2000; Craven, 2013).

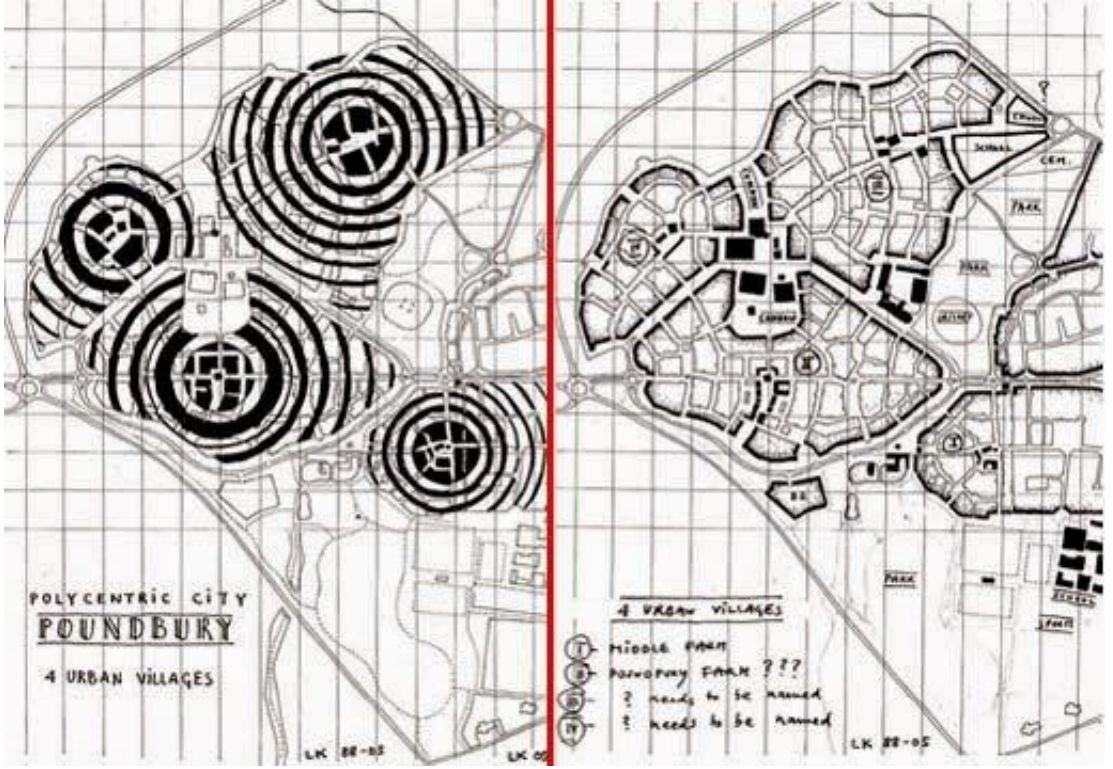
Yeni şehircilik akımının öncülerinden Andres Duany ve Elizabeth Plater-Zyberk akımın amaçlarını ortaya koymak için 1981 yılında Florida'da Seaside yerleşmesini gerçekleştirmişlerdir (Şekil 3.3). Yürüyüş yolları, verandalar, meydanlar, pazar yeri, vernaküler konutlar gibi Küçük Amerikan kasabalarının nostaljik parçalarından ilham alan konut topluluğu bunlara ek olarak modern yaşamın gerekliliklerini içeren alışveriş merkezi, konferans salonu, belediye binası, spor merkezi, tenis kortları, konaklama, ticaret ya da hafif sanayi gibi karma kullanımları da içerir. Yerleşmede kamusal yapıların ve konutların birbirine ve sokağa olan oranları kentsel tasarım kodları ile belirlenmiştir.

Şekil 3.3. Seaside-Florida genel görünüm ve konutlar¹⁰ (<http-19>)

Yeni şehircilik akımını uygulanmış ilk örneklerinden biri de 1987 yılında İngiltere de inşa edilmiş olan Poundbury'dir. Poundbury İngiltere'nin Dorset bölgesinde bulunan Dorchester'da yer alan yerleşimin planlamasında Prens Charles'ın geleneksel çevre yaklaşımı ve yeni şehircilik akımı ilkeleri geçerli olmuştur. Poundbury yerleşimini master planı Leon Krier'e aittir. Master plan yeni şehircilik akımı ilkeleri doğrultusunda genel bir planlama ve tasarım kodu altında çeşitlenen merkezlerden oluşmaktadır. Yerleşmenin planlama ve tasarım prensipleri arasında karma kullanım, erişilebilirlik, araç kullanımının azaltılması, 18. yüzyıl Dorset bölgesine ait vernaküler malzeme ve mimari öğelerin kullanılması gibi yaklaşımlar yer almaktadır (Lei, 2012; 40-41) (Şekil 3.4 ve Şekil 3.5).

¹⁰ Seaside postmodern kentleşmenin ikonik kentsel tasarım uygulamalarından biridir. Sokaklar, parsel düzeni, kamu yapıları tasarlanmış; konutların tasarımında ise ortak tasarım kodları belirlenmiştir.

Şekil 3.4. Poundbury-Lon Krier'in çok merkezli kent planı (<http-20>)

Şekil 3.5. Poundbury-Dorset genel görünüm ve konutlar (<http-19>, <http-21>, <http-22>)

Genel bir bakış açısıyla yeni şehircilik akımı tanımlanmış sınırlar ve belirgin bir kamusal merkeze sahip; otomobile bağımlılığı azaltan ve farklı ulaşım alternatifleri (yürüme, bisiklet, toplu taşıma gibi) barındıran; konut, çalışma ve dinlenme alanları, ticari faaliyetler, kamusal mekânların bir arada düzenlendiği; farklı ırk, gelir ve yaşta

kullanıcı kitlesine hitap edebilen; yerel tarih ve kültürel mirası dikkate alan; yürünebilir mahalleler öngörmektedir. Bu çerçeveden incelendiğinde; yeni şehircilik akımının ülkemizdeki ilk projesi olan Göktürk-Kemer Country'nin geliştiricilerinin ilan ve broşürlerinde mahalle yaşantısının verdiği aidiyet hissini yakalamaya ve günümüzde yitirildiğini ileri sürdükleri mahalle kimliğini yeniden oluşturmaya çalıştıkları görülmektedir:

“Yeni tasarlanmış kentsel-banliyösel yerleşmeler genellikle konforlu ancak ruhsuz ve yaşamayan birer fiziksel-sosyal çevre yaratmaktadır... Çözüm için tarihsel referanslara başvurmalı ve gerçek bir komşuluk dokusu yaratılmalıdır” (Kemer Country tanıtım broşürü; aktaran Karabey, 1993). Pazarlama stratejisi ile ön plana çıkan projede geleneksel Türk mimarisi ile günümüzün modern gereksinimlerini birleştirdiklerini ve *“herhangi bir dönemin mimarisi denilemeyecek”*¹¹ zamansız bir tarz oluşturulmuştur.

Yeni şehircilik akımının iddialarının ne kadar geçerli olduğu günümüzde tüm dünya da yaygın olarak tartışılan bir konudur. David Harvey'in de altını çizdiği gibi, yeni şehircilik akımı politik ve retorik gücünü her türlü sosyal, ekonomik ve kentsel probleme çözüm olarak gördüğü *“topluluk”* fikrinden almaktadır (Harvey, 1997; 2). Mekân ve onu oluşturan sosyal süreçler arasındaki ilişki yeni şehircilik akımında mimari tasarım ve topluluk imajı ile kurulmaya çalışılmıştır. Topluluk-cemaat oluşturan yerleşmeler kurulması teşvik edilmektedir. Yeni şehircilik akımının alt metninde *“topluluk”* kavramı mahalleye eşdeğerdir. Akım, insanlar arasındaki sosyal iletişimi arttırmak için birtakım sembolik mahalle öğeleri kullanır. Yeni şehircilik akımından hareketle geliştirilen vizyon eşliğinde Kemer Country'nin çıkış noktası olarak belirlenen sosyal çevre normlarını inandırıcı kılmak için fiziksel formların ilham kaynağı olarak cumbalı evleri, avluları ve çatıları ile Osmanlı sivil mimarisi ve geleneksel Türk mahallesi alınmıştır. Tanıtım broşürlerinde yer alan eskizlerde geleneksel Türk evinden esinlenilmiş villalar yer almaktadır. Eskizlerde dar sokaklarda yer alan ya da küçük bir meydanı çevreleyen kiremit çatılı, avlulu, cumbalı, çıkmalı konutlar görülmektedir. Proje tasarımında yapay bir kimlik oluşturma çabası geleneksel Türk mahallesinin sosyal ve mekânsal karakterinin biçimsel kullanımına dönüşmüştür. Konutların cumba, saçak ve alaturka kiremit gibi detaylar tarafından elde edilen dış görünümlerinin

¹¹ Tanım Kemer Country geliştiricilerine aittir (Kemer Country tanıtım broşürü).

haricinde geleneksel Türk mimarisi ile ilgisi yoktur. Üretilen durum tanıtılan yaşam biçimi ile benzerlik göstermemektedir. Vernakülerin mimari illüzyonu, hipergerçek olarak adlandırılan simülasyon mekânlara dönüşmektedir.

Douglas Kelbaugh yeni şehircilik akımının farklı gelir, ırk, yaş ve kültürden insanları eşit biçimde bir araya getiren bir topluluk yaratma arzusunu ütopyik olarak nitelendirmektedir (Kelbaugh, 2001; 14-2). Peter Gordon ve Harry Richardson da benzer biçimde bu arzunun gerçekleştirilmesi zor bir çaba olduğunu belirtirken, yeni şehircilik akımının toplum mühendisliğine soyunduğunu ifade etmektedir (Gordon ve Richardson, 1998). Bu açıdan bakıldığında Kemer Country yüksek ev fiyatları ve otomobil sahipliği önkoşulu gerçek ve kozmopolit bir kent ortamı olmaktan uzaktır. Bir pazarlama stratejisi haline gelen yaşam tarzı sloganlarında hangi bireylerin yerleşmeye kabul edileceği net kurullarla belirlenmiştir. Yeni şehircilik akımının çoğulcu mahalle karakteri ve uygun fiyatlı konut politikasına karşı Kemer Country, global örnekleri gibi, elit kesimlerin seçkin yaşam tarzlarına hitap eden dışlayıcı bir mahalle kimliği üzerine kurulmuştur.

Yeni şehircilik akımı kentsel sınırlara bitişik yerlerin mahalle olarak organize edilerek var olan kentsel dokuya entegre edilmesini; bitişik olmayan yerleşimlerin ise kendi sınırları içerisinde, işyeri-konut dengesi ile birlikte kasaba veya köy olarak organize edilmesi gerektiğini söylemektedir (Craven, 2013). Akıma karşı getirilebilecek en büyük eleştiri kentsel mekânın parçalanmasıdır. Her yerleşme kendi içerisinde bir bütün olarak planlanırken, banliyö yerleşimlerindeki gibi, kentsel mekânın işlemesi için gerekli olan bağlantılar göz ardı edilmiştir. Örneğin; bu toplulukları yakındaki merkezlere bağlayacak, otomobil dışında, önemli ulaşım alternatifleri geliştirilmemiştir. Kent dışı yerleşimlerin kentle bağlantısının sağlanması için özel araç sahipliği yerleşime kabulde zorunlu bir önkoşul olarak görülmektedir. Gordon ve Richardson “*A Critique of New Urbanism*” başlıklı çalışmalarında yeni şehirci yerleşimleri bireylerin erişebilirlik ihtiyaçlarına yürüme mesafesi sınırı getirilemeyeceği noktasında eleştirmektedirler. Araştırmacılara göre bu yerleşimlerde yaşayanların hareketlerinin büyük kısmını topluluk dışı geziler oluşturmaktadır. Bu durum ulaşım için otomobili son derece gerekli hale getirmektedir (Gordon ve Richardson, 1998). Akım kentlerde otomobil kullanımına bağlı gelişmeye karşı çıkmasına rağmen, kent dışı bu yerleşimler otomobil kullanımını arttırmaktadır.

Bütün bunlara ek olarak sahip oldukları özerk yönetimleri ile yeni şehirci yerleşimlerde kamusal hizmetlerin özelleşmesinin ve kurumsallaşmasının teşvik edilmesi, merkezi ve yerel yönetimlerin bu alanlardaki denetiminin azalmasına neden olmaktadır.

Küresel bir trend olan yeni şehircilik akımı dünyanın her yerinde benzer yerleşimler inşa etmektedir. Birbirinden farklı kültürlere, ülkelere ve kentlere kolayca entegre edilebilmektedir. Türkiye’de Kemer Country; Amerika’da Windsor, Alys Beach, Seaside; Fransa’da Val d’Europe; İngiltere’de Poundbury; Hollanda’da Brandevoort gibi örneklerde görülebileceği üzere bu yerleşimlerin çoğu özel yatırımcı girişimleridir. Öne sürülen yaşam tarzı sloganlarını pazarlayabilmek için tarihsel kimlikleri ve geleneksel mimarileri biçimsel olarak kullanarak kolayca yerelleşebilmekte ve dünyanın çeşitli yerlerinde benzer küresel kentsel formlar inşa edilmeye devam edilmektedir. Vernaküler imajlar kullanılarak geçmişin estetik inşası şeklinde tasarlanan bu yerleşimler, hedeflerinden farklı olarak dünyanın herhangi bir yerindeki banliyö yerleşiminden farklı değildir. Küçük kentlerin heterojen toplumsal yapısını yeniden yakalamak hedeflenirken, elit kesim için insanları kent yaşamından izole olmayı özendiren homojen yerleşimler kurulmuştur.

3.3. Mahalle Yaşamına ve Kamusal Mekâna Duyulan Özlem

Bir kentin veya kasabanın en küçük fiziksel yerleşimi olan ve komşuluk birimi olarak tariflenen mahalle sosyolojik olarak bir yerde oturan ve aralarında örgütsel ilişkiler bulunan bir topluluğu ifade etmektedir (Şahin ve Işık, 2011). Kendi içerisinde mekânsal ve toplumsal bir bütünlüğü tanımlamaktadır. Işın (2006)’dan aktarıldığı üzere; modern dönem öncesi geleneksel kentlerde mahalle kavramı hem gündelik yaşamın küçük ölçekli sosyo-kültürel, ekonomik ve dini pratiklerini içermesi, hem de büyük ölçekli kent kurgusunun belirleyici ögesi olması bakımından önem taşımaktadır (Akt: Ekenyazıcı Güney, 2013; 21). Tanyeli’ye göre modern öncesi geleneksel kentte mahallenin katılımcı ortamı toplumsallaşmanın, dolayısıyla da kamusal yaşamın ana merkezidir. Mahallenin belirli bir kamusal kimliği vardır (Tanyeli ve Gerçek, 2012; 31). Kent dokusu ve karakterinin oluşumu konut-sokak ilişkisi, konutların bir araya geliş biçimi, nasıl bir komşuluk birimi ve yerleşim dokusu kurgulandığı ve bu dokunun

kentin geri kalanı ile ilişkisi üzerinden gerçekleşmektedir. Dolayısıyla mahalle kent dokusunun çözümlenmesinde ve konut alanlarının ele alınmasında temel bir birim konumuna kavuşmaktadır.

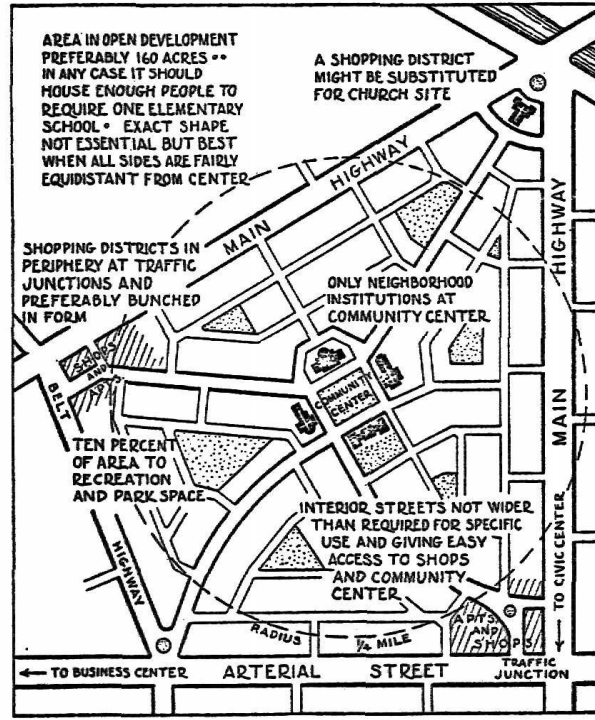
Kapitalist toplumdaki önce kentlerdeki mekânsal ayrışmayı belirleyen temel unsurlar dini kimliklerdir. Diğer bir deyişle geleneksel kentte mekânsal ayrışma sosyo-ekonomik düzeye ve gelir ayrımına göre değil din ve cemaat gibi kültürel aidiyetlere bağlı olarak ortaya çıkmaktadır. Aynı dine sahip olan insanlar, hangi gelir sınıfına ait olurlarsa olsunlar, aynı mahalle içerisinde farklı büyüklük ve konfor durumundaki konutlarda yan yana yaşayabilmektedir (Kurtuluş, 2003). Özer Ergenç (1984; 69) Osmanlı kentinde mahallenin işlevini incelediği çalışmasında mahalleyi “aynı mescitte ibadet eden cemaatin ailelileri ile yerleştikleri şehir kesimi” olarak tanımlamıştır. Geleneksel mahallede aynı inanç ve gelenek birliğine sahip kişiler bir arada yaşamaktadır. Mahallenin her dönemde idari, sosyal ve fiziksel sınırları belirgindir. Şerif Mardin (1991; 71) Osmanlı kentinin en küçük faal birimi olan mahalleyi belirgin fiziksel sınırlarını külhanbeylerinin koruduğu bir İslami “*gemeinschaft*” olarak nitelendirmiştir. Ancak Ergenç (1984; 71) Osmanlı geleneksel mahallesinde farklı dine sahip insanların birbirinden tamamen ayrı kapalı cemaatler şeklinde yaşamadığını, aynı mahalle içerisinde ikamet edebildiğini de eklemektedir.

Ekrem Işın (2006) modern dönemle birlikte mahalle olgusunun yeni ortaya çıkan çok merkezli ve işlevsel bölgelere ayrılmış kent formu içerisinde erimeye başladığını ifade etmektedir. Kapitalizmle birlikte sosyo-ekonomik durum bir toplumsal statü ölçütü haline gelmiş, ortaya çıkan yeni yaşam biçimleri mahalle kurgusunun değişim sürecinin bir parçasını oluşturmuştur (Akt: Ekenyazıcı Güney, 2013; 34). Postmodern kent kuramcılarında biri olan Leon Krier 1984 yılında yayınladığı “*The Reconstruction of the European City*” adlı makalesinde modern dönemde mahalle kavramına karşıt bir kavram olarak bölge kavramı ön plana çıktığını belirterek tek fonksiyonlu bölgelenmeyi eleştirmektedir. Krier’e göre modern kent planlamasının sonsuz bölgesel yayılmaya dayanan ve mahalle kavramının yerini alan tek fonksiyonlu bölgeleme anlayışı, endüstri öncesi geleneksel kentlerin karmaşık sosyal ve mekânsal dokularının yıkımına neden olmaktadır (Krier, 1984). Bu süreç sonunda modern planlamanın kentlerdeki topluluk duygusunu ve kentsel çeşitliliği yok ettiğini savunan

görüşler ile birlikte konut, ticari ve sosyal alanların karma kullanımını içeren yerleşme (mahalle) önerileri ortaya çıkmıştır.

Karma arazi kullanımı ile topluluk duygusu oluşturma ve sosyal etkileşim arasındaki ilişki ilk olarak Jane Jacobs tarafından dile getirilmiştir. Jacobs topluluk duygusu oluşturmak için karma kullanımlı yaşam alanları oluşturmayı diğer bir değişle geleneksel mahalle örüntüsünü yeniden canlandırmak gerektiğini ileri sürmektedir. Konutlar, çalışma, ticaret ve rekreasyon alanlarının birlikte kurgulanması ile farklı gelir, ırk ya da yaştan insanlar arasında sosyal etkileşimin güçleneceğini savunmaktadır. Jacobs'a göre karma arazi kullanımı topluluk duygusunu güçlendiren tekrarlayan rastgele kamusal temasları destekleyen çok amaçlı mekânlar oluşturmaktadır (Jacobs, 2011; 185). Leon Krier de mahalle kavramına vurgu yaparak; kentlerin tek kullanımlı bölgelemenin (single-use zoning) bir merkezliliği ve işlevsel monotonluğunun tersine; kamusal ya da özel, ticari ya da üretken, politik ya da dini tüm periyodik ve periyodik olmayan kentsel aktiviteler, karma işlev ve kullanımlarla bütünleşen sınırlı büyüklükteki merkezlerden meydana gelmesi gerektiğini savunmaktadır (Krier, 1979). Bu bağlamda mahalle ve mahalle yaşantısına duyulan özlem postmodern kentin önemli bir özelliği olarak karşımıza çıkmaktadır (Ellin, 1999: 155).

Mahalle kavramının yeniden yaratılması üzerine çalışan kentsel kuramcılardan ilki Clarence Perry'dir. Perry 1929 yılında yayınladığı yayımladığı "Neighborhood Unit of the 1920 New York Regional Plan" makalesinde mahalleyi "komşuluk birimi" olarak tanımlamış ve bir kentsel tasarım bileşeni olarak ön plana çıkarmıştır (Şekil 3.6). Perry'nin "komşuluk birimi" kuramının amacı kamusal yapıların bulunduğu merkezi, açık alanları ve kamusal mekânları ile konforlu ve güvenli bir yaşam ortamı yaratmaktır. Perry'e göre; mahallenin büyüklüğü kamusal yapıların yer aldığı merkezden itibaren yarıçapı 5 dakikalık yürüme mesafesi olan bir daire olmalıdır (1/4 mil). Perry'nin komşuluk birimi kuramında mahalle homojenlik üreten bir kavram olarak ele alınmıştır. Perry'e göre mahalle aynı sınıf, gelir durumu, meslek ya da ilgi kökenli kullanıcıların bir araya getirmelidir (Perry, 1939; akt: Liu, 1978; 8-12).

Şekil 3.6. Clarence Perry'nin "Komsuluk Birimi" planı (Perry, 1939; 51; akt: Liu, 1978; 11)

Allan Jacobs ve Donald Appleyard "*Toward an Urban Design Manifesto*" adlı makalelerinde yaşanabilir kentler ve mahalleler üzerine odaklanmışlardır. Jacobs ve Appleyard göre modernizmin kentsel mekânda neden olduğu en önemli problemler parçalanma, kentsel alanlarda denetimin yitirilmesi, işlevsel ve biçimsel çeşitlilikten yoksunluk, sosyal yalıtım, topluluk kavramının yok olması ve aidiyetsizliktir. Jacobs ve Appleyard yaşanabilir sokaklar ve mahallelerin "iyi kent" dokusu için birincil gereklilik olduğunu savunurken; yaşanabilir bir kent için tanımlı kamusal mekânlardan oluşan; yaşama, çalışma, dinlenme gibi kentsel aktivitelerin bütünleştiği bir merkez ve bu merkezin etrafını saran konut alanlarından meydana gelen yaşanabilir sokaklar ve mahalleler önermektedir (Jacobs ve Appleyard, 1987). Jane Jacobs'a göre dengeli bir mahalle karma kullanımlı, yaya dostu yapı adalarına ve yaşayan sokaklara sahip, farklı fiziki özelliklere sahip binalardan oluşan, çeşitli gelir, ırk, etnik köken ya da yaşta insanları barındıran komşuluk birimidir (Jacobs, 2011).

Jo Williams mahallenin fiziksel tasarımı ve sosyal etkileşim arasındaki ilişkiyi ortak konutlar üzerinde incelediği çalışmasında mahallenin fiziksel tasarımının sosyal iletişimi teşvik ettiğini ya da engellediğini ileri sürmektedir. Williams'a göre; konutlar

arasındaki fiziksel yakınlık ve konutların birbiriyle ilişkileri toplumsal bağların kurulmasını sağlayan sosyal iletişimin oluşması üzerinde oldukça etkilidir. Aynı zamanda konutların açık alanlar, avlular, parklar ve oyun alanları gibi kamusal mekânlara yakınlığı ve bu alanlara kolay erişim sağlanması sosyalleşme eğilimini arttırmaktadır. Williams topluluk oluşturma etkileşimini teşvik etmek ve keyifli mekânlar yaratmak için kamusal mekânlara geçişte yarı özel açık veya kapalı alanların bulunması gerektiğini belirtmiştir. Bunlar sosyalleşme için gerekli tampon bölgelerdir (*buffer zones*). Bu bağlamda kamusal ve özel mekânlar arasında kademeli geçişler bulunmasına dikkat edilmelidir (Williams, 2005).

Adnan Barlas 2005 yılından yayımladığı “*Urban Streets and Urban Rituals*” adlı kitabında sokağı deneyimlemenin ritüalistik bir içeriğe sahip olduğunu belirterek sokağı mahalle ve kentin temel kamusal unsuru olarak tanımlamıştır (Akt: Çalışkan, 2006). Geleneksel kentlerde yer alan konut-sokak dokusunda katı bir iç-dış mekân ayrımı oluşmadığı görülmektedir. Avlular ve açık-yarı açık mekânlarla konuttan sokağa geçiş aşamalı olarak sağlanmaktadır. Bunlar sokağı tanımlamaya ve deneyimlemeye yardımcı olan ara geçiş mekânlarıdır. Konut-sokak ilişkisinin bu özelliği modern kentle birlikte değişime uğramıştır (Oktay, 2003). Barlas’a göre modernizm sokağı tanımlayan bu ara geçiş mekânlarını (*buffer zones*) ortadan kaldırmış ve sokaktaki harekete süreklilik kazandıran alansal denetimi yok etmiştir. Modern planlama, CIAM’ın 1933 Atina Bildirgesi’nde yer alan işlevsel bölgeleme ilkesinden hareketle, yaya dolaşımını araç trafiğinden ayırarak park alanları içerisine hapsedmiştir (Çalışkan, 2006). Modernizmin işlevsel bölgeleme mantığının neden olduğu mahalle üniteleri arasındaki ayrımı en fazla eleştirenden biri de Jane Jacobs’tur. Jacobs’a göre işlevlerine göre ayrılmış modern bölgeler geleneksel mahalle yaşantısının yoğunluğunu ve çeşitliğini yakalamaktan uzaktır. Modernizm geleneksel kentlerin yapı dokusu içerisinde sokakların çok sayıda ve lüzumsuzca kullanıldığını iddia etmekte ve bunu değiştirmeye çalışmaktadır. İnsanlar arasındaki sosyal iletişimin ve etkileşimin gerçekleştiği kamusal mekânlar olan sokakların yerini araç trafiğine açılan geniş arterler almıştır. Jacobs’a göre kamusal yaşamın odağı olan sokağın ortadan kaldırılması mahalle hayatının sona ermesine neden olmuştur. Sokak yaşamı bir yere ait olma hissini ve topluluk oluşturma duygusunu güçlendirmektedir (Jacobs, 2011; 77).

Modern kentsel planlamanın işlevsel bölgeleme yaklaşımına getirilen ilk eleştirilerden biri TEAM 10 tarafından yapılmıştır. Jaap Bakema, Georgers Candilis, Aldo van Eyck, Alison Smithson, Peter Smithson, Shadrach Woods ve Giancarlo De Carlo tarafından oluşturulmuş olan TEAM 10'nin amacı modernizmin akıl yürütme mantığı içerisinde kendisini eleştirel bir biçimde sorgulamasıdır. CIAM toplantılarına ve amaçlarına karşı getirdikleri eleştiride modernizmin getirdiği evrensellik yerine kişilik, mekân yerine yer, zaman yerine durum ilkelerini benimserken; modernizmin konut-dinlenme-iş-ulaşım işlevsel bölgeleme yaklaşımına karşı konut-sokak-mahalle-kent gibi geleneksel kentsel arazi kullanımının hiyerarşik düzenini önermektedir. Kolektif kamusal mekânın modern dönemde parçalandığını ifade eden TEAM 10 kentlerde insan ilişkilerinin kurulabilmesi için endüstri öncesi kentlerin sokak ögesinin ön plana çıkarılması gerektiğini savunmaktadır (Smithson, 1968).

Zeynep Yazıcıoğlu Halu'nun "*Kentsel Mekân Olarak Caddelerin Mekânsal Karakterinin Yürünebilirlik Bağlamında İrdelenmesi: Bağdat Caddesi Örneği*" başlıklı doktora tezinde ifade ettiği üzere kentliler için önemli bir karşılaşma noktası olan sokaklar insan etkileşiminin yüz yüze sağlandığı önemli kamusal mekânlardır (Yazıcıoğlu Halu, 2010; 2). Halu'ya göre kent yaşamı açısından önemli birer kamusal mekân olan sokakların kamusal kullanımlarını arttıran özellikler basit ve net bir biçimde algılanabilmesi, kamusal mekân-özel mekân arasında kademeli geçiş mekânları oluşturulması, farklı işlevlere ve karma kullanıma imkân vermesi, erişilebilirliği ve güvenliğidir (Yazıcıoğlu Halu, 2010; 417-419). Geleneksel mahallelerde mahalle sakinlerinin sosyal iletişiminin gerçekleştiği sokaklar fiziksel bir öge olmasının yanında önemli bir kültürel değerdir. Alışveriş, ulaşım, gezme gibi eylemlerle bireylere sosyalleşme imkânı veren sokaklar mahallenin toplumsal yönünü ifade eder (Alver, 2010; akt: Baday, 2011; 33).

Modern kentte yaşandığı iddia edilen toplumsal çözülme ve ayrışmanın çözümü mahalle kimliği ve yaşantısının yeniden inşası olarak görülmektedir. Leon ve Rob Krier kentsel morfolojinin temel öğeleri olarak sokak ve meydanlar üzerinde durmuşlar; tanıdık sokakları, meydanları ve sürekli yapı sistemiyle karma kullanımlı ve çeşitli mimari ve mekânsal stilleri içeren geleneksel mahalle kimliğine dönüşü savunmuşlardır (Peponis, 1989; 95). Krier bir kentin en önemli unsurun kamusal mekânlar olduğunu belirtirken, tasarımlarda "kamusal sokaklar, meydanlar ve park formlarından feragat

edilemeyeceğini”; kamusal mekânların özel mülkiyet, alışveriş merkezleri, dolaşım alanları ve sanal gerçeklik ile değiştirilemeyeceğini ifade etmiştir (Krier, 2015). Postmodern kentsel tasarım yaklaşımlarının genel karakterinden biri olan mahalle kimliğine ve kamusal yaşama duyulan özlem, kapalı yerleşmeler özelinde görünür hale gelmiştir. Blakely ve Snyder kapalı konut alanlarının ortaya çıkışını topluluk oluşturma kaygısı (mahalle kurgusu) ile ilişkilendirmektedir (Blakely ve Snyder, 1997b; 39; akt: Tanülkü, 2009; 70). Bir topluluğa ait olma kaygısı pek çok kuramcı tarafından insanın temel gereksinimleri arasında sayılmaktadır. Aynı zamanda başka insanlarla bir arada yaşama, başkaları tarafından kabul edilme ve aidiyet gereksinimi topluluk duygusunun oluşumunda etkin ilkeler arasında yer almaktadır (Maslow, 1943; MacMillan, 1996). Blakely ve Snyder’e göre bir topluluk oluşturma beş temel gereksinimi bulunmaktadır. Bunlardan ilki konutları, duvarları, giriş kapısı ve ismi ile ortak bir kentsel alanı paylaşmaktadır. İkincisi ırk/etnik köken, gelir düzeyi/sınıf, din ve tarih gibi ortak bir değeri paylaşmaktır. Üçüncü gereksinim parklar, açık alanlar, sokaklar ve yürüme yolları gibi ortak kamusal mekânları paylaşmaktır. Dördüncüsü yönetim, toplum örgütleri, eğlence faaliyetleri gibi destek gruplarının varlığıdır. Beşinci gereksinim ise sivil dernekler ve bir yönetim tarafından temsil edilen ve belirli bir alan içerisinde yaşamaktan kaynaklanan ortak bir kaderi paylaşma duygusudur (Blakely ve Snyder, 1997b; 32-33; akt: Tanülkü, 2009; 77). Blakely ve Snyder topluluk hayatının bu karakterinin kapalı yerleşmelerde sosyal ve mekânsal açıdan oluşturulmaya çalışıldığını ifade etmektedir. Örneğin kapalı sitelerin reklam broşürleri “yeni yuvanız”, “kentte yeni topluluklar” gibi site sakinlerine aidiyet duygusu vermeyi ve topluluk duygusu yaratmayı amaçlayan sloganlarla doludur (Blakely ve Snyder, 1997b; 18; akt: Tanülkü, 2009; 77).

Rıfat Bali de dışa kapalı konut alanlarının pazarlanmasında topluluk oluşturma amacının belirgin hale geldiğini, mahalle kavramının yeniden anlamlandırıldığını ve pazarlanan bir olgu haline geldiğini ifade etmektedir (Bali, 2002). Bali (1999)’ye göre İstanbul’da inşa edilen ve “country” ve “city” isimlerini alan lüks kapalı sitelerin pazarlanmasında öne çıkan unsur mahalleyi, mahalle kimliğini yeniden yaratmaktır. Benzer bir ifadeyle; Öncü ve Weyland da kapalı sitelerin reklam metinlerinde yer alan imgelerle yaratılmak istenenin İstanbul kentinin geçmiş dönemini canlandırmak ve bireylerin çocukluk dönemlerindeki İstanbul’un doğal güzellikleri tekrar yaşatmak

olduğunun altını çizmektedir (Öncü ve Weyland; 2005). Örneğin Kemer Country'nin reklam metinleri eski İstanbul mahallesini yeniden kurmak gibi nostaljik terimlerle doludur. Kemer Country'nin geliştiricileri “bir yere ait olma” çıkış noktasıyla hareket etmişler ve mahalle yaşantısının verdiği aidiyet hissini yakalamaya çalışmışlardır (Bali, 1999). Geliştiriciler yerleşmenin çıkış noktasını bir zamanlar her İstanbullunun sahip olduğu mahalle yaşam biçimini geri kazanmak ve mahalle kimliğinin yeniden yaratmak olduğunu ileri sürmüşlerdir (Madra, 1993). Mahalle kimliğinin yaratılması arzusu Kemer Country yerleşiminin geliştiricileri tarafından şu şekilde ifade edilmiştir;

“Gelenekten geleceğe uzanan bir vizyonu bu: meydanı, dükkânları, okulu, toplantı salonu, spor ve sosyal kulüpleri ile birlikte, toplum ruhunu ve komşuluk ilişkilerinin serpilip gelişeceği bir yaşama mekânı kurmak. Mahalleyi, mahallelik kimliğini yeniden yaratmak ve yaşamak...” (Bali, 1999).

Verilmeye çalışılan “bir yere ait olma” duygusu ise reklam metinlerinde şu şekilde vurgulanmıştır;

“Kemer’li olmak: Kemer Country’liler “Kemer’liyim” diyerek, ait olma duygusunu, dünya standartlarında yaşamın ve de globalleşen dünyada yerel kalmanın keyfini yaşarlar...” (http-23)

Kapalı siteler mahalle olgusu ışığında ele alındığında ise kapalı sitelerin mahalle içi ve mahalleler arası sosyal ilişkileri oluşturmaktan uzak olduğu görülmektedir. Kapalı siteler mahalle yaşamının sahip olduğu sosyal ilişkileri ve komşuluk birimlerini yeniden kurma hedefiyle pazarlansa da kuruluş amacı, mekânsal örgütlenmesi ve işlevi mahalle kurgusundan farklılık arz etmektedir. Geleneksel mahalleler insan ilişkileri çerçevesinde kurulurken, kapalı siteler mahalle ölçeğinde kurulsa da steril ortamlarıyla rastgele karşılaşmalarla kurulan insan ilişkilerine izin vermeyerek sosyalleşme işlevini yerine getirememektedir (Akyol Altun; 2012). Bu durum özel şirketler tarafından özel mülk üzerine inşa edilen ve homojen bir topluluk meydana getirmek için belirli bir sosyo-ekonomik düzeyin üzerindeki kesime pazarlanan kapalı sitelerin mahalle yapısı gibi doğal örgütlenme sonucu meydana gelmemesinden kaynaklanmaktadır. Mahallenin her dönemde idari, sosyal ve fiziksel sınırları belirgin olsa da kapalı site yerleşmelerinde bu

sınırlar gözle görülür hale gelmiştir. Mahalle ölçeğinde olmasına izin verilen rastgele karşılaşmaların aksine kapalı sitelerde sakinlerinden başkasının bu alana girmesi yasaklanmış ve özel alana müdahale olarak görülmüştür.

Ayfer Bartu (2002) Kemer Country özelinde kapalı siteleri ele aldığı “*Dışlayıcı Bir Kavram Olarak Mahalle*” adlı makalesinde konut alanlarının pazarlanmasında “kimlik kaybı” ve “mahalle yaşantısı” kavramlarının en önemli pazarlama stratejilerinden biri haline geldiğini ifade etmektedir (Akt: Pérouse ve Danış, 2005). Topluluk oluşturma kaygısı ve mahalle yaşamına duyulan özlem günümüzde tüm dünyada konut planlama ve tasarım yaklaşımlarının önemli bir parçasını oluşturmaktadır. Bu bağlamda postmodernizmin modernizmin ortadan kaldırdığı mahalleyi metalaştırarak pazarlanabilir bir ürün haline getirdiği söylenebilir.

Bu metalaşmanın temel nedeni 1980’lerden itibaren tüketim toplumu olarak adlandırılan günümüz toplumunun sosyal statü farklılaşmasını tüketim nesnelere üzerinden kurmasıdır. Bir tüketim nesnesi olarak ele alındığında konut sosyo-ekonomik statü ve göstergelerden bağımsız olarak düşünülemez. Günümüz toplumunda sosyal statünün en önemli göstergelerinden biri yaşanan konut ve çevresi haline gelmiştir (Pérouse ve Danış, 2005). 1980 sonrası dönemde kentlerde küresel kapitalist sermayenin artması, dışa açılan neoliberal ekonomi politikaları ve giderek tüketim odaklı bir toplumsal yapıya geçilmesine paralel olarak konut ve çevresiyle birlikte kentsel mekânın değişim değeri kullanım değerine baskın çıkmaya başlamıştır. Bu durumda konutları ve kamusal mekânlarıyla birlikte mahalle kurgusu serbest piyasa koşulları içerisinde üretilip tüketilen bir meta haline gelmiştir.

Mahalle kurgusu ve kamusal mekânların metalaşma sürecini beraberinde getiren diğer bir nokta da postmodern mimarlık ve planlama hareketleri içerisinde yeniden can bulan bölgeselcilik yaklaşımıdır. Bölgeselcilik ve vernaküler tasarım yaklaşımları 1960’lı yıllarda modernizmin uluslararası üslup yaklaşımının ve özellikle II. Dünya Savaşı sonrası kentleri yeniden yapılandırma sürecinde ortaya çıkan büyük kent planlarının “yer”in çevresel ve kültürel özelliklerini göz ardı etmesine tepki olarak ortaya çıkmıştır. Nan Ellin’in ifade ettiği üzere postmodern kentleşme tarihselcilik, bölgeselcilik ve vernaküler tasarım yaklaşımlarına yakın özellikler göstermekte ve bölgeselcilik postmodern kentleşmenin temel karakteristik özellikleri arasında yer almaktadır (Ellin, 1999; 73, 154-155). Ancak bölgeselcilik yaklaşımı postmodern süreç

içerisinde yerin karakterine ve çevreye uyum bağlamlarından koparılarak simgeleştirilmiş, bu nedenle yer kavramının belirginliğinin kaybolmasına neden olmuştur. Bu durum ise mahalle yaşantısı gibi endüstri öncesi kentlere ait olan kentleşme özelliklerin yalnızca biçimsel olarak kullanılmasına (Ellin, 1999; 163), dolayısıyla metalaşmasına neden olmuştur.

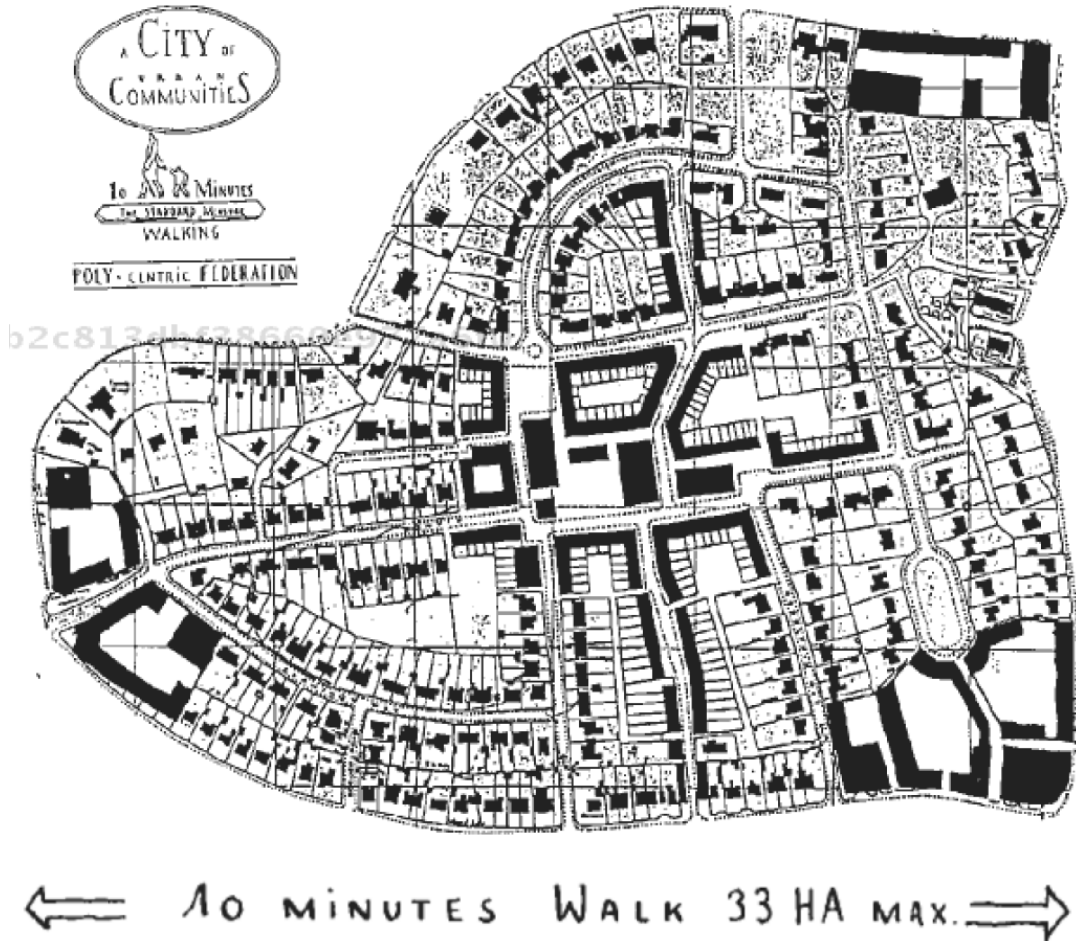
Postmodern kentsel tasarım yaklaşımlarında mahallenin metalaşmasının önemli bir diğer boyutu da küresel kentsel bir strateji haline gelen kentsel dönüşüm ve soylulaştırma hareketleridir. 1980 sonrası süreçte kent merkezindeki geleneksel mahalleler küresel sermaye birikim sürecinin nesnesi haline gelmiştir. Kapitalizmin kentsel dönüşümdeki nesnesi haline gelen soylulaştırılmış mahalleler postmodern kentin önemli mekânsal özelliklerinden biridir (Savage vd., 2002; 143). Soylulaştırma süreçleri ile mahalle kimliği giderek değişime uğramıştır. Mahallenin fiziksel, sosyal ve ticari bileşenlerini iyileştirmek adına gerçekleştirilen projelerle kent içindeki gecekondu bölgeleri ve yoksul mahalleler yerini alışveriş merkezlerine ve yüksek katlı kapalı lüks konut dokusuna bırakmaya başlamıştır.

Blakely ve Snyder kapalı sitelerin altyapısının topluluk duygusunu destekleyecek nitelikte ve mahalle kavramı ışığı altında kurulmasına rağmen bunu desteklemekten uzak olduğunu belirtmektedir. Yazarlara göre; bu yeni mahalle kurgusu kamuya açık olmayan ve dışlayıcı bir mekânsal biçimleniş üzerine kurulmaktadır. Araştırmacılara göre topluluk duygusu benzer değerlerin paylaşılması ile oluşmaktadır. Aynı sosyo-ekonomik gruptan insanların bir araya gelmesi bir topluluk oluşturmak için yeterli değildir. Kapalı sitelerin sakinleri için mülk değerini korumanın ötesinde bir anlam taşımadığına dair tartışmalar sürmektedir (Blakely ve Snyder, 1997b; 135; akt: Firidin Özgür, 2006). Bu çerçeveden bakıldığında mahalle kavramının geleneksel anlamının değiştiği görülmektedir.

Mahalle kavramının yeniden yaratılması odaklı postmodern kentsel tasarım yaklaşımları mevcuttur. Mahalle kavramını yeniden yaratma arzusunu kuramsal çerçeveye oturtan postmodern kentsel tasarım yaklaşımlarından en önemlisi Yeni Şehircilik Akımı (New Urbanism)'dir. Geleneksel kent formlarına dayanan bir planlama hareketi olan Yeni Şehircilik Akımı topluluk duygusu ile fiziksel form arasında doğrudan bir ilişki olduğunu ileri sürerken; iyi tasarlanmış bir mekânın topluluk duygusu oluşturmada pozitif etkisi olduğunu ve bu etkinin sağlıklı bir toplum için

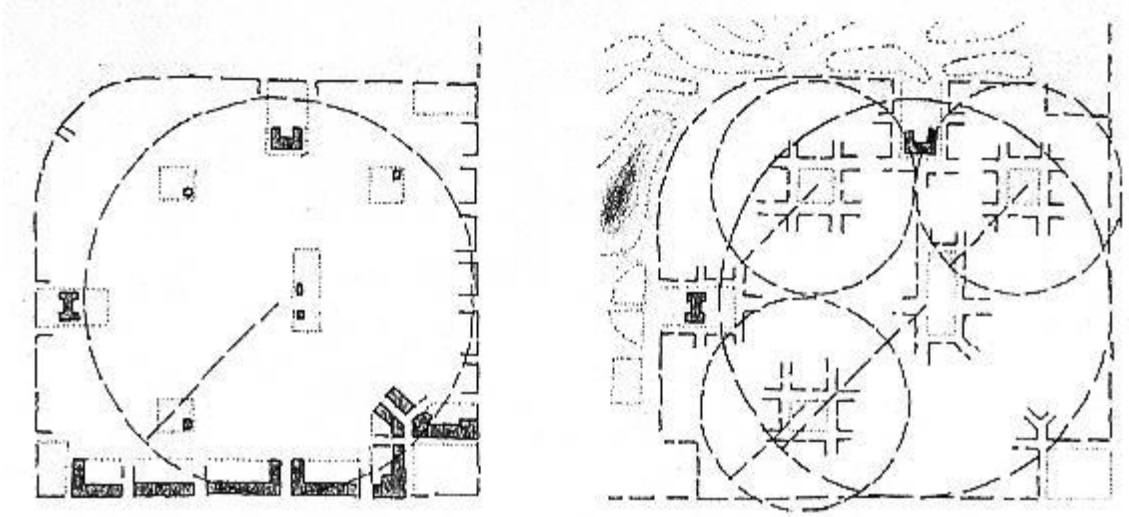
oldukça önemli olduğunu savunmaktadır (Kelbaugh, 2001; 14-2). Bu çıkış noktasından hareketle; yeni şehircilik akımı tanımlı kamusal mekânlara sahip olan ve sınırlı mahalle yapıları ile biçimlenen yerleşmeler önermektedir. Akım sokakların ve kamusal mekânların önemini vurgularken, onlar için yüksek tasarım standartları geliştirilmesini destekler (Bohl, 2000). Yeni şehircilik akımı Andres Duany ve Elizabeth Platter-Zyberk'in geleneksel mahalle gelişimini [Traditional Neighborhood Development (TND)] ya da "yeni-gelenekselci" kasaba planlamasını, Peter Calthorpe tarafından geliştirilen yaya bölgesi ve ulaşım odaklı tasarım söylemini [Transit-oriented Development (TOD)] ve Leon Krier'in "Quarter City" kuramını bir araya toplayan bir semsiye terimdir (Bohl, 2000).

Leon Krier (1979) "Quarter City" kuramında mahalle, sokak ve kamusal mekân kavramlarına vurgu yapmaktadır. Krier bir kentin tanımlı kentsel mahallelerle inşa edilmesi gerektiğini savunur. Ona göre; her mahalle yürüyen bir insanı temel alarak ölçeklendirilmeli ve çalışma, dinlenme, eğlenme gibi kentsel fonksiyonlara sahip olmalıdır. İnsan mekanik bir ulaşım aracı kullanmadan, maksimum 10 dakika içerisinde, tüm kentsel fonksiyonlara yürüyerek ulaşabilmelidir. Krier böyle kompakt bir alanın büyüklüğünü yaklaşık 33 hektar (80 dönüm) olarak belirlemiştir (Şekil 3.7). Krier'in postmodern kentsel tasarım kuramında üzerinde durduğu diğer bir önemli nokta ise kamusal mekândır. Krier'e göre günümüz kentlerinde kamusal mekânlar ve sokaklar kalıcı ve tanıdık bir karakter sunmamaktadır. Krier bir kentin tanımlı kamusal mekânlara sahip olması gerektiğini belirtirken bu kamusal mekânların endüstri öncesi geleneksel kentlerden ve yerel geleneklerden referans alınarak benzer ölçek ve karakterde inşa edilmesi gerektiğini savunmaktadır (Krier, 1979).

Şekil 3.7. Leon Krier'in "Quarter City" kuramı (Krier, 2011)

Yeni Şehircilik Akımının öncülerinden Andres Duany ve Elizabeth Plater-Zyberk tarafından geliştirilen postmodern kentsel tasarım yaklaşımı "geleneksel mahalle gelişimi" (traditional neighborhood development) (TND) olarak adlandırılmıştır. Duany ve Plater-Zyberk'e göre kentsel tasarımın temel birimi mahalledir. Mahalle yerleşimi çapı çeyrek milden büyük olmayacak biçimde tasarlanmıştır. Böylece günlük ihtiyaçların karşılandığı kamusal merkez beş dakikalık yürüme mesafesiyle ulaşılabilir durumdadır (Bressi, 1994) (Şekil 3.8). Peter Calthrope kent planının mahallelerden oluşan bütüncül bir yaklaşımla tasarlanması gerektiğini savunmaktadır. Calthrope'a göre kent kamusal mekânlar etrafında planlanmış ve yaya dolaşım sistemi ile desteklenmiş, sınırları belirgin mahallelerden meydana gelmelidir (Calthrope, 1994).

Şekil 3.8. *Andres Duany ve Elizabeth Plater-Zyberk'in "Geleneksel Mahalle Gelişim" planı TND*
(Bressi, 1994)

Postmodern kentsel tasarım yaklaşımlarından biri olan yeni şehircilik akımı yerleşmelerde topluluk duygusu inşa etmek üzere kurulmuştur. Yukarıda incelen üç yaklaşımdan da görülebileceği gibi akım postmodern kentin temeli olarak kamusal mekânı çevreleyen entegre konut alanları ile tanımlı mahalle birimleri önermektedir. Andres Duany ve Elizabeth Platter-Zyberk'e göre kentsel tasarım belirlenmiş tanımlı bir merkez ve çevresiyle birlikte mahalle ölçeğinin doğal mantığına göre yapılmalıdır. Phillip Longdon (1994) mahallenin bir toplumun kalbi olduğunu belirterek; topluluk duygusu ve komşuluk ilişkilerinin ancak net sınırları ve tanımlı merkezi ile birlikte küçük ölçekli ve iyi tanımlanmış mahallelerde oluşabileceğini ileri sürmektedir (Akt: Talen, 1999).

Postmodern kentte yeniden yorumlanan mahalle olgusu alışveriş merkezinden sinemaya, eğitim kurumlarından banka şubelerine kadar her türlü gereksinimin karşılandığı, yeni bir yaşam vaadi sunan dışa kapalı yaşam alanı kurgusunun pazarlanması haline gelmiştir. Postmodern kentin mahalle kurgusundaki mekânsal ayırım sosyo-ekonomik statüye ve gelir dağılımına dayanmaktadır. Sosyo-kültürel ve ekonomik seviyeye göre bir araya gelen homojen topluluklarda geleneksel mahallede yer alan rastgele karşılaşmalara ve doğal sosyal ilişkilere rastlanmamaktadır. Konutundan sokağına ve kamusal mekânlarına kadar sadece site sakinlerine ait olan mahalle; kamusal mekânların özelleştiği, bu özelleşme sürecinde kişilerin kendine mal

ettiği bir tüketim nesnesine dönüşerek metalaşmıştır. Tüketim nesnesine dönüşerek metalaşan mahalle kapalı siteler özelinde postmodern kentsel mekânın pazarlanması için bir araç haline gelmiştir.

3.4. Modern Kente Yönelik Eleştiriler

3.4.1. Güvenlik / suç korkusu

İnsan yaşamının en önemli gereksinimlerinden biri korunma ve güvenlidir. İnsanlar için korku tarihi oldukça eski dönemlere dayansa da 1980'lerden sonra yaşanan hızlı değişimler sonucunda artan suç, şiddet, suç korkusu, sosyal ve mekânsal ayrışma güvenlik konusunu kentlerin başlıca sorunu haline getirmiştir (Frevel, 2006). 21. yüzyılın başına gelindiğinde 11 Eylül ile başlayan terör olayları ile güvenlik konusu kentler için daha da önemli bir hal almıştır.

Modern kenti en fazla eleştirenlerden biri olan Jane Jacobs *“The Death and Life of Great American Cities”* kitabında modern kentsel planlama anlayışını ütopyacılık ve işlevlere göre bölgelere ayrılmış düzenli kent görünüşü hedefleri nedeniyle eleştirmektedir. Jacobs eleştirisine başlarken; ikinci dünya savaşı sonrası inşa edilen modern kentsel çevreyi şu şekilde tariflemektedir (Jacobs, 2011; 24);

“Ama gelin ... neler inşa ettiğimize bir bakalım: sözde yerini aldıkları yoksul mahallelerinden daha beter birer suç, vahşet ve genel umutsuzluk yuvaları haline gelen sosyal konut projeleri. Tam anlamıyla yavanlık ve tekdüzelik kuyuları olan, şehir hayatının neşesini ya da canlılığını asla içeri sızdırmayan, orta gelirliyle yönelik konut projeleri. Manasızlığını sönük bir kabalıkla azaltan, daha doğrusu azaltmaya çalışan lüks konut projeleri. İyi bir kitapçının bile tutunamadığı kültür merkezleri. Gezecek yer bulma imkânı nispeten kısıtlı serserilerden başka kimsenin uğramadığı sosyal merkezler. Banliyö tipi standart zincir alışveriş merkezlerinin donuk kopyaları olan ticaret merkezleri. Hiçbir yerden hiçbir yere gitmeyen ve kimsenin kullanmadığı gezinti yolları. Büyük şehirlerin bağırsaklarını deşen otoyollar. Şehrin yeniden inşası böyle olmaz. Buna şehrin talan edilmesi denir.”

Jacobs modern kentte Le Corbusier'in “ışık kent” ütopyası öncülüğünde inşa edilmeye başlanan konut ve işyeri kuleleriyle insanların sokaktan kopardığına, bu

sürecin sonucunda ise toplumda yabancılaşmanın ortaya çıktığına işaret etmektedir (Jacobs, 2011; 42-43). Jacobs modern kentin işlevsel planlama yaklaşımını eleştirirken kent planlayıcıların toplumsal yapıyı göz ardı ettiklerini ve kentte yaşayan insanları anlayamadıklarını iddia etmiştir. Jacobs'a göre; kentin farklı işlevler içeren bölgelere ayrılması yanlıştır. Bölgelere göre ayrılmış kentte hayat bu bölgeler arasındaki ulaşım ile geçmekte, gerçek anlamda toplumsallaşma yaşanmamaktadır. Bu nedenle kent; işlevlerin ayrı ayrı kullanımlarını değil, bileşimlerini ya da karışımlarını içermelidir. Farklı kullanımların karışımı kentlerde güvenliğin sağlanmasına ve toplumsallaşmaya katkıda bulunur (Jacobs, 2011; 165-166). Modern kentsel planlamanın işlevsel bölgeleme yaklaşımının bireyleri toplumsal yaşamdan soyutladığı, böylece güvensiz kentsel çevreler meydana geldiği yöndeki eleştirilerden ilki CIAM içerisinde ayrılan TEAM 10 grubu tarafından yapılmıştır. Jaap Bakema, Georgers Candilis, Aldo van Eyck, Alison Smithson, Peter Smithson, Shadrach Woods ve Giancarlo De Carlo tarafından oluşturulmuş olan TEAM 10, CIAM toplantılarına ve amaçlarına karşı getirdikleri eleştiride modernizmin konut-dinlenme-iş-ulaşım işlevsel bölgeleme yaklaşımının evrensel, tekdüze ve kentsel mekândan ve insan faktöründen kopuk mimarisi ile nesnel kentler meydana getirdiğini ifade etmişler; buna karşın güvenli ve canlı kentlerin oluşabilmesi için konut-sokak-mahalle-kent gibi geleneksel kentsel arazi kullanımının hiyerarşik düzenini ve komşuluk birimi oluşturmayı (*zone* yerine *district* kavramını) önermektedir (Smithson, 1968). Team 10 üyeleri 1956 yılında Dubrovnik'te düzenlenen CIAM toplantısında modern kent planlamanın işlevsel bölgeleme mantığını tasarımda yer ve insan faktörünün göz ardı edilmesi nedeniyle eleştirmişler, bunun yerine "*birliktelik*" kavramının çıkış noktası olarak ele almışlardır. Modernizmin yarattığı güvensiz-tekinsiz mekânların çözümü olarak kentsel-toplumsal birlikteliğin sağlanmasını önermişlerdir (Günay, 1988).

Postmodern kentsel uygulamalar üzerine yapılan pek çok çalışmada küreselleşme süreciyle kentlerde artan sosyo-mekânsal ayrışmanın suç korkusuna ve güvensizliğe neden olduğu belirtilmekte, aynı zamanda bu algının suçun kendisinden daha önemli hale geldiği vurgulanmaktadır (Tanülkü, 2009; Bannister ve Fyfe, 2001). Gerçek suç oranlarından daha yaygın olan suç korkusu toplumsal ve fiziksel olarak gerçek suç gibi reel sonuçlara sahiptir (Wilson-Doenges, 2000). Bu bağlamdan hareketle korku ve güvensizlik duygusunun çağdaş kentsel yaklaşımların önemli bir ögesi haline gelmeye

başladığı ve postmodern kentin karakteristik özelliklerinden biri olduğu söylenebilir. Örneğin; Edward Soja günümüzde sosyal ve ekonomik eşitsizliklerin artması; daha önce eşi benzeri görülmemiş bir kültürel heterojenlik durumunun oluşması; ırk, etnik ve cinsiyete dayalı çatışmalar sonucunda kentlerde korku ve güvensizliğin arttığını belirtmiş, bu korku ve güvensizliği azaltmak için yapılan sosyo-mekânsal düzenlemeleri postmodern metropollerin bir özelliği olarak tanımlamıştır (Soja, 2002). Diğer bir deyişle; 1980’den günümüze neoliberal ekonomik yapılanma içerisinde hızlı bir şekilde gerçekleşen demografik, ekonomik ve sosyal değişimlerin neden olduğu korkunun kentsel mekâna yansımaları fiziksel çevrenin kontrol edilmesi şeklinde olmuştur (Blakely ve Snyder, 1998). Nan Ellin “*Postmodern Urbanism*” kitabında postmodern kenti korkunun formu şekillendirdiği fiziksel bir çevre olarak tanımlarken (1999); postmodern kentte korku ve güvensizlik duygusuna karşı verilen üç fiziksel-mekânsal tepkiden söz eder. Bunlar yeniden kabileleşme (retribalization), nostalji ve kaçıştır. ***Yeniden kabileleşme*** tepkisi kentsel mekândaki karşılığını kapalı sitelerde (*gated communities*) bulmuştur (Ellin, 2003).

Suç korkusu ve güvensizliğe karşı en sık rastlanan mekânsal tepki savunmaya dönük kentsel alanlar ve dışlayıcı yaşam çevreleri yaratmaktır (Harvey, 2002). Korku insanların kendilerine benzeyen insanlarla birlikte yaşama isteği duymalarına ve bu nedenle homojen yerleşim bölgelerine kaçmalarına neden olmuştur. Duvarlar ardında, kendine benzeyen insanlarla bir arada yaşayan birey kendini daha güvende hissetmektedir. Yerleşim bölgeleri giderek daha düşük yoğunluklu ve kapalı homojen alanlar haline gelmeye başlamıştır (Jacobs ve Appleyard, 1987). Suç korkusu kapalı sitelerin ortaya çıkmasında en önemli etmenlerden biridir. Kapalı siteler üzerine yapılan araştırmalarda, 1980’lerden sonra gelir dağılımında yaşanan eşitsizliklerin artması ile birlikte kentlerde suç oranlarının fazlaştığı, bunun sonucunda tedirginlik hissi artarken güvenliğin bir sorun haline geldiği belirtilmektedir. Yoksulluğun yoğun olduğu bölgelerde yabancılaşma ve öfke ile birlikte şiddet eğiliminin arttığını belirten Alessandro Aurigi ve Stephen Graham bu durumun savunma duygusunu ve dışlayıcı eğilimleri pekiştirdiğini vurgulamaktadır. Kapalı sitelerin meşrutiyetinin dayandığı ve dışarı kapalı olmalarının temel nedeni olarak ileri sürülen argüman “güvenlik kaygısı” ile açıklanmaktadır (Aurigi ve Graham, 1997).

Örneğin; Karina Landman Güney Amerika ve Brezilya’da kapalı sitelerin ortaya çıkmasının en büyük nedenlerinden biri olarak suç korkusunu işaret etmektedir. Bu ülkelerde suç oranlarındaki artış korku ve güvensizliğin büyümesine; bunun sonucunda homojen kapalı yerleşimlerin ortaya çıkmasına neden olmuştur (Landman, 2002). Benzer bir süreç Arjantin’de yaşanmıştır. 1990’lı yıllarda ülkede yaşanan ekonomik kriz işsizlik ve yoksulluğun artmasına neden olmuştur. Bu süreçte zenginle fakir arasındaki uçurum artarken ülkedeki suç oranları da giderek fazlalaşmıştır. Roitman 1980 ile 2000 yılları arasında ülkedeki suç oranlarının %376 arttığını belirterek, suç ve şiddet oranlarının artmasının kapalı yerleşimlerin oluşmasının en önemli sebebi olarak göstermektedir (Roitman, 2005).

Teresa Caldeira (1999) yeni mekânsal ve toplumsal ayrışma biçimlerini Brezilya’nın en büyük kenti Sao Paulo üzerinden incelediği çalışmada suç korkusunun kapalı sitelerin ortaya çıkma nedenlerinden biri olduğunu vurgularken, kentsel ayrışmayı meşrulaştıran söylemleri beslediğini belirtmektedir. 1980’lerin ortalarından itibaren işsizliğin artması, yüksek enflasyon oranları, iktisadi durgunluk ve gelir dağılımındaki adaletsizlikler nedeniyle suç oranları artmış, daha da önemlisi suçun niteliği değişmiştir. 1980’lerin başında şiddet içeren suçların toplam suçlar içerisindeki oranı %20 iken, bu oran 1990’larda %30’a yükselmiştir. Şiddet, korku ve güvensizliğin artması vatandaşların yeni koruma stratejileri geliştirmelerine neden olmuştur. Bu süreç ise kentsel mekânı dönüştüren bir şekilde gerçekleşmiştir. Caldeira’ya göre toplumsal ayrışma en fazla konut tiplerinde ifade bulmaktadır. Suça maruz kalma ve şiddete uğrama korkusuyla üst sınıf aileler kent çevresindeki kendileri için yalıtılmış, yüksek duvarlarla çevrili kapalı sitelerde yaşamaya başlarken yoksul kesim kent merkezindeki gecekondu bölgelerine ya da merkezden uzaktaki belediyelere taşınmaya zorlanmıştır. Kent farklı toplumsal grupların yüksek duvarlar ve güvenlik teknolojileri ile birbirlerinden ayırdıkları ve ortak alanda bulunmama eğilimleri gösterdikleri bir yer haline gelmiştir.

Edward J. Blakely ve Mary Gail Snyder Amerika Birleşik Devletleri’ndeki kapalı siteleri inceledikleri çalışmalarında üst, orta ve alt sınıf gibi farklı sosyal sınıflar için çeşitli güvenlik derecelerine sahip üç türe ayırmışlardır. Bunlar yaşam tarzı toplulukları, prestij toplulukları ve güvenli bölge topluluklarıdır. Prestij toplulukları üst sınıf için inşa edilmişlerdir. Bu topluluklarda fiziksel ve sosyal güvenlik için statüye dayalı homojen

bir yapı oluşturmak ve kontrol-sınırlı erişim sağlamak esastır. Yaşam tarzı toplulukları orta ve üst-orta sınıf için inşa edilmişlerdir. Güvenli sosyal yaşam alanları ve boş zaman aktiviteleri sağlarlar. Bu tür topluluklarda rekreasyon alanları ve ortak kullanılan özellikler baskındır. Etkinliğin güvenlikten önce geldiği bu topluluklar emekliler topluluğu, golf topluluğu gibi alt kategorilere ayrılmaktadır. Güvenli bölge toplulukları ise alt sınıf için inşa edilmişlerdir. Bu yerleşmelerde konut bölgeleri suç korkusuna karşı sonradan savunma duvarları ve barikatlar ile kapatılmaktadır. Kent içi ve kent dışına inşa edilmiş olan bu yerleşmelerin çevresine dışarıdaki suçu ve yabancıları uzak tutmak için barikatlar ve geçitler yerleştirilir. Araştırmacılara göre; hangi gruba ait olursa olsun kapalı sitelerin tasarımında güvenlik kaygısı önemli bir bileşen olarak yer almaktadır. Suç korkusu ve güvenlik kaygısı kapalı yerleşimlerin yaygınlaşmasında da önemli nedenlerinden biridir. (Blakely ve Snyder, 1997a).

Nostalji duygusu korkuya karşı verilen en yaygın yanıtlardan biridir. Tasarımcılar ve girişimciler tarafından belirli bir bağlam ve kitle imajı oluşturularak kent sakinleri için anlamlı ve okunabilir çevreler yaratılmaya çalışılmaktadır (Ellin, 2003). Ellin (2003)'e göre nostalji duygusu yaratma; korkulan çevreyi inkâr etme ve onu değiştirme arzusu duyma durumu olarak yorumlanabilir. Tanyeli (2011)'ye göre nostalji geçmişini düşünmek yerine nostaljik özneyi bugünün bağlamsal ilişkileri çerçevesinde hayal ederek mevcut durum ve ortamların dışında bir varoluş imgelemeyi sağlamaktadır (Tanyeli, 2011; 81). Kent ölçeğinde nostalji oluşturma çabası çağdaş teknolojiler ve geleneksel kasaba kimliğinin birleşimi olan yeni-geleneksel yerleşmelerde (new urbanism) ortaya çıkmaktadır.

Kapalı yerleşmeler ve kentsel mekânda nostalji duygusu yaratma (tarihselcilik) birer kaçış olarak nitelendirilebilirse de, Ellin *kaçış* tepkisini toplumların kentsel kamusal mekânlardan geri çekilmesi olarak tanımlamaktadır. Kaçış tepkisi postmodern kentte kamusal mekânların dönüşmesine neden olmuştur. Yükselen korku ve güvensizlik duygusu kamusal mekânları kontrollü ve sürekli korunan yerlere dönüştürmüştür (Ellin, 2003). Ellin bu durumun içe dönük alışveriş merkezleri, çağdaş ofis binalarındaki kapalı atriumlar ve geçmişin yeniden üretilerek ticarete döküldüğü tema parklarda açıkça görülebildiğini savunmaktadır. Ona göre; postmodern kentlerin ticaret ve ofis kuleleri, alışveriş merkezleri, tema parkları ve karma kullanımlı mega strüktürleri yeni kamusal mekânlar sağlasa da, bu alanlara giriş ve buradaki davranışlar

güvenlik sistemleri, işaretler ve tasarımın kendisi tarafından sıkı biçimde denetlenir. Sürekli biçimde kontrol edilen yerlere dönüşen bu yeni kamusal mekânlar dahil etme kadar dışlamayı da içeren yerlerdir. Tasarım aracılığı ile korkuyu azaltma çabaları disipline edici mekânların ortaya çıkmasına neden olmuştur (Ellin, 1999; 168-169).

Mike Davis Los Angeles kentini incelediği “*City of Quartz*” kitabında postmodern bir kent olarak tanımladığı Los Angeles kent merkezini korku ve güvensizliğin paradigmatik bir örneği olarak sunmaktadır. Los Angeles neredeyse tamamen banliyölerden oluşan bir kenttir. Kent merkezine sıkışmış kamusal mekânlar suç korkusu ile zedelenmiştir. Bu nedenle Los Angeles başta olmak üzere Amerikan kentlerindeki kamusal mekânlar giderek içe dönmeye başlamıştır. Davis, yeni megastrüktürler ve alışveriş merkezlerinin kamusal mekânlardaki faaliyetlerin spontaneliğini disipline ettiğini belirtirken, bu mekânlarda özel güvenlik güçleri tarafından sağlanan güvenliği “burjuva güvenliği” olarak tanımlamaktadır (Davis, 2006: 155-156).

Nan Ellin fiziksel olarak kontrol edilen mekânların güvende olma duygusu sağlarken paradoksal olarak güvensizlik ve korku hisselerimizi arttırdığını ileri sürmektedir (Ellin, 1997). Blakely ve Snyder güvenlik kameralarıyla gözetlenen alışveriş merkezleri, kamusal binalar, plazalar ve parklar gibi disipline edici mekânların kapalı sitelerin oluşum sürecinin bir parçasını meydana getirdiğini iddia ederler (Blakely ve Snyder, 1997b: 28, Tanülkü, 2009). Güvenlik ihtiyacı ve ondan doğan ayırım sadece kapalı iş ve alışveriş merkezlerinin ortaya çıkmasına neden olmakla kalmamış, kentin farklı yerleşim bölgeleri arasındaki düşmanlığı ve şüpheleri de arttırmıştır (Aurigi ve Graham, 1997).

Postmodern tüketim toplumunun özel sektör üzerindeki vurgusu ve otomobil sayısındaki artış nedeniyle kentler gittikçe özelleşmektedir. Kentsel alanlar hızlı hareket eden trafik ve otomobil parkları tarafından çevrilmiş kapalı savunma adaları haline gelmeye başlamıştır. Allan Jacobs ve Donald Appleyard’a göre sokaklardaki suç, yeni bir kent formuna yol açan bu eğilimin hem nedeni hem de sonucudur (Jacobs ve Appleyard, 1987). Suç korkusu ile savunulan mekânların güvenliği gittikçe artırılırken, kentsel mekânın kullanıcılardan yalıtılması ile boşalan sokaklardaki suç oranları da benzer şekilde artış göstermektedir. Jane Jacobs 1962’de yayınlanan “*The Death and Life of Great American Cities*” kitabında bir kentin sokak ve kaldırımlarının yayaları

taşımanın yanında kentin güvenliğini sağlamaya katkıda bulunduğunu ifade etmektedir. Jacobs kentteki insan aktivitelerinin artması ile insanlar birbirini gözetleme fırsatı bulacağını, bunun da suçu azaltabileceğini savunmaktadır. Ona göre; sokaklardaki ve kamusal mekânlardaki hareketlilik suçu önlemeye katkıda bulunurken, güven hissini kuvvetlendirmektedir (Jacobs, 2011; 50-56).

Kevin Lynch Los Angeles, Boston ve New Jersey kentlerini incelediği *The Image of the City* kitabında okunabilirlik kavramı üzerinde durmuştur. Lynch'e göre insanın kendini güvende hissedebilmesi için çevreye anlam verebilmesi ve o çevreyi tanınması gerekmektedir. Lynch kentlerin insanlar tarafından canlı bulunan hareketli bölgelerini imgelem gücü yüksek yerler olarak betimlemiş, insanların çabuk kavranan bu tür yerlerde kendilerini daha güvende hissettiklerini vurgulamıştır (Lynch, 1960). Benzer biçimde Joel Kotkin de korkuyu azaltmak ve güvenliğini sağlamak için kentsel mekânların canlandırılması gerektiğine vurgu yapmaktadır (Kotkin, 2006; 154). Kentsel tasarım uygulamaları ile suçu azaltma üzerine kurulan teorilerin bu çıkış noktasına dayandığı görülmektedir.

Postmodern kentin temel niteliklerinden biri kentsel mekânda suça maruz kalma korkusu ve güvensizlik hissidir. Suç korkusu ve güvensizliğe karşı postmodern kentte en sık rastlanan mekânsal tepki homojen yerleşim bölgeleri ve yabancıyı dışlayıcı yaşam çevreleri yaratmaktır. İnsanların bireysel güvenliklerini tehlike altında hissetmeleri, suçu henüz olmadan engellemek üzere yüksek duvarlarla çevrili kapalı yerleşimlerde kendilerine benzeyen insanlarla bir arada yaşamak istemeleri sonucunu doğurmuştur. Bu bağlamda; kapalı sitelerin meşrutiyyetinin dayandığı ve dışarı kapalı olmalarının temel nedeni olarak ileri sürülen temel argüman "güvenlik kaygısı" şeklinde ifade edilmektedir. Ancak kapalı sitelerin ekonomik olarak orta-üst sınıfları hedef almaları nedeniyle postmodern kentsel planlamada orta-üst sınıfların güvenliğinin çıkış noktası olarak alındığı söylenebilir. Suça neden olduğu düşünülen yoksul kesimler ise kentsel mekândan giderek dışlanmaktadır. Kapalı sitelerin mekânsal sınırları toplumu varlıklılar ve yoksullar olarak ikiye ayıran sosyo-ekonomik bir basamak olarak nitelendirilmektedir. Postmodern kentsel gelişim stratejileri kentlerin çirkin, kirli ve potansiyel suç bölgeleri olarak görülen yoksul yerleşimlerinin kent merkezinden temizlenmesi, yoksul kesimin kent dışına itilmesi ve bu kesime karşın güvenli, kapalı yerleşim kurgularının oluşturulması üzerine kurulmaktadır.

3.4.2. Kurgu

Postmodern dönemde modern kentin bütünselliği ve rasyonelliği üzerine yapılan eleştiriler kentsel mekânın yeniden yapılandırıldığı hipergerçek kurgulara yönelmesine neden olmuştur. Heinrich Klotz 1985 yılında yayımlanan “*Postmodern Ufuklar*” (Postmodern Visions) kitabında postmodernizmin malzemesinin yalnızca işlev değil, aynı zamanda kurgu olduğunu ilan etmektedir (Klotz, 1985; Akt: Harvey, 2006b; 118). Postmodern kentin sahip olduğu genel niteliklerden biri de kurgudur. Kent üzerine yapılmış çalışmalarda postmodern dönemde endüstri öncesi kentlerden ilham alındığı, hipergerçek çevreler yaratıldığı, kentsel tasarımın bölgesel geleneklere, yerel tarihe, bireysel ihtiyaç ve fantezilere duyarlı olmayı amaçladığından söz edilmektedir (Ellin, 1999; Harvey, 2006b; 84). Kurgu, parçalanma, kolaj, eklettizm ve bunların oluşturduğu gelip geçicilik ve kargaşa duygusu postmodern kentsel pratiğinin ana temalarıdır (Harvey, 2006b; 119).

Postmodernizm geçmişin tüm tarihsel biçimlerinden ve imgelerinden alıntı yapmayı meşru hale getirmiştir. Charles Jencks 1977 yılında yayınladığı “*The Language of Post-Modern Architecture*” kitabında başka zaman ve mekânlardan ilham almayı takdir ederek eklemiştir; “Eğer farklı çağlarda ve kültürlerde yaşama olanağımız varsa neden kendimizi şimdiki zamanla ve yerelle sınırlandırıyoruz? Eklettizm, seçim şansı olan bir kültürün doğal evrimidir” (Ellin, 1999; 80). Jencks ayrıca geçmişin formlarının ironik biçimde kullanılması gerektiğini önermektedir (Ellin, 1999;160). Postmodern kentte tarihselcilik kasıtlı biçimde ironize edilmektedir. Nan Ellin postmodern kentleşmenin büyüünün endüstri öncesi geçmişe ait referansların kullanılması, tarihselcilik, nostalji, cephecilik ve ironi kullanımında yattığını ileri sürmektedir (Ellin, 1999; 154-155).

Aldo Rossi 1966 yılında yayınladığı “*The Architecture of the City*” kitabında yaşanılabilir kentsel çevreler yaratılabilmesi için çıkış noktası olarak geleneksel kentlerin kolektif belleğinde yer alan görüntülere bakılması gerektiğini savunmaktadır. Rossi, kentsel çevrelerin oluşmasında geleneksel kente karşı yeni bir ilgi uyandırmıştır (Rossi, 2006). Leon Krier 1987 yılında *Architectural Design Profile* dergisine yazdığı eleştirisinde endüstri öncesi kentler “iyi kentler” olarak nitelemektedir. Krier’e göre çağdaş kent tasarımının temel amacı kent dokusu ve kamusal mekânların en büyük

çeşitliliğini içeren geleneksel kent biçimlerinin zenginliğini yakalamak olmalıdır. Klasik kentsel değerlerin aktif olarak yeniden canlandırılması gerektiğini savunan Krier, bu durumun eski bir kent dokusunun restore edilerek yeniden kullanıma kazandırılması ya da çağdaş teknoloji ve malzemeler kullanılarak tarihi bakış açısına sahip yeni mekânlar yaratılması şeklinde gerçekleşebileceğini belirtmektedir (Harvey, 1997; 86). Postmodern kentte geçmişi idealize eden icat edilmiş bir tarihsel bağlamcılık görülmektedir. Geleneksel yapı ve kentsel dokuların tasarım ilkeleri farklı bağlamlarda kurgulanarak yeninin tasarım verisi oluşturulmuştur.

David Ley bir kenti yaşanabilir kılmak ve insancillaştırmak için plancıların tarihsel, bölgesel ve vernaküler imajları kabul etmek ve onları organize biçimde kurgulamak zorunda olduklarını söylemektedir. Bu yaşanabilir kent stratejisi özellikle düşük yoğunluklu konut politikalarıyla birlikte sayısı gittikçe artan kapalı sitelerde görülmektedir (Ellin, 1999). Özel güvenlik önlemleriyle dışa kapalı olarak planlanmış kapalı siteler bir yaşam tarzı kurgusu etrafında biçimlenmektedir. Bu kurgu çoğunlukla nostaljik bir kimlik dahilinde mahalle kurgusu yaratmayı amaçlamaktadır. Konut ve çevresi, özellikle üst gelir grubu için, “ayrıcılıklar dünyası” şekline tarifiyen, kullanıcıların zevk ve uğraşlarına yönelik tasarlanmış mekânlar ile birlikte sunulmaktadır (Bali, 2002). Burada vurgulanmak istenen nokta konut alanlarının bir konsept etrafında kurgulanmasıdır (Blakely ve Snyder, 1997b, akt: Tanülkü, 2009). Örneğin; İstanbul’da inşa edilen Sinpaş-Egeboyu kapalı sitesi sakinlerine Ege kasabasındaki yaşamı sunmayı vaat etmektedir. Yerleşmenin mekânsal kurgusu Ege’nin bölgesel ve mimari özelliklerine dayandırılarak sahil kasabası imajı oluşturulmaya çalışılmıştır. Benzer biçimde; İstanbul Gaziosmanpaşa’da inşa edilen Viapot Venezia kapalı yerleşmesinde tarihi kuleler, dar sokaklar ve su kanallarıyla Venedik kurgusal olarak yeniden canlandırılmıştır. Orijinal bağlamından koparılan geleneksel yapı ve biçimler hipergerçek çevrelerin oluşturulmasında nostaljik referanslar olarak kullanılmıştır. David Harvey (2006b; 107) postmodernizmin tarihsel alıntı yapma eğiliminin nostaljik referanslardan öteye gidemediğini belirtmektedir.

Jacobs ve Appleyard (1987) insanların günlük hayatın ciddiyetinden kaçmaya ihtiyaç duyduklarını, bu nedenle bir kentte heyecan verici kurgulara sahip yerler bulunması gerektiğini ileri sürerken, Robert Venturi kentlerin karmaşık ve çelişkili olmasının yaşamı ilginç kıldığını belirtmiştir (Venturi, 1991; 17). Jean Baudrillard’a

göre postmodern düşüncede, kültür endüstrisinin etkisiyle gerçek olan yerini benzerine bırakmış, gerçek ile temsil (simülasyon) iç içe geçmiş hatta yer değiştirmiştir. Baudrillard yapay olarak üretilmiş gerçeği “hipergerçeklik” olarak tanımlamıştır. Hipergerçeklik ancak bir modelin kopyasıdır ve kökenden yoksun bir gerçeğin göstergeler aracılığı ile yeniden üretilmesidir. Hipergerçek mekânda geçmiş ve gelecek yoktur (Baudrillard, 1997a). Tarihsel eklektisizm mastır planlı büyük topluluklar, kapalı siteler, alışveriş merkezleri, tema parklar ve eğlence yerleri gibi hipergerçek postmodern çevreleri yaratmada ilham kaynağı olmuştur (Ellin, 1999; 163). Ellin’e göre tarihsel eklektisizmde kuşatılmış bir çevre yaratılması kaynağın kendisinden daha önemlidir. Christine Boyer (1994)’in de ifade ettiği gibi kentsel mekânlar gerçeklikten kopan bir harikalar diyarı, bir kaçış yeri olmaya başlamıştır (Akt: Ellin, 1999; 164). Tarihsel süreç içerisinde oluşan kentsel mekân yerini, yere bağımlı olmayan bu tür hipergerçek kentlere bırakmaktadır.

Hipergerçek postmodern çevrelerin önemli örneklerinden biri tema parklardır. David Harvey tema parklarda dünya coğrafyasını bir hayal olarak yaşamının mümkün olduğunu belirtmektedir. Harvey’e göre insanlar artık gerçeği yerine Disneyland’da kurulan Çin kentlerini gezmeyi tercih etmektedir (Harvey, 1989; 300). Bazı araştırmacılar postmodern kenti çeşitliliğinden dolayı “tema park” metaforu ile betimlemiştir. Örneğin Michael Sorkin tema parkları teknolojik ve fiziksel olarak sürekli denetim ve gözetim altında bulunan, genellikle tarihsel temalarla yaratılan sonsuz birer simülasyon mekânı olarak tanımlamıştır. Bu kontrollü, sofistike ve güvenli yerleşimler yoksulluk, farklılık, karışıklık ve çirkinliği dışlayan kapalı alanlardır. Diğer bir deyişle tema parklar kent yaşamından “iyi” kamusal davranışların soyutlanması formülüne dayanan, fiziksel olarak yalıtılmış çevrelerdir. Sorkin bu tür soyutlama durumu bakış açısıyla New York’un aşağı doğu yakası ya da Los Angeles kentinin üst sınıf mahallelerinin soylulaştırılmış alanlarının tema park olarak nitelendirilebileceğini iddia etmektedir (Sorkin, 1992).

Postmodern düşüncede kentlerin boş zaman geçirmek için eğlence endüstrilerini barındıran birer kültür merkezi (New York, Londra, Paris gibi metropoller) olabileceklerini ileri süren bir görüş mevcuttur (Featherstone, 2005; 160). Kotkin, 21. yüzyılın başından itibaren kent tasarımında kültürel endüstriler üzerindeki bu vurgunun ekonomik ilkeleri canlandırmaya başladığını belirtmektedir. Bu nedenle kentsel mekân

modaya uygunluk gibi geçici konseptlerle tasarlanmaya başlamıştır. Roma, Paris, San Francisco, New York, Las Vegas, Miami gibi kentler göz alıcı mimarileri ve geçgündüz yaşayan çevreleriyle deneyimlere dayanan estetik amaç ve ilkelere göre biçimlenmişlerdir (Kotkin, 2006; 152).

Çalışmanın bu bölümünde modernizmle birlikte, yeni üretim biçimleri ve ekonomik rasyonalitenin belirleyici etkisi altında kentlerde yaşanan mekânsal ve sosyokültürel değişimler üzerine yapılan eleştirilere güvenlik/suç korkusu ve kurgu ekseninde yer verilmiştir. 1980'lerden sonra yoğun olarak tartışılmaya başlanan modern kentler gittikçe artan sınıfsal çatışmalardan dolayı güvensiz; işlevsellik ilkesi doğrultusunda kenti oturma, çalışma, eğlence alanları şeklinde birbirinden kesin çizgilerle ayırması nedeniyle renksiz ve tekdüze ilan edilmiştir. Postmodernizm modern kentin olumsuz atfedilen yönlerini vurgulayarak, kentsel mekânı ve şekillenme sürecini değiştirmiştir. Bu süreçte kent yeniden şekillenirken ortaya çıkan önemli kentsel düzenleme alanlarından biri suç korkusu çevresel kalite gibi isteklerle ortaya çıkan kapalı sitelerdir.

3.5. Postmodern Yaşam Tarzının Konut Alanları: Kapalı Siteler

II. Dünya Savaşı'ndan sonra Amerika'da konut ihtiyacının artması acil konut yapımı gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Finans sektörü kolay krediler ile her ailenin kendi konutunu yapabilmesi için destek sağlamaya başlamıştır. Özellikle savaştan dönen askerler başta olmak üzere aileler kent merkezlerindeki kirlilik ve suçtan kaçarak kent dışına yerleşmişlerdir. Savaş sonrası dönemde yol yapım çalışmaları, tramvay ve metro yapımı, otomobil sayısının artması ve ucuz petrol insanların uzaktaki işyerlerini ulaşılabilir kılmıştır. Bu durum kent dışı banliyö yerleşimlerin gelişmesine neden olmuştur (Başaran, 2006; Kotkin, 2006; 117). Bu sürecin devamında ise dışa kapalı siteler ortaya çıkmıştır. Blakely ve Snyder'e göre dışa kapalı sitelerin ilk örnekleri İngiltere ve Roma'da savunma amacıyla kullanılan, surlarla çevrilmiş kale kentler olsa da egemen bir konut biçimi olarak kentsel mekâna eklenmeleri 1980 sonrasında Amerika Birleşik Devletleri'nde gerçekleşmiştir. Amerika'da 1980'ler itibariyle büyük bir artış kaydeden yaklaşık 20.000 dışa kapalı yerleşmenin 7- 8 milyonluk bir nüfus barındırdığı ortaya konmuştur (Blakely ve Snyder, 1997b: 4; akt: Tanülkü, 2009; 63).

Dışa kapalı konut yerleşimleri literatürde farklı şekillerde adlandırılmıştır. Kapalı siteler (gated communities) (Blakely ve Snyder, 1997b), kuşatılmış mahalleler (enclosed neighbourhoods) ve güvenlik köyleri (security villages) (Landman, 2000), kapalı mülkiyetler (closed condominiums) ve kuşatılmış yerleşimler (fortified enclaves) (Caldeira, 2000), sınır kentler (edge cities) (Ellin, 1999), duvarların çevrelediği müstahkem alanlar (fortified areas) (Davis, 2006) bunlardan bazılarıdır. Tez çalışmasında konut alanlarının ve kamusal mekânlarının dışa kapalı oluşuna vurgu yapmak için kapalı site terimi kullanılmıştır.

Kapalı siteler aynı gelir grubundan kişileri barındıran, çevresi duvarlarla veya parmaklıklarla çevrelenmiş, özel güvenlik önlemleri ile korunan yerleşmelerdir (Blakely ve Snyder, 1997a). Genel olarak orta ve üst gelir grubuna hitap eden ve önceden belirlenmiş bir yaşam kurgusu etrafında biçimlenen konut alanlarıdır. Geleneksel yerleşmelerden duvarları, kapıları, korumaları, gelişmiş güvenlik sistemleri ve sınırlandırılmış girişleri ile ayrılmaktadır. Bununla beraber, kapıcıları ve güvenlik sistemleri olan çok üniteli yüksek yapılardan, caddeler, yürüyüş yolları, parklar gibi kamusal mekânları özelleştirilmesiyle farklılaşan kapalı siteler; kapıları ve parmaklıkları olan yeni yerleşmelerden, eskilerine; kent içlerinden banliyölere; zengin mahallelerden fakir mahallelere kadar çok çeşitli alanlarda bulunmaktadır (Blakely ve Snyder, 1997b; 4; akt: Burke; 2001).

Kapalı site yerleşimlerinin temel konseptini sınır kavramı oluşturmaktadır. Buradaki sınır kavramı fiziksel ve görsel olduğu kadar sosyo-ekonomik farklılıklara dayanan kavramsal bir eşik olabilmektedir. Teresa Caldeira kapalı siteleri çok sayıda konuttan oluşan, duvarlar çevrili, güvenlik kontrollü girişleri olan, çevre düzenlemesiyle birlikte genellikle büyük bir alanı işgal eden, toplu kullanım için her türlü olanakların dahil olduğu, sosyal açıdan homojen çevreler yaratan; bu yerlerde yaşamayı seçen insanları dışarıdaki istenmeyen etkileşimlerden, tehlikelerden, heterojenlikten ve kamusal mekânların öngörülmezliğinden uzak tutan yerleşimler olarak tanımlamıştır. Caldeira'ya göre kapalı siteler özelleştirilmiş yaşama alanlarıdır (Caldeira, 2000; akt: Roitman, 2010). Kapalı sitelerin Brezilya'daki örneklerini inceleyen Atkinson ve Blandy ise kapalı siteleri kamusal mekânlara erişimi kısıtlayan duvar veya çitlerle çevrilmiş, konut sakinleri için ortak bir etkileşim alanı sağlayan ve ortak bir davranış kodu oluşturan yerel sözleşmelerle karakterize edilmiş yerleşmeler olarak tariflenmiştir

(Atkinson ve Blandy, 2005; akt: Roitman, 2010). Matthew Burke'nin tanımıyla kapalı siteler çevresindeki yerleşimlerden duvar veya çitlerle ayrılmış, denetimli bir girişe ve birçok güvenlik noktasına sahip, özel olarak yönetilen, ticari amaçlı komşuluk birimleridir (Burke, 2001).

Kapalı siteler postmodern dönemde küreselleşmeyle birlikte, küresel düzene eklenme çabaları dahilinde kentlerde yeni imar girişimlerinin hız kazandığı ve gayrimenkul yatırımlarının cazip hale geldiği dönemde ortaya çıkan “*küresel bir yerleşme formatı*” olarak tanımlanabilir (Çizmeci ve Önel, 2008). Kapalı sitelerin oluşumunu etkileyen temel faktör olarak neoliberal politikaları işaret eden Altun (2012), sermayenin kentlerde birikebilmesi amacıyla kentsel mekânın bir rant aracı haline geldiğine dikkat çekmiştir. Berköz (2012) küreselleşme sürecinde yaşanan toplumsal kutuplaşmanın mekâna yansımaları olarak nitelendirdiği kapalı siteleri kentsel tasarımda yeni bir paradigma olarak ele almakta ve “*postmodern kentleşme formu*” olarak tanımlamaktadır. Aydın (2012) ise kapalı siteleri neoliberal yeniden yapılanma döneminde sermaye piyasası tarafından yönetilen konut sektörünün seçkin bir yaşam vaadiyle ortaya çıkardığı “*neoliberal konutun ideal tipi*” olarak tanımlamıştır.

Postmodernizmin ürettiği mekânsal durumlardan biri olan kapalı sitelerin tipolojileri ülkeden ülkeye farklılık gösterse de ortaya çıkış nedenleri temelde benzerlik göstermektedir. Yukarıda incelendiği üzere postmodern kentsel literatürde dışa kapalı konut yerleşmelerinin oluşumunun ana nedenleri suç korkusu ve güvenlik, yeni bir yaşam tarzı arayışı, topluluk duygusu oluşturma ve statü arayışı olarak tariflenmektedir (Blakely ve Snyder, 1997b; Landman, 2002).

Güvenlik kaygısı: Suç korkusu ve güvenlik problemi modern kent yaşamının sonuçlarından biri olarak ön plana çıkmaktadır. Sosyoloji literatüründe modernizmin dünyaya vaat ettiği huzur, düzen ve güvenlik ortamını sağlayamadığı, güvenlik endişelerinin modern yaşam tarzıyla doğrudan ilgili olduğunu savunan görüşler mevcuttur. Modernizmle birlikte güvenlik olgusu askeri kaynaklı tehditlerin yanında bireysel yaşamı tehdit eden sosyo-ekonomik, politik ve çevresel sorunları da kapsar hale gelmiş, bu dönemden itibaren devlete ek olarak bireysel güvenlik de korunması gereken önemli yapılar arasında yer almıştır (Elmas, 2013; 9-10). Modern toplumdaki güvenlik probleminin modernleşme projesinin kendisinden kaynaklandığını iddia eden Ulrich Beck “*Risk Society: Towards a New Modernity*” (1992) kitabında açıkladığı risk

toplumu kuramında; modern toplumu risk toplumu, modernleşme sürecinin kendisini ise bir güvenlik problemi olarak nitelendirmiştir (Akt: Elmas, 2013; 13-14). Yazara göre; modern sanayi toplumunun ürettiği riskler bireyi güvensizleştirmekte ve yalnızlaştırmaktadır. Beck'in modernizmin yarattığı problemlerin fark edilip modernizmin eleştirildiği dönem olarak karakterize ettiği refleksif modernleşme (dönüştürücü-dönüşümsel modernizm) tezi bireylerin "*korkuyorum*" yakınması üzerine kurulmaktadır (Elmas, 2013; 190). Beck'e göre modern kentler bilimin gölgesinde kesinlik kavramıyla karakterize edilen kentlerdir. Çeşitliliğin reddedildiği modern kentlerde üretim sürecinde rol alan bireylerin ihtiyacı ve güvenliği garanti altına alınırken, diğer kesimler toplumsal ve çevresel problemlerle baş başa bırakılmıştır (Yardımcı, 2010). Örneğin; modernleşme sürecinde kente göç edip kentleşmeyi deneyimleyemeyen kalabalıklar arasında şiddet suçları görülürken, modern kent yaşamının getirdiği gelir dağılımındaki adaletsizlik mala karşı suçlar işlenmesine neden olmuştur (Shelley, 1981; 37; akt: Aksoy, 2007). Beck'in ikinci modernizm-modernizmin modernleşmesi olarak tanımladığı refleksif modernleşme dönemi içerik ve kronolojik olarak postmodernizmle eşleşmektedir. Postmodernizm uygarlık ve modernleşme sürecinin kentlerde yarattığı iddia edilen güvensizlik, yalnızlık ve yabancılaşma gibi problemlere (Simmel 1950; Sennet, 2013) çözüm üretmeye çalışmıştır.

Kapalı siteler; modernizmin ortaya çıkardığı iddia edilen korku ve yabancılaşmaya karşı postmodernizmin ürettiği kentsel bir çözüm olarak görülebilir. Modern kent kendi içerisinde işlevsel olarak işleyen ayrı parçalara bölünmüş; kentsel mekân ise verimliliği ön planda olan tek boyutlu bir obje şeklinde ele alınmıştır. Bu durum kentte toplumsallığını etkilemiş, modern kent yaşamı yalnızlık, yabancılaşma ve korku duyguları ile tanımlanır hale gelmiştir. Lewis Mumford da yabancıya karşı duyulan korku ve kaygı duygularının modern kentin önemli unsurlarından biri olduğunu ileri sürmektedir (Mumford, 1989; 53). Modern kentte güvensiz kentsel mekânların ortaya çıkmasının sebeplerinden biri modernleşme sürecinde kente göç eden büyük kalabalıkların modern kent yaşamına entegre olamaması, kentle bütünleşememesi ve kentin çeperinde her geçen gün büyüyen ayrı yerleşim alanları meydana getirmesidir (Aksoy, 2007). Modern toplumsal yaşamla birlikte kentlerde yaşanan dönüşümün sonuçları olarak eşit görülmemiş bir kültürel heterojenlik, gelir dağılımındaki

adaletsizlik, kalabalık ve kargaşa gibi sosyo-kültürel sorunlar bireylerde suça maruz kalma korkusu ve güvenlik probleminin ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Alessandro Aurigi ve Stephen Graham'ın ifade ettiği üzere; kentsel araştırmalarda kapalı sitelerin meşrutiyetinin dayandığı ve dışarı kapalı olmalarının temel nedeni olarak ileri sürülen argüman “güvenlik kaygısı” ile açıklanmaktadır (Aurigi ve Graham, 1997). İnsan yaşamının en önemli gereksinimleri barınma, korunma ve güvenlidir. 1980 sonrası dönemde yaşanan neoliberal yapılanma ile gelir dağılımında eşitsizliklerin artması kentlerde suç oranlarının artmasına neden olmuştur. Bunun sonucunda ise güvenlik kentsel bir sorun haline gelmiştir. Suç korkusu kapalı sitelerin ortaya çıkmasında en önemli etmenlerden biridir. Suça maruz kalma ve şiddete uğrama korkusu orta-üst sınıfı yüksek duvarlarla çevrilmiş, güvenlik sistemleri ile kontrol edilen kapalı sitelerde yaşamaya yöneltmiştir. Newman kapalı yerleşmeleri savunulabilir mekânlar (*Defensible Space*) olarak tanımlamaktadır. Kapalı siteler planlama anlayışları ve mimari özelliklerle suçu dışarıda tutmayı amaçlamaktadır. Savunulabilir mekânlarda kentsel mekân yalnızca belirli bir gruba tahsis edilmektedir. Kapalı sitelerde sınırların belirli olması ve sınırlara bariyerler inşa edilmesi, güvenlik gözetiminin artırılması, alanın ait simgelerin dışarıdan görünür biçimde vurgulanması mekânın savunulabilirliğini arttıran uygulamalardır. Bu yerleşimlerin en önemli özelliği devlet işlevi olmadan özel güvenlik şirketleri tarafından korunmasıdır (Newman, 1996; 9). Karina Landman da kapalı ve güvenlik vurgusu yaparak, kapalı sitelerin sahip olduğu ortak özellikleri bariyerler, kontrollü geçitler, güvenlik kameraları, pazarlama, lüks donatılar, fiziksel sınırlar arkasındaki rahatlık ve kale kent içerisinde kötülükleri dışarıda bırakma olarak belirlemiştir (Landman, 2010).

Köksal Alver “*Steril Hayatlar: Kentte Mekânsal Ayrışma ve Güvenlikli Siteler*” adlı çalışmasında kapalı sitelerin sahip olduğu fiziksel özellikleri sosyo-kültürel açıdan ele almaktadır. Yazara göre; kapalı sitelerin fiziksel özellikleri onları içerisinde buldukları mekândan ayırırken, sosyo-kültürel olarak da dış dünyadan izole olmayı, istenmeyeni dışarıda bırakarak steril hale gelmeyi ve seçkinliği beraberinde getirmektedir (Alver, 2007; 98, Akt: Baday, 2011; 60). Diğer bir deyişle kapalı sitelerle satın alınmak istenen sadece güvenlik değil yeni bir yaşam tarzıdır.

İdeal ev imgelemesi ve yeni bir yaşam tarzı vurgusu: Orta-üst sınıfın kapalı sitelere taşınma nedenlerinden bir diğeri yeni bir yaşam tarzı arayışıdır. Lüks kapalı

siteler yüzme havuzları, golf sahaları, oyun alanları, alışveriş merkezleri hatta okul gibi olanaklar ile sakinlerine toplumun geri kalanından yalıtılmış olarak yaşamayı sunmakta ve bu hayatı satın alınması gereken bir yaşam tarzı olarak pazarlamaktadır. Reklam ve broşürlerle dünyaca ünlü ve zengin insanların evleriyle aynı stilde ve uluslararası malzeme ile inşa edilmiş evlerde yaşamak çağdaş hayat tarzı olarak vurgulanmıştır. Keyder'e göre yeni bir yaşam tarzı vurgusuyla toplumun geri kalanının erişemediği mekânlarda yaşamının tadına varmak ve sınır çizmek yönünde evrensel bir talep yaratılmıştır (Keyder; 2013). Ayşe Öncü ve Petra Weyland “*Küreselleşen Kentlerde Yaşam Alanı ve Toplumsal Kimlik Mücadeleleri*” başlıklı makalelerinde küreselleşme ile birlikte konut-ev kavramının tüketim kültürünün aracı haline geldiğini belirterek, medya aracılığı ile zaman ve mekândan bağımsız bir “ideal ev” mitolojisi yaratıldığını ifade etmektedir. Yazarlara göre “ideal ev” miti projesi ile üst ve orta sınıflar için lüks kapalı sitelerde kentin kalabalığından uzak, steril ve homojen bir yaşam tariflenmektedir DX Örneğin Kemer Country'nin tanıtım broşürleri ideal ev, ideal bir yer ve yeni bir yaşam vaatleri ile doludur;

“Doğası, yaşam konsepti ve dünya standartlarındaki imkânları ile Kemer Country, sadece yaşamak için ideal bir yer olmaktan öte, mutlu ve hayat dolu bir yaşam için de eşsiz bir vahadır” (http-23). “İdeal ev” ve “yeni bir yaşam” sloganları ile kapalı siteler tüketiciye adeta mitleştirilerek sunulmakta, ayrıcalıklı ve mutlu bir yaşam sürmenin önkoşulu olarak lanse edilmektedir. Bu süreçte konut ve çevresi araçsallaştırılarak statü arayışının nesnesi olmakta ve piyasa tarafından pazarlanabilir bir meta haline gelmektedir.

Topluluk duygusu oluşturma: Blakely ve Snyder kapalı sitelerin ortaya çıkışını topluluk duygusu oluşturma ile ilişkilendirmektedir (Blakely ve Snyder, 1997b; 39; akt: Tanülkü, 2009; 70). Topluluk kavramı, genellikle ortak bir kimlik duygusuna dayanan, özel olarak oluşturulmuş bir toplumsal ilişkiler bütünüdür (Marshall, 1999; 90). Bir topluluğa ait olma kaygısı pek çok kuramcı tarafından insanın temel gereksinimleri arasında sayılmaktadır. Aynı zamanda başka insanlarla bir arada yaşama, başkaları tarafından kabul edilme ve aidiyet gereksinimi topluluk duygusunun oluşumunda etkili olan ilkeler arasında yer almaktadır (Maslow, 1943; MacMillan, 1996). Blakely ve Snyder'e göre bir topluluk oluşturma beş temel gereksinimi bulunmaktadır. Bunlardan ilki konutları, duvarları, giriş kapısı ve ismi ile ortak bir kentsel alanı

paylaşmaktadır. İkinci gereksinim ırk/etnik köken, gelir düzeyi/sınıf, din ve tarih gibi ortak bir değeri paylaşmaktır. Üçüncüsü parklar, açık alanlar, sokaklar ve yürüme yolları gibi ortak kamusal mekânları paylaşmaktır. Dördüncü gereksinim yönetim, toplum örgütleri, eğlence faaliyetleri gibi toplumsal destek gruplarının varlığıdır. Beşinci gereksinim ise sivil dernekler ve bir yönetim tarafından temsil edilen ve belirli bir alan içerisinde yaşamaktan kaynaklanan ortak bir kaderi paylaşma duygusudur. Bu gereksinimlerin yanında topluluk oluşturma karşılıklı sorumluluk duygusunu ve işbirliği içerisinde olmayı da içermektedir (Blakely ve Snyder, 1997b; 32-33; akt: Tanülkü, 2009; 77). McMillan ve Chavis (1986; 9) bir topluluğa ait olabilmenin ön koşulunun aidiyet ilişkisi kurabilme olduğunu belirtmektedir. Yazarlara göre topluluğun üyeleri ile kurduğu ilişki sınırlar, emniyet hissi, aidiyet ve kimlik duygusu, kişisel yatırım ve ortak sembollerle ifade edilir. Bireyler sınırları olan bir toplulukta, aidiyet hissi duydukları emniyetli bir çevrede yaşarken bunun sosyal prestij sağladığını ve kendi kişiliklerine yatırım yaptıklarını düşünürler. Bunun yanında her topluluğun ortak kullandığı ve yalnızca üyelerine özel olan bir sembol sistemi bulunmaktadır (Akt: Aydemir, 2011; 85). Sosyolojik literatürde topluluk kavramı aynı zamanda kentlerde fiziksel olarak iç içe geçmiş mahalleleri ve bu tür yerleşimlerde idealize edilen yaşam tarzını ifade etmek için de kullanılmaktadır (Marshall, 1999; 91). Topluluk hayatının yukarıda bahsedilen nitelikleri kapalı yerleşmelerde sosyal ve mekânsal açıdan oluşturulmaya çalışılmaktadır. Araştırmalarda kapalı siteler modern kentte azaldığı iddia edilen topluluk yaşamı karşısında topluluk olma duygusunu teşvik edici yerler olarak görülmektedir. Topluluk oluşturma ihtiyacının postmodern kentte geliştiriciler ve pazarlamacılar tarafından ele alınmasıyla kapalı siteler ortaya çıkmıştır (Roitman, 2010). Diğer bir deyişle kapalı siteler modern kentte meydana gelen korku, yabancılaşmaya ve topluluk kaybına karşı postmodernizmin ürettiği çözümdür. Kapalı sitelerin reklamları sakinlerine aidiyet hissi veren söylemler ve topluluk duygusu yaratmayı amaçlayan sloganlarla doludur. Ancak geleneksel mahalle kurgusunda topluluklar insan ilişkileri üzerine kurulurken; kapalı sitelerdeki topluluk söyleminin çıkış noktası ekonomik duruma ve sosyal statüye dayanmaktadır. Sosyal ilişkilerin tarihsel, kültürel ve mekânsal bağlamının fiziksel çevresini oluşturan mahalle olgusu yeni planlanan kentsel alanlarda sürdürülebilir bir model olmaktan çıkmaktadır.

Mahallenin yerini alan kapalı siteler, ekonomik ölçütler ve sosyal statülerin belirlediği yeni sosyal ilişki biçiminin fiziksel çevresini oluşturmaktadır.

Setha Low (2003) "*Behind the Gates*" adlı kitabında kapalı sitelerin sakinlerinde topluluk duygusu oluşturduğunu belirtmektedir. Fakat bu oluşum toplumu değil, toplumun seçilmiş belirli bir bölümünü içermektedir. Kapalı sitelerde oluşturulan topluluklar yabancıları dışarıda tutarken aynı zamanda çevre ve hizmet kalitesi ile yakından ilgilenirler. Yazara göre; bu bağlamda kapalı sitelerin topluluk duygusu idealize edilmiş bir yaşam hayalini aramaktadır (Akt: Roitman, 2010). Kapalı siteler geleneksel mahalleden farklı olarak rastgele sosyal ilişkilerden uzak durmak üzerine kurulan kapalı topluluk arayışına verilen mekânsal bir yanıttır. Geleneksel mahalleler insan ilişkileri çerçevesinde kurulurken, kapalı siteler mahalle ölçeğinde kurulsada steril ortamlarıyla rastgele karşılaşmalarla kurulan insan ilişkilerine izin vermeyerek sosyalleşme işlevini yerine getirememektedir. Bu durum özel şirketler tarafından özel mülk üzerine inşa edilen ve homojen bir topluluk meydana getirmek için belirli bir sosyo-ekonomik düzeyin üzerindeki kesime pazarlanan kapalı sitelerin mahalle yapısı gibi doğal örgütlenme sonucu meydana gelmemesinden kaynaklanmaktadır. Mahallenin her dönemde idari, sosyal ve fiziksel sınırları belirgin olsa da kapalı site yerleşmelerinde bu sınırlar gözle görülür hale gelmiştir. Mahalle ölçeğinde olmasına izin verilen rastgele karşılaşmaların aksine kapalı sitelerde sakinlerinden başkasının bu alana girmesi yasaklanmış ve özel alana müdahale olarak görülmüştür.

Statü arayışı: Sosyolojik literatürde statü toplumsal etiketi yansıtan bir terimdir (Marshall, 1999; 21). Atfedilen statü kişinin doğumla ya da aile kökenlerine bağlı olarak sahip olduğu toplumsal konumu ifade ederken; ulaşılan statü ise kişinin başkalarıyla açık bir rekabetle ya da pazar rekabetiyle ulaştığı toplumsal konumunu göstermektedir (Marshall, 1999; 772). Modern dönemde toplumsal yapı iş koşullarının etkisi altındadır. Bu dönemde toplumsal statü bireyin iş hayatındaki pozisyonu üzerinden kazanılmaktadır. Postmodern dönemde ise toplumsal statü bireylerin tüketim alışkanlıkları ve yaşam tarzları üzerinden kazanılmaktadır. Toplumsal kimlik ve statü, tüketici yaşam tarzı ile aynı noktada buluşmakta ve birlikte ifade bulmaktadır (Bocock, 1997). David Chaney yaşam tarzı kavramını "*insanları birbirinden farklı kılan davranış kalıpları*" şeklinde tanımlamaktadır. Yaşam tarzı kavramı aynı zamanda bir gruba ait olan eşya ya da mekânları kullanım şekli olarak da tanımlanmaktadır (Chanley, 1997;

15). Edward Soja (2000) postmetropollerde toplumsal yapının bireylerin yaşam tarzı üzerinden şekillendiğini belirtmektedir.

Postmodern dönemde neoliberal yeniden yapılanma sürecinde küreselleşen ekonomik düzen sonucunda ortaya çıkan yeni orta sınıfla birlikte yeni bir tüketim kültürü meydana gelmiştir. Bu yeni tüketim kültürünün mekânsal karşılığı kapalı sitelerde vücut bulmuştur. Postmodern tüketim olgusu içerisinde statü arayışında olan yeni orta sınıf kentin geri kalanından ayrılmış, kendilerine özel bir yaşam alanı örgütlenme eğiliminde olmuştur. Postmodern durumu talep eden yeni zengin orta sınıfın yüksek statü arayışı ve farklılaşan yaşam tarzları kapalı sitelerin ortaya çıkma nedenlerinden biridir. “*Yeni yaşam tarzı*”, “*seçkin bir yer*” gibi ayrıcalıklı bir statü vurgulayan sloganlarla pazarlanan kapalı siteler, yüksek gelir elde eden bu yeni sınıfa belirli bir statü grubuna dahil olma imkânı sunmaktadır.

Kapalı sitelerin sahip olduğu yüksek duvarlar ve özel güvenlik sistemleri fiziksel olarak güvenliği sağlamanın yanında, yerleşime özel bir statü ve sosyal ayırım kazandırmaktadır. Teresa Caldeira bu durumu “*güvenlik estetiği*” olarak tanımlamaktadır (Roitman, 2010). Bunun yanında kapalı sitelerin konumu ve sahip olduğu sosyal donatılar da sakinlerinin ayrıcalıklı bir yaşam tarzı ve bir statü grubuna katılmasını temin edebilmektedir. Bu bağlamda konut artık barınma işlevinin yanında bireylerin toplumsal yapı içerisinde kendilerini konumlandırırken kullandıkları bir statü aracı haline gelmiştir.

Nan Ellin kapalı sitelerin postmodern bir kaçma refleksi olduğuna dikkat çekmektedir (Ellin, 2003). Kapalı sitelerin ortaya çıkmasında etkili olan diğer bir özellik ise ***mülk değerinin korunması***dır (Davis, 1992). Atkinson ve Blandy (2005) temelde suç korkusuna karşı üretilmiş olan kapalı sitelerde konutun yüksek yatırım potansiyeli taşımamasının kapalı kapılar ve duvarlar ardında yaşamayı teşvik eden unsurlar arasında olduğunu belirtmektedir (Akt: Roitman, 2010). Kapalı sitelerde site sakinlerine sağlanan temel donatı alanları ve sosyal tesisler de site tercihlerinde etkili olmaktadır.

Edward J. Blakely ve Mary Gail Snyder Amerika Birleşik Devletleri’ndeki kapalı siteleri inceledikleri “*Divided We Fall: Gated and Walled Communities in the United States*” isimli makalelerinde üst, orta ve alt sınıf gibi farklı sosyal sınıflara yönelik olmak üzere üç türe ayırmışlardır. Bunlar üst sınıflara yönelik prestij toplulukları, üst-orta sınıfa yönelik yaşam tarzı toplulukları ve alt sınıfa ait güvenli bölge topluluklarıdır.

Prestij toplulukları üst sınıf için inşa edilmişlerdir. Prestij topluluklarında fiziksel ve sosyal güvenlik için statüye dayalı homojen bir nüfus oluşturmanın yanında sınırlı erişim sağlamak esastır. Yaşam tarzı toplulukları orta ve üst-orta sınıf için inşa edilmişlerdir. Güvenli sosyal yaşam alanları ve boş zaman aktiviteleri sağlarlar. Güvenli bölge toplulukları ise alt sınıf için inşa edilmişlerdir. Kent içi ve kent dışına inşa edilmiş olan bu yerleşmelerde konut bölgeleri suç korkusuna karşı sonradan savunma duvarları, barikatlar ve geçitler ile kapatılmaktadır (Blakely ve Snyder, 1997a). Matthew Burke ise Avustralya'daki kapalı siteleri incelediği çalışmada kapalı siteleri kentsel güvenlik alanları (*Urban Security Zones*), güvenli apartman kompleksleri (*Secure Apartment Complexes*), güvenli banliyö yerleşmeleri (*Secure Suburban Estates*), güvenli sayfiye toplulukları (*Secure Resort Communities*) ve güvenli kırsal yerleşmeler (*Secure Rural-Residential Estates*) şeklinde sınıflandırmıştır (Burke, 2001).

Karin Landman'a göre kapalı siteler iki önemli faktör tarafından tanımlanmaktadır. Bu faktörler **dış kamusal mekânlardan fiziksel olarak ayrılma** ve **kamusal mekânların özelleşmesidir** (Landman, 2000). Blakely ve Snyder kapalı siteleri sınırlandırılmış girişleriyle kamusal mekânların özelleştirildiği yerleşim alanları olarak nitelendirmiştir (Blakely ve Snyder, 1997a). Hatice Kurtuluş kapalı siteleri kamusal mekânlara erişimin sınırlandırıldığı alanlar olarak tariflemektedir. Kurtuluş'a göre daha önce üretilen konut türleri arasındaki caddeler, kaldırımlar ve meydanlar kamuya açık iken kapalı sitelerde bu alanlara erişim fiziksel olarak engellenmiş, bu bağlamda kapalı sitelerde yer alan kamusal mekânlar özelleşmiştir (Kurtuluş, 2003). Mike Davis "*City of Quartz*" kitabında "kale kentler" olarak tariflediği kapalı sitelerin kamusal mekânlarına erişim ve kullanımın hak değil ayrıcalık olduğunu ifade etmektedir (Davis, 2006). Postmodern kentin ürettiği mekânsal yapı biçimlerinden biri olan kapalı site yerleşimleri kentte parçacıklı yapının giderek güçlenmesine ve kentsel mekândaki ayrışmanın belirgin hale gelmesine neden olmaktadır.

Bu bölümde postmodern yaşam tarzının konut alanları ve postmodern kentsel tasarım uygulamalarından biri olan kapalı sitelerin gelişim süreçleri ve özellikleri ele alınmıştır (Tablo 3.1). Dünyanın farklı yerlerinde farklı tipolojilere sahip oldukları görülse de kapalı sitelerin ortaya çıkış söylemleri benzerlik göstermektedir. Genel olarak kapalı siteler güvenlik kaygısı, kendine benzer kişilerle topluluk oluşturma isteği, statü arayışı, yeni tüketim alışkanlıkları ve konutun tüketim nesnesi haline gelmesi

nedeniyle ortaya çıkmıştır. Kapalı siteler üst gelir gruplarının diğer sınıflardan ve kentsel mekândan ayrıştığı, sosyal ayrışmanın kentsel mekândaki yansımaları arasında yer almaktadır. Literatür araştırmalarına bakıldığında postmodern kentsel uygulama biçimlerinden biri olan kapalı sitelerin özelliklerine yoğunlaşıldığı ve genel olarak içerişi ile ilgili araştırma yapıldığı görülmektedir. Bu çalışmada ise kapalı siteler arasında yer alan kamusal mekânlara odaklanılmıştır.

Tablo 3.1. *Kapalı sitelerin ortaya çıkış nedenleri ve ortak özellikleri*

Ortaya çıkış nedenleri	Suç korkusu ve güvenlik Yeni bir yaşam tarzı arayışı Topluluk duygusu oluşturma ve statü arayışı Mülk değerinin korunması
Toplumsal ve kültürel	Sosyal ayrışmanın kentsel mekânda belirgin hale gelmesi Küresel tüketim kültürünün etkisiyle şekillenme Benzer sosyo-kültürel ve ekonomik sınıflarla bir arada yaşama-homojenlik
Kamusal mekân	Dış kamusal mekândan sosyal ve fiziksel olarak ayrılma Kamusal mekânların parçalanması ve özelleşmesi
Mekânsal tahayyül	Mahalle kurgusu Sınırlarla çevrili kale kentler

4. GÖKTÜRK ÖRNEĞİNDE POSTMODERN DÖNEMDE KAMUSAL MEKÂNIN KAPALI SİTELER ÜZERİNDEN İNCELENMESİ

4.1. Postmodern Dönemin İstanbul'daki Kentsel Gelişmelere Etkisi

Neoliberalizm Türkiye’de, diğer kapitalist devletlere paralel biçimde, 1980 sonrası dönemde ortaya çıkmış ve ülkenin yakın tarihinde oldukça etkili olmuştur. “24 Ocak 1980 İktisadi Kararları” ile temelleri atılan neoliberal politikalar devletin kamu yatırımları ve hizmet sektöründeki etkisini küçültürken, Türkiye ekonomisini küresel ekonomi sistemi ile bütünleştirme amacını gütmüştür. 12 Eylül 1980 askeri darbesi sonrasında bu kararların etkileri sürerken, 1983 yılında yapılan genel seçimle başa gelen Anavatan Partisi’nin (ANAP) ulusal kalkınmacı politika yerine neoliberal ekonomi modeli kabul etmesi Türkiye’de siyaset, ekonomi ve sosyo-kültürel alanda birbiriyle etkileşimli köklü değişimler yaşanmasına neden olmuştur.

İstanbul 1980’ler boyunca Türkiye’nin dünya sahnesine açılma sürecinin vitrini olarak ele alınmış ve önem atfedilmiştir (Keyder, 2013a; 26). Cumhuriyetin ilanından itibaren benimsenen ulusal kalkınmacı politikalar içerisinde İstanbul kentine modernleşmekte olan ulusa unutulması gereken kapalı, gizleyici, irrasyonel, “İslami” imajları hatırlatması hedeflenen bir Osmanlı Devleti kalıntısı imajı çizilmiştir. Başkent Ankara’ya ise bu durumun antitezi olarak rasyonel ve laik bir cumhuriyet kenti imajı yüklenmiş ve kent ulusal ikameci politikalarla her zaman ön plana çıkarılmıştır. 1980 sonrası dönemde ise bu süreç tersine dönmüştür. İstanbul kenti yeni benimsenen küresel ve liberal politikaların vitrini ve uygulama alanı haline gelmiş, neoliberal devlet politikalarına meşruiyet kazandırmıştır (Skotes, 2013; 151-152). Asya ve Avrupa’yı birbirine bağlayan coğrafi konumu İstanbul’un küresel etkileşimin yoğunlaştığı önemli düğüm noktası haline gelmesine neden olmuştur. Tarihi ve kültürel zenginliğinin yanında coğrafi konumunun sağladığı bu avantaj İstanbul’un küresel bir çekim noktası olma yolunda hızlı bir değişim yaşamasına yol açmıştır (Levent, 2003).

Türkiye bu dönemde kapalı toplum yapısından çıkarak belirli bir açıklığa yönelmiştir. Avrupa’ya kabul edilmesinin kendi çabasına bağlı olduğu kanısına varan Türkiye küreselleşmenin de etkisiyle yerel öneminin farkına varmıştır. (Sönmez, 2007; 34). Bu açılımın etkilerinden biri olarak İstanbul kenti ulusal kalkınmacı dönemde

gözden düşen bölgesel rolünü yeniden elde etmeye çalışmıştır. Neoliberal politikalarla Avrupa-Ortadoğu ve Avrupa-Orta Asya pazarlarını birbirine bağlayan ticari ve kültürel bir köprü olarak sunulan İstanbul, ticari işlevinin yanı sıra Ortadoğu için bir turizm merkezi haline getirilmeye çalışılmıştır (Keyder, 2013a; 22). Neoliberalizmin savunduğu sermaye piyasasının serbestleştirerek ekonominin liberalleşmesi ve küresel ekonomi ağına eklenmesi argümanları ülkelerde yabancı sermayenin artmasına neden olmuştur. Çağlar Keyder (2013) ulusal kalkınmacı dönemde Türkiye'ye giremeyen yabancı şirketlerin 1980'li yıllarla birlikte ekonominin liberasyonu ve devletin neoliberal söylemleri neticesinde Türkiye'de yatırım yapmaya başladığını belirtmektedir (Keyder, 2013a; 23). Ülkede yabancı yatırımcıların büyük bir kısmını cezbeden kent İstanbul olmuştur. İstanbul kenti hizmet sektörünün oluşmasında belirleyici niteliğe sahip olan banka, finans ve gayrimenkul sektörleri yanında ulaştırma, sigortacılık, gayrimenkul, hukuk, bilgisayar, muhasebe, pazarlama, reklam, tanıtım, tasarım ve mühendislik gibi alanları kapsayan geniş bir yelpazede hızla gelişmektedir¹². Bu sayıları oluşturan iyi eğitilmiş yeni istihdam sınıfı kentin yeni iş ve ticaret merkezlerinde yapılan lüks ofis binalarında çalışırken, bu yeni sınıfın arzuladıkları lüks yaşamın tüketim alanları olan alışveriş merkezleri ve yeni konut alanları kullanıcılarına ulaşmak için kent merkezinde ve çevresinde şekillenmeye başlamıştır.

1980'li yılların neoliberal ekonomi politikalarının İstanbul için önemli politik sonuçlarından biri de kent yönetimine ve kentsel özerkliğe yaklaşımın değişmesidir (Keyder, 2013a; 25). Hükümet-yerel yönetimler ilişkisi ve geleneksel belediyeçilik anlayışının değiştiği neoliberalleşme döneminde yerel yönetimler kamu hizmeti alanındaki yetkilerini giderek azaltırken, bu hizmetleri işletme mantığı ile gerçekleştirme yoluna gitmektedir. Bu durum kamu hizmetleri ve kentsel mekândaki düzenleyici rolün özel sektöre devredilmesi anlamına gelmektedir (Kiper, 2004; 15). Küresel kent söylemleri çerçevesinde dış sermayeyi çekebilme yarışında olan İstanbul'da yerel yönetimler kamusal hizmetleri ve kentsel mekânın düzenlenmesini özel girişimcilik temelinde gerçekleştirmişlerdir. Bu dönemde yerel yönetimlere aktarılan merkezi kaynakların temininde özel sektöre yönelik ihaleler ön plana

¹² Ayrıntılı bilgi için bkz: Özdemir, A.D., 2000. Yabancı Sermayenin İstanbul Haritası. **İstanbul Dergisi**, Sayı: 35, ss: 96-104.

çıkıştır. Bu durum ise küresel kent olma ideali ile planlanan büyük çaplı projelerin gerçekleştirilmesine imkân vermiştir.

4.1.1. Küreselleşen İstanbul'da kentsel mekânın değişimi ve süreç içerisinde yer alan kent aktörleri

Türkiye'nin dünyaya açılma sürecinde küresel politikaların vitrini olan İstanbul, son otuz yıl içerisinde gerçekleşen neoliberal politikaların ve serbest pazar ekonomisinin etkili olduğu ve postmodern kentsel uygulamaların ortaya çıktığı kentlerden biridir. Küresel ekonomi sistemine eklenilebilmek amacıyla İstanbul'a çizilen küresel kent imajı 1980 sonrası kentsel gelişmede önemli bir etken olarak ön plana çıkmaktadır. Hükümetler ve kent yöneticileri tarafından hedefledikleri küresel konumu yaratmak, yabancı sermayeyi çekmek ve küresel ekonomiye eklenilmek için çeşitli projeler üretilmiştir. Bu projelerin ortak noktaları neoliberal ekonomi argümanlarını kabul etmeleridir (Öktem, 2006; 57). Neoliberalleşme sürecinin İstanbul için önemli sonuçları olmuştur. Sermaye birikim sürecinde yaşanan değişimler kentlerin mekânsal düzeninde birtakım değişiklikler meydana getirmiş, İstanbul'da bu süreçte bir dizi mekânsal düzenleme yapılmıştır. Özellikle Haliç çevresindeki sanayi yapılarının kent dışına kaydırılması, sanayinin terk ettiği bu alanların hizmet ve eğlence sektörü ile lüks konut alanlarına dönüşmesi, tarihi yarımadanın turizm alanına dönüştürülmesi, gecekondu alanlarının soylulaştırılarak çok katlı yapılaşmaya açılması bu uygulamalar arasında yer almaktadır (Öktem, 2011; 26).

1980'den başlayarak ekonominin liberalleşmesiyle birlikte İstanbul kenti global dinamiklere hızlı biçimde entegre olmaya ve kentsel mekânda küreselleşmenin etkileri görülmeye başlamıştır. 1990'lı yıllarla birlikte ülkede küreselleşme süreçleri kendini göstermiştir. Bu dönemde uluslararası sermaye akışı kent aktörlerini giderek global aktörlere dönüştürmüştür. Kentsel gelişme stratejileri artık serbest piyasa ekonomisinin spekülâtif taleplerine göre yön değiştirmektedir. Uluslararası büyük sermayenin belirleyici olduğu, serbest pazar ekonomisinin arz-talep kuralları ile şekillenen bu yeni düzende sanayinin kent dışına taşınması, kent dışı kapalı sitelerin yayılması ve yeni ulaşım ağları ile kent mekânsal olarak parçalara ayrılmaya başlamıştır (Bilsel, 2010).

Kamu otoriteleri: Bedrettin Dalan ve İstanbul Büyükşehir Belediyesi

Küresel ağ ekonomisi sistemi ile bütünleşebilmek için İstanbul kenti Avrupa-Ortadoğu ve Avrupa-Orta Asya pazarlarını birbirine bağlayan ticari ve kültürel bir köprü olarak sunulmuştur (Skotes, 2013; 152). Kentin gelişimi Türkiye ekonomisini dünya ekonomisine eklemlenmeye yönelik oluşturulan neoliberal politikalarla şekillendirilmiştir. Türkiye’de neoliberal politikaların mimari olarak anılan dönemin başbakanı ANAP’lı Turgut Özal’ın İstanbul için model aldığı küresel kent olma söylemleri İstanbul büyükşehir belediyesine kentsel yeniden yapılanma için büyük mali kaynaklar ayrılmasını sağlamıştır. Bu nedenle İstanbul’un neoliberal yeniden yapılanma sürecinde etkili olan aktörlerden biri 1984-1989 yılları arasında belediye başkanlığı yapan Bedrettin Dalan’dır. Dalan İstanbul kenti için özel girişimcilik temelinde bir yeniden yapılanma benimsemiş, bu amaçla Henri Prost’un İstanbul planında projelendirilen ancak otuz yıldan uzun süredir rafa kaldırılmış bir dizi kentsel yenileme projesini uygulamaya koymuştur. Kent merkezinde 19. yüzyıldan kalma mahallelerde geniş ölçekli yıkımlar gerçekleştirilmiş; Tarlabası Bulvarı açılmış; Haliç, Boğaz ve Marmara sahil yolları inşa edilmiştir. Yüzyıllardır kent merkezinde yer alan sanayi kuruluşları kent dışına alınmıştır. (Keyder, 2013a; 26). Dalan’ın projelerinin ortak noktası kentin karayolu altyapısının genişletilmesidir. Yeni otoyolların açılması Dalan tarafından İstanbul’un dünyaya açılması ve modernleştirilmesinde etkili unsurlardan biri olarak görülürken, otomobile bağımlı karayolu ulaşım sisteminin gelişimi desteklenmiştir.

Bedrettin Dalan’ın İstanbul’un çehresini değiştiren, kenti yabancı yatırımcıyı çekecek “İslami” mirasa göre şekillenmiş nostaljik bir dünya kenti haline getirmek amacıyla giriştiği mega projelerinden biri Tarlabası Bulvarı’nın açılmasıdır¹³. İstanbul’un küresel kent imajında önemli rol oynaması tasarlanan Beyoğlu’nu yeniden canlandırma projesi kapsamında İstiklal Caddesi’nin yayalaştırılması, buna karşılık paralel olarak açılacak Tarlabası Bulvarı ile araç trafiğinin Taksim Meydanı’na aktarılması planlanmıştır. 1987 yılında Tarlabası Bulvarı’nın açılması ile Beyoğlu’nun trafik sorunundan kurtarılması, fuhuş, uyuşturucu kaçakçılığı gibi suçlardan

¹³ Tarlabası Caddesi’nin genişletilmesi projesi 1937 yılında Fransız Plancı Henri Prost tarafından Beyoğlu için hazırlanan ilk master planında ve Adnan Menderes’in kurduğu Revizyon Komitesi’nin yol şebekeleri ile ilgili öneri projeleri arasında yer almıştır (Gül, 2013; 217).

temizlenmesi ve oteller ile ticaret yapılarıyla çevrenmesi hedeflenmiştir. “Dünya kenti İstanbul” un vitrinlerinden biri olarak sunulan proje kapsamında 19. yüzyıldan kalma pek çok bina, koruma önerileri hiçe sayılarak, yıkılmıştır. Dalan yönetimi tarafından İstanbul'un bir dünya kentine dönüşmesinin önünde bir engel olduğu düşünülen bu yapılar zihinlerde Osmanlıdaki Avrupa'yı canlandırdığı gerekçesiyle önemsenmemiş, “yabancı bir kültürel miras” olarak görülmüştür (Bartu, 2013; 47-49). Dalan'ın büyük kentsel projeleri Anavatan Partisi hükümetinin küresel ekonomiye açılma stratejileri kapsamında İstanbul'a biçilen “dünya kenti” kimliğinin bir sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır (Sönmez, 2007; 38).

Uluslararası özel sermaye aktörleri

1980 sonrası dönemde neoliberal ekonomi politikalarının hizmet sektörü odaklı bir gelişim izlemesiyle birlikte İstanbul'daki sanayi üretimi desantralize olmuş, denetim ve koordinasyonları merkezileştirilmiştir. Kent merkezinde sanayi üretiminin boşalttığı alanlar ise bankacılık, finans sektörü gibi hizmet ve ticaret alanlarına bırakılmıştır. Merkezi iş alanları kent içi ulaşımına bağlı olarak belirli alanlarda toplanmış, yapılan gökdelenler ile yeni prestij alanları oluşturulmuştur (Tekeli, 2009). Hizmet sektörünün kent merkezine yerleştiği bu yeni prestij alanlarının ilk örneklerinden biri Büyükdere-Maslak aksıdır. 1980 Nazım İmar Planında kentin kuzey yönünde gelişmesinin sakıncalı olduğu belirtilerek gelişmenin öngörülmediği aks; 80'li yıllarda yükselişe geçen finans ve otomotiv sektörünün yer arayışında ucuz arazi fiyatları ve sınırsız yapılaşma imkânı nedeniyle keşfedilmiş, gökdelen formundaki ofis ve rezidans yapılarıyla dolmuştur. Bu gelişme yerel yönetimlerin İstanbul'da uluslararası iş merkezi yaratma projesi ile desteklenmiş, birinci-ikinci boğaz köprüleri ve bağlantı yollarının inşası ile kısa sürede kentin uluslararası finans merkezi haline gelmiştir. Bu tür bir gelişmenin Anadolu yakasında Altunizade ve Kozyatağı'nda devam ettirilmesiyle kentin merkezi iş alanları büyümüş ve yoğunlaşmıştır (Öktem, 2011; 28). Böylelikle İstanbul endüstri kentinden hizmet kenti olmaya geçiş yaparken, mesleki ve kültürel alanda yaşanan değişimlerin kentsel mekâna ve konut alanlarına yansımaları hızla görünür olmaya başlamıştır. Hükümet ve yerel yönetimler tarafından belirlenen küresel kent söyleminin meşrulaştırıldığı yeni finans merkezleri ile buralarda çalışan kesimin ortaya çıkardığı

yeni toplumsal sınıfın işyeri, eğlence ve konut talepleri sermaye piyasasının kentsel mekâna yönelmesine, böylece kentsel rant alanlarının oluşmasına neden olmuştur. Göktürk'te yer alan Kemer Country bu duruma örnek olarak verilebilir. Kemer Country projesi Büyükdere-Maslak hattının finans merkezi haline gelmesiyle burada çalışan işadamları, yöneticiler ve iyi eğitilmiş profesyonellerden oluşan yeni zengin-elit kesimin, postmodern tüketim kültürünün etkisiyle şekillenen lüks konut taleplerini gören gayrimenkul geliştiricileri tarafından gerçekleştirilmiştir. Kemer Country'nin tanıtım broşürlerinde yer alan İstanbul'un prestijli iş ve alışveriş merkezi olan Levent-Maslak'a yakınlık ve kolay ulaşılabilirliği ifadesi¹⁴ projenin hedef kitlesini gözler önüne sermektedir. Bu açıdan bakıldığında Türkiye'de kapalı sitelerin ortaya çıkışının ilk olarak yeni bir yaşam tarzı arayışıyla başladığı söylenebilir.

Kentsel araziler

Neoliberalizm İstanbul'da finans ve hizmet sektöründen sonra desteklediği sektör bizzat kentin kendisi olmuştur. Neoliberalizasyon sürecinde kentsel mekân metalaşma ekseninde dönüşürken, küresel sermaye hareketliliği kentsel mekâna yönlendirilmiştir. Bu süreçte kentsel araziler sermaye birikim sürecinin nesnesi olmaktan çıkarak, önemli birer yatırım aracı ve kent aktörü konumuna gelmiştir. Bu durum sermaye piyasasının taleplerine uygun arazi üretilmesi sonucunu doğurmuş, böylece kentsel rant alanlarının oluşmasının önü açılmıştır. Öktem (2006; 55) İstanbul'un küresel kent altyapıları için gerekli bütçeyi finanse ederek küresel ekonomiye eklenmesinin, yerel yönetimler ve hükümetin AKP iktidarına geçmesiyle 2000'li yıllarda mümkün olduğunu, bunun da kentsel arazi rantının keşfiyle bulunduğunu belirtmektedir. Keyder (2013)'e göre kentsel alanların yapılaşmaya bu kadar kolay açılmasının nedeni küresel sermayenin İstanbul'a çekilebilmesi için arazi kullanımına ilişkin yasaların "hükümet ikna edilerek" yumuşatılması veya sermaye hareketine engel teşkil eden yasaların

¹⁴ "İstanbul artık kabuk değiştiriyor. New York'ta Paris'te olduğu gibi İstanbul'da da insanlar şehrin karmaşasından uzak ama şehrin yakınında yeni yerleşim alanlarını tercih ediyor... Kemerburgaz şehrin dışında gibi görünse de aslında şehrin içerisinde. Levent, Maslak, Nişantaşı gibi merkezlere çok yakın. Yeni yolun devreye girmesiyle Maslak ve Levent Kemerburgaz'a sadece 10 dakika mesafede olacak. Kemerburgaz, yoğun trafik saatlerinde bile 20 dakikada evden işe, isten eve gidilebilecek bir konumda."

Kemer Country Beyaz Konaklar tanıtım metni ([http-23](http://23))

ortadan kaldırılmasıdır. Buna göre özellikle kent çeperindeki geniş alanlar imar durumu açıklığa kavuşturmak adına ele alınarak büyük inşaat şirketlerine ya da bankalara satılmış; Boğaz kıyılarındaki imar yasakları tek tek ortadan kaldırılmıştır. Böylelikle kent toprağı üzerinde özel girişimlerin önü açılmış; özellikle konut sektörü en karlı yatırım alanı haline gelmiştir (Keyder, 2013b; 184-185). Bu süreçte İstanbul'daki kentsel gelişim serbest pazar ekonomisinin kurallarına endeksli kentsel politikalarla şekillenirken; özel sektör, özellikle yabancı sermaye, kentsel mekânda önemli bir aktör olarak karşımıza çıkmaktadır.

İstanbul'da dönem hükümetinin neoliberal söylemlerinde küresel ekonomiye eklenmek ve uluslararası yatırımcı çekmek için gerekli olduğu öne sürülen Galeria, Akmerkez gibi büyük alışveriş merkezleri; Çırağan, Swiss Otel gibi beş yıldızlı oteller ve lüks konut alanları inşa edilmiş, Büyükdere-Maslak aksı küresel bir finans merkezi haline getirilmiştir. İstanbul giderek küresel tüketime yönelik bir kent haline gelmiş; lüks alışveriş merkezleri küreselleşmenin, batılılaşmanın simgesi olarak anılır olmuştur¹⁵. Fastfood zincirleri, uluslararası restoranların şubeleri, süpermarketler, eğlence mekânları İstanbul'un kentsel yaşamına dahil olmuştur. Neoliberalleşen İstanbul artık küresel ve elit tüketim pratiklerinin sahnesi olmaya başlamıştır. İstanbul'u küresel kent yapma çalışmalarının diğer bir boyutu da sergiler, festivaller, konserler gibi uluslararası etkinliklere ev sahipliği yapmaya başlamasıdır. Bir sanayi kenti olan İstanbul uluslararası bir finans ve turizm merkezi olmaya doğru evrilmektedir. Kentler arasındaki yarışta kendine hızla bir yer edinmeye çalışan İstanbul'da öncelik rekabet edebilirlik için bu küresel altyapı çalışmalarına verilirken, kentte yaşayan alt sınıfların ihtiyaçları göz ardı edilmiştir. Kentin yoksulluk bölgeleri; her gün bir yenisi yapılan iş, eğlence ve kültür merkezlerinin yanında dramatik biçimde büyümeye devam etmektedir. Neoliberal politikaların yarattığı bu eşitsizlik, pek çok kentte olduğu gibi İstanbul'da da sosyal ve mekânsal ayrışmanın derinleşmesine neden olmuştur. Kent neoliberal yeniden yapılanma döneminde büyümeye ve yeni göç akışları almaya devam etmiştir. Özellikle 1990'dan sonra Doğu ve Güneydoğu illerinin yaşanan terör olayları

¹⁵ İstanbul'da 2000-2008 yılları arasında 28'i son dört yılda olmak üzere 47 alışveriş merkezi inşa edilmiştir. 1997 yılında iş merkezlerinin kentte kapladığı alan 267.858 m² iken bu rakam 2005 yılında altı kattan fazla artarak 1.676.268 m² olmuştur. 1980 yılında İstanbul'da beş yıldızlı otellerin toplam oda kapasitesi 2.000 iken, 1990 yılında 6.786, 2000 yılında 10.199 olmuştur (Bartu Candan ve Kolluoğlu, 2008; 16). 2015 Mayıs ayı verilerine göre İstanbul'da Anadolu yakasında 30, Avrupa yakasında 82 adet olmak üzere toplam 112 alışveriş merkezi bulunmaktadır (Türkiye Avm Haritası, 2015).

nedeniyle boşaltılması İstanbul kentini travmatik bir göç dalgasıyla baş başa bırakmıştır. 1980 yılında 4,7 milyon olan nüfus 1990 yılında 7,3 milyona, 2000 yılında ise 10 milyona ulaşmıştır (TUİK verileri, 2015). Bu göç dalgaları ile birlikte 1980'lerde kentin çeperinde ve kent merkezinde büyük bir hızla kentsel yoksulluk alanları oluşmuştur. Sürecin diğer yüzünde ise küresel ekonomiyle bütünleşme sonucunda ortaya çıkan ve küresel tüketim kültürünün temsilcisi olan yeni zengin üst-orta sınıfın yeni yaşam tarzı talepleri doğrultusunda kent merkezinde ve çeperinde kapalı yerleşimler ve soylulaştırma hareketleri boy göstermeye başlamıştır. 1980'ler İstanbul'unda, neoliberalleşen mekânsal kurgu içerisinde, kentsel mekân toplumsal sınıflar açısından dramatik biçimde ayrışmaya başlarken, Kurtuluş (2006; 9)'un da vurguladığı gibi, kentsel mekânda toplumsal sınıfların hak sahipliği sosyo-ekonomik açıdan avantajlı sınıflar lehine yeniden düzenlenmektedir.

1980 sonrası yaşanan küreselleşme süreciyle birlikte kentlerin küresel ekonomiye eklemlenme çabaları soylulaştırmayı küresel bir ekonomik olgu haline getirmiştir (Uysal, 2006; 83). Soylulaştırma için iki temel koşul olan potansiyel soylulaştırıcılar ve soylulaştırılacak alanların oluşumunun tamamlanmasıyla (İslam, 2006; 50) İstanbul'da gerçekleştirilen ilk soylulaştırma çalışmaları bahçeli konutları, düşük yapı yoğunluğu ve doğal güzelliği ile dikkat çeken Boğaziçi'nde Arnavutköy, Ortaköy ve Kuzguncuk semtlerinde konut rehabilitasyonu şeklinde ortaya çıkarken yerinden edilme sınırlı biçimde gerçekleşmiş, farklı sosyo-ekonomik sınıftan insanlar bir arada yaşamaya devam etmiştir. Bedrettin Dalan'ın Tarlabası Bulvarı operasyonu ile başlayan diğer bir soylulaştırma çalışması ise gecekondu bölgeleri ile kent merkezindeki yıpranmış alanları hedef almıştır. 1980'lerin ikinci yarısında Beyoğlu bölgesi (Cihangir, Galata, Tarlabası) için gündeme gelen yeniden canlandırma projesi (İslam, 2006; 52-54) ile cazibe merkezi haline gelen bu alanlar orta ve üst sınıfın ilgisini çekmeye başlarken, buralarda oturan düşük gelirli işçi nüfus dolaylı olarak yerinden edilerek kent dışına taşınmaya zorlanmıştır. Talepleriyle kentsel rantı yöneten potansiyel soylulaştırıcı sınıf olan yeni zengin orta sınıf tarafından kentin prestij noktaları olarak görülen yerler soylulaşan kentsel mekânlar olarak karşımıza çıkmaktadır. 1990'lı yıllarda Fener-Balat, 2000'lerde ise Fikirtepe için benzer soylulaştırma çalışmaları uygulamaya koyulmuştur. Üst gelir gruplarına hitap eden projeler nedeniyle buralarda barınamayan yoksul kesim kentin başka noktalarına göç etmek zorunda bırakılmıştır. Önceki dönemlerin dikkate

alınan ve sorunlarına çözüm bulunmaya çalışılan kent aktörleri olan gecekonduların sakinleri, 1980 sonrası süreçte kentsel rant alanlarının oluşmasıyla kentsel sorunların kaynağı olarak lanse edilmiş ve kent merkezinden uzaklaştırma isteğiyle yerinden edilmiştir. Gecekondular bölgelerinde yaşayan kent yoksullarının yaşam koşullarını iyileştirmeye yönelik olarak planlanması gereken soylulaştırma projeleri neoliberal dönemde üst sınıflara pazarlanan ve küresel sermayeye göre şekillenen bir ekonomik girişimcilik modeli haline almıştır. Bu nedenle İstanbul'da yaşanan soylulaştırma çalışmaları kentsel mekânda sosyo-mekânsal ayrışmanın derinleşmesine neden olmuştur. Toplumsal ayrışma ve bunun kentsel mekâna yansıması İstanbul kenti için yeni bir olgu olmamakla birlikte neoliberalizasyon sürecinde yaşanan toplumsal ayrışma kentsel mekânda yeni mekânsal biçimler ortaya çıkarmaktadır. Enlil (2003); İstanbul kentinin 1980'li yıllara kadar konut alanları açısından net bir fiziksel yapıya sahip olduğunu ifade etmektedir. Üst ve orta gelir grubundan tüm toplumsal sınıflar kent içerisinde, planlı bölgelerde ve genellikle yapsatçı biçimde üretilmiş konut alanlarında yaşamaktadır. Bu iki sınıf arasındaki ayrım kentin prestijli semtlerinde ikamet etmeye dayanmaktadır. Kent çeperleri ise gecekondular alanları tarafından sarılmış durumdadır. 1980 sonrasında ise sermaye piyasası tarafından şekillendirilen kentte bu mekânsal kurgu hızla değişmeye başlamıştır (Enlil, 2003; 85). Bu dönemde gittikçe keskinleşen toplumsal ayrışmanın kentsel mekâna yansıyan yeni biçimlerden biri kapalı sitelerdir.

Küreselleşme ve neoliberal ekonomi politikaları ile ortaya çıkan yeni zengin orta sınıfın prestij kaygısı, kendi homojen toplulukları içerisinde yaşama arzusu ve suçla maruz kalma korkusu nedeniyle kentteki diğer sosyo-ekonomik sınıflardan insanlarla temas etmekten çekinmesi mekânsal karşılığını banliyö yerleşimleri ve kapalı sitelerde (gated communities) bulmuştur. Bu yeni zengin orta sınıfın örgütlediği yaşam mekânları kentin “güvensiz”, “sağlıksız” ve “kirli” olarak tariflenen ortamlarından uzak, duvarlarla ayrılmış, özel güvenlikle denetlenen, çeşitli sosyal etkinlikler içeren, kendi özel birimleri tarafından yönetilen, sınırlı erişime sahip yerleşmelerdir (Bartu Candan ve Kolluoğlu, 2008; Tanyeli, 2004). İstanbul'daki gecekondular bölgeleri ile birlikte informal yerleşim alanlarının büyümesi de yeni zengin orta sınıfın bütüncül kontrol sağlama özlemini kamçılamaktadır. Tümünü tasarlanmış bu yerleşmelerde sakinler herhangi bir “sürprizle” karşılaşmamaktadır. Bu lükse sahip olanlar için kendi sosyo-ekonomik

sınıfı dışından kimseyi görmek istememe düşüncesi kamusal olgusuna ve kentsel kamusal mekânın niteliğine zarar vermektedir.

Buna paralel olarak bu yerleşmeler güvenli bir barınma biçimi ve yüksek duvarlarla çevrili yaşam alanı sunmanın ötesinde yeni bir yaşam biçimi ve sosyal çevre sundukları için tercih edilmektedir. (Görgülü ve Koca, 2007). Ortaya çıkan bu durum yeni yerleşmelerde konutun yanında yaşam biçimi ve sosyal çevrenin de pazarlanmasını gündeme getirmiştir. 1980'lerde iletişim teknolojilerinin yaygınlaşmasıyla imajlara ve görünüşten büyülenmeye dayalı görsel tüketim kültürü oluşturulmuş; müşteri beklentileri, hedef kitle, eğlence, seçkinlik ve cazibe gibi terimler kapalı yerleşme mimarisinin anahtar sözcükleri haline gelmiştir (Korkmaz, 2007). 1980'li yıllarla birlikte üst orta gelir grubuna hitap eden projeler incelendiğinde konut sunumlarında yeni biçimlerin ve pazarlama stratejilerinin ortaya çıktığı görülmektedir. Konut ve içerisinde bulunduğu dışa kapalı çevrenin sosyal ve fiziksel olanaklarının metalaştığı bu yeni durumda konuttan ziyade konseptler pazarlanmaya başlamıştır. Ülkemizde 1980'li yıllarda yeni zengin orta sınıfın seçkinleşme özlemini haz ve lüks arayışını ve üst düzey bir yaşam tarzına duyulan özlemi besleyen bu tip kapalı siteler giderek küresel tüketim kültürünün bir göstergesi haline gelmeye başlamıştır. 1990 yılından sonra küresel tüketim kültürü kalıplarının benimsenmesiyle artış gösteren bu yerleşmeler orta ve üst sınıf için yeni bir yaşam tarzının sunulduğu kusursuz ve ideal bir çevre, steril ve homojen bir düş sahnesi olarak pazarlanmaktadır. Bu yerleşmeler imaj, seçkinlik ve statü sembolü haline gelmiştir. Kapalı sitelerde önemli olan nokta bu yerleşimlerin hitap ettiği kitle ve onlar için tasarlanan kusursuz yaşam biçimidir. Kent morfolojisi açısından bakıldığında dışa kapalı bu yerleşim alanları kentle ilişki kurmadan ve bir bütün oluşturmadan yan yana gelerek bağımsız olarak varlıklarını sürdürdüğü görülmektedir. Yaratılan çevrenin hedef kitleye hitap edebilmesi için bütün mimari olanaklar kullanılır ve kamusal kullanımlar düşünülür. Ancak bu çaba sadece kapalı duvarlar içerisinde gerçekleşmektedir. Böylece kentsel kamusal mekânlar göz ardı edilirken, kentin kamusal olmasına zarar verilmektedir. Kent morfolojisi kapalı yerleşim adalarına dönüşmeye başlamıştır.

Postmodern yaşam tarzının talep ettiği bu konut alanları kendi içerisinde bir bütün olan imaj üretmeyi hedefleyen parçaların bir araya gelmesiyle oluşmaktadır. Konutun, kamusal ve kentsel mekânı ile birlikte planlandığı bu yeni durumda kapalı sitelerden

oluşan her bir kent parçası kendi içerisinde tamamlanmış durumdadır. Belirli bir konsept ve senaryo ile oluşan bu parçalar fiziksel ya da görsel sınırlarla çevrelenmiştir. 1980 sonrası süreçte İstanbul'daki postmodern konut alanlarından biri olan kapalı siteler; yerleşme birimleri arasında herhangi bir geçiş olmadan kentsel mekânı bölme eğilimindedir. Belirli bir süreç içerisinde kendiliğinden oluşan yerleşimler yerine farklı sosyo-ekonomik sınıflar için tasarlanmış “*ideal*” çevreler ve ürettikleri imajlar önemli hale gelmiştir. Diğer bir deyişle; İstanbul kentinde 1980 sonrası süreçte global trendlere paralel olarak şekillenen kapalı siteler postmodern kent parçalarını oluşturmaktadır. Kentsel mekânın tarihine bakıldığında parçalı yapının eski bir olgu olduğu görülse bile, postmodern kentin ürettiği mekânsal yapı biçimi olan kapalı sitelerin ortaya çıkmasıyla büyük kent parçalarının duvarlarla birbirinden ve kentin geri kalanından ayrılması yeni bir mekânsal durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Kendi içerisinde tasarlanmış-tamamlanmış parçaların bir araya gelerek oluşturduğu parçacıl bir bütün olan kapalı site yerleşimleri; kentte parçacıklı yapının giderek güçlenmesine ve kentsel mekândaki ayrışmanın belirgin hale gelmesine neden olmaktadır.

İstanbul'un kent çeperinde kapalı sitelerin yaygınlaşmasına neden olan diğer bir etken ise 1970'li yıllarda Türkiye'de otomobil yapımının başlamasıyla birlikte özel araç sahipliğinin yaygınlaşmasıdır. Türkiye otomobil üretimine başlanan 1970 yılında 12.553; 1975 yılında 67.278, 1980 yılında 29.114 otomobil üretilmiştir. Bu sayı 1990 yılında 166.222'e çıkmıştır (TUİK, 2011). Üretimin artması otomobil sahipliği sayısında artışa neden olmuştur. İstanbul'da 1960 yılında 21.300 olan otomobil sahipliği sayısı 1970 yılında 55.392'ye, 1980 yılında ise 201.400'e yükselmiştir (Tablo 4.1).

Tablo 4.1. Türkiye ve İstanbul'da otomobil sahipliği oranları (TUİK, 2011; UBAK, 2010; Öğüt, 2001)

Yıllar	Otomobil sahipliği	Türkiye / 1000 kişiye düşen otomobil sayısı	İstanbul'da otomobil sahipliği	İstanbul / 1000 kişiye düşen otomobil sayısı
1950	13.405	1	3.900	4
1960	45.767	2	21.300	13
1970	137.771	4	55.392	18
1975	403.546	6	?	?
1980	742.252	16	201.400	42
1985	983.444	18	286.000	48
1990	1.649.879	29	559.800	63
1995	3.058.511	44	740.000	74
2000	4.422.180	65	1.629.300	156
2005	5.772.745	80	1.590.283	140
2010	7.450.737	100	1.821.694	143
2015	10.589.337	134	2.463.995	168
2016	11.317.998	147	2.644.411	178

Özel araç sahipliğinin artmasının önemli bir diğer sonucu da iki yakayı bir araya bağlayan Boğaziçi Köprüsü'nün inşa edilmesidir. 1973 yılında tamamlanan Boğaziçi köprüsü ve çevre yolları kent içi ulaşımın omurgası haline gelmiştir. Boğaziçi köprüsünün açılışının izleyen yıllarda iki yaka arasında yapılan yolculuklar devamlı olarak artış göstermiştir. Köprü'nün hizmete açıldığı 1973 yılında günlük araçla geçiş sayısı 32.000 iken, bu rakam 1975'te 52.500'e, 1983 yılında ise 130.000 dolaylarına erişmiştir (Evren, 2001). İlhan Tekeli (2010) inşa edilen ilk köprü ve ona bağlanan yeni çevre yollarının 1980 sonrası dönemde kentin büyüme ve mekânsal biçimlenme eğilimlerini etkilediğini belirtmektedir. Otomobil sahipliğinin artması, yeni otoyolların inşası, konut üretimi için geniş alanların bulunması ve özel otomobile bağlı erişilebilirlik ölçeği nedeniyle yerleşimler kent merkezi dışına sıçrama eğilimi göstermiştir. Üretim sayısının artmasıyla birlikte otomobil sahipliği oranının yükselmesi ile kent çeperinde inşa edilen ilk kapalı sitelerin ortaya çıkması arasında önemli bir ilişki mevcuttur. Pérouse ve Danış (2005)'a göre ulaşım ağlarındaki bu gelişmeler ile

kent çeperindeki araziler yatırımcı firmalar ve potansiyel müşteriler için ulaşılabilir hale gelmiştir.

Neoliberalleşme döneminde yaşanan en önemli değişimlerden biri de kamusal mekânda ortaya çıkmıştır. Uğur Tanyeli “*İstanbul’da Mekân Mahremiyetinin İhlali ve Teşhiri: Gerilimli Bir Tarihçe ve 41 Fotoğraf*” (2012) adlı kitabında metropole dönüşen İstanbul’un gittikçe kalabalıklaşan kent yaşamında bireylerin artık kendi özel alanlarında var olmak istediğini belirtmektedir. Tanyeli’ye göre birey artık kenti kendisini kamusal kılacak şekilde bir bütün olarak algılayamamakta ve bu bilinmezden yaşadığı korku nedeniyle kendi özel alanına çekilmek istemektedir. Bu durumun mekânsal karşılığı 19. yüzyılda güvenli apartmanlar iken, günümüz kentinde bu kaçış isteği mekânsal olarak kapalı sitelerde vücut bulmaktadır. Kapalı sitelerde özel yaşama çekilme lüksüne sahip olan aynı sosyo-ekonomik sınıftan, benzer beklentilere sahip insanları barındıran bu yerleşimlerde adeta yeni cemaatler (neo-gemeinschaft) kurulmaktadır. Tanyeli; kentin denetimsiz seslerinin bile iç mekâna alınmadığı kapalı sitelerde kamusal-özel mekânlar arasındaki geçişlerin bozulduğunu iddia etmektedir (Tanyeli, 2012; 67-68). Kurtuluş (2006)’un ifade ettiği gibi 1980 öncesi dönemde küreselleşme ve neoliberalleşmenin etkileriyle tanışmayan İstanbul’da toplumsal sınıfların kentsel mekânda yer seçiminde konut-işyeri mesafesi kadar tüm sınıflara açık bir kamusal mekânın varlığı belirleyici rol oynamaktadır. 1980 sonrası neoliberal yeniden yapılanma döneminde ise kentsel mekânın giderek metalaşmasıyla kamusal mekân tüketimle özdeşleşmiş, tüm sosyal sınıfların birbirine temas edebildiği ortak mekân olma özelliğini kaybederek aşınmaya başlamıştır (Kurtuluş, 2006; 8-9). Kent yaşamının deneyimlenmesinde önemli yeri olan kamusal mekânlar incelenmesi gereken önemli bir konudur. Kamusal mekânın tasarımı, kullanımı ve dönüşümü kentsel tasarımın başarı düzeyini ve kentsel mekânın kalitesini belirlemede önemli bir yere sahiptir. Postmodernizm ve küreselleşme süreciyle birlikte ekonomik, sosyal, kültürel ve politik alanlardaki yapısal değişimler kamusal ve kamusal mekân kavramlarının anlamını ve algılama biçimlerini değiştirmiş, kamusal mekânların mekânsal olarak yeniden örgütlenmesine neden olmuştur. Toplumsal sınıfların birbiriyle temas edebilme durumu ortadan kalkmıştır.

4.2. İstanbul'da Postmodern Kentsel Tasarım Uygulamalarının Gelişimi: Göktürk Örneği

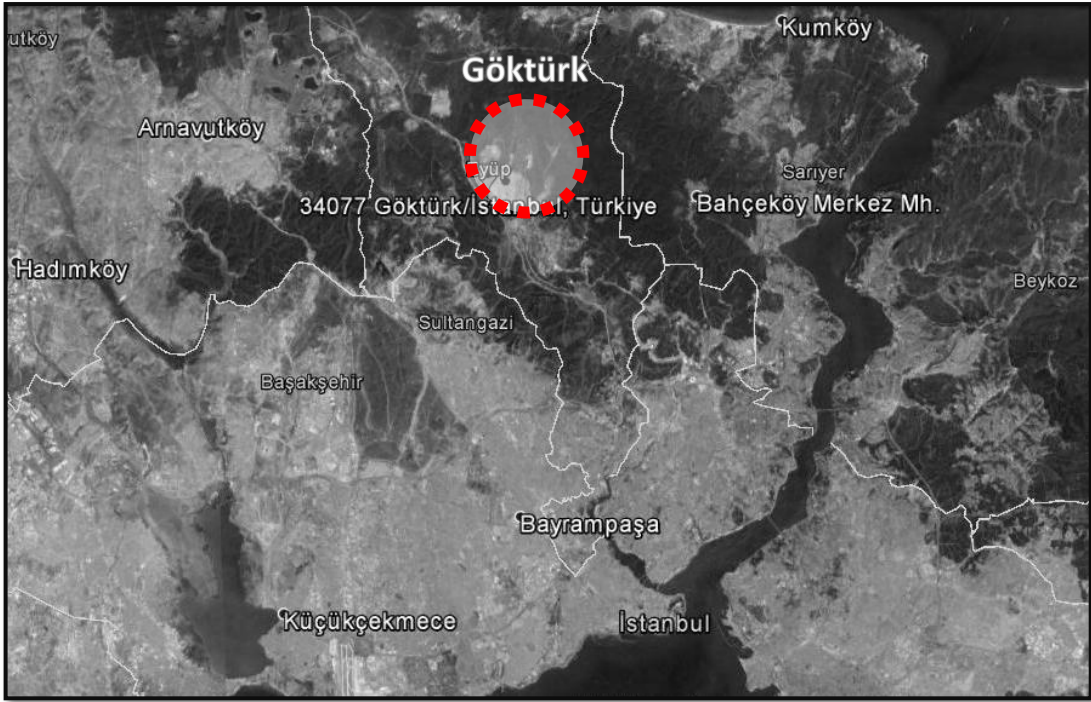
Bu doktora çalışması kapsamında alan çalışması olarak ele alınan Göktürk büyük kapital sermayenin sonradan yarattığı, kendiliğinden olmayan, tümüyle tasarlanmış ve geçirimsiz parça ve adalardan oluşan kapalı sitelerle postmodern konut alanların bir araya gelmesiyle oluşmuş bir kentsel kompozisyonudur. Çalışmanın bu bölümünde, öncelikle Göktürk'ün konumu ve kentle olan ilişkisi incelenmiştir. Daha sonra yerleşmenin ortaya çıkış süreci ve altında yatan nedenler araştırılarak; Göktürk'ün ortaya çıkmasında önemli bir unsur olan Kemer Country kapalı yerleşimi analiz edilmiştir. Son olarak ise çalışma alanında yaşanan fiziksel değişimlerin ortaya konabilmesi için Göktürk'ün Kemer Country sonrası mekânsal gelişim süreci araştırılmıştır.

4.2.1. Göktürk'ün konumu ve kentle ilişkisi

Göktürk İstanbul'un Avrupa yakasında Eyüp ilçesine bağlı 22 mahalleden biridir. İstanbul'un kuzeybatı çevresinde Karasu Deresi'nin kuzey kesiminde, ikinci çevre yolunun 8 km kadar kuzeyinde, Belgrad Ormanı'nın güneyinde yer almaktadır (Şekil 4.1 ve Şekil 4.2). Güneydoğuda Kemerburgaz ile komşu iken üç yönde Belgrad Ormanı ile çevrilidir. Kemerburgaz'dan Mimar Sinan'ın Roma kalıntıları üzerine inşa ettiği Uzunkemer ile ayrılmaktadır.

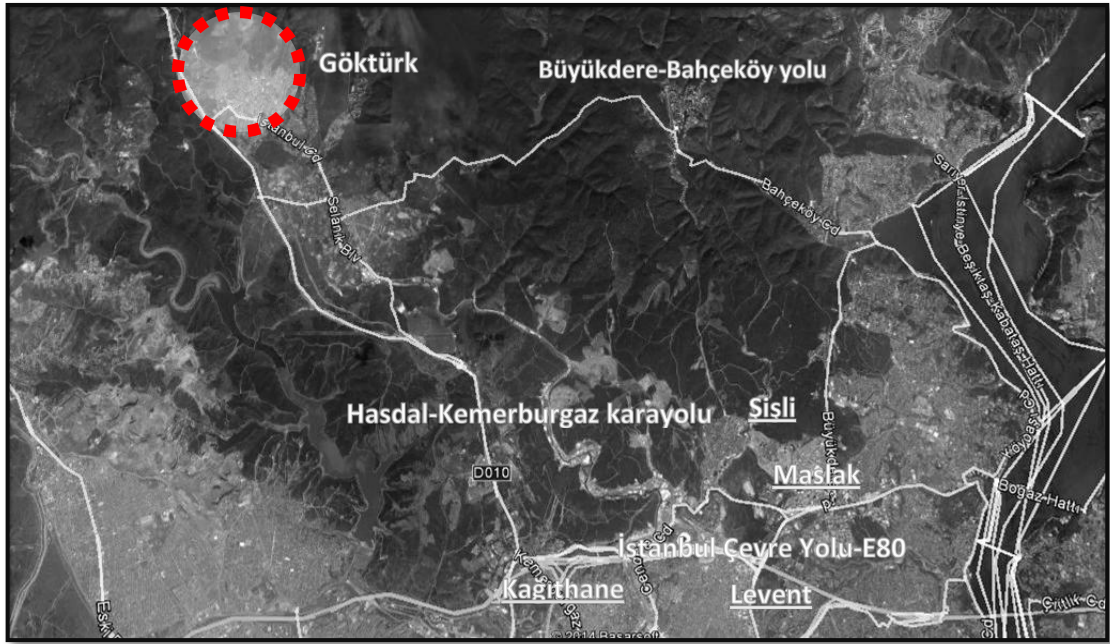

Şekil 4.1. Göktürk'ün İstanbul içerisindeki konumu (Google Earth)

Şekil 4.2. Göktürk'ün Avrupa Yakası içerisindeki konumu (Google Earth)

Göktürk ve güneydoğusunda yer alan Kemerburgaz bölgesi Hasdal-Kağıthane karayolu ile kent içi ana ulaşım ağının omurgalarından biri olan Çevre Yoluna bağlanmaktadır. Göktürk'ün güneybatısından geçen Hasdal-Kağıthane karayolu (D020), Hasdal kavşağı ile Fatih Sultan Mehmet köprüsünden gelen çevre yoluna (E80) bağlanır. Bu bağlantı yollarıyla Kağıthane, Levent, Maslak, Şişli gibi kentin ticari merkezleri ile bağlantı sağlanmaktadır. Hasdal-Kağıthane karayoluna ek olarak Göktürk-Kemerburgaz bölgesini batı yönünde Bahçeköy üzerinden Büyükdere-Bahçeköy karayolu ile Maslak'a bağlayan alternatif bir ulaşım güzergâhı daha mevcuttur (Şekil 4.3). Yerleşim içi ulaşımın ana omurgası ise Hasdal-Kağıthane ana arterine paralel olan, yerleşimi kuzeybatı-güneydoğu yönünde baştanbaşa geçen ve Kemerburgaz'a ulaşan İstanbul Caddesi'dir. Göktürk'ün kentten uzaklığı ve ormanlarla çevrili kapalı konumu bir dezavantaj olmamış, aksine Göktürk 1980'lerin sonlarına kadar kentin hızlı gelişiminden uzak, yeşilliklerle çevrili bir köy olarak kalabilmiştir.

Şekil 4.3. Göktürk'ün ulaşım bağlantıları ve yerel ulaşım ağı içerisindeki yeri (Google Earth)

4.2.2. Göktürk'te neoliberal kentleşmenin başlangıcı: İlk uygulama-Kemer Country

Göktürk yerleşiminin eski dönemlerine ait yeterli bilgi bulunmamakla birlikte Roma dönemine kadar tarihlendiği bilinmektedir. 1958'e kadar adı Petnahor'dur. 1924 nüfus mübadelesinden önce köy çoğunlukla Rumları içeren karmaşık bir nüfus yapısına sahiptir. Yakın döneme kadar köyün nüfusunun çoğunluğunu nüfus mübadesiyle bölgeye yerleştirilen Selanik göçmenleri oluşturmaktadır. Köyün içinde yer alan yegane tarihi yapı ise 17. yüzyılda inşa edilen cami yapısıdır. Bu dönemde bölgenin ana gelir kaynağı tarımdır (Esen ve Rienets, 2008; 92). Yerleşmenin ismi 1958 yılında Göktürk olarak değiştirilmiştir.

1980'li yılların başlarında kırsallığını koruyan küçük bir köy görünümünde olan Göktürk, 1985 yılında desantralize olan sanayinin Kağıthane ve Alibeyköy'le bölgeye doğru gelmesiyle birlikte kırsal bir köy ve sanayiye bağlı küçük ölçekli apartman bloklarından oluşan karma bir görünüm sergilemektedir. Köyün kaderi 1973 yılında Göktürk'ü İstanbul'un yeni ticaret merkezi Maslak'a bağlayan ilk çevre yolunun açılmasıyla değişmiştir. İlk çevre yolu kent makroformunu yeniden belirlemiş, kentin kuzey kesiminde yer alan bu alanlarda yapılaşmanın önünü açmıştır. Eyüp ilçesi sınırlarında kırsal bir köy iken gayrimenkul geliştiricileri tarafından keşfedilen Göktürk kısa bir süre içerisinde hızla gelişmiş, metropolün kalabalığından kaçan insanlar için bir refah sığınağına dönüşmüştür. Göktürk'ün hızlı gelişiminin öyküsü proje süreci 1980'lerin ikinci yarısında başlayan Kemer County projesi ile başlamıştır. Konsepti 1986 yılında oluşturulan ve İstanbul'daki kapalı sitelerin öncüsü konumunda olan Kemer Country yerleşmesi 1990 yılında inşa edilmeye başlanmıştır.

Esad Edin'in başkanı olduğu Kemer Yapı ve Turizm A.Ş. tarafından geliştirilen Kemer Country projesi 3200 hektar alan üzerine kurulmuştur. 1989 yılında inşasına başlanan ve 1200 hektarlık arazi üzerine inşa edilen 1. etabın 300 hektarı golf alanı olarak ayrılmıştır (Şekil 4.4). İstanbul'da kapalı sitelerin öncülerinden biri olan Kemer Country projesi altında yatan kavramların farklı oluşu, küresel söylemleri, pazarlama stratejileri ve uluslararası mimar ve tasarımcıları sürece dahil etmesiyle önemli değişiklikleri beraberinde getirmiştir. Kemer Country'nin tasarımında Yeni şehircilik akımı ilkeleri ve Andres Duany ve Elizabeth Plater-Zyberk tarafından geliştirilen ve

“Geleneksel Mahalle Gelişim” Planı (Traditional Neighborhood Development) (TND) yaklaşımı esas alınmıştır (Özaslan ve Akalın, 2009, 635).

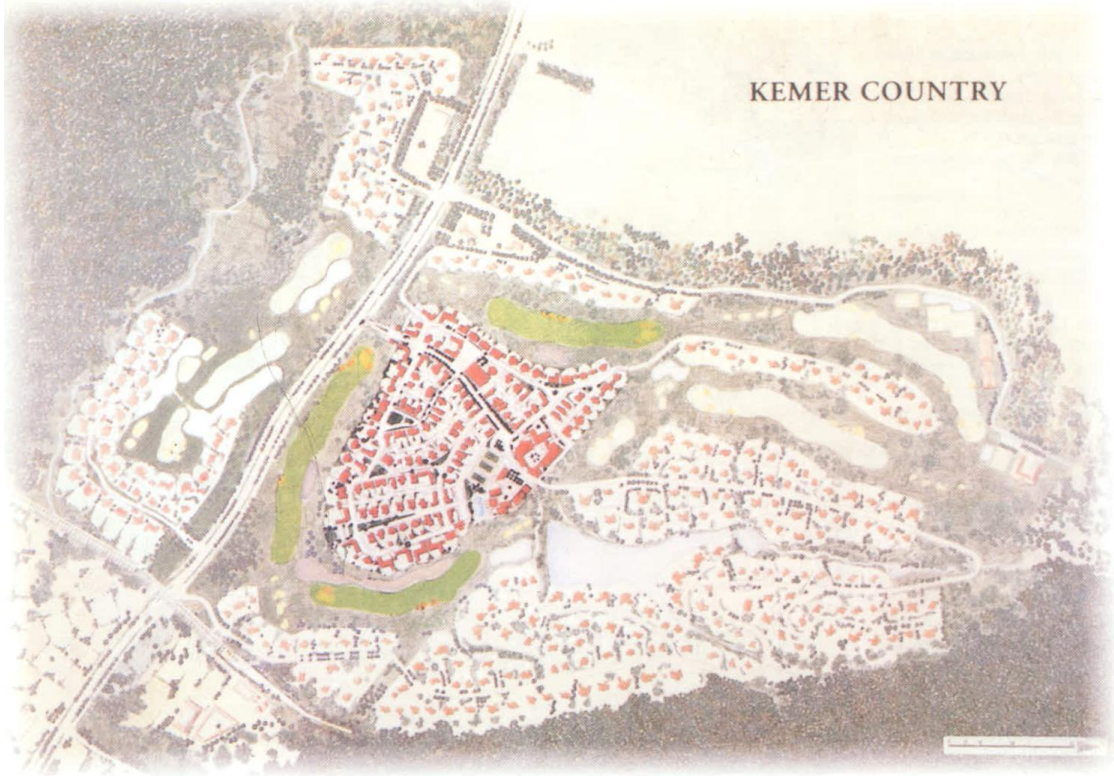
- 1 – Uzunkemer 2 – Kemerköy (konut yerleşimleri) 3 – Golf ve Country Kulüp 4 – Golf Sahası
5 – Göl 6 – Kütük Evler 7 – Restoran, Kafe ve Barlar, Oyun Merkezi 8 – Golf Kulüp 9 – Tenis Kulüp
10 – Kulüp Kampüs (Hotel, Spa, Fitness Center) 11 – Binicilik Merkezi

Şekil 4.4. Kemer Country genel yerleşim planı (Çekiç ve Gezici, 2009; 83)

Esat Edin tarafından Türkiye’ye getirilen Andres Duany ve ekibi ile yapılan toplantılarda geleneksel Türk evi ve mahallesi hakkında yapılan sunumlar ve on günlük çalışma sonrasında yerleşmenin fikir projesi ortaya çıkmıştır. Kemer Country’nin kentsel ölçekteki planları ve köyün merkezi olan üçüncü faz planları Yeni Şehircilik akımının öncüleri olan Andres Duany ve Elizabeth Plater-Zyberk tarafından hazırlanmıştır (Madra, 1993; 116-118). Sitenin kurucusu işadamı Esat Edin ve tasarım koordinatörü Talha Gencer projenin çıkış noktasını bir zamanlar her İstanbullunun sahip olduğu yaşam biçimini geri kazanmak; çocukların sokakta yaşadığı, komşuluk ilişkilerinin güçlü olduğu eski mahalle kimliğinin yeniden yaratmak olduğunu ileri sürmüşlerdir (Madra, 1993; 114) (Şekil 4.5 ve Şekil 4.6). Gittikçe metropolleşen İstanbul’da yitirilen eski mahallelerin yeniden yaşatılması ve bu mahallelerin verdiği aidiyet-kimlik hissini yaratılmaya çalışılması projenin çıkış noktasıdır. Bu noktada projenin geliştiricileri yeni şehircilik akımını yerel mimari tarz ve söylemleri kullanması, topluluk-cemaat temelli bir yerleşme tasarlaması ve küresel söylemlerin dünyanın herhangi bir yerinde kolayca yerelleşebilmesi nedeniyle bilinçli olarak¹⁶ tercih etmiştir. Kemer Country sakinlerine kent dışında yüksek güvenli bir sitede yaşamayı

¹⁶ Bkz: Esat Edin ile röportaj (Madra, 1993; 116)

sunarken, aynı zamanda yeni elit kesimin bir yere ait olma duygusu veren yerel değerlerine “sahip çıkarken”, özel kulübü ve golf sahalarıyla küresel tüketim alışkanlıklarını deneyimleyebilecekleri yeni bir yaşam vaadi sunmaktadır (Şekil 4.7). Kemer Country yaşam vaadi önermesini pazarlama alanının dışında akademik platformlara taşıyarak önceki örneklerden ayrılarak Türkiye’de ilk defa bir kentsel söylem modeli haline gelmiştir.

Şekil 4.5. Yerleşmenin gelen planı ve üçüncü fazın gösterimi (Madra, 1993; 115)

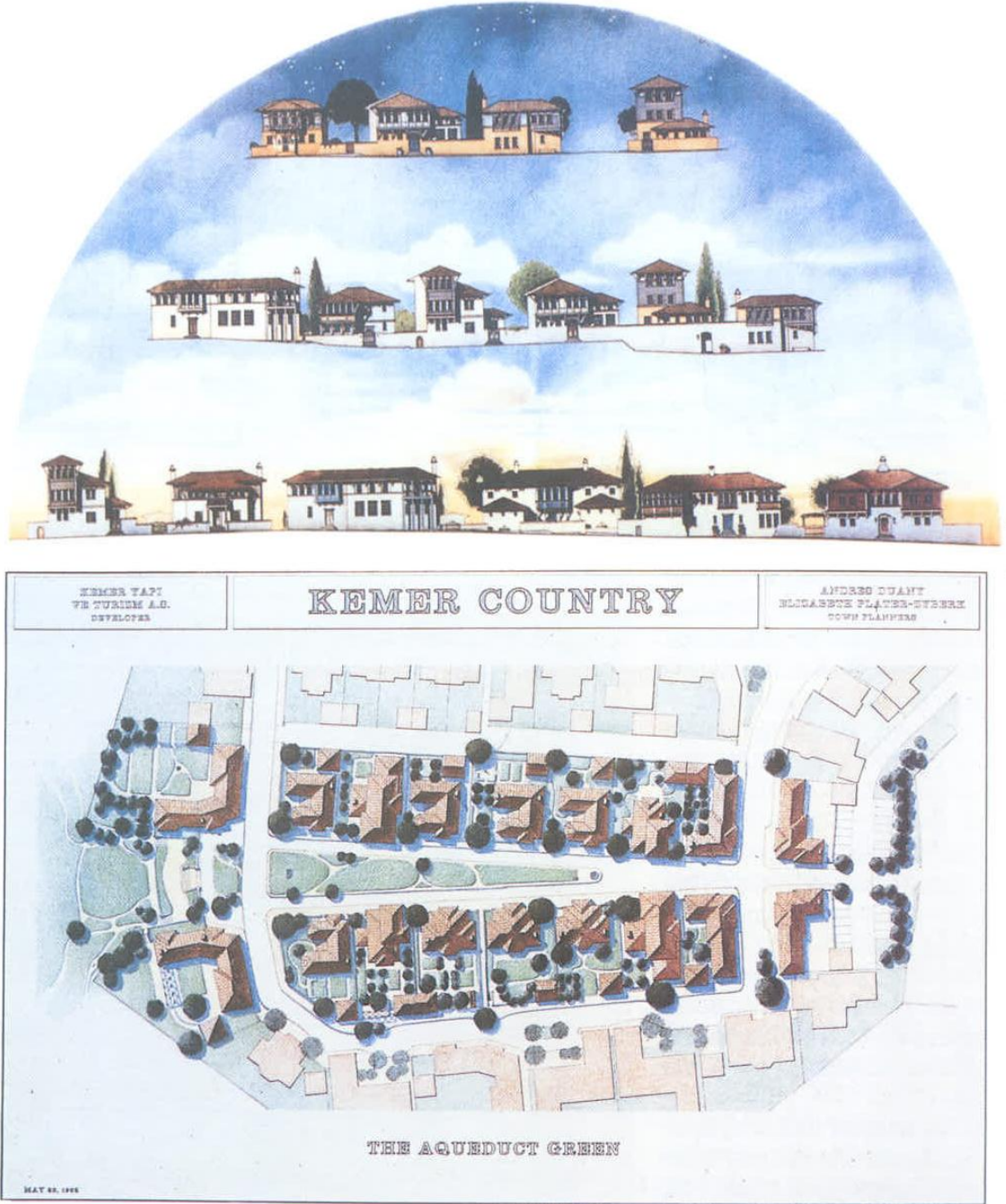
Şekil 4.6. Kemer Country- İlk faz olan Kemerboyu yerleşiminin inşası (Oğuz Meriç)

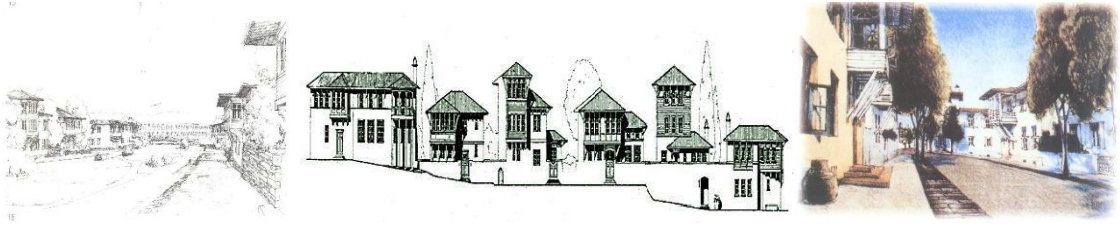
Şekil 4.7. 23.11.1994, 14.11.1998 ve 24.04.2000 tarihli Milliyet Gazetesi'nde Kemer Country (<http>-24)

Kemer Country 1980 sonrası neoliberalleşme döneminde geleneksel belediyeçilik anlayışının değişmeye başladığının göstergesidir. Sitenin bulunduğu alanda çöp toplama, temizlik, su ve ısınma sayaçlarının okunması gibi kamu hizmetleri “özel bir belediye hizmeti vermeyi amaçlayan bir kurum olan Kemerköy Site Yöneticiliği” (<http>-23) tarafından sağlanmaktadır. Belediyenin verdiği hizmetler özelleştirilmiş ve taşeron şirketlere aktarılmış; meta haline getirilerek satılmıştır. Bu durum diğer yandan kapalı site sakinlerinin yetersiz oldukları gördükleri kamu hizmetlerini tümüyle reddetmeleri olarak yorumlanabilir. Ayrıca Kemer Country var olan kamusal altyapılara uyum sağlamak yerine, kendi altyapısını kurmuştur.

Kemer Country Osmanlı, Türk, Amerikan ve Avrupa stillerinin pastişlenmesinden oluşan çok kültürlü bir tasarım konseptine sahiptir (Geniş, 2009; 144). Mimar Sinan'ın eseri olan tarihi su kemeri projenin sınırlarını belirlemeye yardımcı olurken yeni şehirci tasarım konseptine ve tanıtım eskizlerine altlık oluşturmaktadır (Şekil 4.8). Geleneksel Türk mahallesine benzer biçimde yerleşmenin merkezinde, aynı isimle anılan bir köy meydanı vardır (Şekil 4.9). Yerleşmenin kamusal mekânı olan meydanda restoran, market, yerleşim ile ilgili kararların alındığı çok amaçlı bir salon, spor merkezi ve yüzme havuzu bulunmaktadır. Farklı mahallelere ayrılan konut alanları ise bu merkezin etrafında konumlandırılmıştır. Kemer Country Ormanboyu, Lalebayırı, Kemerçi, Kemerboyu Konakları, Kemerboyu Villaları, Kemerboyu Sıraevleri, Yalikonaklar, Lale Kasrı, Sedir, Magnolia Drive, Kemer Country Residence, Su Evleri 1, Su Evleri 2, Kemerbahçe, Beyaz Konaklar ve Kemerköşk olmak üzere 16 farklı yerleşimden (mahalleden) oluşmaktadır. Mahalle yerleşimleri için seçilen, eski İstanbul mahallelerine gönderme yapan isimler projenin yeni şehirci konsepti ile örtüşmektedir. Kendi içerisinde bütün olan mahallelerde konutlar postmodern çoğulculuk ve çeşitlilik ilkesine göre tasarlanmıştır. Mahalleler villa, az katlı apartman, rezidans gibi çeşitli konut türlerinden meydana gelirken, yerleşmede doksan altı tip farklı konut mevcuttur. Tasarımda çeşitlilik ilkesi aynı tipolojideki konutların cephe tasarımlarında ve renklerinde de görülebilmektedir.

Şekil 4.8. Andres Duany ve Elizabeth Plater-Zyberk tarafından tasarlanan üçüncü faz-Kemeriçi Mahallesi (Madra, 1993; 118)

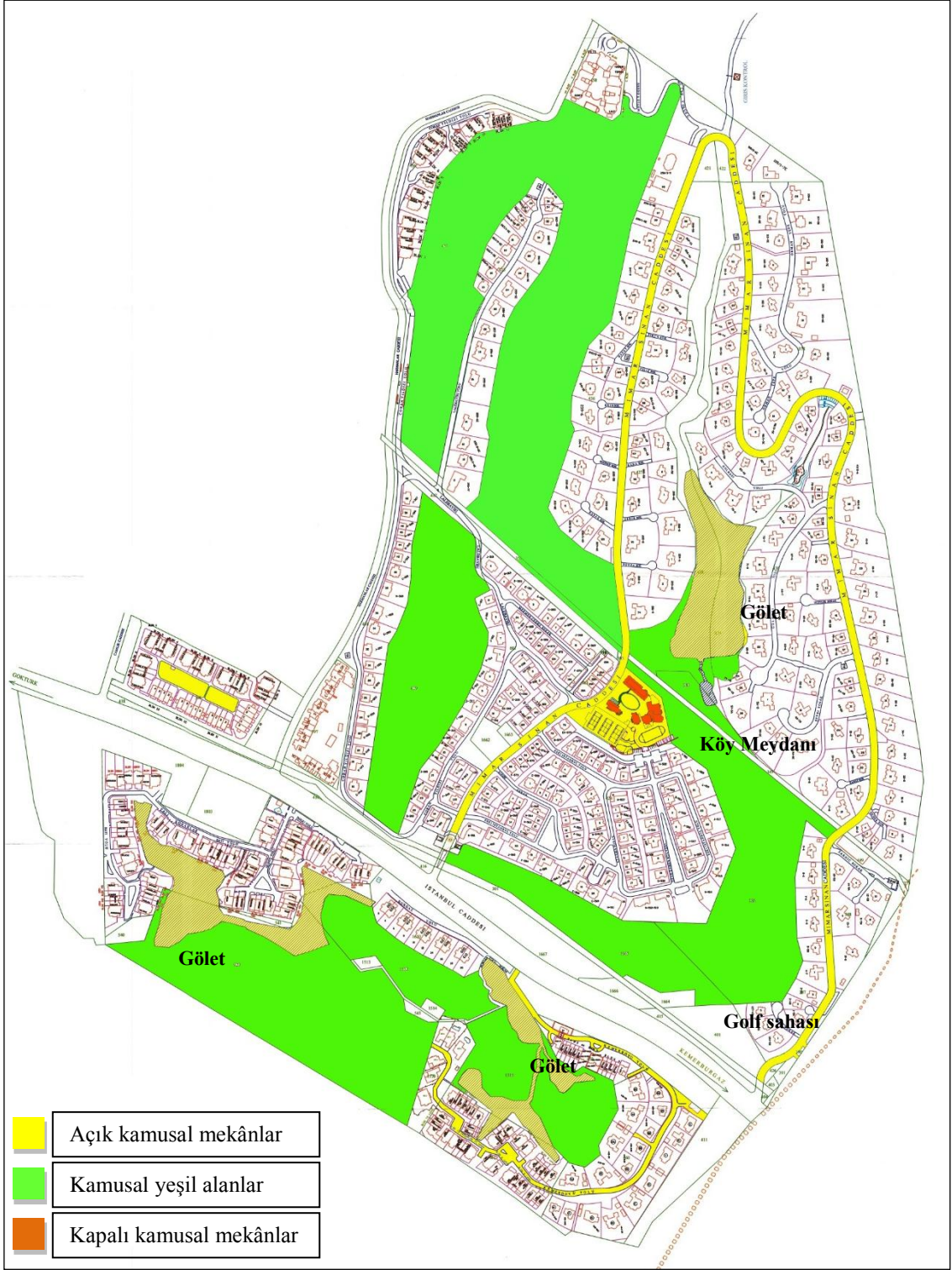
Şekil 4.11. Kemer Country'de yaratılan Geleneksel Türk Evi ve mahallesi illüzyonu
(Madra, 1993; 119; http-19, Karabey, 1993; 122)

Şekil 4.12. Kemer Country konut görünüşleri (http-23)

Kemer Country yerleşmesinde yer alan kamusal mekânlardan biri site sakinlerine ve üyelerine açık olan Kemer Golf ve Country Kulüp'tür. Kulüp yerleşimi içerisinde restoranlar, barlar, oyun alanları, golf ve tenis alanları, su sporlarının yapıldığı yapay bir göl bulunmaktadır. Konutların yer aldığı Kemerköy'de yer alan kamusal mekânlar ise "köy meydanı" olarak adlandırılan içerisinde restoran, alışveriş ve eğlence yerleri, çok amaçlı salon ve spor merkezinin yer aldığı günlük ihtiyaçları karşılayabilecek bir merkez; konut alanlarını dolaşan yürüyüş yolları, yeşil alanlar, golf sahaları ve içerisinde kayıkla gezintiler yapılabilen yapay göletlerdir (Şekil 4.13 ve Şekil 4.14). Özelleşmiş ve erişimi sınırlı olan kamusal mekânlarda yalnızca kullanıcılara özel sosyal etkinlikler düzenlenmektedir. Ayrıca kamusal mekândaki davranışlar site yönetimince getirilen belirli kurallara göre düzenlenmiştir. Güvenlikli kapılar ve yüksek duvarlar arkasına çekilen kamusal mekânların yalnızca site sakinleri ve bedelini ödeyebilen üyelerce kullanılabilmesi kamusal mekânın metalaşma sürecini hızlandırırken, kentsel kamusal mekânların kamusal niteliği açısından olumsuz sonuçlar doğurmaktadır. Bu noktada duvarlar ardında yerleşme sakinlerine vaat edilen kamusal yaşamın gerçekten

oluşup oluşmadığının ortaya konulması da önem arz etmektedir. Şerife Geniş (2009) site sakinleri ile yaptığı görüşmelerde Kemer Country’de yaşayanların bakımlı açık kamusal mekânları beğeni ile andıklarını ve buralarda aileleri ve arkadaşları ile vakit geçirmekten hoşlandıklarını belirtmiştir. Kemer Country sakinleri kamusal mekânlarda verilen sosyal hizmetlerin yalnızca belirli bir kesime açık olmasından memnuniyet duymaktadır. Geniş’e göre; site içerisindeki kamusal mekânlarda devamlı olarak gerçekleştirilen partiler, konserler, spor müsabakaları gibi kültürel etkinlikler site sakinlerinin ortak bir kimlik ve aidiyet duygusu geliştirmesine yardımcı olmaktadır (Geniş, 2009;146-149). Kamusal mekânın özel mülkiyet olarak kodlandığı bu yeni durumda “içeride” olanların kamusal mekânın özelleşmesinden memnun oldukları görülmektedir. Kemer Country Türkiye’de konut alanlarındaki kamusal mekânların güvenli kapılar ve yüksek duvarlar ardında, lüks tüketim kimlikleriyle mekânsallaşması döneminin önemli basamaklarından birini oluşturmaktadır.

Şekil 4.13. Kemer Country konut alanlarında yer alan kamusal mekânlar (Vaziyet Planı Kaynak: <http://23>)

Şekil 4.14. *Kemer Country kamusal mekânlardan görünüm*ler (<http-23>, <http-24>)

Kemer Country geliştiricilerine göre ilan ve broşürlerde kalabalık, kirli, gürültülü, sürekli göç alan kaotik bir kent olarak imgeledikleri İstanbul'a dair üzerinde durulması gereken nokta İstanbulluların “bir zamanlar” sahip oldukları yaşam tarzı ve aidiyet duygusunun geri kazanılmasıdır. Kemer Country insanlara kentin sahip olduğu sosyo-kültürel çeşitlikten kaçabilme imkânı vermiştir. Kemer Country sosyo-ekonomik özellikler bakımından o döneme kadar görülmemiş şaşırtıcı bir homojenlik sergilemektedir. Sitede oturanların yarısı finans, muhasebe, reklamcılık, turizm gibi 1980 sonrası neoliberal yeniden yapılanma döneminde yükselişe geçen sektörlerde üst düzey yönetici olarak çalışan genç profesyonellerden, diğer yarısı ise tekstil sektöründe üretim veya pazarlama yapan ya da küresel bağlantıları olan orta-büyük ölçekli ithalat-ihracat şirketleri sahipleridir (Geniş, 2009; 139). Bu bağlamda projenin hedef kitlesi yeni orta sınıfın küresel imajlarla şekillenen barınma taleplerine yanıt verdiği ve yeni bir statü ve prestij temsiliyeti sağladığı görülmektedir (Özaslan & Akalın, 2011).

Kemer Country projesi 1992 yılında İtalya'nın Bologna kentinde “A Vision of Europe” ajansı tarafından kentlerin mimarilerinin ve kentsel çevrelerinin tanıtılması ve tartışılması kapsamında düzenlenen sergide yer almıştır (A Vision of Europe, 2013). Ayrıca organizasyon 3-14 Haziran 1996 tarihleri arasında İstanbul'da düzenlenen Habitat II-İnsan Yerleşmeleri üzerine Birleşmiş Milletler Konferansı'na katılmış ve toplumsal arenada bir görünüm elde etmiştir (Esen ve Rienets, 2008; 96). Türkiye'de kapalı sitelerin öncüsü olmasının yanında Kemer Country altında yatan fikir ve düşüncelerle farklılık arz etmektedir. Kemer Country ülkemizde neoliberal kentleşmenin ve postmodern konut alanlarının ilk örneklerinden biridir. Yeni şehircilik akımı ilkelerine göre tasarlanan yerleşme, tüm dünyada kapalı sitelerde görülebilecek modern altyapı özelliklerini vernaküler imajlarla şekillendirmiş, yeni gelenekçi bir tarz oluşturmuştur. Kemer Country aynı zamanda İstanbul'u küresel bir kent yapma

söylemleri bünyesinde konut alanlarının global pazar trendleri ile bütünleştiği kentsel uygulamalardan biridir. İlan ve broşürlerinde vurgulanan nokta sürekli göç alan kaotik, kirli, kalabalık bir kent olarak tanımlanan İstanbul'dan kaçmak için tarihe referans veren gösterişli, yüksek kaliteli bir yer imajı oluşturmaktır.

Kemer Country postmodern dönemde kamusal mekânların herke se açık ve herkes tarafından ulaşılabilir mekânlar olma özelliğinin değişmeye başlaması açısından özelleşmiş kamusal mekânların ilk örneklerinden biridir. Kemer Country ile konut alanlarındaki kamusal mekânlar özel yönetim ve grupların denetimi altına girmiştir. Kemer Country kamusal mekânları mülkiyeti ve denetimi kamuya ait olma, geliştirilmesi ve işletilmesi toplumsal karar verme mekanizması temelinde olma ve toplumsal olarak denetlenebilir olma özellikleri bağlamında özelleşmiş kamusal mekânlar haline gelmiştir. Yüksek duvarlar ve güvenli kapılar ardında düzenlenen bu mekânlara farklı grupların katılımı engellenmektedir. Göktürk'ün Kemer Country'den sonraki gelişimi incelendiğinde yerleşimin kendisinden sonra yaşanan hızlı gelişimi teşvik ettiği görülmektedir.

4.2.3. Kemer Country sonrası mekânsal gelişim süreci

Kemer Country projesiyle birlikte Göktürk'ün fiziksel ve sosyal kimliği değişmeye başlamıştır. Kentin dışında yeni bir cazibe merkezi yaratan Kemer Country projesi üst-orta gelir grubunun ve arazi geliştiricilerinin ilgisini çekmiştir. 1990'dan önce 2 ile 5 dolar arasında değişen m² fiyatları 1990'ların ortalarında 30-60 dolara çıkmış, 1999 depreminden sonra ise 100 ila 300 dolara kadar yükselmiştir (İnal Çekiç ve Gezici, 2009; 84). Kemer Country yerleşmesi demografik özellikler, sosyo-ekonomik durum ve kültürel değerler açısından çarpıcı bir homojenlik göstermektedir (Geniş, 2007; 783). Kemer Country projesi ile mesleki açıdan da homojen bir topluluk oluşturulmuştur. Yerleşim sakinlerinin %33'ü tekstil sektörü, %17'si endüstriyel sektörde iken geri kalan %50'si hukuk ve sağlık alanı ile yabancı yöneticilerden oluşmaktadır (Bali, 2002; 118). Kemer Country ile birlikte üst gelir grupları¹⁷

¹⁷ 2015 yılına ait Sosyo-Ekonomik Derecelendirme araştırması raporuna göre Göktürk B+ sınıfı mahalle olarak derecelendirmiştir. Gelişmekte olan ülkelerde gayrimenkul sektörü ile ilgili analitik araştırmalar yapan REIDIN şirketinin ülkemizde 62 ilde yürüttüğü araştırmada mahalle ve kentler satış fiyatları ve kira değerleri, nüfus ve konut yoğunluğu ile eğitim süresi ve eğitim seviyesi kriterleri üzerinden değerlendirilmiştir. Araştırma kapsamında 62 ilden

Göktürk'te kendilerini alt sınıflardan yalıtım için kültür ve yaşam tarzı farklılıklarına dayanan topluluklar oluşturmuşlardır. Bu bağlamdan hareketle Göktürk'ün aynı zamanda sosyo-ekonomik açıdan bütünlük taşıyan bir yerleşme olduğu söylenebilir.

Kemer County'nin gelişiminin tamamlanmasından sonra 1993 yılında Göktürk belde statüsü kazanmıştır. 1995 yılında Göktürk Belde Belediyesi tarım arazilerinin bölünmeden imara açılmasını kabul eden ve Kemer County'nin mevzi planlarını da içeren bir nazım imar planı hazırlamıştır (İnal Çekiç ve Gezici, 2009; 82-83). Bu planla bölgedeki küçük arazilerin birleştirilerek büyük inşaat alanlarının oluşturulmasına ve yol açma çalışmalarına izin verilmiştir. Master plan ile büyük ölçekli kurumsal yatırımcıların taleplerine uygun yeni politikalar geliştirilmiştir. Bu politikalar ile master planı destekleyen büyük ve legal altyapılar oluşturulmuştur (Esen ve Rienets, 2008; 95). Bu durum dönemin idarecilerin büyük ölçekli inşaat firmalarının bölgeye çekmeği planladıklarını ve Kemer County'nin başlattığı kapalı site vizyonunun devam etmesini istediklerini göstermektedir. İstanbul kentinin mekânsal gelişimi içerisinde büyük ölçekli arsa üretimi ve arzı açısından bu etki-tepki bir ilki oluşturmaktadır.

Göktürk'te postmodern konut alanlarının gelişimi idealize ve romantize edilmiş bir köy (*country*) olan Kemer Country ile başlamıştır. Özel kulübü ve golf sahasıyla birlikte Kemer County'nin sunduğu yeni bir yaşam biçimi vaadi Göktürk rüyasının başlangıcıdır. Proje geliştiricilerinin ilk hedefi ormanlarla çevrili ada karakterindeki bölgede kurguladıkları kapalı site yaşamın doğa ile içi içe ve Göktürk köyünün düşük yoğunluklu kırsal çevresi ile yan yana yer almasıdır. Hatta bizzat geliştiriciler tarafından "Göktürk Köyü Güzelleştirme Derneği" kurulmuştur. Köy evlerinin estetik ve cephe sorunları üzerine yoğunlaşan dernek köyde apartmanlaşmayı-betonlaşmayı engelleme çıkış noktasıyla hareket etmiştir. Ancak yerleşmede yaşanan sürece bakıldığında, birbirinden kesin sınırlarla ayrılmış bu iki yerleşmenin yan yana yaşaması düşüncesinin bir ütopya olarak kaldığı görülmektedir. Dingin, düşük yoğunluklu kırsal bir köy ile romantize edilmiş varsıl bir "country"nin yanyana var olma ütopyası çabuk çökmüştür. Nitekim Kemer Country projesinin kendisi bile üçüncü etabında yüksek katlı konut bloklarına yönelmiştir. Kemer Country ile birlikte Göktürk kısa bir süre içinde

seçilen ilçe ve mahalleler "A+", "A", "A-", "B+", "B", "B-", "C+", "C", "C-" şeklinde derecelendirilmiştir. Göktürk 62 ilden seçilen 1083 mahalle arasında 129. sırada yer almaktadır. REIDIN (2015).

metropolden kaçan insanlar için prestij yerleşmesi haline gelmiş, bölgedeki yapılaşma gitgide yoğunlaşmaya başlamasıyla ilk geliştiricilerin hayallerinden uzak mega bir kapalı site yerleşimi haline gelmiştir (Esen ve Tim Rieniets, 2008) (Şekil 4.15 ve Şekil 4.16). Kemer Country'nin yakaladığı pazarlama başarısının ardından Göktürk'te benzer yaşam vaatleri kurgulayan, farklı yoğunluk ve tipolojide kapalı siteler inşa edilmiştir. Burada yaşamaya başlayan üst gelir grubunun da etkisiyle 1997-2000 yılları arasında Hasdal kavşağı ve Hasdal-Kemberburgaz yolunun inşa edilmesi yatırımcıları bölgeye çekmiştir. Kemer Country'den on yıl gibi kısa bir sonra 1998 yılında başlayan İstanbul-İstanbul ve Kemerköy projeleri ile kapalı siteler alan içerisinde inşa edilmeye başlamıştır.

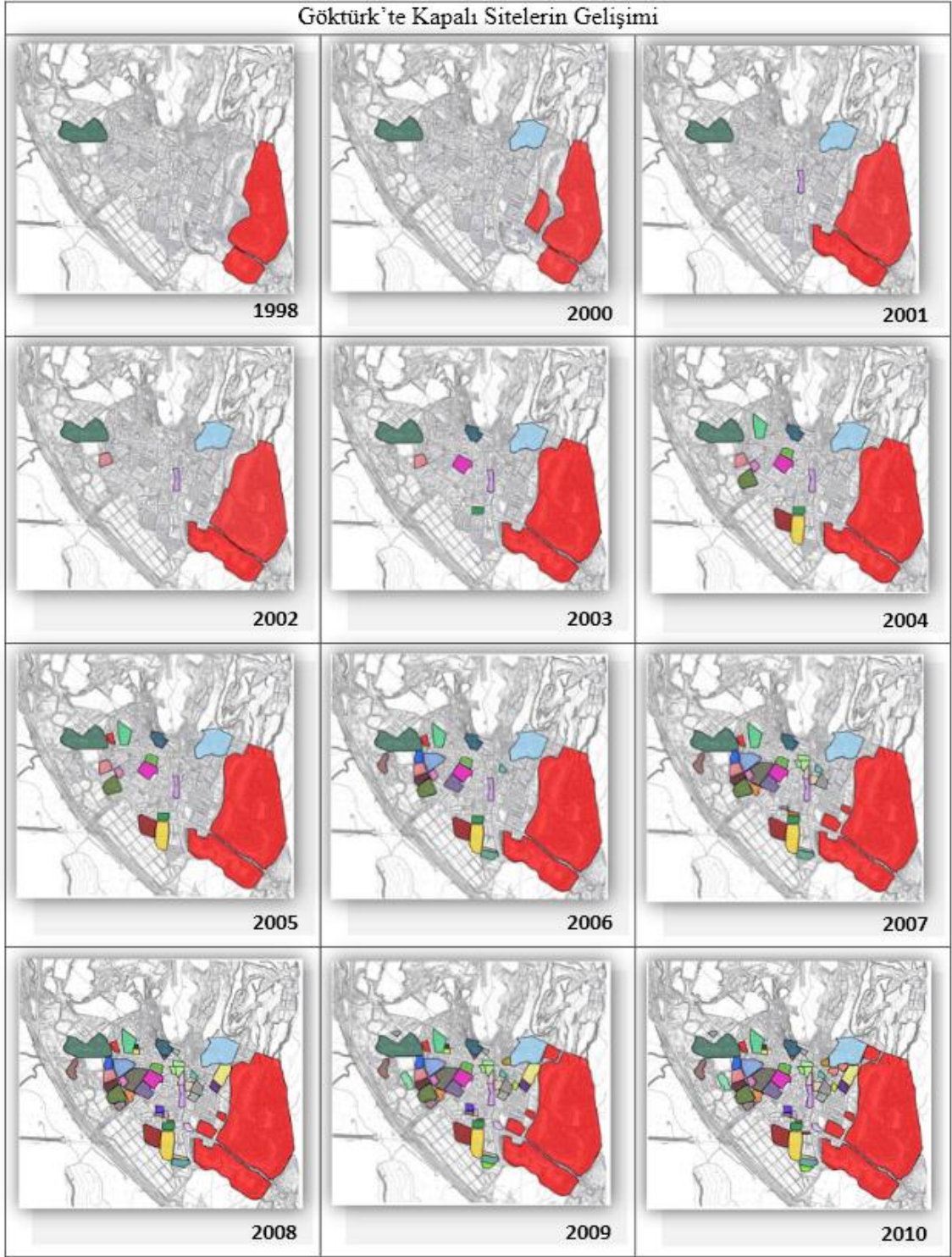
Şekil 4.15. Göktürk - 1982 tarihli hava fotoğrafı (üstte) ve 2016 tarihli hava fotoğrafı (altta) (<http-25>)

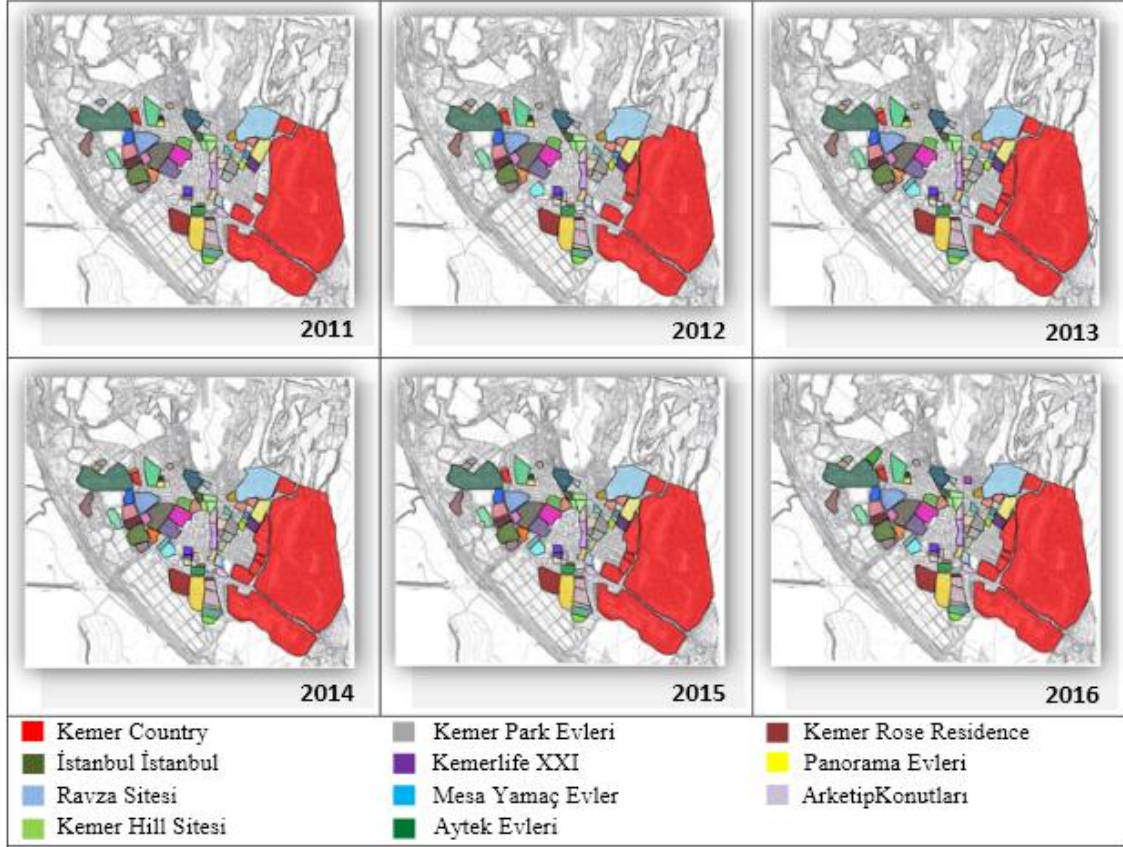
Şekil 4.16. *Göktürk genel görünüm (Bozdoğan, 2013, 126)*

1997 yılında başlayan Hasdal-Kemberburgaz yolu (D010) inşaatı 2000 yılında tamamlanmasıyla birlikte Göktürk'ün cazibesi daha da artmıştır. İstanbul Çevre Yolu ve bağlantı yollarının inşası kente uzaklığı nedeniyle tercih edilmeyen bu alanların hızla yapılaşmasında önemli bir etken olmuştur. Kent merkezine ulaşımın kolaylaşmasıyla mevcut konut projelerin satışlarında artış yaşanmış, yeni kapalı sitelerin inşası artmıştır. Ayrıca 1999 depreminden sonra insanların daha güvenli olduğu gerekçesiyle kent dışına taşınması ile İstanbul'un doğu-batı eksenli mekânsal gelişimi kırılarak yerleşim kuzeye doğru kaymaya başlamıştır. Bahsi geçen durumlar Göktürk'te inşa edilen yeni kapalı sitelerin sayısına ve beldenin nüfus artışına yansımıştır.

Tablo 4.2. Göktürk'te kapalı sitelerin gelişimi

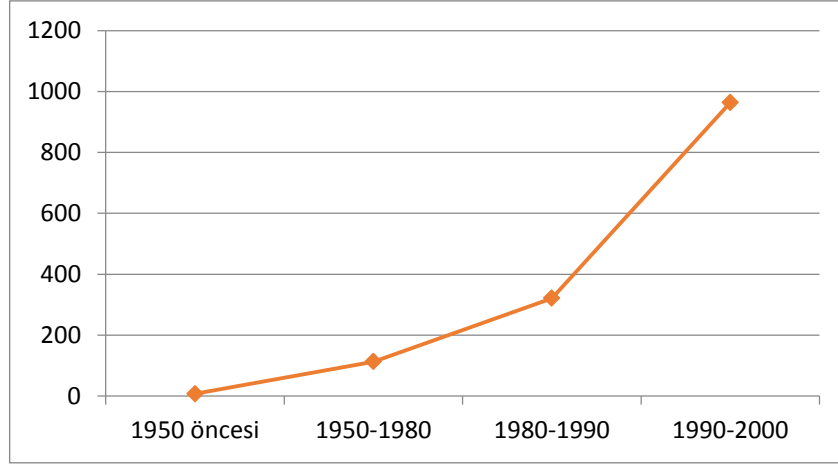
Tablo 4.2. (Devam) *Göktürk'te kapalı sitelerin gelişimi*

Devlet İstatistik Enstitüsü 2000 yılı bina sayım verilerinde Göktürk'teki yapılaşmanın yıllara göre dağılımı incelenebilmektedir. Tablodan da görülebileceği gibi Göktürk'teki yapılaşma yoğunluğu 1990–2000 yılları arasında ivme kazanmıştır (Şekil 4.17). 1950–1980 arası dönemde 106, 1980–1990 arası dönemde 208 bina yapılırken, 1990-2000 arası dönemde 642 adet bina inşa edilmiştir (Tablo 4.3).

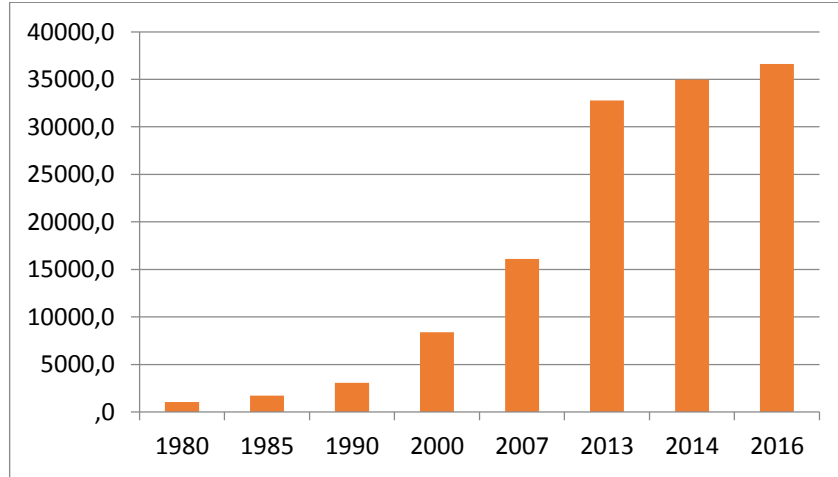
Tablo 4.3. *Yıllara göre Göktürk'te bina yapım sayısı (İUAP, 2011; 252)*

Bina Yapım Sayısı	1950 öncesi	1950–1980	1980–1990	1990–2000
Göktürk	7	113	321	963
Eyüp	1.502	13.310	5.971	4.760

Şekil 4.17. Yıllara göre Göktürk'te bina yapımı artış hızı (İUAP, 2011; 252)

Göktürk'teki hızlı gelişimin öyküsünü nüfus projeksiyonlarından okumak mümkündür. Kemer Country'den önce Göktürk 1985 yılında 1.705, 1990 yılında ise 3.068 nüfuslu küçük bir köydür. Göktürk'ün nüfusu 2000 yılında 8.383'e ulaşmış, 2007 yılında ikiye katlanarak 16.085 olmuştur. Adrese dayalı nüfus sayımı verilerine göre Göktürk'ün nüfusu 2013 yılında 32.773 iken bu rakam 2016 yılında 36.612'ye ulaşmıştır¹⁸ (Şekil 4.18).

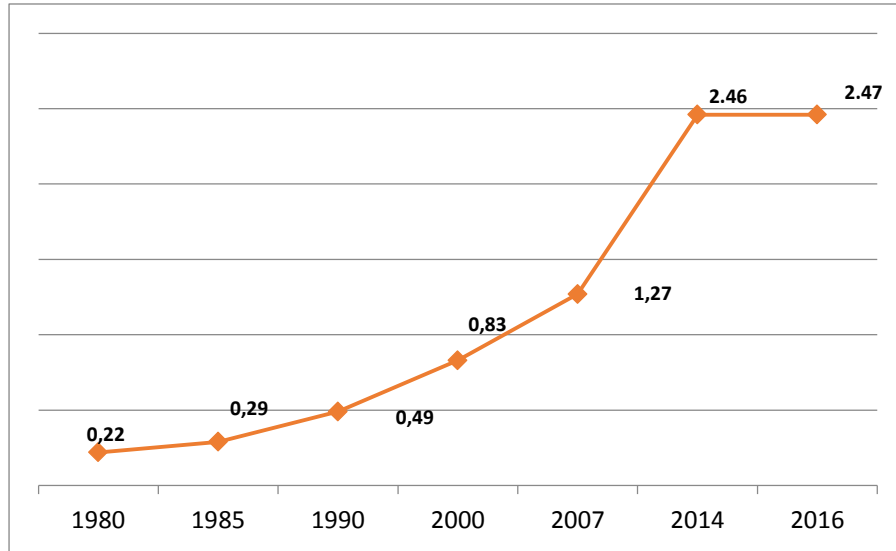
Şekil 4.18. Göktürk nüfusunun yıllara göre değişimi (TUİK Verileri, 2016)

¹⁸ Eyüp Belediyesi Nüfus Müdürlüğü ve TUİK ile yapılan görüşmelerde, böyle bir göstergenin hesaplanmamış olmasından dolayı, Göktürk nüfusunun ne kadarının kapalı sitelerde yaşadığına dair net bilgi elde edilememiş olsa da nüfusun $\frac{3}{4}$ 'ünden fazlasının kapalı sitelerde yaşadığı tahmin edilmektedir. İncelenen caddeler üzerinde yer alan kapalı sitelerin barındırdığı nüfus kapasitesi yaklaşık 22.000 kişidir.

İstanbul nüfus büyüklüğü açısından Türkiye'nin en büyük kentidir. İstanbul'un nüfus artışı tarihsel süreç içerisinde hızla artarak devam ederken, kent nüfusunun ülke nüfusu içerisindeki payı da bu artış grafiğini izlemektedir (Tablo 4.4 ve Şekil 4.19). Nüfus verilerine bakıldığında Göktürk'ün İstanbul nüfusu içerisindeki payının benzer bir şekilde artış gösterdiği görülmektedir.

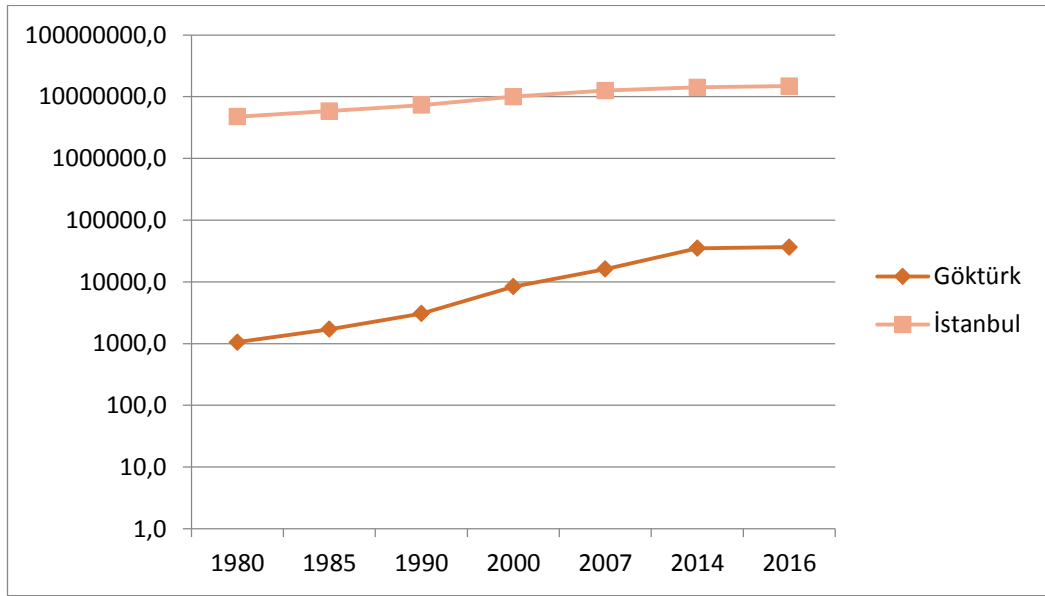
Tablo 4.4. Yıllara göre Göktürk ve İstanbul nüfus değerleri (TUIK Verileri; 2016)

Yıllar	Göktürk nüfusu	İstanbul nüfusu	Göktürk/İstanbul oranı (%)
1980	1.054	4.741.890	0,22
1985	1.705	5.842.985	0,29
1990	3.608	7.309.190	0,49
2000	8.383	10.033.478	0,83
2007	16.085	12.573.836	1,27
2014	34.976	14.160.467	2,46
2016	36.612	14.804.116	2,47

Şekil 4.19. Yıllara göre Göktürk nüfusunun İstanbul içerisindeki payı (TUIK Verileri, 2016)

Şekil 4.19'dan okunabileceği gibi; 1980–2014 yılları arasındaki nüfus projeksiyonları incelendiğinde Göktürk'ün nüfus artış hızının İstanbul geneli nüfus artış oranından yüksek olduğu görülmektedir (Şekil 4.20). Göktürk en fazla nüfus artışını 1990–2014 yılları arasında yaşamıştır. Bu durum Göktürk'te kapalı sitelerin inşa edilmeye ve yaygınlaşmaya başlamasının nüfus artışına doğrudan etkisi olduğunu göstermektedir.

Şekil 4.20. Yıllara göre Göktürk ve İstanbul nüfus artış endekslerinin karşılaştırılması
(TUIK Verileri, 2016)

2016 İstanbul Markalı Konut Araştırması'na göre Göktürk-Kemerburgaz bölgesi % 193'le son beş yılda markalı konut fiyatının en fazla arttığı bölge olmuştur¹⁹. Markalı konutlardaki değer artışının bölgelere göre oranına bakıldığında ise 2013 ve 2014 yıllarında Göktürk-Kemerburgaz bölgesi İstanbul'daki 34 bölge içerisinde değer artışında ilk sırada yer almıştır (<http://www.gayrimenkuldunyasi.com/istanbulda-markali-konut-sayisi-560-bin/>). Üçüncü Havalimanına yakınlığı ve inşa edilecek Gayrettepe-yeni havalimanı metro hattı üzerinde bulunması sebebiyle (Şekil 4.21); havaalanının açılmasıyla birlikte ortalama m² fiyatlarının 4 bin 500 dolara yükselmesi beklenmektedir. Bunun yanında ormanlarla çevrili Göktürk'te 2B arazilerinin imara

¹⁹ Üçüncü köprüünün açılmasıyla değerlendirilen Göktürk'te 2017 yılı Haziran ayı itibarı ile ortalama arazi m² fiyatı 3000 dolar seviyesine ulaşmış durumdadır.

açılması tartışmaları sürmektedir. Tüm bu etmenlerin bölgedeki nüfus ve yapılaşma yoğunluğunu arttıracığı açıkça görülmektedir.

Şekil 4.21. Üçüncü havalimanı metro güzergâhı üzerinde yapılması öngörülen istasyonlar (<http-26>)

Göktürk'ün geçirdiği mekânsal süreçler ve bu süreci etkileyen kırılma noktaları Tablo 4.5'de özetlenmiştir.

Tablo 4.5. Göktürk'ün mekânsal gelişim şeması

YILLAR	YERLEŞİM ALANI	MEKÂNSAL BİÇİMLENİŞİ ETKİLEYEN KIRILMA NOKTALARI	YERLEŞİM DOKUSU	MEKÂNSAL GELİŞİM AKSI
1980 öncesi		Tarihsel gelişim süreci içerisinde, toplumsal yaşamın dinamiklerine göre kendiliğinden oluşmuş kırsal bir köy yerleşimi	Kırsal yerleşim düzeni, kendiliğinden oluşmuş parseller, organik sokak dokusu, küçük bir köy meydanı, parçalı yapılaşma, yeşil dokunun varlığı	Göktürk ve İstanbul caddeleri kesişiminde yer alan köy meydanı ve Göktürk Caddesi üzerinde dağınık yerleşim
1980-2000		- 1973 yılında hizmete giren I. Boğaz Köprüsü ve çevre yollarının inşasının kent makroformunu değiştirmesi - Sanayinin desantralize olarak Eyüp-Haliç çevresi ve Şişli, Bomonti, Kağıthane'ye doğru gelmesi - 1954 Kat Mülkiyeti Yasası ve 1974 İstanbul Kat Nizamları Düzenlemeleri ile yoğun konut talebine maruz kalan Eyüp'te yap-sat sürecinin başlaması	Kırsal bir köy ve yeni oluşmaya başlayan küçük apartman blokları, düşük yapılaşma yoğunluğu	Yerleşim eski köy merkezinin yer aldığı Göktürk Caddesi boyunca kuzey-güney aksında gelişmiştir
2000 sonrası		Kemer County'nin inşası, 1999 depremi sonrası kentsel yerleşimin kuzey yönünde kayması	Köy merkezi niteliğinin ve mekânsal karakterinin hızlı değişimi, yapılaşmanın yoğunlaşması, mekânsal dokunun küçük parsellerden kapalı sitelere dönüşümü	Yerleşim güney yönünde İstanbul caddesinin güneyine, batı yönünde Kemerburgaz'a, batı ve kuzey yönlerinde ise Belgrad ormanlarına doğru gelişmiştir

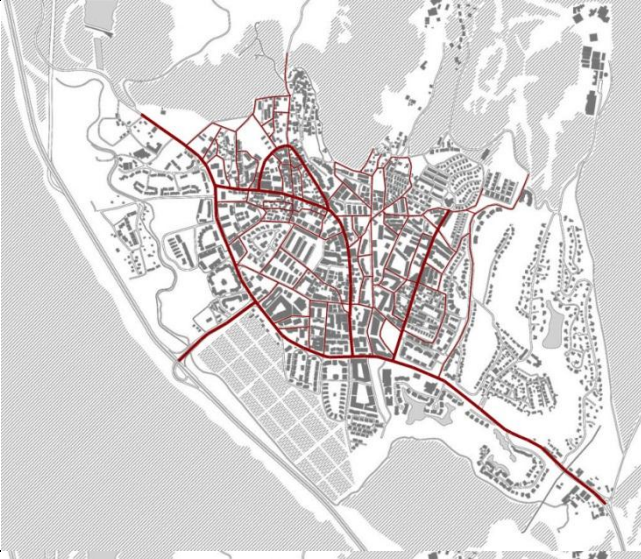

4.3. Alan Çalışması

Bu doktora tezi Göktürk'te kapalı sitelerle çevrili kamusal mekânın nasıl farklılaştığını irdelemektedir. Tez çalışmasının bu bölümünde öncelikle Göktürk'te incelenecek kentsel kamusal mekânların belirlenebilmesi amacıyla Kevin Lynch'in kentsel imaj öğeleri değerlendirilerek uzman gözüyle Göktürk köyünün imaj analizi yapılmıştır. Daha sonra ise mikro analiz ölçeği olan Göktürk'te seçilen kamusal mekânların analizi gerçekleştirilmiştir.

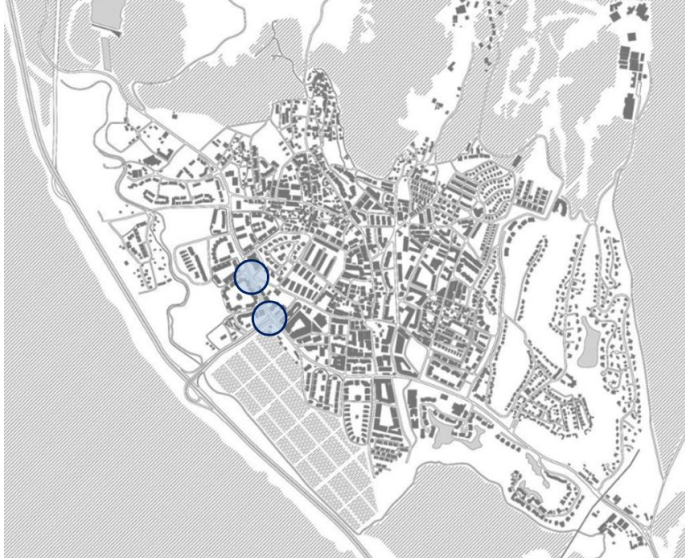
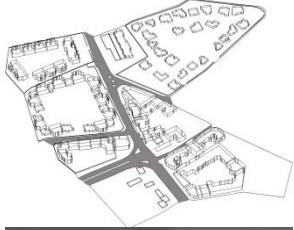

Kent İmajı Analizi

Kevin Lynch "*The Image of the City*" (1960) adlı kitabında okunabilir - imgelenebilir bir kentsel mekânın özelliklerini beş başlık altında toplamıştır. Lynch'e göre kent imajını oluşturan fiziksel öğeler yollar, sınırlar / kenarlar, bölgeler, düğüm / odak noktaları ve işaret öğeleridir. Tablo 4.6'da Göktürk Lynch'in kentsel imaj öğeleri bağlamında analiz edilmiştir.

Tablo 4.6. Göktürk'ün kentsel imaj analizi

Kentsel İmaj Analizi		
Yollar		<ul style="list-style-type: none"> Kapalı sitelere giden ana yollar Kapalı sitelerin özel yolları
		<ul style="list-style-type: none"> Göktürk köyünün ana ulaşım aksı Göktürk köyünün yol sistemi
Kenarlar		<ul style="list-style-type: none">- Belgrad ormanı- Uzunkemer

Tablo 4.6. (Devam) Göktürk'ün kentsel imaj analizi

Kentsel İmaj Analizi		
Bölgeler		<p>- Büyük ölçekli kapalı sitelerin oluşturduğu kentsel bölgeler - Gözlemci bu alanların içine giremez !</p>
Düğüm / odak noktaları		
İşaret öğeleri		<p>1 - Uzunkemer 2 - Göktürk Merkez Cami 3 - Ravza Sitesi Cami 4 - Hz. Osman Cami</p>

Yollar: bir kentin tanınabilirliğinde en önemli fiziksel bileşenlerden biri olan yollar diğer imaj öğelerini birbirine bağlayan ve ulaşımı sürekli kılan sirkülasyon alanlarıdır (Lynch, 1960; 55). Yerleşmenin ana omurgası ve en önemli caddesi İstanbul Caddesidir. İstanbul Caddesi, Cumhuriyet Caddesi ve Harmanlar Caddesi kapalı sitelere ulaşımı sağlayan ana yollar olarak göze çarpmaktadır. Kapalı siteler bu yollara kılçak bağlantı yoluyla mümkün olduğunca az noktadan bağlanırken, mevcut yol ile yalnızca bir duvar kalınca ayrılmış, bu yollara paralel özel yollar inşa edilmiştir. Yüksek sınırlarla çevrili bu yollar kapalı siteler arasında ikincil bir sınır olarak işlev görmektedir.

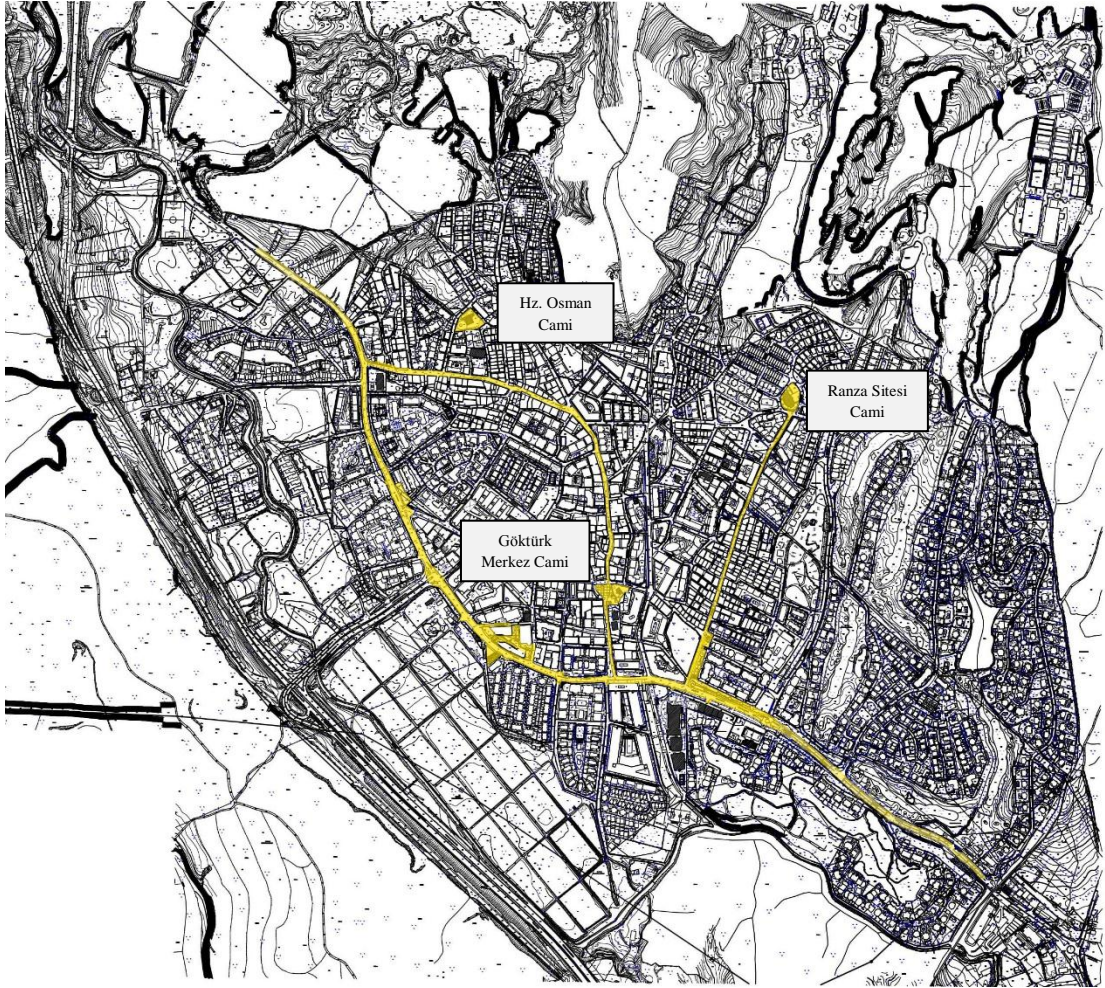
Sınırlar / Kenarlar: Sınırlar, gözlemciler tarafından ulaşım aksları gibi kullanılmayan doğrusal öğelerdir. Genellikle iki farklı tür alanı birbirinden ayırırlar. Görsel olarak belirgin olmalarının yanında sürekli bir forma sahiptirler. Sınırlar doğal ve yapay olmak üzere kendi içerisinde ikiye ayrılmaktadır (Lynch, 1960; 69). Belgrad Ormanı Göktürk'ü üç yönde sararak doğal bir sınır oluşturmaktadır. Belgrad Ormanı Göktürk'ün mekânsal olarak tanımlanmasında önemli role sahiptir. Göktürk'ü Kemerburgazdan ayıran, Mimar Sinan'ın Roma kalıntıları üzerine inşa ettiği Uzunkemer ise Göktürk'ün, İstanbul Caddesi'ni ve Kemer Country yerleşimini sınırlandıran güçlü bir kenar öğesidir.

Bölgeler: Bölgeler kentin diğer öğelerine göre daha büyük, orta ve/veya büyük ölçekli kent parçalarından oluşmaktadır. Ortak karakteristik özelliklere sahip olan bölgeler gözlemcinin fiziksel ve psikolojik olarak içine girebildiği kentsel imaj öğeleridir (Lynch, 1960; 74). Göktürk kapalı sitelerin oluşturduğu konut bölgelerinden meydana gelmektedir. Sadece site sakinlerinin içerisine girebildiği bu mekânlar, yüksek sınır duvarları nedeniyle dışarıdan geçen kullanıcılar için kentsel referans noktaları oluşturmamaktadır.

Düğüm / odak noktaları: Düğüm noktaları birçok yolun birleştiği kavşaklar ya da bazı karakteristiklerin yoğunlaştığı toplanma noktalarıdır (Lynch, 1960; 81). Göktürk'te İstanbul Caddesi üzerindeki meydanların ulaşım ve transfer noktası olarak trafiği düzenleyen kavşaklara dönüştüğü görülmektedir. Geçiş alanı olarak kullanılan meydanlar aidiyet oluşturabilecek herhangi bir rekreatif özelliğe ve kentsel donatı elemanına sahip değildir.

İşaret öğeleri: Gözlemciler için dışsal öğeler olarak algılanan noktasal referanslardır. Belirgin bir formu olan, arka planıyla tezat oluşturan ya da mekânsal konumuyla öne çıkan işaret öğeleri referans noktaları oluşturur (Lynch, 1960; 87). Göktürk'te kapalı sitelerin oluşturduğu kentsel dokudan farklılaşarak ön plana çıkan işaret öğeleri Uzunkemer, Göktürk Merkez Cami, Ravza Sitesi Cami ve Hz. Osman Cami'dir.

Göktürk'teki kamusal mekânlar incelendiğinde üzerinde yaya hareketi ve kamusal faaliyetler olan İstanbul Caddesi, Göktürk Caddesi ve Çamlık Caddesi ile Göktürk Merkez Camii (1605), Hazreti Osman Camii (1999) ve Ravza Sitesi Camii olmak üzere üç adet cami yapısı göze çarpmaktadır (Şekil 4.22 ve Şekil 4.23).

Şekil 4.22. Göktürk'ün genel yerleşim planı ve kamusal mekânlar (Eyüp Belediyesi, 2016)

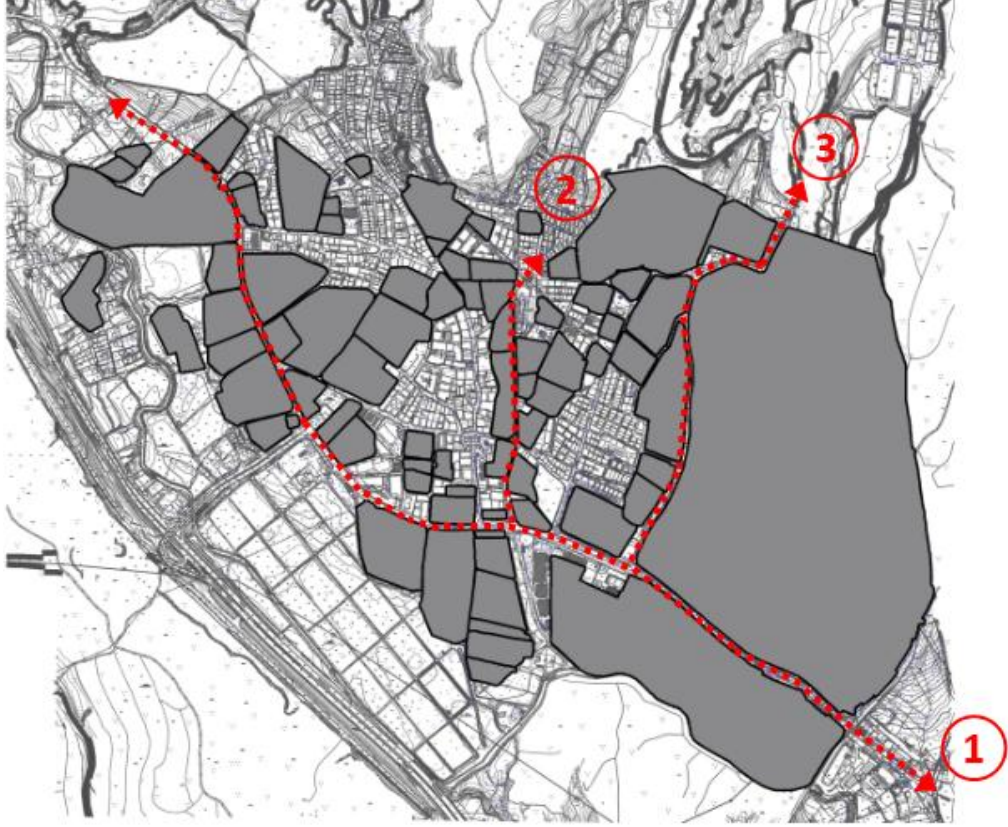
Şekil 4.23. Göktürk'te yer alan camiler-Göktürk Merkez Camii, Hz. Osman Camii, Ravza Sitesi Camii

Yapılan analizlere bakıldığında Göktürk'te kamusal olarak nitelendirilebilecek kentsel açık mekânların yalnızca caddeler olduğu görülmektedir. Bu bağlamda kapalı sitelerle çevrili kamusal mekânların incelenmesi ve bu sitelerle kamusal mekân arasındaki etkileşimin değerlendirilebilmesi için alan çalışması olarak Göktürk'te kapalı sitelerle çevrili üç cadde seçilmiştir. Bunlar İstanbul Caddesi (1), Cumhuriyet Caddesi (2) ve Harmanlar Caddesi (3)'dir. Seçilen caddeler morfolojik ve sınır / kenar analizleri bağlamında incelenmiştir.

Bu bölümde öncelikle kapalı sitelerle ilgili olarak yapım tarihi, arsa alanı, yapı düzeni, konut sayısı ve büyüklükleri, ortalama konut fiyatları ve sosyal donatılar gibi bilgilere yer verilmiştir. Araştırmanın ilk aşamasında morfolojik incelemeler yapılmıştır. Morfolojik analiz kentsel kompozisyonu oluşturan elemanlar arasındaki mekânsal ilişkilerin ve kentsel mekânın geçirdiği fiziksel değişim süreçlerinin irdelenmesidir. Bu irdeleme yapı yoğunlukları, yapılaşma düzeni, sokak dokusu, yapı adası boyutları ve biçimleri gibi kentin fiziksel yapısının çözümlenmesinde araç olarak kullanılmaktadır. Morfolojik inceleme ile ortaya çıkan ilişkiler dizisi yeni tasarımlar oluşturulmasında kaynak olarak kullanılabilir. Morfolojik incelemenin aşamaları sokak dokusu, parsel düzeni ve bina yerleşimi şeklinde üç adımda gerçekleştirilmiştir. Böylece kentsel dokuyu oluşturan elemanların biçimsel özellikleri incelenmiştir.

İkinci aşamada ise caddeler üzerinde yer alan kapalı siteler kamusal mekânı etkilediği düşünülen sınır analizi yapılmıştır. Kesit ve görünüşler alınarak fiziksel ve sembolik sınır öğeleri; kontrollü girişler; bir kapı buluna kadar kat edilen en kısa mesafe; sınırdaki yer alan yapıların zemin kat işlevleri ve sınırların kamusal geçirgenlik durumları irdelenmiştir. Bu sayede yaya hareketlerinin gerçekleştiği kamusal mekân ile kapalı sitelerin arasındaki sınır ilişkisi irdelenmiştir. Aynı zamanda çalışma kapsamında

kamusal mekânın boyutlarının algılanabilmesi açısından caddelerin en kesit okumaları yapılmıştır.

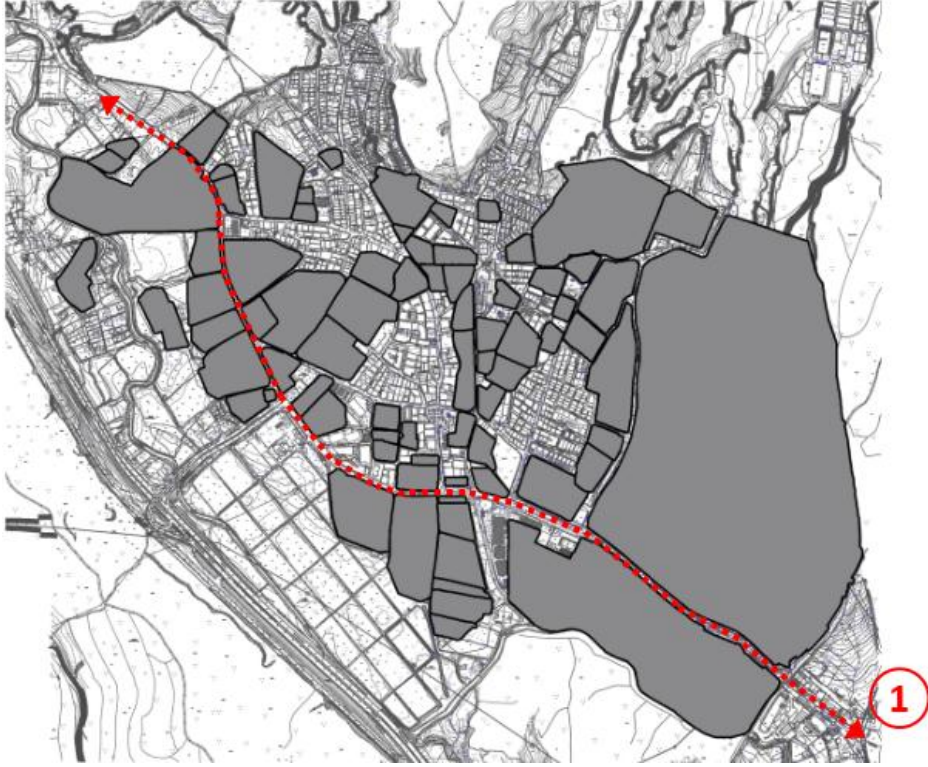

Şekil 4.24. Göktürk'te incelemek için seçilen caddeler (Plan kaynak: Eyüp Belediyesi, 2016)

Yapılaşma yoğunluğu kamusal mekânların niteliksel ve nicelikler özellikleri üzerinde etkilidir. Yapılaşma yoğunluğuna ek olarak nüfus yoğunlukları da fiziksel çevre kalitesi üzerinde etkili olmaktadır. Yoğunluk analizinde kapalı sitelerin yerleşme alanları, toplam taban ve inşaat alanları, nüfus yoğunlukları ve net yoğunluk analizlerine yer verilmiştir. Kamusal mekân – yoğunluk ilişkisinin incelenmesinde, incelenen her cadde için yol ve otoparkların dışında kalan ve yaya olarak kullanılabilen açık alanlar (kaldırımlar, parklar, meydanlar, vb.) ile caddeleri sınırlayan kapalı sitelerin toplam inşaat alanları hesaplanarak birbirine oranlanmıştır. “Yaşanabilir alan indeksi” olarak adlandırılan bu oran konut alanlarında yaya olarak kullanılabilen açık kamusal mekânlar ile toplam yapılaşma alanı arasındaki ilişki olarak nitelendirilmektedir.

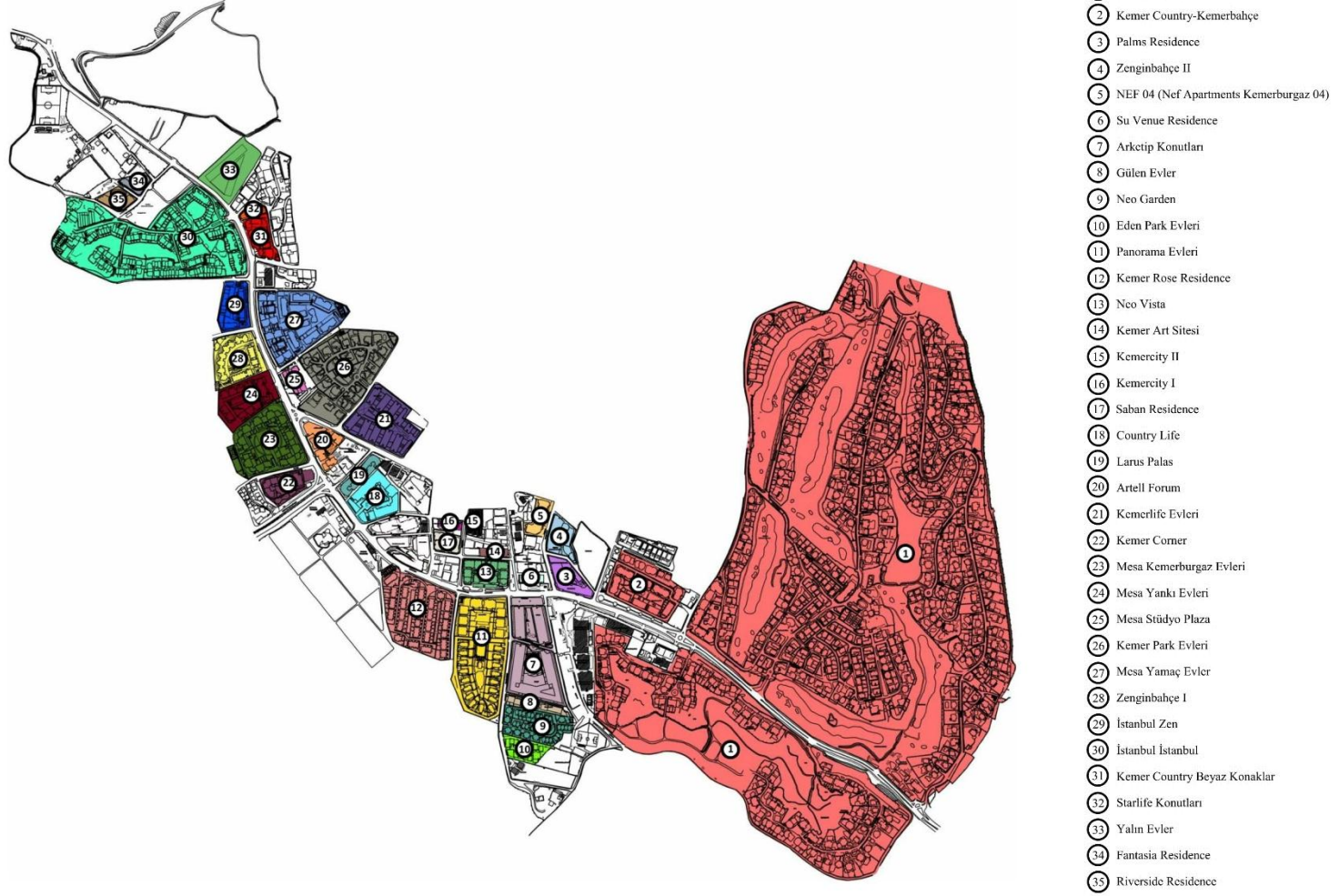
Çalışma kapsamında kamusal mekânların kullanım koşulları üzerine doğrudan gözlem çalışması yapılmıştır. Aynı zamanda çalışma dâhilinde kapalı site sakinlerinin dış kamusal mekânları talep edip etmediklerini anlamak amacıyla bir anket çalışması yapılması hedeflenmiştir. Ancak anket çalışması kapalı site sakinlerine ulaşamaması nedeniyle gerçekleştirilememiştir.

4.3.1. İstanbul Caddesi

Şekil 4.25. İstanbul Caddesi'nin kentsel doku içerisindeki konumu

Göktürk'te kapalı sitelerle çevrili kamusal mekânların incelenmesine yerleşmenin en önemli ve yoğun caddesi olan İstanbul Caddesi ile başlanmıştır (Şekil 4.25). Göktürk'ün birinci derece ulaşım aksı olan İstanbul Caddesi 2,7 km uzunluğundadır. Güneydoğu-kuzeybatı yönünde uzanan doğrusal karaktere sahip caddenin başlangıç ve bitiş noktaları belirgindir. İstanbul Caddesi güneybatı yönünde Uzunkemer ile başlayıp, kuzeybatı yönünde tarım arazileri ile sonlanmaktadır. Cadde üzerinde farklı yoğunluk ve tipolojide 35 adet kapalı site yerleşimi yer almaktadır (Şekil 4.26, Tablo 4.7). Cadde üzerinde yoğun araç trafiği görülür. Caddeye özel araç, toplu taşıma ve Göktürk içerisindeki yaya olarak ulaşılabilir.

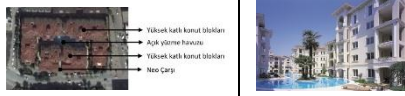

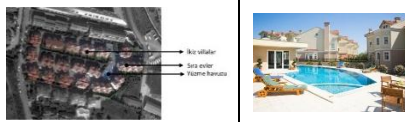

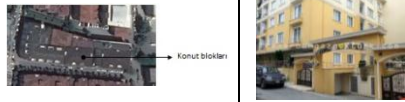

Şekil 4.26. İstanbul Caddesi üzerinde yer alan kapalı siteler

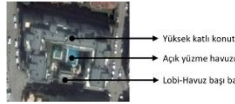

Tablo 4.7. İstanbul Caddesi üzerinde yer alan kapalı sitelerin özellikleri

Kapalı site	Yapım yılı	Yatırımcı Firma	Mimar – Tasarım ekibi	Site alanı	Konut birimi sayısı	Yapı Düzeni	Konut büyüklükleri	Ortalama konut fiyatları		Sosyal donatılar	Yerleşim planı	Genel görünüş
								Satılık	Kiralık			
Kemer Country	1990- devam ediyor	Kemer Group	Duany Plater-Zyberk & Company (Andrés Duany ve Elizabeth Plater-Zyberk) Abdel Wahab El-Wakil, Tony Phillipson, Torti Gallas, TRIAD, Mark & Nedret Butler, Cemal Mutlu, Ertür Yener, Tuncay Çavdar, Nüvit Yeğin, Emir Uras, Hans Van Veldhoen, Allison Hainey ve Lord Kennilworth	1.200.000 m ²	16 mahalle-945 konut	- Villa (dubleks, tripleks) - Az katlı konut bloğu (3 katlı) - Yüksek katlı konut blokları (5-6 katlı) - Rezidanslar	110 – 900 m ² arasında değişen 96 farklı konut tip	- 1+1 apartman dairesi 1.600.000 TL - 4+1 apartman dairesi 2.800.000 TL - 4+1 villa 5.500.000 TL - 5+2 havuzlu villa 16.000.000 TL	- 4+1 havuzlu villa 15.000 TL - 5+2 havuzlu villa 12.000 TL- 16.000 TL - 6+1 havuzlu villa 25.000 TL	- Golf ve Country Kulüp - Restoran, market, yerleşim ile ilgili kararların alındığı çok amaçlı bir salondan oluşan sosyal merkez - Alışveriş merkezi - Kapalı ve açık yüzme havuzları - Spor merkezi - Golf sahaları - Çocuk oyun alanları - İlk ve Ortaokul		
K.C. Kemerbahçe	2006 - 2007	Kemer Group		18.335 m ²	5 blok- 70 daire 18 villa	- Villa (dubleks, tripleks) - Yüksek katlı konut bloğu (6 katlı)	170 m ² ile 280 m ² arasında değişen 3+1'den 5+1'e farklı konut tipleri	- 4+1 3.350.000 TL - 5+1 villa 4.400.000 TL	- 5+1 10.000 TL	- Yapay gölet - Açık yüzme havuzu - Çocuk oyun alanları - Ortak bahçeler		
Palms Residence	2008	Hoffmann İnşaat – Sone İnşaat		6.500 m ²	7 blok – 163 daire	Yüksek katlı konut bloğu (5 katlı)	1+1 74 m ² ile 2+1 bahçe dubleksi 144 m ² 3+1 173 m ²	1+1 470.000 TL 2+1 595.000 TL 2+1 bahçe dubleksi 1000.000 TL	1+1 2000 TL 2+1 3.500 TL	- Kapalı ve açık yüzme havuzu - Spa		
Su Venue Residence	2008 - 2011	Dizayn Yapı Uygulama Limited	House 212: Nihal Arlat	1.700 m ²	1 blok – 56 daire	Yüksek katlı konut bloğu (7 katlı)	1+1 74-120 m ² 2+2 166-223 m ² 3+1 252 m ² 4+1 255-265 m ²	1+1 340.000 TL 3+1 1.060.000 TL	1+1 2.200 TL 2+1 3.600 TL	- Çatı havuzu - Güneşlenme terası - Çocuk parkı		
Zenginbahçe II	2009 - 2011	Ethem Zengin İnşaat		8.000 m ²	2 blok – 129 konut	Yüksek katlı konut bloğu (5 katlı)	70 ile 310 m ² arasında değişen 1+1'den 5+1'e kadar farklı konut tipleri	1+1 500.000 TL 2+1 800.000 TL 3+1 1.350.000 TL	1+1 1000 TL 3+1 3500 TL	Çocuk parkı Kapalı ve açık yüzme havuzu		

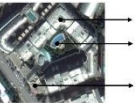

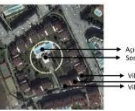

Tablo 4.7. (Devam) İstanbul Caddesi üzerinde yer alan kapalı sitelerin özellikleri

Kapalı site	Yapım yılı	Yatırımcı Firma	Mimar – Tasarım ekibi	Site alanı	Konut birimi sayısı	Yapı Düzeni	Konut büyüklükleri	Ortalama konut fiyatları		Sosyal donatılar	Yerleşim planı	Genel görünüş
								Satılık	Kiralık			
NEF04	2009 - 2011	Nef Gayrimenkul	TAGO Architects – Autoban	4.228 m ²	1 blok – 87 konut	Yüksek katlı konut bloğu (5 katlı)	87 ile 263 m ² arasında değişen 1 + 1'den 5+1 dublekslere kadar farklı konut tipleri	1+1 350.000 TL 2+1 1.200.000 TL 4+1 3.500.000 TL	1+1 2000 TL 2+1 3000 TL 4+1 4500 TL	Teras Bahçesi Çatı havuzu Teras Jakuzi Gözlemevi Açık hava Sineması Açık hava Parti Alanı		
Arketip Konutları	2006-2011	Metal Yapı Konut - Keleşoğlu İnşaat	EAA (Emre Arolat Architects)	28.528 m ²	6 blok – 273 konut	Az katlı konut bloğu (4 katlı)	65 m ² ile 239 m ² arasında değişen 1 + 1'den 5+1'e kadar 8 farklı konut tipi	1+1 780.000 TL 2+1 1.500.000 TL 3+1 2.125.000 TL 4+1 2.600.000 TL	1+1 2.800 TL 2+1 4.500 TL 3+1 6.500 TL	- Açık ve kapalı yüzme havuzu - Sosyal tesis - Fitness, sauna - Çocuk oyun alanı		
Neo Vista	2003	Neo Yapı	Akan Mimarlık	10.000 m ²	5 blok- 87 konut	Yüksek katlı konut bloğu (4-6 katlı)	114 m ² ile 312 m ² arasında değişen 35 farklı konut tipi	3+1 2.250.000 TL 5+1 3.200.000 TL	3+1 4.500 TL 4+1 6.000 TL	- Çarşı - Açık yüzme havuzu - Kapalı spor salonu - Fitness, Sauna, Hamam		
Neo Garden	2006	Neo Yapı		16.000 m ²	3 ayrı tipte 34 villa-54 konut	Az katlı villalar (3-4 katlı)	170 m ² çatı dubleksleri, 250 m ² bahçe dubleksleri ve 380 metrekarelik ikiz villalar olmak üzere 3 farklı konut tipi	3+1 çatı dubleksleri 1.500.000 TL 5+1 bahçe dubleksleri 5.000.000 TL 6+2 havuzlu villa 6.000.000 TL		- Açık yüzme havuzu		
Kemer Art Sitesi	2007	Uzunlar İnşaat (Eyüp)		1.750 m	2 blok	Yüksek katlı konut bloğu (5katlı)				- Kapalı yüzme havuzu		
Göktürk Suits	2010	Liv Yapı		1.700 m ²	1 blok- 54 konut, 15 ofis ve 15 dükkân	Yüksek katlı konut bloğu (5 katlı)	84m ² ve 190 m ² arasında değişen 1+1 ve 2+1 olmak üzere iki farklı konut tipi		1+1 2.000 TL 2+1 2.500 TL	- Çatı havuzu - Güneşlenme alanları - Mini golf sahası		

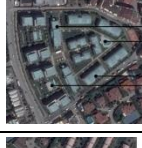

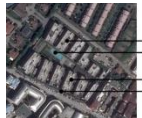

Tablo 4.7. (Devam) *İstanbul Caddesi üzerinde yer alan kapalı sitelerin özellikleri*

Kapalı site	Yapım yılı	Yatırımcı Firma	Mimar – Tasarım ekibi	Site alanı	Konut birimi sayısı	Yapı Düzeni	Konut büyüklükleri	Ortalama konut fiyatları		Sosyal donatılar	Yerleşim planı	Genel görünüş
								Satılık	Kiralık			
Eden Park Evleri	2009			6.300 m ²	24 villa	Dubleks villalar		4+1 2.500.000 TL	4+1 5500 TL 6+2 villa 25.000 TL	- Açık yüzme havuzu - Çocuk oyun alanı		
Gülen Evler	2006			4.850 m ²	7 villa	Bitişik nizam dubleks villalar			4+1 4000 TL 5+1 5000 TL			
Panorama Evleri	2002 - 2004	İnpaş İnşaat		30.065 m ²	8 blok – 90 konut 17 villa	Yüksek katlı konut bloğu (5 katlı) Az katlı villalar (3 katlı)		5+1 4.200.000 TL 8+2 villa 25.000.000 TL	4+1 6000 TL	- Açık ve kapalı yüzme havuzları - Tenis kortu - Sosyal tesis - Fitness, sauna - Çocuk oyun parkı - Yürüyüş parkurları		
Kemer Rose Residence	2001-2004	Tepe İnşaat		35.500 m ²	27 sıra ev – 73 konut	Az katlı villalar (3 katlı)	150 m ² ile 350 m ² arasında değişen 5 konut tipi	5+1 5.500.000 TL 6+1 6.000.000 TL	5+1 15.000 TL 6+1 18.000 TL	- Sosyal tesis - Kapalı yüzme havuzu - Çocuk oyun parkı - Spor alanları (tenis kortu, basketbol sahası)		
Saban Residence	2012	Saban İnşaat	Loft Architects – Neslihan Ayhan, Gence Ak, Fatma Nergiz Purut	3.500 m ²	6 blok – 60 konut	Yüksek katlı konut bloğu (5 katlı)	78 m ² ile 280 m ² arasında değişen 1+1, 2+1, 3+1, 4+1 olmak üzere 4 farklı konut tipi	2+1 1.150.000 TL 3+1 1.700.000 TL 4+1 2.500.000 TL	1+1 3.250 TL	- Açık yüzme havuzu ve havuz-barı - Kapalı spor kompleksi - Sauna, buhar odası		
Kemercity I	2006 - 2007	Gün İnşaat	Sanlı Mimarlık-Suzan Sanlı Esin	2.000 m ²	3 blok- 30 konut	Yüksek katlı konut bloğu (5katlı)	125, 167, 193 ve 239 m ² daireler	3+1 830.000 TL	2+1 3.600 TL	- Açık yüzme havuzu ve havuz-barı - Çocuk parkı - Kapalı spor alanı		

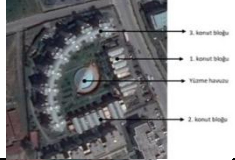

Tablo 4.7. (Devam) *İstanbul Caddesi üzerinde yer alan kapalı sitelerin özellikleri*

Kapalı site	Yapım yılı	Yatırımcı Firma	Mimar – Tasarım ekibi	Site alanı	Konut birimi sayısı	Yapı Düzeni	Konut büyüklükleri	Ortalama konut fiyatları		Sosyal donatılar	Yerleşim planı	Genel görünüş
								Satılık	Kiralık			
Kemerçity II	2007 - 2009	Gün İnşaat	Sanlı Mimarlık-Suzan Sanlı Eşin	3.100 m ²	1 blok-60 konut	Yüksek katlı konut bloğu (5 katlı)	75 m ² -215 m ² arasında değişen 1+1, 2+1, 3+1, 4+1, 5+1 daireler		2+1 2.500 TL	- Açık yüzme havuzu ve havuz-barı - Çocuk parkı - Kapalı spor alanı		
Country Life	2009 - 2012	Keleşoğlu İnşaat-Metal Yapı Konut	Ömer Çamoğlu	13.129 m ²	5 blok-277 konut, 29 ofis ve 50 dükkan	Birleşik düzende yüksek katlı konut bloğu (6 katlı) ve 3 katlı alışveriş birimi	55 m ² ile 198 m ² arasında değişen 4 farklı konut tipi	3+1 1.400.000 TL	1+1 2.750 TL 2+1 4.250 TL	- Çarşı - Açık ve kapalı yüzme havuzları - Spor ve sağlık merkezi		
Larus Palas	2013	Vizyon İstanbul İnşaat	Hakan Kıran Mimarlık	5.300 m ²	2 blok – 60 konut, 14 dükkan	Yüksek katlı konut bloğu (5 katlı)	59 m ² - 291 m ² arasında değişen 5 farklı konut tipi	1+1 2.000.000 TL	1+1 2.000 TL 2+1 5.500 TL 3+1 6.500 TL	- Alışveriş birimleri - Çatı havuzu - Kapalı havuz - Yürüyüş parkuru - Gezinti terasları		
Artell Forum	2006 - 2007	Artell İnşaat	Boyturun Mimarlık	16.627 m ²	10 blok – 87 konut	Yüksek katlı konut bloğu (5 katlı)	80 m ² - 250 m ² arasında değişen 5 farklı konut tipi	1+1 400.000 TL		- Yürüyüş parkuru - Tenis kortu - Basketbol sahası, - Spa, sauna, - Çarşı - Açık-kapalı yüzme havuzu		
Kemer Corner	2008	Koytür İnşaat		8.000 m ²	7 blok-89 konut, 13 dükkan	Yüksek katlı konut bloğu (5-6 katlı)	Çatı dubleksleri, bahçe katları ve normal katlar olmak üzere, 87 m ² 'den 226 m ² ye kadar 1+1, 2+1, 3+1 ve 4+1 konutlar	2+1 1.000.000 TL 3+1 1.500.000 TL 5+1 2.400.000 TL	2+1 3.250 TL	- Açık ve kapalı yüzme havuzu - Çatı havuzu - Sauna, fitness center - Çocuk oyun alanı - Yürüyüş parkurları		
Mesa Kemerburgaz Evi	2000-2004	MESA	Adnan Kazmaoğlu	25.000 m ²	10 blok ve 10 villa-130 konut	Dubleks ve triplex villalar Yüksek katlı konut bloğu (5 katlı)	150 m ² ile 340 m ² arasında değişen 5 tip	4+1 2.400.000 TL 6+1 4.500.000 TL	4+1 9.000 TL	- Sosyal tesis - Açık ve kapalı yüzme havuzları - Çocuk oyun alanı - Spor salonu - Tenis kortu ve basket sahası		

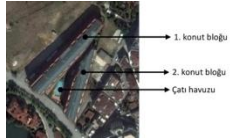

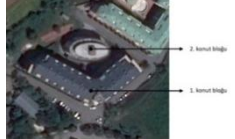

Tablo 4.7. (Devam) İstanbul Caddesi üzerinde yer alan kapalı sitelerin özellikleri

Kapalı site	Yapım yılı	Yatırımcı Firma	Mimar – Tasarım ekibi	Site alanı	Konut birimi sayısı	Yapı Düzeni	Konut büyüklükleri	Ortalama konut fiyatları		Sosyal donatılar	Yerleşim planı	Genel görünüş
								Satılık	Kiralık			
Mesa Yankı Evleri	2005 - 2006	MESA	Gülay Dülger	22.000 m ²	4 blok – 124 konut	Yüksek katlı konut bloğu (5 katlı)	1. etapta 80 m ² ile 125 m ² arasında değişen iki odalı ve üç odalı konut tipleri 2. etapta 6 adet 220 m ² net alanlı dubleks ile 84 adet 150 m ² net alanlı konutlar	2+1 550.000 TL		- Açık yüzme havuzu - Fitness merkezi - Sauna ve buhar odası - Masaj odaları		
Mesa Yankı Evleri	2005 - 2006	MESA	Gülay Dülger	22.000 m ²	4 blok – 124 konut	Yüksek katlı konut bloğu (5 katlı)	1. etapta 80 m ² ile 125 m ² arasında değişen iki odalı ve üç odalı konut tipleri 2. etapta 6 adet 220 m ² net alanlı dubleks ile 84 adet 150 m ² net alanlı konutlar	2+1 550.000 TL		- Açık yüzme havuzu - Fitness merkezi - Sauna ve buhar odası - Masaj odaları		
Mesa Sırdıyo Plaza	2004	MESA	Doruk Pamir	7.850 m ²	1 blok- 24 konut, 21 dükkân	Yüksek katlı konut bloğu (6 katlı)	80 m ² ile 100 m ² arasında değişen 1+1 ve 2+1 olmak üzere 2 farklı konut tipi		1+1 2.500 TL	- İlk üç katta mağazalar		
Mesa Yamaç Evler	2003 - 2006	MESA		33.000 m ²	25 blok- 174 konut	Yüksek katlı konut bloğu (4 katlı)	80-300 m ² arasında değişen 4 farklı konut tipi	2+1 550.000 TL 4+1 2.000.000 TL	2+1 1.250 TL 3+1 5.500TL 4+1 7.000 TL	- Açık ve kapalı yüzme havuzları - Spor salonu - Çocuk oyun alanları - Yürüyüş parkurları		
Kemerlife XXI Evleri	2003 - 2005	Metal Yapı Konut	EAA (Emre Arolat Architects) Deniz Aslan (Peyzaj projesi)	40.000 m ²	12 blok- 206 konut	Yüksek katlı konut bloğu (4 katlı)	13 farklı konut tipi	4+1 2.800.000 TL 5+1 3.100.000 TL		- Çarşı - Açık yüzme havuzu - Sosyal tesis		
Kemer Park Evleri	2007			38.000 m ²	25 villa (dubleks-tripleks)-		350 750 m ² arasında deg. 4 tip					

Tablo 4.7. (Devam) *İstanbul Caddesi üzerinde yer alan kapalı sitelerin özellikleri*

Kapalı site	Yapım yılı	Yatırımcı Firma	Mimar – Tasarım ekibi	Site alanı	Konut birimi sayısı	Yapı Düzeni	Konut büyüklükleri	Ortalama konut fiyatları		Sosyal donatılar	Yerleşim planı	Genel görünüş
								Satılık	Kiralık			
Zenginbahçe I	2002	Ethem Zengin İnşaat		17.000 m ²			175 m ² -570 m ² arasında değişen 4 konut tipi					
İstanbul Zen	2004 - 2006	Yapı Kredi-Koray	Jean Pierre LeClef ve Han Tümertekin	10.000 m ²	3 blok- 74 konut	Yüksek katlı konut bloğu (6 katlı)	98 m ² 'den 213 m ² 'ye 9 farklı konut tipi	3+1 1.750.000 TL	2+1 2.250 TL 4+1 4.500 TL	- Sosyal tesis - Açık yüzme havuzu - Fitness merkezi - Sauna - Çocuk oyun alanları - Süs havuzu		
İstanbul İstanbul	1998 - 2001	Yapı Kredi Koray	CMLA Architects&Planners	73.000 m ²	144 villa, 3 blok-204 konut	Bitişik düzen villalar (2 katlı) Yüksek katlı konut blokları (5 katlı)	79 m ² ile 270 m ² arasında değişen 9 farklı konut tipi	5+1 villa 5.300.000 TL	2+1 5.400 TL 4+1 dubleks 8.500 TL	- Sosyal tesis - Yapay göletler - Açık ve kapalı yüzme havuzları - Çok amaçlı toplantı salonu - Tenis kortu, basketbol ve futbol sahaları - Bar ve restoran - Anaokulu-kreş - Fitness Center - Çocuk oyun alanları		
Kemer Country Beyaz Konaklar	2004-2005	Kemer Yapı & Beyaz İnşaat		7.500 m ²	4 blok-54 konut	Yüksek katlı konut bloğu (6 katlı)	87 m ² ile 280 m ² arasında değişen 1+1'den 5+1'e daireler	4+1 2.000.000 TL 5+1 3.135.000 TL		- Sosyal tesis - Çocuk evi - Açık yüzme havuzu - Çok amaçlı açık spor sahası - Uygun koşullarla Kemer Golf & Country Club üyesi olma fırsatı		
Starlife Konutları	2011	Say Yapı ve Prestij İnşaat		2.200 m ²						- Açık yüzme havuzu - Fitness center, - Sauna - Açık ve kapalı çocuk oyun parkları - Toplantı salonları		

Tablo 4.7. (Devam) İstanbul Caddesi üzerinde yer alan kapalı sitelerin özellikleri

Kapalı site	Yapım yılı	Yatırımcı Firma	Mimar – Tasarım ekibi	Site alanı	Konut birimi sayısı	Yapı Düzeni	Konut büyüklükleri	Ortalama konut fiyatları		Sosyal donatılar	Yerleşim planı	Genel görünüş
								Satılık	Kiralık			
Yahn Evler	2012 - 2016	Keleşoğlu İnşaat-Zilal İnşaat		8.600 m ²	2 blok-146 konut, 10 dükkân	Yüksek katlı konut bloğu (7 katlı)	81m ² ile 250 m ² arasında değişen 6 farklı konut tipi	1+1 800.000 TL 2+1 1.000.000 TL 3+1 1.300.000 TL 4+1 1.500.000 TL 5+1 1.700.000 TL	3+1 5.500 TL 4+1 7.000 TL			
Fantasia Residence	2009	Fantasia-Ditaş Gayrimenkul		4.000 m ²		Yüksek katlı konut bloğu (6 katlı)	97 m ² ile 270 m ² arasında değişen 1+1, 2+1, 3+1, 4+1 ve 5+1 olmak üzere 5 farklı konut tipi	2+1 950.000 TL 3+1 1.200.000TL 5+1 1.375.000 TL	2+1 3.000 TL 3+1 3.500 TL 5+1 4.000 TL	- Açık yüzme havuzu - Fitness Center		
Riverside Residence	2011 - 2012	Paralel Gayrimenkul	CM Mimarlık-Cem Sorguç	4.000 m ²	2 blok-95 konut	Yüksek katlı konut bloğu (6 katlı)	100 ile 250 arasında değişen 8 farklı konut tipi	2+1 700.000 TL	2+1 3.000 TL 3+1 3.600 TL	- Kapalı yüzme havuzu - Çocuk havuzu - Çocuk Parkı - Fitness Center - Sauna		
Notlar	*Ortalama konut fiyatlarının belirlenmesinde Hürriyet Emlak (www.hurriyetemlak.com), Milliyet Emlak (www.milliyetemlak.com), Maison Real Estate (www.maison.com.tr) ve Mor Hills Emlak (www.morhills.com) sitelerinden yararlanılmıştır. Konut fiyatlarının belirlenmesinde 2017 yılına ait ilanlar göz önünde bulundurulmuştur											

Cadde boyunca yer alan kapalı sitelerin bina kurguları incelendiğinde üç farklı türde konut yerleşimi gözlemlenmektedir (Tablo 4.7). Bunlar;

- Az katlı tekil konutlardan (villalardan) oluşan konut dokusu (Kemer Country, İstanbul İstanbul, Neo Garden, Eden Park Evleri, Gülen Evler gibi),
- Yüksek katlı konut bloklarının kütsel olarak bütünlük etkisi verecek biçimde bir araya getirildiği konut dokusu (Zenginbahçe I-II, İstanbul Zen, Mesa Kemerburgaz, Artell Forum, gibi)
- Yer aldıkları parselin mülkiyet izlerine göre şekillenen çok katlı tek konut blokları (Larus Palas, Su Venue, Göktürk Suits gibi) görülmektedir.

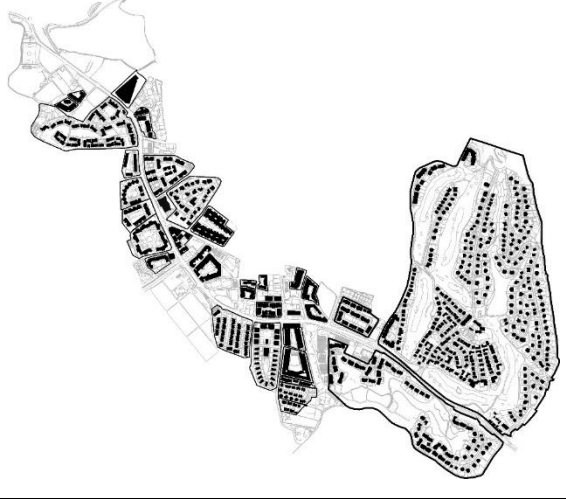
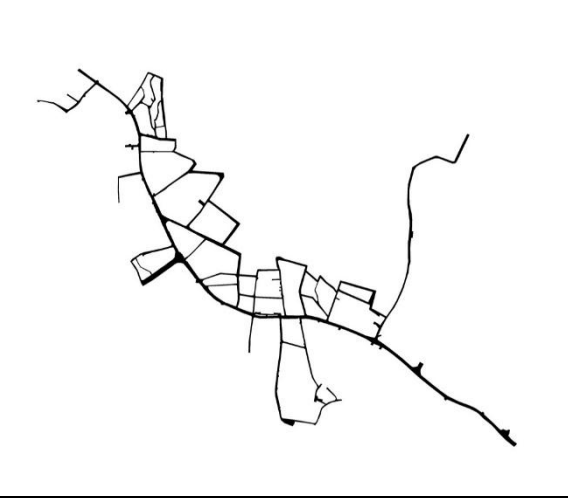
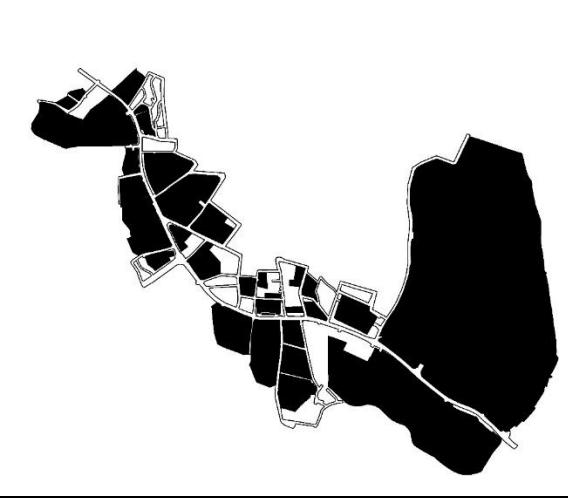
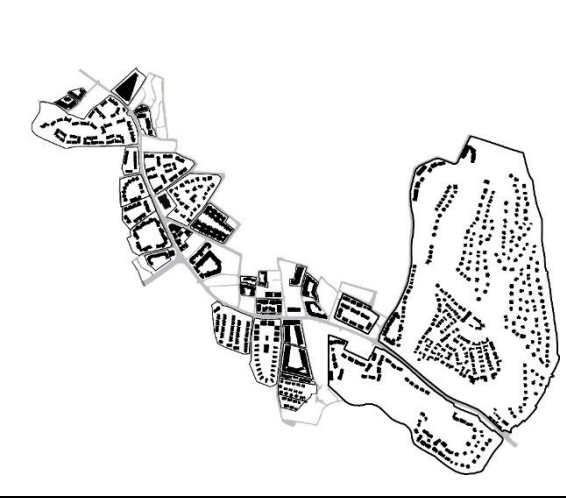
Bu kapalı konut topluluklarında yer alan konut sayısı 3.900 adet olup bu siteler yaklaşık 171 hektar bir alan kaplamaktadır. Bu alanın yaklaşık 148 hektarını, alanı 20.000 m²'den fazla olan 8 site (Kemer Country, İstanbul İstanbul, Arketip Konutları, Panorama Evleri, Mesa Kemerburgaz, Mesa Yankı, Mesa Yamaç Evler ve Kemer Park Evleri) teşkil etmektedir. Kemer County hariç yapı adalarının ortalama büyüklüğü 15.000 m²'dir. Site alanı arttıkça dubleks ve tripleks villalardan yüksek katlı konut bloklarına kadar konut çeşitliliğinin arttığı görülmektedir.

İçerdikleri konut sayısına bakıldığında az katlı tekil konutlardan oluşan kapalı sitelerin 25 ile 250 konut birimi, yüksek katlı konut bloklarından oluşan kapalı sitelerin ise 48 ile 277 konut birimi arasında değiştiği görülmektedir. Bu durum kapalı sitelerin parsel alanı açısından büyük parsellerde parçalı bir yayılım gösterirken, konut stokunun oluşturma açısından düşeyde yükselen sitelerin baskın olduğunu göstermektedir. Cadde üzerinde yer alan kapalı sitelerin konut fiyatları incelendiğinde m² fiyatlarının ortalama 6.000 TL'yi bulduğu görülmektedir. Konut fiyatlarının en yüksek olduğu site Kemer Country iken en düşük olduğu siteler Riverside ve Fantasia Residence'dır. Üretim biçimleri açısından bakıldığında özel şirket sunum biçimi olarak adlandırılabilir MESA, Kemer A.Ş, Keleşoğlu gibi büyük ölçekli inşaat firmalarının ürettiği kapalı sitelerin sayıca fazla olduğu görülmektedir.

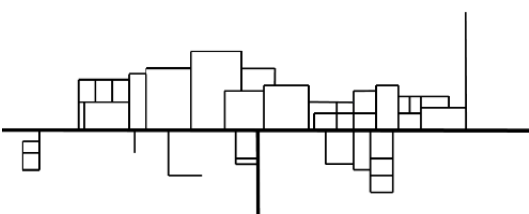
İstanbul Caddesi üzerinde Kemer Country'e göre daha küçük parsellere yerleşen projeler sınırlarla çevrili kapalı siteler ve altı alışveriş üzeri konuttan oluşan bloklardan meydana gelmektedir. Altı alışveriş, yeme-içme, eğlence gibi faaliyetlere açılan kapalı

siteler, sınır duvarlarıyla çevrili kapalı sitelerin bulundurmadığı alışveriş imkânlarını içermektedir.

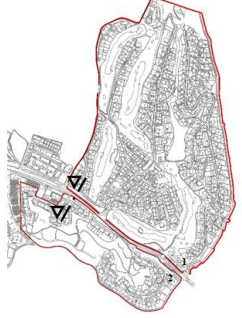

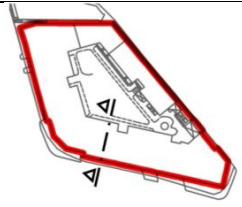
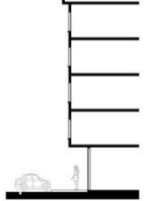

Tablo 4.8. İstanbul Caddesi'nin morfolojik analizi

	Sokak Dokusu	Parsel düzeni	Bina Yerleşimi
Biçim			
Kompozisyon			

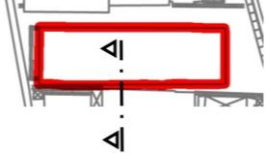
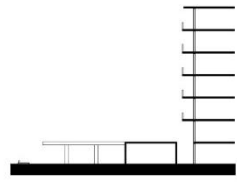

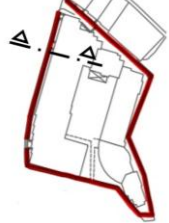
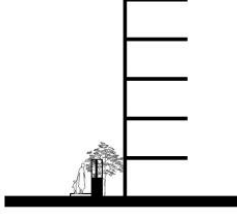

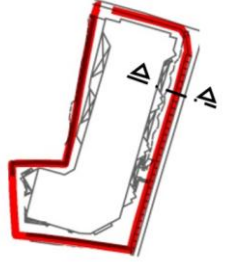
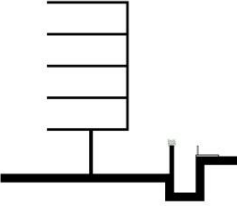

Tablo 4.8. (Devam) *İstanbul Caddesi'nin morfolojik analizi*

	Sokak Dokusu	Parsel düzeni	Bina Yerleşimi
Özellikler	<ul style="list-style-type: none">• Doğrusal çift yönlü omurga-hiyerarşik yol düzeni• Başlangıç ve bitiş noktaları belirgin• Yalnızca kılcal bağlantı yollarıyla ulaşılan yapı adaları• Yapı adaları arasında biten çıkmaz sokaklar• Cadde üzerinde 22 adet düğüm noktası bulunmaktadır. Bunlardan 21 tanesi T kesişim iken bir tanesi X kesişimdir <p>sokak diyagramı</p>	<ul style="list-style-type: none">• Mülkiyet izlerine göre oluşmuş parsel düzeni• Herhangi bir morfolojik bütünlük ilişkisi kurma zorunluluğu aranmaksızın parçalı bir gelişim süreci• Parçalı bir şekilde üretimin geliştirici-yükleniciye bırakıldığı gelişim süreci• Kemer Country caddenin morfolojik yapısında baskın bir unsurdur	<ul style="list-style-type: none">• Sınırları, blokları ve açık mekânları ile birlikte planlanan, kendi içerisinde tanımlı kentsel ölçekte ise örüntü oluşturmaktan uzak bina düzeni• Kendi içine dönük dışarıyla bağlantısı sınırlı bina düzeni• Yoğunluk ve yapılaşam düzeni çok yüksek• Her kapalı sitenin kendi sınırları dahilinde tanımlı bina ve açık kullanım alanı düzeni birbirinden farklı• Parsel boyutlarında tek yapıdan bina kümelerine kadar farklı bina düzenleri

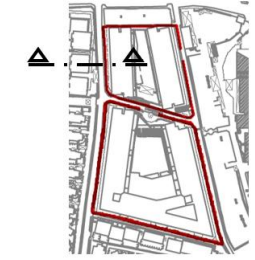
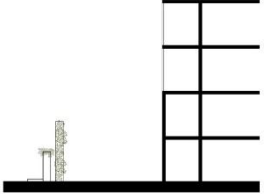

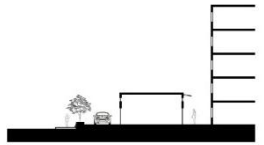

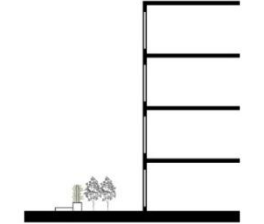

Tablo 4.9. İstanbul Caddesi sınır analizi

Kapalı Siteler	Sınır Analizi (Plan)	Kesit	Görünüş	Kenar / Sınır Öğeleri		Sınır öğesi yüksekliği (m)	Toplam sınır uzunluğu	Bir kapı bulmak için sınır boyunca kat edilen en kısa mesafe	Ulaşılabilirlik	Ortak alanların gözlenebilir olması
				Fiziksel	Sembolik					
Kemer Country				Duvar + tel	Güvenlik kabinleri ve görevlileri Güvenlik kameraları Geniş ve bakımlı kaldırımlar Yeşil doku ile geri çekilmiş konut dokusu	2	1. bölüm 786 2. bölüm 785	1. bölüm 50 2. bölüm 35	Araç ve yaya girişi katı bir şekilde sınırlandırılmış	-
K.C.-Kemerbağçe				Yeşillendirilmiş duvar + tel	Geniş ve bakımlı kaldırımlar Yeşil doku ile geri çekilmiş konut dokusu Sınırdaki kamusal mekân (park)	2	180	180	Araç ve yaya girişi katı bir şekilde sınırlandırılmış	-
Palms Residence				İşaretlenmiş bir sınır öğesi yok	-	-	92	22	Araç girişi sınırlandırılmış, yaya girişi düşük kontrollü	-

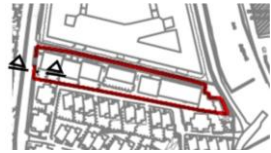
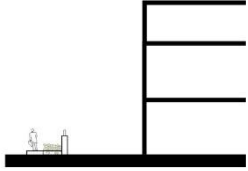

Tablo 4.9. (Devam) *İstanbul Caddesi sınır analizi*

Kapalı Siteler	Sınır Analizi (Plan)	Kesit	Görünüş	Kenar / Sınır Öğeleri		Sınır öğesi yüksekliği (m)	Toplam sınır uzunluğu	Bir kapı bulmak için sınır boyunca kat edilen en kısa mesafe	Ulaşılabilirlik	Ortak alanların gözlemlenebilir olması
				Fiziksel	Sembolik					
Su Venue Residence				İşaretlenmiş bir sınır öğesi yok		-	32	0	Araç girişi sınırlanmış, yaya girişi kontrollü	Ortak alanlar çatı kotunda yer alır
Zenginbahçe II				Yeşillendirilmiş duvar + tel		1,8	93	93	Araç girişi sınırlanmış, yaya girişi düşük kontrollü	Bahçe görülebilir, bina merkezindeki ortak alanlar görülemez
NEF04				Tel çit + alçak duvar + bitki örtüsü		1,5	98	98	Araç ve yaya girişi katı bir şekilde sınırlanmış	-

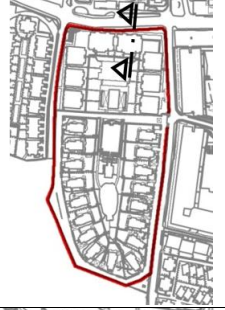
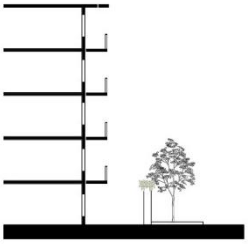

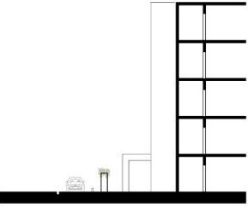

Tablo 4.9. (Devam) *İstanbul Caddesi sınır analizi*

Kapalı Siteler	Sınır Analizi (Plan)	Kesit	Görünüş	Kenar / Sınır Öğeleri		Sınır ögesi yüksekliği (m)	Toplam sınır uzunluğu	Bir kapı bulmak için sınır boyunca kat edilen en kısa mesafe	Ulaşılabilirlik	Ortak alanların gözlenebilir olması
				Fiziksel	Sembolik					
Arketip Konutları				Yeşillendirilmiş duvar + yeşillendirilmiş çit	Görsel iletişimi koparan yükseltilmiş ve yeşillendirilmiş çit	3	276	45	Araç ve yaya girişi katı bir şekilde sınırlandırılmış	-
Neo Vista				İşaretlenmiş bir sınır ögesi yok		-	50	125	Araç ve yaya girişi katı bir şekilde sınırlandırılmış	İç mekânda yer alan ortak alanlarla görsel iletişim yok
Neo Garden				Duvar + parmaklık	Güvenlik kabini	3	76	50	Araç ve yaya girişi katı bir şekilde sınırlandırılmış	-

Tablo 4.9. (Devam) *İstanbul Caddesi sınır analizi*

Kapalı Siteler	Sınır Analizi (Plan)	Kesit	Görünüş	Kenar / Sınır Öğeleri		Sınır öğesi yüksekliği (m)	Toplam sınır uzunluğu	Bir kapı bulmak için sınır boyunca kat edilen en kısa mesafe	Ulaşılabilirlik	Ortak alanların gözlemlenir olması
				Fiziksel	Sembolik					
Göktürk Suits				İşaretlenmiş bir sınır öğesi yok		-	81	0	Araç girişi sınırlanmış, yaya girişi kontrollü	Ortak alanlar çatı kotunda yer alır
Gülen Evler				Duvar + parmaklık	Güvenlik kabini Kartla açılan otopark kapısı	1,5	29	19	Araç ve yaya girişi katı bir şekilde sınırlanmış	+
Eden Park Evleri				Duvar + parmaklık	Güvenlik kabini Kartla açılan otopark kapısı	4	67	12	Araç girişi sınırlanmış, yaya girişi kontrollü	+

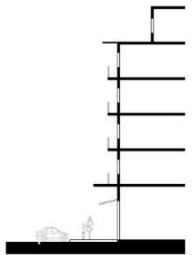

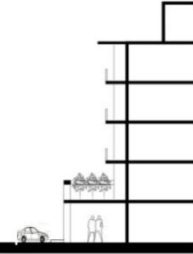

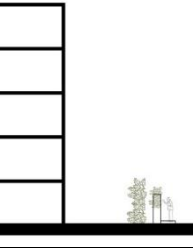

Tablo 4.9. (Devam) *İstanbul Caddesi sınır analizi*

Kapalı Siteler	Sınır Analizi (Plan)	Kesit	Görünüş	Kenar / Sınır Öğeleri		Sınır öğesi yüksekliği (m)	Toplam sınır uzunluğu	Bir kapı bulmak için sınır boyunca kat edilen en kısa mesafe	Ulaşılabilirlik	Ortak alanların gözlenebilir olması
				Fiziksel	Sembolik					
Panorama Evleri				Yeşillendirilmiş duvar + parmaklık	Güvenlik kabini	3	127	127	Araç ve yaya girişi katı bir şekilde sınırlanmıştır	-
Kemer Rose Residence				Yeşillendirilmiş duvar	Güvenlik kabini	3	186	23	Araç ve yaya girişi katı bir şekilde sınırlanmıştır	-
Saban Residence				Duvar		1,5	70	50	Araç ve yaya girişi katı bir şekilde sınırlanmıştır	-

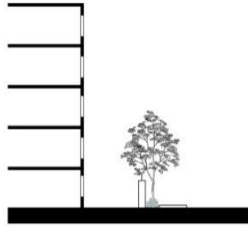

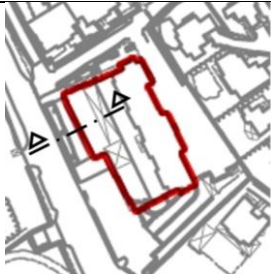
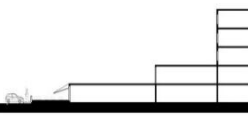

Tablo 4.9. (Devam) *İstanbul Caddesi sınır analizi*

Kapalı Siteler	Sınır Analizi (Plan)	Kesit	Görünüş	Kenar / Sınır Öğeleri		Sınır öğesi yüksekliği (m)	Toplam sınır uzunluğu	Bir kapı bulmak için sınır boyunca kat edilen en kısa mesafe	Ulaşılabilirlik	Ortak alanların gözlenebilir olması
				Fiziksel	Sembolik					
Kemercity I				Duvar + parmaklık	Güvenlik kabini	2	42	15	Araç ve yaya girişi kontrollü	-
Kemercity II				Duvar + parmaklık	Güvenlik kabini	2	76	29	Araç ve yaya girişi kontrollü	-
Country Life				Cumhuriyet Caddesi cephesi: İşaretlenmiş bir sınır öğesi yok Diğer cepheler: Alçak parmaklık		-	40	25	Araç ve yaya girişi katı bir şekilde sınırlandırılmış	Dış cepheye açılmış kamusal kullanım Siteye ait ortak mekânlarla görsel iletişim yok

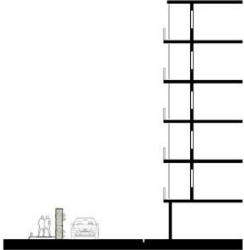

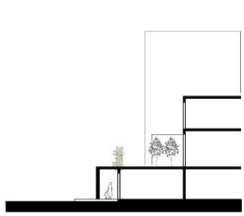

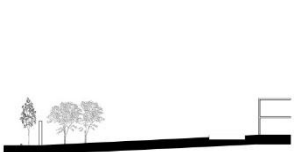

Tablo 4.9. (Devam) *İstanbul Caddesi sınır analizi*

Kapalı Siteler	Sınır Analizi (Plan)	Kesit	Görünüş	Kenar / Sınır Öğeleri		Sınır öğesi yüksekliği (m)	Toplam sınır uzunluğu	Bir kapı bulmak için sınır boyunca kat edilen en kısa mesafe	Ulaştırılabilirlik	Ortak alanların gözlemlenebilir olması
				Fiziksel	Sembolik					
Larus Palas				İşaretlenmiş bir sınır öğesi yok		-	126	58	Araç girişi sınırlanmış, yaya girişi kontrollü	Sınırdaki kamusal kullanım
Artell Forum				İşaretlenmiş bir sınır öğesi yok		-	149	62	Araç girişi sınırlanmış, yaya girişi kontrollü	Sınırdaki kamusal kullanım
Kemer Corner				Yeşillendirilmiş yüksek duvar		3,5	113	25	Araç ve yaya girişi katı bir şekilde sınırlanmış	-

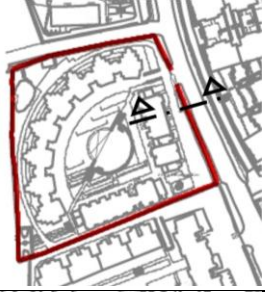

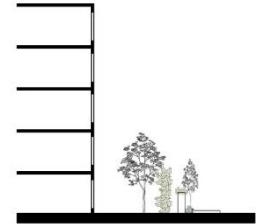

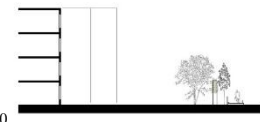

Tablo 4.9. (Devam) *İstanbul Caddesi sınır analizi*

Kapalı Siteler	Sınır Analizi (Plan)	Kesit	Görünüş	Kenar / Sınır Öğeleri		Sınır öğesi yüksekliği (m)	Toplam sınır uzunluğu	Bir kapı bulmak için sınır boyunca kat edilen en kısa mesafe	Ulaştırılabilirlik	Ortak alanların gözlenebilir olması
				Fiziksel	Sembolik					
Mesa Kemerburgaz Evleri				Yeşillendirilmiş duvar + tel	Güvenlik kabini Güvenlik kameraları	2,5	180	86	Araç ve yaya girişi katı bir şekilde sınırlandırılmış	-
Mesa Yankı Evleri				Yeşil doku + duvar		2,5	79	38	Araç ve yaya girişi katı bir şekilde sınırlandırılmış	-
Mesa Stüdyo Plaza				İşaretlenmiş bir sınır öğesi yok		-	70	36	Araç ve yaya girişi kontrollü	Sınırdaki kamusal kullanım

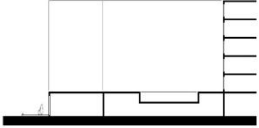

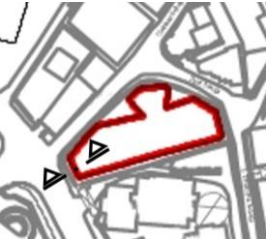
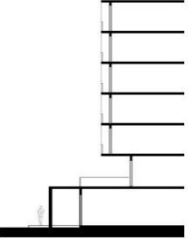

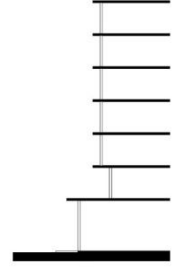

Tablo 4.9. (Devam) *İstanbul Caddesi sınır analizi*

Kapalı Siteler	Sınır Analizi (Plan)	Kesit	Görünüş	Kenar / Sınır Öğeleri		Sınır öğesi yüksekliği (m)	Toplam sınır uzunluğu	Bir kapı bulmak için sınır boyunca kat edilen en kısa mesafe	Ulaşılabilirlik	Ortak alanların gözlenebilir olması
				Fiziksel	Sembolik					
Mesa Yamaç Evler				Yeşil doku + duvar + tel		4	177	54	Araç ve yaya girişi katı bir şekilde sınırlandırılmış	-
Kemerlife Evleri				İşaretlenmiş bir sınır öğesi yok		-	422	123	Araç ve yaya girişi katı bir şekilde sınırlandırılmış	Sınırdaki kamusal kullanım iç mekânda yer alan ortak alanlarla görsel iletişim yok
Kemer Park Evleri				Yüksek duvar + tel		3	114	24	Araç ve yaya girişi katı bir şekilde sınırlandırılmış	-

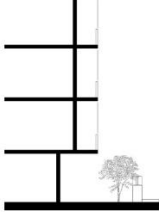

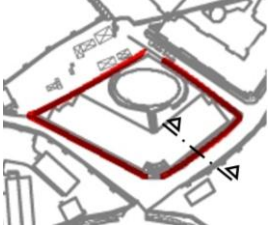
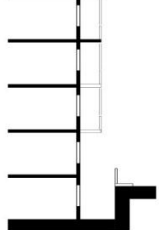

Tablo 4.9. (Devam) *İstanbul Caddesi sınır analizi*

Kapalı Siteler	Sınır Analizi (Plan)	Kesit	Görünüş	Kenar / Sınır Öğeleri		Sınır öğesi yüksekliği (m)	Toplam sınır uzunluğu	Bir kapı bulmak için sınır boyunca kat edilen en kısa mesafe	Ulaşılabilirlik	Ortak alanların gözlenebilir olması
				Fiziksel	Sembolik					
Zenginbahçe I				Yeşil doku + duvar + parmaklık	Güvenlik kabinleri ve görevlileri Güvenlik kameraları Geniş ve bakımlı kaldırımlar Yeşil doku ile geri çekilmiş konut dokusu	1,5	114	24	Araç ve yaya girişi katı bir şekilde sınırlandırılmış	-
İstanbul Zen				Yeşil doku + duvar + yüksek yeşil duvar	Güvenlik kabinleri ve görevlileri Güvenlik kameraları Geniş ve bakımlı kaldırımlar	1,5	119	20	Araç ve yaya girişi katı bir şekilde sınırlandırılmış	-
İstanbul İstanbul				Duvar + yeşillendirilmiş tel	Güvenlik kabinleri ve görevlileri Güvenlik kameraları Geniş ve bakımlı kaldırımlar Yeşil doku ile geri çekilmiş konut dokusu	3	280	115	Araç ve yaya girişi katı bir şekilde sınırlandırılmış	-

Tablo 4.9. (Devam) *İstanbul Caddesi sınır analizi*

Kapalı Siteler	Sınır Analizi (Plan)	Kesit	Görünüş	Kenar / Sınır Öğeleri		Sınır öğesi yüksekliği (m)	Toplam sınır uzunluğu	Bir kapı bulmak için sınır boyunca kat edilen en kısa mesafe	Ulaşılabilirlik	Ortak alanların gözlenebilir olması
				Fiziksel	Sembolik					
K.C. Beyaz Konaklar				Kamusal kullanımlı mekân		-	97	0	Araç ve yaya girişi katı bir şekilde sınırlandırılmış	-
Starlife Konutları				İşaretlenmiş bir sınır öğesi yok		-	10	4	Araç ve yaya girişi kontrollü	-
Yalın Evler				Kamusal kullanımlı mekânlar	Geniş ve bakımlı kaldırımlar	-	57	0	Araç ve yaya girişi katı bir şekilde sınırlandırılmış	-

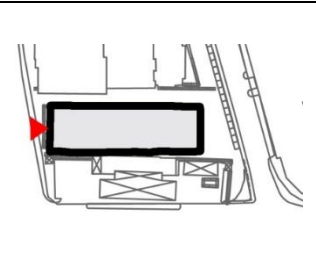
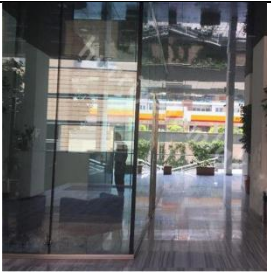
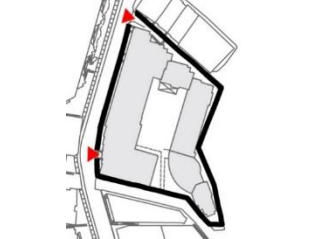

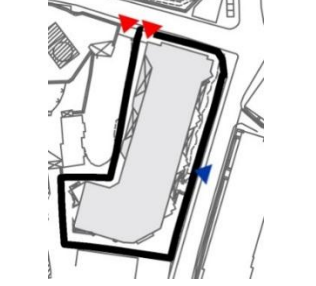

Tablo 4.9. (Devam) *İstanbul Caddesi sınır analizi*

Kapalı Siteler	Sınır Analizi (Plan)	Kesit	Görünüş	Kenar / Sınır Öğeleri		Sınır öğesi yüksekliği (m)	Toplam sınır uzunluğu	Bir kapı bulmak için sınır boyunca kat edilen en kısa mesafe	Ulaşılabilirlik	Ortak alanların gözlenebilir olması
				Fiziksel	Sembolik					
Fantasia Residence				Alçak duvar		0,5	52	0	Araç ve yaya girişi düşük kontrollü	+
Riverside Residence				Alçak tel		1	58	54	Araç ve yaya girişi düşük kontrollü	+

Tablo 4.10. İstanbul Caddesi sınır analizi-2

Kapalı Siteler	Kontrollü erişim noktaları	Giriş kapıları	Sırda yer alan yapıların işlev analizi		Kamusal ve özel mekânı ayıran yarı kamusal mekânların varlığı	Sınırların kamusal geçirgenlik durumu	Paylaşımli yolların varlığı	Açıklamalar
	▲ Güvenlik kontrol ▲ Acil durum kapıları		Lejant	<ul style="list-style-type: none"> ■ Alışveriş, ticaret ■ Kafe, restoran, pastane ■ Güzellik ve bakım merkezleri ■ Banka ■ Konut ■ Konut-özel alan sınırı 				
Kemer Country			Konut		Kamusal – özel mekân arasında arayüzlere rastlanmaz	Geçirgen değil	Ana yola paralel açılan özel yollar	Fiziksel ve sosyo-ekonomik olarak geçirimsiz sınırlar ve "ağırlaştırılmış" bir kapalılık etkisi
K.C.-Kemerbahçe			Konut		Kamusal – özel mekân arasında arayüzlere rastlanmaz	Geçirgen değil	Paylaşımli yollar yok	Sitenin önünden geçen kanal (Bağ Deresi) doğal bir kentsel sınır oluşturmaktadır.
Palms Residence						Sınırlı geçirgen	-	Yapı yola paralel olarak uzanan doğrusal bir sınır oluşturmaktadır. Zemin kattaki şeffaf duvar öğeleri kapalı site ile cadde arasındaki iç-dış ayrımını oluşturmaktadır. Zemin katta 10 adet dükkân bulunmaktadır.

Tablo 4.10. (Devam) *İstanbul Caddesi sınır analizi-2*

Kapalı Siteler	Kontrollü erişim noktaları	Giriş kapıları	Sınırdaki yer alan yapıların işlev analizi		Kamusal ve özel mekânı ayıran yarı kamusal mekânların varlığı	Sınırların kamusal geçirgenlik durumu	Paylaşım yollarının varlığı	Açıklamalar
	▲ Güvenlik kontrol ▲ Acil durum kapıları		Lejant	<ul style="list-style-type: none"> ■ Alışveriş, ticaret ■ Kafe, restoran, pastane ■ Güzellik ve bakım merkezleri ■ Banka ■ Konut ■ Konut-özel alan sınırı 				
Su Venue Residence			Konut		Kamusal – özel mekân arasında arayüzlere rastlanmaz	Geçirgen değil	-	Yapı giriş kontrol noktası şeklindedir. Yapının öngöründe yer alan benzin istasyonu kamusal mekânla görsel iletişimi kesmektedir.
Zenginbahçe II			Konut		Kamusal – özel mekân arasında arayüzlere rastlanmaz	Geçirgen değil	-	
NEF04			Konut		Kamusal – özel mekân arasında arayüzlere rastlanmaz	Geçirgen değil	-	

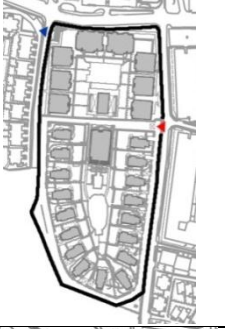

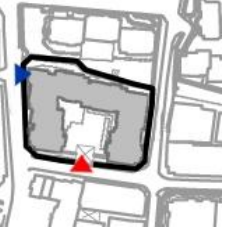

Tablo 4.10. (Devam) *İstanbul Caddesi sınır analizi-2*

Kapalı Siteler	Kontrollü erişim noktaları	Giriş kapıları	Sınırdaki yer alan yapıların işlev analizi		Kamusal ve özel mekânı ayıran yarı kamusal mekânların varlığı	Sınırların kamusal geçirgenlik durumu	Paylaşımli yolların varlığı	Açıklamalar
	▲ Güvenlik kontrol ▲ Acil durum kapıları		Lejant	<ul style="list-style-type: none"> ■ Alışveriş, ticaret ■ Kafe, restoran, pastane ■ Güzellik ve bakım merkezleri ■ Banka ■ Konut ■ Konut-özel alan sınırı 				
Arketip Konutları			Konut		Kamusal – özel mekân arasında arayüzlere rastlanmaz	Geçirgen değil	-	
Neo Vista						Sınırlı geçirgen	-	
Neo Garden			Konut		Kamusal – özel mekân arasında arayüzlere rastlanmaz	Geçirgen değil	-	Sitenin İstanbul Caddesi'ne fiziki sınırı yoktur.

Tablo 4.10. (Devam) *İstanbul Caddesi sınır analizi-2*

Kapalı Siteler	Kontrollü erişim noktaları	Giriş kapıları	Sırda yer alan yapıların işlev analizi		Kamusal ve özel mekânı ayıran yarı kamusal mekânların varlığı	Sınırların kamusal geçirgenlik durumu	Paylaşımlı yolların varlığı	Açıklamalar
	▲ Güvenlik kontrol ▲ Acil durum kapıları		Lejant	<ul style="list-style-type: none"> ■ Alışveriş, ticaret ■ Kafe, restoran, pastane ■ Güzellik ve bakım merkezleri ■ Banka ■ Konut ■ Konut-özel alan sınırı 				
Göktürk Suits					Sınırlı geçirgen	-	Zemin katta 15 adet dükkan bulunmaktadır.	
Gülen Evler			Konut	Kamusal – özel mekân arasında arayüzlere rastlanmaz	Geçirgen değil	Site içi yollara erişim yok	Sitenin İstanbul Caddesi'ne fiziki sınırı yoktur.	
Eden Park Evleri			Konut	Kamusal – özel mekân arasında arayüzlere rastlanmaz	Geçirgen değil	Site içi yollara erişim yok	Sitenin İstanbul Caddesi'ne fiziki sınırı yoktur.	

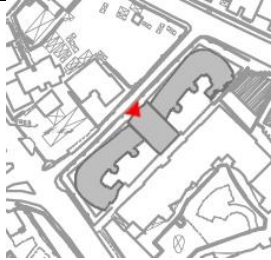

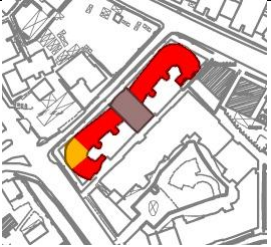

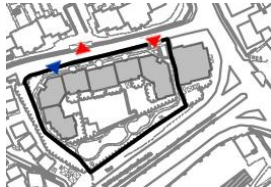

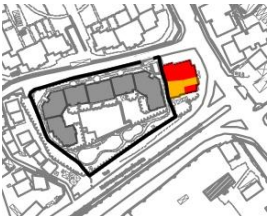

Tablo 4.10. (Devam) *İstanbul Caddesi sınır analizi-2*

Kapalı Siteler	Kontrollü erişim noktaları ▲ Güvenlik kontrol ▲ Acil durum kapıları	Giriş kapıları	Sırda yer alan yapıların işlev analizi		Kamusal ve özel mekân ayıran yarı kamusal mekânların varlığı	Sınırların kamusal geçirgenlik durumu	Paylaşımli yolların varlığı	Açıklamalar
			Lejant					
Panorama Evleri				Konut	Kamusal – özel mekân arasında arayüzlere rastlanmaz	Geçirgen değil	Site içi yollara erişim yok	
Kemer Rose Residence				Konut	Kamusal – özel mekân arasında arayüzlere rastlanmaz	Geçirgen değil	Site içi yollara erişim yok	
Saban Residence				Konut	Kamusal – özel mekân arasında arayüzlere rastlanmaz	Geçirgen değil	-	Sitenin İstanbul Caddesi'ne fiziki sınırı yoktur.

Tablo 4.10. (Devam) *İstanbul Caddesi sınır analizi-2*

Kapalı Siteler	Kontrollü erişim noktaları	Giriş kapıları	Sınırdaki yer alan yapıların işlev analizi		Kamusal ve özel mekânı ayıran yarı kamusal mekânların varlığı	Sınırların kamusal geçirgenlik durumu	Paylaşımli yolların varlığı	Açıklamalar
	▲ Güvenlik kontrol ▲ Acil durum kapıları		Lejant	<ul style="list-style-type: none"> ■ Alışveriş, ticaret ■ Kafe, restoran, pastane ■ Güzellik ve bakım merkezleri ■ Banka ■ Konut ■ Konut-özel alan sınırı 				
Kemercity I			Konut		Kamusal – özel mekân arasında arayüzlere rastlanmaz	Geçirgen değil	-	
Kemercity II			Konut		Kamusal – özel mekân arasında arayüzlere rastlanmaz	Geçirgen değil	-	
Country Life						Sınırlı geçirgen		

Tablo 4.10. (Devam) *İstanbul Caddesi sınır analizi-2*

Kapalı Siteler	Kontrollü erişim noktaları	Giriş kapıları	Sırda yer alan yapıların işlev analizi	Kamusal ve özel mekâmı ayıran yarı kamusal mekânların varlığı	Sınırların kamusal geçirgenlik durumu	Paylaşım yollarının varlığı	Açıklamalar
	▲ Güvenlik kontrol ▲ Acil durum kapıları		Lejant				
Larus Palas					Sınırlı geçirgen	-	
Artell Forum					Sınırlı geçirgen	-	
Kemer Corner					Sınırlı geçirgen	-	

Tablo 4.10. (Devam) *İstanbul Caddesi sınır analizi-2*

Kapalı Siteler	Kontrollü erişim noktaları ▲ Güvenlik kontrol ▲ Acil durum kapıları	Giriş kapıları	Sırda yer alan yapıların işlev analizi		Kamusal ve özel mekân ayıran yarı kamusal mekânların varlığı	Sınırların kamusal geçirgenlik durumu	Paylaşımlı yolların varlığı	Açıklamalar
			Lejant					
Mesa Kemergaz Evleri				Konut	Kamusal – özel mekân arasında arayüzlere rastlanmaz	Geçirgen değil	Ana yola paralel açılan özel yollar	Anıtsal giriş kapısı Sınır ögesi kuvvetli
Mesa Yankı Evleri				Konut	Kamusal – özel mekân arasında arayüzlere rastlanmaz	Geçirgen değil	Özel yollar	Anıtsal giriş kapısı Sınır ögesi çok güçlü
Mesa Stüdyo Plaza						Sınırlı geçirgen	-	Yedi katlı olan plazanın üstteki üç katı konutlara, alttaki üç katı mağazalara, bodrum katı da AVM müşterilerine ait otoparka ayrılmıştır. Üç katta toplam 32 adet mağaza bulunmaktadır.

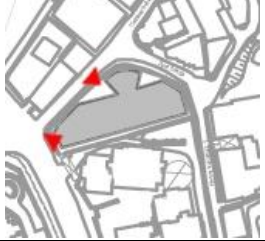

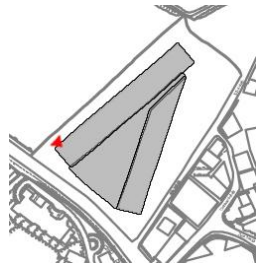

Tablo 4.10. (Devam) *İstanbul Caddesi sınır analizi-2*

Kapalı Siteler	Kontrollü erişim noktaları	Giriş kapıları	Sırda yer alan yapıların işlev analizi	Kamusal ve özel mekânı ayıran yarı kamusal mekânların varlığı	Sınırların kamusal geçirgenlik durumu	Paylaşımlı yolların varlığı	Açıklamalar
	▲ Güvenlik kontrol ▲ Acil durum kapıları		Lejant				
Mesa Yamaç Evler			Konut	Konut	Kamusal – özel mekân arasında arayüzlere rastlanmaz	Geçirgen değil	Ana yola paralel açılan özel yollar
Kemerlife Evleri					Sınırlı geçirgen	Site içi özel ulaşım ağına erişim yok	
Kemer Park Evleri			Konut	Konut	Kamusal – özel mekân arasında arayüzlere rastlanmaz	Geçirgen değil	Site içi özel ulaşım ağına erişim yok

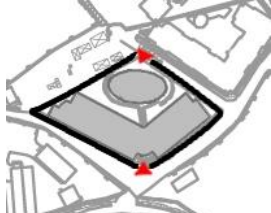

Tablo 4.10. (Devam) *İstanbul Caddesi sınır analizi-2*

Kapalı Siteler	Kontrollü erişim noktaları ▲ Güvenlik kontrol ▲ Acil durum kapıları	Giriş kapıları	Sırda yer alan yapıların işlev analizi		Kamusal ve özel mekânı ayıran yarı kamusal mekânların varlığı	Sınırların kamusal geçirgenlik durumu	Paylaşımlı yolların varlığı	Açıklamalar
			Lejant					
Zenginbahçe I				Konut	Kamusal – özel mekân arasında arayüzlere rastlanmaz	Geçirgen değil	Ana yola paralel açılan özel yollar	
İstanbul Zen				Konut	Kamusal – özel mekân arasında arayüzlere rastlanmaz	Geçirgen değil	Ana yola paralel açılan özel yollar	
İstanbul İstanbul				Konut	Kamusal – özel mekân arasında arayüzlere rastlanmaz	Geçirgen değil	Site içi özel ulaşım ağına erişim yok	

Tablo 4.10. (Devam) *İstanbul Caddesi sınır analizi-2*

Kapalı Siteler	Kontrollü erişim noktaları	Giriş kapıları	Sırda yer alan yapıların işlev analizi	Kamusal ve özel mekânı ayıran yarı kamusal mekânların varlığı	Sınırların kamusal geçirgenlik durumu	Paylaşım yollarının varlığı	Açıklamalar
	▲ Güvenlik kontrol ▲ Acil durum kapıları		Lejant <ul style="list-style-type: none"> ■ Alışveriş, ticaret ■ Kafe, restoran, pastane ■ Güzellik ve bakım merkezleri ■ Banka ■ Konut ■ Konut-özel alan sınırı 				
Kemer Country Beyaz Konaklar					Sınırlı geçirgen	-	
Starlife Konutları			Konut	Kamusal – özel mekân arasında arayüzlere rastlanmaz	Geçirgen değil	-	
Yalın Evler			Zemin katta bulunan mağazalar boş durumdadır		Geçirgen değil	-	

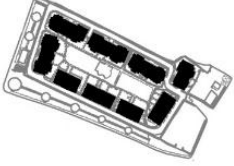
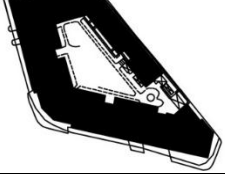
Tablo 4.10. (Devam) *İstanbul Caddesi sınır analizi-2*

Kapalı Siteler	Kontrollü erişim noktaları	Giriş kapıları	Sırda yer alan yapıların işlev analizi		Kamusal ve özel mekânı ayıran yarı kamusal mekânların varlığı	Sınırların kamusal geçirgenlik durumu	Paylaşım yollarının varlığı	Açıklamalar
	▲ Güvenlik kontrol ▲ Acil durum kapıları		Lejant					
Fantasia Residence				Konut	Kamusal – özel mekân arasında arayüzlere rastlanmaz	Geçirgen değil	-	
Riverside Residence				Konut	Kamusal – özel mekân arasında arayüzlere rastlanmaz	Geçirgen değil	-	

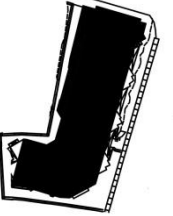
Cadde boyunca sıralanan 34 farklı kapalı sitenin 22 tanesinin caddeye sınırı bulunmaktadır. Kapalı sitelerin sınırlarını oluşturan elemanlar incelendiğinde geçirimli ve geçirimsiz örneklere rastlanmaktadır. Kemer Country, İstanbul İstanbul, Mesa Kemerburgaz, Mesa Yamaç, Mesa Yankı, Kemer Corner siteleri tel ya da parmaklıkla yükseltilmiş duvarlar ve yeşil dokulardan oluşan geçirimsiz sınırlara sahiptir. Cadde üzerinde en fazla kapalı sınır teşkil eden kapalı site Kemer Country'dir. Kemer Country, İstanbul İstanbul gibi sosyo-ekonomik olarak üst düzey sitelerin kapalılık durumları kaldırım dokusunun değişmesi ve daha bakımlı hale gelmesi, anıtsal giriş kapıları ile sembolik olarak arttırılmıştır. 13 adet kapalı sitenin zemin katları ise kamusal kullanıma açılmıştır. Baskın işlev ticaret ve alışveriştir. Bunu kafe, pastane gibi yeme-içme ve dinlenme mekânları ile güzellik ve bakım merkezleri izlemektedir (Tablo 4.9 ve Tablo 4.10). Bu tür örneklerde konutların bulunduğu üst katlara ulaşımı sağlayan giriş bölümlerinin güvenlik görevlileri ile korunduğu görülmektedir.

Kapalı siteler genellikle bir ya da iki kontrollü girişe sahiptir. Bu girişlerden biri güvenlik görevlisiyle korunurken diğeri genellikle kartla açılan otopark girişidir. Kemer Country, İstanbul İstanbul, Kemer Country Beyaz Konaklar, kemer Park Evleri, Mesa Yankı, Panorama Evleri'nde giriş kapıları sembolik etki oluşturacak etkide abartılı biçimde planlanmıştır.

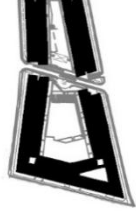
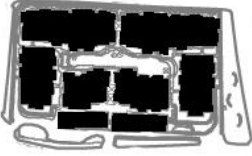
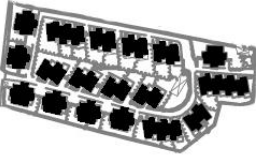
Tablo 4.11. İstanbul Caddesi yoğunluk analizi

Kapalı siteler	Doluluk-boşluk analizi	Yerleşme Alanı	Yapılaşmış alan (Bina taban alanı)	Yapı Alanı / Toplam Alan	Toplam inşaat alanı	Konut sayısı	Nüfus kapasitesi ¹	Net Yoğunluk (kişi/ha)
Kemer Country		1.200.000 m ²	500.000 m ²	% 40	650.000 m ²	945	3780	32
K.C.- Kemerbahçe		18.335 m ²	6.573 m ²	% 36	37.550 m ²	88	352	192
Palms Residence		6.500 m ²	4.700 m ²	% 72	24.000 m ²	163	652	1003

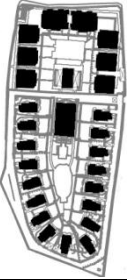
Tablo 4.11. (Devam) *İstanbul Caddesi yoğunluk analizi*

Kapalı siteler	Doluluk-boşluk analizi	Yerleşme Alanı	Yapılmış alan (Bina taban alanı)	Yapı Alanı / Toplam Alan	Toplam inşaat alanı	Konut sayısı	Nüfus kapasitesi ¹	Net Yoğunluk (kişi/ha)
Su Venue Residence		1.700 m ²	1.200 m ²	% 70	11.500 m ²	56	224	1317
Zenginbahçe II		8.000 m ²	6.600 m ²	% 82,5	33.400 m ²	129	516	645
NEF04		4.228 m ²	2.630 m ²	% 62	23.820 m ²	87	348	823

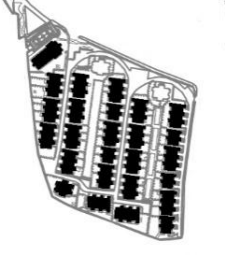

Tablo 4.11. (Devam) *İstanbul Caddesi yoğunluk analizi*

Kapalı siteler	Doluluk-boşluk analizi	Yerleşme Alanı	Yapılmış alan (Bina taban alanı)	Yapı Alanı / Toplam Alan	Toplam inşaat alanı	Konut sayısı	Nüfus kapasitesi ¹	Net Yoğunluk (kişi/ha)
Arketip Konutları		28.528 m ²	14.000 m ²	% 49	87.401 m ²	273	1092	382
Neo Vista		19.600 m ²	9.700 m ²	% 50	50.000 m ²	87	348	177
Neo Garden		16.000 m ²	4.470 m ²	% 28	15.020 m ²	88	352	220

Tablo 4.11. (Devam) *İstanbul Caddesi yoğunluk analizi*

Kapalı siteler	Doluluk-boşluk analizi	Yerleşme Alanı	Yapılmış alan (Bina taban alanı)	Yapı Alanı / Toplam Alan	Toplam inşaat alanı	Konut sayısı	Nüfus kapasitesi¹	Net Yoğunluk (kişi/ha)
Göktürk Suits		1.700 m ²	1.700 m ²	% 100	12.000 m ²	54	216	1270
Eden Park Evleri		6.300 m ²	1.785 m ²	% 28	5.355 m ²	24	96	152
Panorama Evleri		30.065 m ²	9.100 m ²	% 30	31.612 m ²	107	428	142

Tablo 4.11. (Devam) İstanbul Caddesi yoğunluk analizi

Kapalı siteler	Doluluk-boşluk analizi	Yerleşme Alanı	Yapılmış alan (Bina taban alanı)	Yapı Alanı / Toplam Alan	Toplam inşaat alanı	Konut sayısı	Nüfus kapasitesi ¹	Net Yoğunluk (kişi/ha)
Kemer Rose Residence		35.500 m ²	14.000 m ²	% 39	26.000 m ²	73	292	82
Saban Residence		3.500 m ²	3.000 m ²	% 86	18.000 m ²	60	240	685
Kemercity I		2.000 m ²	870 m ²	% 43	5.650 m ²	30	120	600

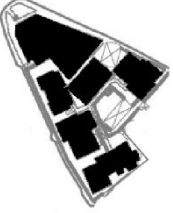
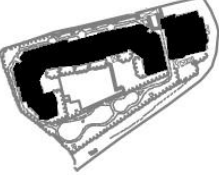
Tablo 4.11. (Devam) İstanbul Caddesi yoğunluk analizi

Kapalı siteler	Doluluk-boşluk analizi	Yerleşme Alanı	Yapılmış alan (Bina taban alanı)	Yapı Alanı / Toplam Alan	Toplam inşaat alanı	Konut sayısı	Nüfus kapasitesi ¹	Net Yoğunluk (kişi/ha)
Kemercity II		3.100 m ²	1.360 m ²	% 44	8.600 m ²	60	240	774
Kemer Art Sitesi		1.670 m ²	1.360 m ²	% 81	6.800 m ²	32	128	766
Country Life		13.129 m ²	7.540 m ²	% 57	59.978 m ²	277	1108	843

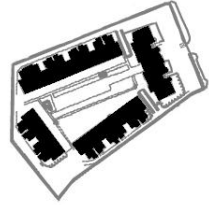
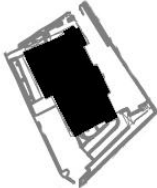
Tablo 4.11. (Devam) İstanbul Caddesi yoğunluk analizi

Kapalı siteler	Doluluk-boşluk analizi	Yerleşme Alanı	Yapılmış alan (Bina taban alanı)	Yapı Alanı / Toplam Alan	Toplam inşaat alanı	Konut sayısı	Nüfus kapasitesi ¹	Net Yoğunluk (kişi/ha)
Kemercity II		3.100 m ²	1.360 m ²	% 44	8.600 m ²	60	240	774
Kemer Art Sitesi		1.670 m ²	1.360 m ²	% 81	6.800 m ²	32	128	766
Country Life		13.129 m ²	7.540 m ²	% 57	59.978 m ²	277	1108	843

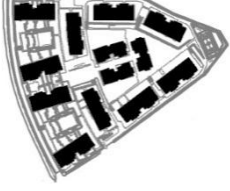
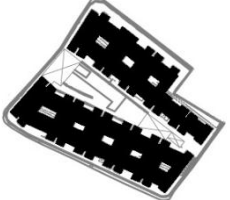

Tablo 4.11. (Devam) İstanbul Caddesi yoğunluk analizi

Kapalı siteler	Doluluk-boşluk analizi	Yerleşme Alanı	Yapılmış alan (Bina taban alanı)	Yapı Alanı / Toplam Alan	Toplam inşaat alanı	Konut sayısı	Nüfus kapasitesi ¹	Net Yoğunluk (kişi/ha)
Larus Palas		5.300 m ²	3.000 m ²	% 57	45.000	60	240	452
Artell Forum		8.000 m ²	5.000 m ²	% 63	35.000 m ²	87	348	435
Kemer Corner		8.000 m ²	3.205 m ²	% 40	22.000 m ²	89	356	445

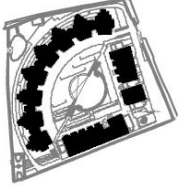
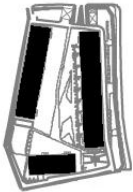
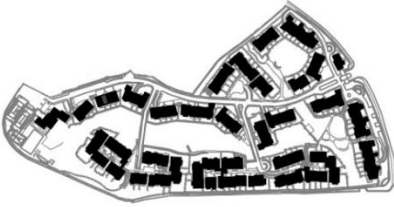
Tablo 4.11. (Devam) İstanbul Caddesi yoğunluk analizi

Kapalı siteler	Doluluk-boşluk analizi	Yerleşme Alanı	Yapılmış alan (Bina taban alanı)	Yapı Alanı / Toplam Alan	Toplam inşaat alanı	Konut sayısı	Nüfus kapasitesi ¹	Net Yoğunluk (kişi/ha)
Mesa Kemerburgaz Evleri		25.000 m ²	14.000 m ²	% 56	40.800 m ²	130	520	208
Mesa Yankı Evleri		22.000 m ²	6.700 m ²	% 30	29.762 m ²	124	496	225
Mesa Stüdyo Plaza		7.850 m ²	2.715 m ²	% 35	16.000 m ²	24	96	122

Tablo 4.11. (Devam) İstanbul Caddesi yoğunluk analizi

Kapalı siteler	Doluluk-boşluk analizi	Yerleşme Alanı	Yapılmış alan (Bina taban alanı)	Yapı Alanı / Toplam Alan	Toplam inşaat alanı	Konut sayısı	Nüfus kapasitesi ¹	Net Yoğunluk (kişi/ha)
Mesa Yamaç Evler		33.000 m ²	7.665 m ²	% 23	44.316 m ²	174	696	210
Kemerlife XXI Evleri		22.405 m ²	12.405 m ²	% 55	55.000 m ²	206	824	367
Kemer Park Evleri		38.000 m ²	8.000 m ²	% 21	17.800 m ²	25	100	26

Tablo 4.11. (Devam) İstanbul Caddesi yoğunluk analizi

Kapalı siteler	Doluluk-boşluk analizi	Yerleşme Alanı	Yapılmış alan (Bina taban alanı)	Yapı Alanı / Toplam Alan	Toplam inşaat alanı	Konut sayısı	Nüfus kapasitesi ¹	Net Yoğunluk (kişi/ha)
Zenginbahçe I		17.000 m ²	5.000 m ²	% 29	10.850 m ²	65	260	152
İstanbul Zen		10.000 m ²	2.560 m ²	% 26	21.453 m ²	74	296	296
İstanbul İstanbul		90.000 m ²	35.000 m ²	% 40	80.000 m ²	204	816	90

Tablo 4.11. (Devam) İstanbul Caddesi yoğunluk analizi

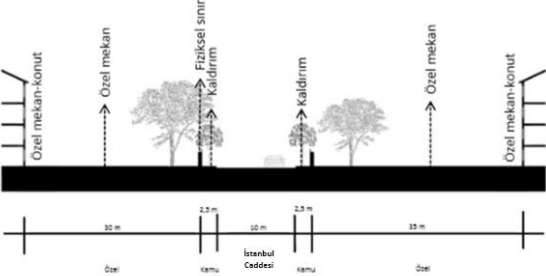

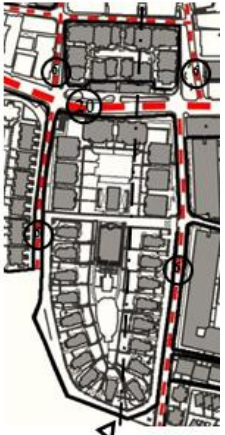
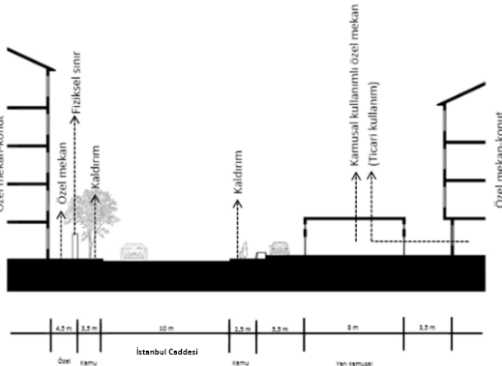

Kapalı siteler	Doluluk-boşluk analizi	Yerleşme Alanı	Yapılmış alan (Bina taban alanı)	Yapı Alanı / Toplam Alan	Toplam inşaat alanı	Konut sayısı	Nüfus kapasitesi ¹	Net Yoğunluk (kişi/ha)
Kemer Country Beyaz Konaklar		7.500 m ²	6.350 m ²	% 85	17.500 m ²	54	216	288
Starlife Konutları		2.200 m ²	2.000 m ²	% 90	15.000 m ²	74	296	1345
Yalın Evler		8.600 m ²	7.500 m ²	% 87	39.820 m ²	146	584	679

Tablo 4.11. (Devam) İstanbul Caddesi yoğunluk analizi

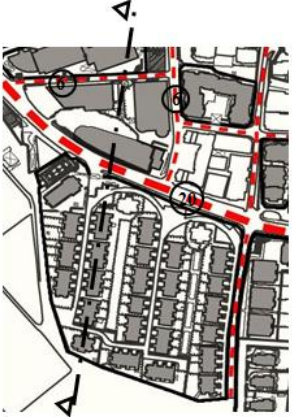
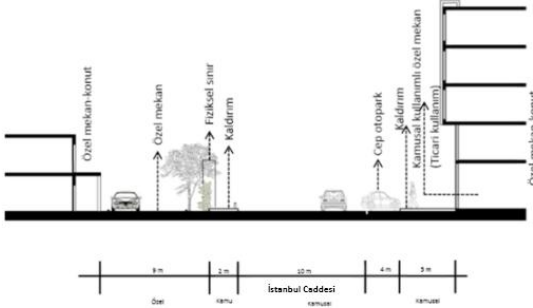

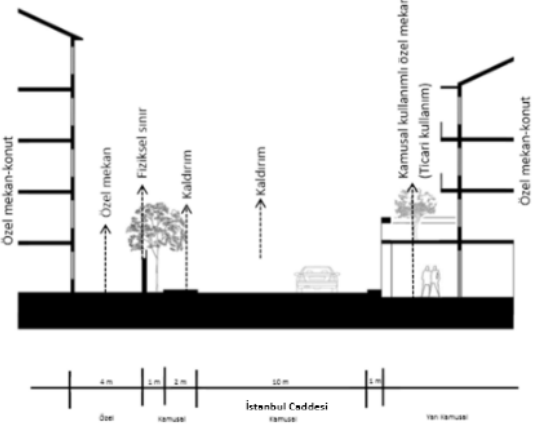

Kapalı siteler	Doluluk-boşluk analizi	Yerleşme Alanı	Yapılmış alan (Bina taban alanı)	Yapı Alanı / Toplam Alan	Toplam inşaat alanı	Konut sayısı	Nüfus kapasitesi ¹	Net Yoğunluk (kişi/ha)
Fantaisa Residence		3.000 m ²	2.400 m ²	% 80	7.000 m ²	76	304	1013
Riverside Residence		4.000 m ²	2.580 m ²	% 65	12.900 m ²	95	380	950
Toplam ve ortalama değerler		1.711.755 m ²	716.668 m ²	% 42	1.616.887 m ²	4657	17360	101
Notlar	¹ Kapalı sitelerin nüfus kapasitesi ortalama hane halkı büyüklüğü olan 4 kişi baz alınarak hesaplanmıştır. (Kaynak: TÜİK, 2017)							

Cadde üzerinde yer alan kapalı sitelerin yoğunluk analizleri incelendiğinde en yüksek yapılaşma oranlarının Zenginbahçe I, Mesa Yankı ve Kemer Country izlemektedir. Göktürk Suits, Saban Residence, Kemer Country Beyaz Konaklar, Fantasia Residence ve Yalın Evler’de görülmektedir. Yüksek yapılaşma yoğunluğu yer aldığı parselin şekline göre yükselen konut bloklarında görülür. Kapalı sitelerin arazileri büyüdükçe yapılaşma oranı azalır. En düşük yapılaşma oranı Kemer Park Evleri’ne aittir. Bunu Mesa Yamaç Evler, İstanbul İstanbul, İstanbul Zen, Zenginbahçe I, Düşük yoğunluk oranlarına sahip kapalı sitelerde konut fiyatlarının yüksek olduğu görülmektedir. Yapılaşma oranı açık alan ortalaması %42 iken toplam nüfus kapasitesi 17.360 kişidir. Yapı yoğunluğu ile nüfus yoğunluğu arasındaki ilişkiye bakıldığında genel olarak 200-300 kişi/ha olduğu görülmektedir. En düşük nüfus yoğunluğu 32 kişi/ha ile Kemer Country’e aitken, en yüksek nüfus yoğunluğu Starlife Konutları’na aittir. Ortalama nüfus yoğunluğu ise 101 kişi/ha’dır (Tablo 4.11).

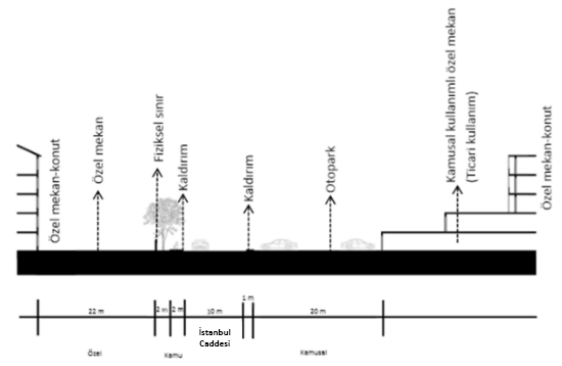

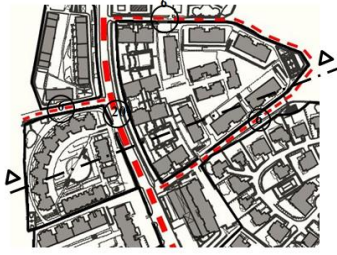
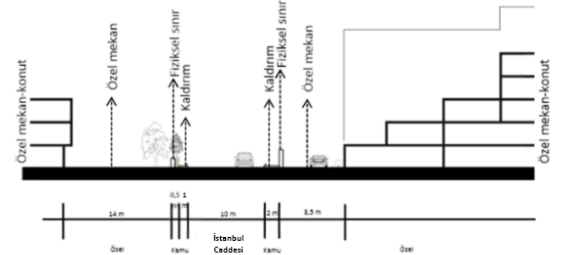

Tablo 4.12. İstanbul Caddesi kesitleri

Mevki	Yol analizi	Kesit	Görünüş	Açıklamalar
Kemer Country – Kemer Country				<ul style="list-style-type: none"> - Caddenin yaya kullanımı olarak en zayıf bölümü - Kapalılık algısını sınır duvarları ve ağaçlar oluşturmaktadır - Yoğun yeşil doku ve kaldırımda ağaçlar - Yoğun araç trafiği - Geniş ve bakımlı kaldırımlar
Neo Vista – Panorama				<ul style="list-style-type: none"> - Caddenin iki yakasında yüksek katlı konut dokusu bulunur - Yoğun araç trafiği - Ağaçlandırılmış kaldırımlar

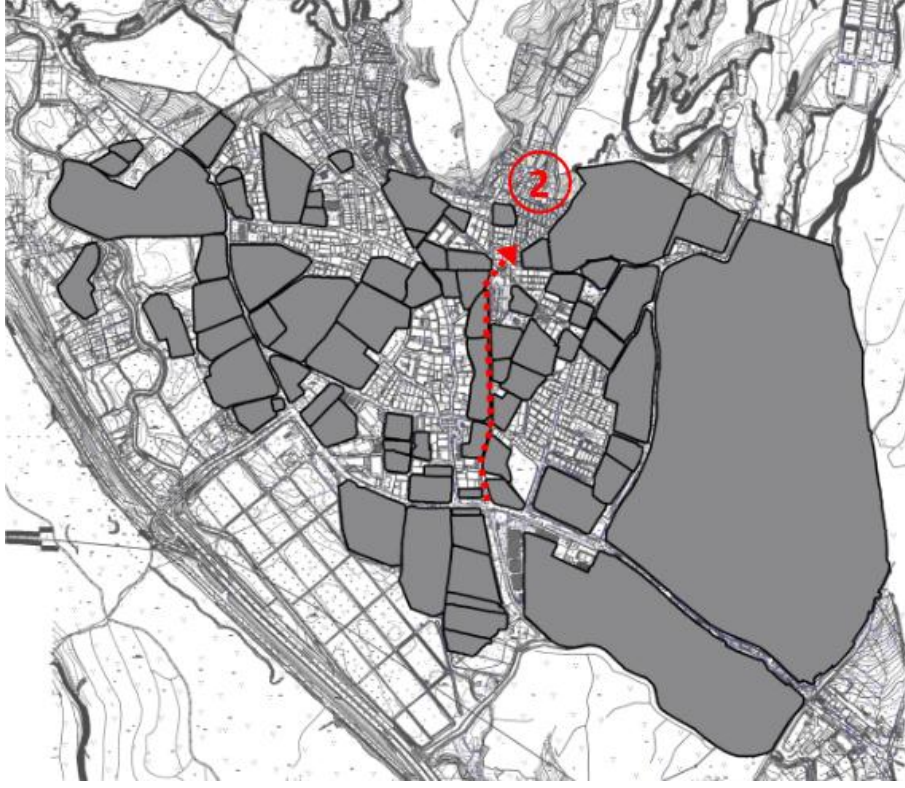
Tablo 4.12. (Devam) İstanbul Caddesi kesitleri

Mevki	Yol analizi	Kesit	Görünüş	Açıklamalar
Arcadium Life – Kemer Rose Residence				<ul style="list-style-type: none"> - Caddenin iki yakasında yüksek katlı konut dokusu bulunur - Yoğun araç trafiği - Ağaçlandırılmış kaldırımlar
Artell Forum – Mesa Kemerburgaz Evleri				<ul style="list-style-type: none"> - Yaya kullanımının yoğun olduğu bölümlerden biri - Zemin katlarda mağazalar - Cade üzerinde otomobillerin yoğun olarak park edilmesi

Tablo 4.12. (Devam) İstanbul Caddesi kesitleri

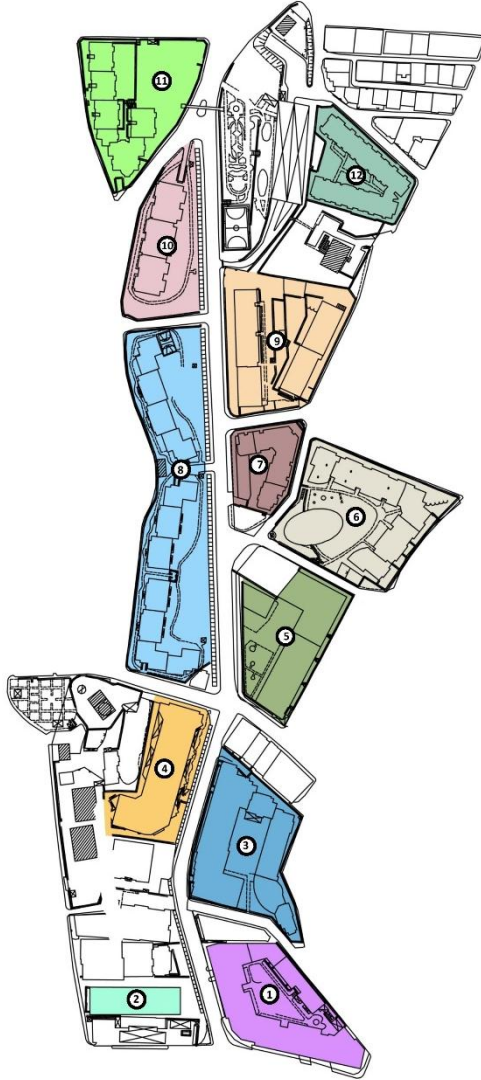
Mevki	Yol analizi	Kesit	Görünüş	Açıklamalar
Mesa Yankı Evleri – Mesa Stüdyo Plaza				<ul style="list-style-type: none"> - Cadde üzerine yoğun biçimde park edilmiş araçlar - Geri çekilmiş konut dokusu caddenin olduğundan geniş algılanmasına neden olmaktadır - Dar kaldırımlar
Zenginbahçe I – Mesa Yamaç Evler				<ul style="list-style-type: none"> - Yaya hareketlerinin az olması - Çift taraflı sınır duvarları ve yüksek kont dokusu - Yeşillendirilmiş sınır duvarlarının varlığı - Geniş ve bakımlı kaldırımlar

4.3.2. Cumhuriyet Caddesi

Şekil 4.27. Cumhuriyet Caddesi'nin kentsel doku içerisindeki konumu

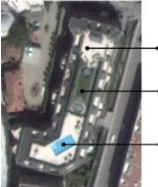

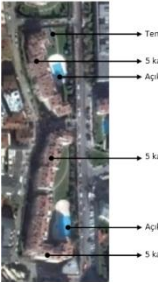

Cumhuriyet Caddesi 6m genişliğinde, 75m uzunluğunda kuzey-güney yönünde uzanan doğrusal ve kesintisiz bir ulaşım aksıdır. Güney yönünde İstanbul Caddesi'ne bağlanmaktadır (Şekil 4.27). Cadde üzerinde birbirinden farklı mimari özelliğe sahip, farklı yoğunluk ve tipolojide 12 kapalı site yer almaktadır (Şekil 4.28 ve Tablo 4.13). Kuzey-güney yönünde uzanan doğrusal karaktere sahip caddenin başlangıç ve bitiş noktaları belirgindir. Cumhuriyet Caddesi güney yönünde İstanbul Caddesi ile bileşirken, kuzey yönünde Uzunkemerden esinlenen saat kulesiyle son bulmaktadır. Caddeye özel araç, toplu taşıma ve Göktürk içerisinde yaya olarak ulaşılabilir.

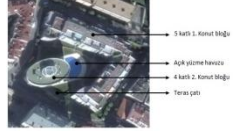

- ① Palms Residence (2008)
- ② Su Venue Residence (2011)
- ③ Zenginbahçe II (2011)
- ④ NEF 04 (2011)
- ⑤ Aya Göktürk (2013)
- ⑥ Gökyüzü Residence (2008)
- ⑦ Corner Apartments (2012)
- ⑧ Yeşil Belgrad Evleri (2001)
- ⑨ Tedkent Kemer 50 (2007)
- ⑩ Sıra Evler (2007)
- ⑪ Yeshill Göktürk (2007)
- ⑫ Pruva Sitesi (2006)

Şekil 4.28. Cumhuriyet Caddesi üzerinde yer alan kapalı siteler

Tablo 4.13. Cumhuriyet Caddesi üzerinde yer alan kapalı sitelerin özellikleri

Kapalı site	Yapım yılı	Yatırımcı Firma	Mimar – Tasarım ekibi	Site alanı	Konut birimi sayısı	Yapı Düzeni	Konut büyüklükleri	Ortalama konut fiyatları		Sosyal donatılar	Yerleşim planı	Genel görünüş
								Satılık	Kiralık			
Palms Residence	2008	Hoffmann İnşaat – Sone İnşaat		6.500 m ²	7 blok – 163 daire	Yüksek katlı konut bloğu (5 katlı)	1+1 74 m ² ile 2+1 bahçe dubleks 144 m ² 3+1 173 m ²	1+1 470.000 TL 2+1 595.000 TL 2+1 bahçe dubleks 1000.000 TL	1+1 2000 TL 2+1 3.500 TL	- Kapalı ve açık yüzme havuzu - Spa		
Su Venue Residence	2008 - 2011	Dizayn Yapı Uygulama Limited	House 212: Nihal Arlat	1.700 m ²	1 blok – 56 daire	Yüksek katlı konut bloğu (7 katlı)	1+1 74-120 m ² 2+2 166-223 m ² 3+1 252 m ² 4+1 255-265 m ²	1+1 340.000 TL 3+1 1.060.000 TL	1+1 2.200 TL 2+1 3.600 TL	- Çatı havuzu - Güneşlenme terası - Çocuk parkı		
Zenginbağçe II	2009 - 2011	Ethem Zengin İnşaat		8.000 m ²	2 blok – 129 konut	Yüksek katlı konut bloğu (5 katlı)	70 ile 310 m ² arasında değişen 1+1'den 5+1'e kadar farklı konut tipleri	1+1 500.000 TL 2+1 800.000 TL 3+1 1.350.000 TL	1+1 1000 TL 3+1 3500 TL	Çocuk parkı Kapalı ve açık yüzme havuzu		
NEF04	2009 - 2011	Nef Gayrimenkul	TAGO Architects – Autoban	4.228 m ²	1 blok – 87 konut	Yüksek katlı konut bloğu (5 katlı)	87 ile 263 m ² arasında değişen 1 + 1'den 5+1 dublekslere kadar farklı konut tipleri	1+1 350.000 TL 2+1 1.200.000 TL 4+1 3.500.000 TL	1+1 2000 TL 2+1 3000 TL 4+1 4500 TL	Teras Bahçesi Çatı havuzu Teras Jakuzi Gözlemevi Açık hava Sineması Açık hava Parti Alanı		
Yeşil Belgrad Evleri	1998 - 2001	Ayçoka (Kent-Art) İnşaat		12.665 m ²	11 blok – 124 konut	Yüksek katlı konut bloğu (5 katlı)	250 m ² arasında değişen 1 + 1'den 5+1'e kadar 5 farklı konut tipi	4+1 1.000.000 TL	3+1 3.000 TL	Açık yüzme havuzu Çocuk oyun alanı		

Tablo 4.13. (Devam) *Cumhuriyet Caddesi üzerinde yer alan kapalı sitelerin özellikleri*

Kapalı site	Yapım yılı	Yatırımcı Firma	Mimar – Tasarım ekibi	Site alanı	Konut birimi sayısı	Yapı Düzeni	Konut büyüklükleri	Ortalama konut fiyatları		Sosyal donatılar	Yerleşim planı	Genel görünüş
								Satılık	Kiralık			
Sıra Evler Sitesi	2007	Ayçoka İnşaat		3.800 m ²	3 blok – 24 konut	Yüksek katlı konut bloğu (5 katlı)	230 m ² ve 350 m ² arasında değişen 1+1'den 5+1'e kadar 5 farklı konut tipi	4+1 1.500.000 TL 5+1 1.750.000 TL		Açık yüzme havuzu		
Aya Gökçtürk	2013	Yapıkur İnşaat	Han Tümertekin	15.000 m ²	2 blok – 86 konut	Yüksek katlı konut bloğu (4-5 katlı)	95m ² 'den- 308m ² arasında değişen 1+1'den 5+1'e kadar 28 farklı konut tipi	2+1 1.400.000 TL 3+1 2.000.000 TL 4+1 2.800.000 TL	1+1 2500 TL 2+1 4000 TL 3+1 6500 TL	Çok amaçlı toplantı salonu Açık ve kapalı yüzme havuzları Kapalı çocuk odası Çocuk parkı Sosyal tesis Alışveriş merkezi Sinema		
Göküzlü Residence	2005 - 2008	Keleşoğlu İnşaat	A Tasarım Mimarlık	7.300 m ²	Bitişik düzen 7 blok – 88 konut	Yüksek katlı konut bloğu (4-5 katlı)	85 ile 342 m ² arasında değişen 1+1'den 6+2'ye kadar 14 farklı konut tipi	6+2 2.000.000 TL	1+1 2500 TL 4+1 4500 TL	Açık ve kapalı yüzme havuzu Kapalı sosyal tesis Hamam-Sauna		
Corner Apartment	2009 - 2012	Koytür İnşaat		2.600 m ²	6 blok - 64 konut	Yüksek katlı konut bloğu (6 katlı)	75 m ² ile 240 m ² arasında değişen 1+1'den 4+1 dublekslere kadar farklı tipte konutlar	1+1 450.000 TL 2+1 1.200.000 TL 4+1 1.800.000 TL 5+1 2.500.000 TL	1+1 2500 TL 2+1 3000 TL	Açık yüzme havuzu Havuz bar Çocuk oyun alanı Jimmastik salonu Sauna		
Tedkent Kemer 50	2005 - 2007	Arkel İnşaat	Boran Ekici	6.587 m ²	2 blok – 58 konut	Yüksek katlı konut bloğu (4 katlı)	3 odadan 6 odaya farklı büyüklüklerde tasarlanan bahçeli, teraslı dubleksler ve ara kat dairelerle	3+1 1.500.000 TL	3+1 3.500 TL	Açık yüzme havuzu Çocuk oyun alanı		

Tablo 4.13. (Devam) *Cumhuriyet Caddesi üzerinde yer alan kapalı sitelerin özellikleri*

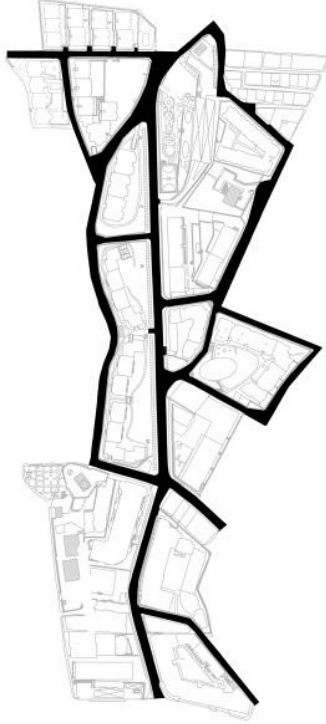
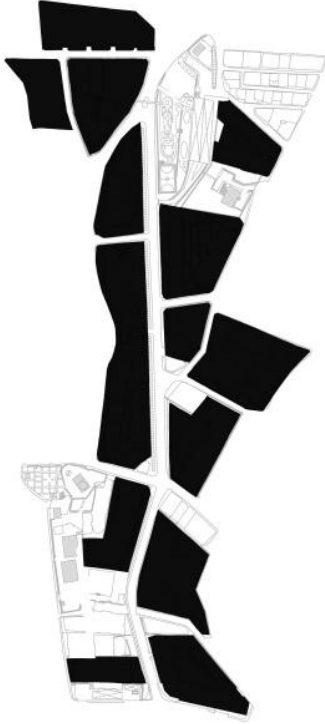

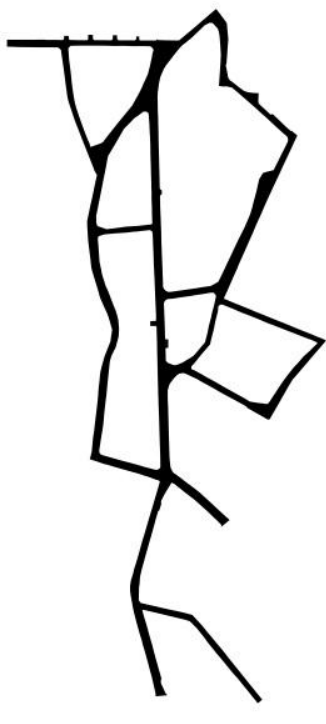
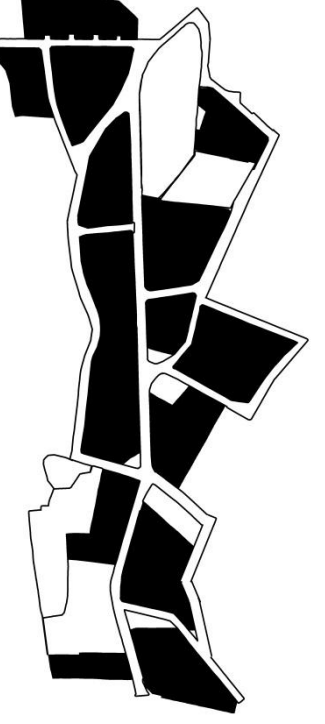

Kapalı site	Yapım yılı	Yatırımcı Firma	Mimar – Tasarım ekibi	Site alanı	Konut birimi sayısı	Yapı Düzeni	Konut büyüklükleri	Ortalama konut fiyatları		Sosyal donatılar	Yerleşim planı	Genel görünüş
								Satılık	Kiralık			
Pruva Sitesi	2006	Mutlu İnşaat		4.000 m ²	6 blok - 53 konut	Yüksek katlı konut bloğu (5 katlı)	92 m ² ile 288 m ² arasında değişen 1+1den 5+2ye kadar değişen 5 farklı konut tipi	3+1 1.250.000 TL 4+1 1.750.000 TL		Kapalı yüzme havuzu Sauna-hamam Çocuk havuzu, Güneşlenme terası Tırmanma duvarı Kapalı çocuk parkı		
Yeshill Göktürk	2005 - 2007	Akro Yapı	Erat Mimarlık – Mehmet Şener	15.000 m ²	19 blok- 180 konut	Yüksek katlı konut bloğu (4 katlı)	74 m2 ile 335 m2 arasında 1+1den 5+1ye kadar değişen 5 farklı konut tipi	1+1 500.000 TL 5+1 900.000 TL	2+1 2000 TL 3+1 2500 TL	Açık ve kapalı yüzme havuzu Sosyal tesis Çocuk parkı Restoran Sauna-hamam		
Notlar	*Ortalama konut fiyatlarının belirlenmesinde Hürriyet Emlak (www.hurriyetemlak.com), Milliyet Emlak (www.milliyetemlak.com), Maison Real Estate (www.maison.com.tr) ve Mor Hills Emlak (www.morhills.com) sitelerinden yararlanılmıştır. Konut fiyatlarının belirlenmesinde 2017 yılına ait ilanlar göz önünde bulundurulmuştur											

Cumhuriyet Caddesi üzerinde yer alan kapalı siteler genellikle iç mekâna dönük bina kurgusuna sahip, çok katlı bloklardan oluşmaktadır. Kapalı sitelerin mekân organizasyonunu oluşturan kütleli parçalar genellikle yer aldıkları parsellerin mülkiyet izlerine göre şekillenir ve asimetrik plan kurgusuna sahiptir (Tablo 4.13). Cadde boyunca yer alan kapalı sitelerin bina kurguları incelendiğinde;

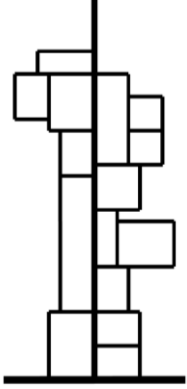
- Yer aldıkları parselin mülkiyet izlerine göre şekillenen çok katlı tek konut blokları (NEF 04, Palms Residence, Aya Göktürk, Su Venue Residence)
- Yüksek katlı konut bloklarının kütleli olarak bütünlük etkisi verecek biçimde bir araya geldiği konut blokları (Zenginbahçe II, Gökyüzü Residence, Tedkent 50, Corner Apartments)
- Yüksek katlı konut bloklarının birbirine paralel olacak biçimde yan yana sıralanmasıyla oluşmuş konut sıraları (Yeşil Belgrad Evleri, Sıra Evler, Yeshill Göktürk) olmak üzere yüksek katlı bloklardan oluşmuş konut yerleşimleri göze çarpmaktadır. On iki adet kapalı sitenin yedisinde konutlar orta merkezi bir açık mekân etrafına yerleştirilmiştir, ancak bu boşluklara dışarıdan erişim söz konusu değildir. Yapılaşmış mekânların açık alanlara göre fazla olduğu görülmektedir.

Bu kapalı konut topluluklarında yer alan konut sayısı 1.112 adet olup bu siteler yaklaşık 87.000 m²'lik alan kaplamaktadır. Farklı biçim ve büyüklükteki kapalı yapı adalarını ortalama büyüklüğü 7.200 m²'dir. İçerdikleri konut birimi sayılarına bakıldığında 53 ile 180 arasında değiştiği görülmektedir. Cadde üzerinde yer alan kapalı sitelerin ortalama m² konut fiyatları 4.000 TL'dir. Konut fiyatlarının en yüksek olduğu site Aya Göktürk iken en düşük olduğu site Yeshill Göktürk'tür. Cumhuriyet Caddesi'nde yer alan kapalı sitelerin konut fiyatları arasında çok büyük farklar olmadığı, konut fiyatlarının birbirine yakın olduğu görülmektedir.

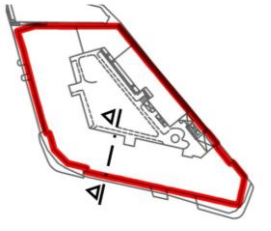
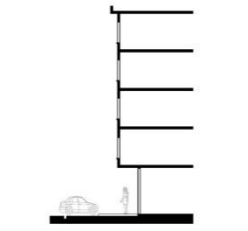

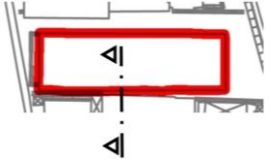
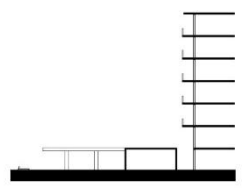

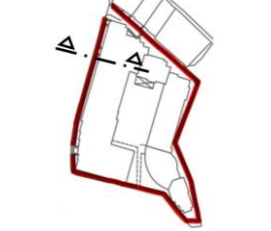
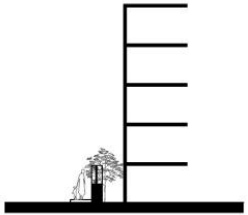

Tablo 4.14. Cumhuriyet Caddesi'nin morfolojik analizi

	Sokak Dokusu	Parsel düzeni	Bina Yerleşimi
Biçim			
Kompozisyon			

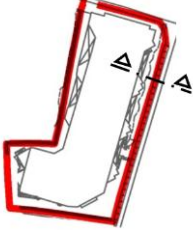
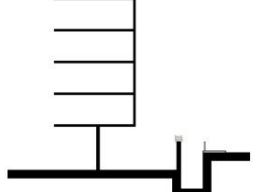

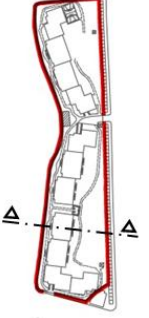
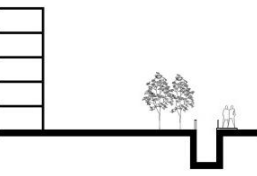

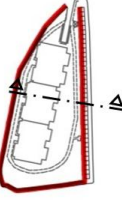
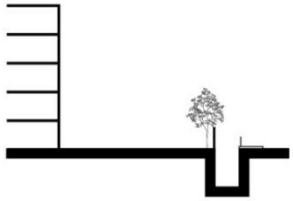

Tablo 4.14. (Devam) *Cumhuriyet Caddesi'nin morfolojik analizi*

	Sokak Dokusu	Parsel düzeni	Bina Yerleşimi
Özellikler	<ul style="list-style-type: none">• Başlangıç ve bitiş noktaları belirgin• Doğrusal çift yönlü omurga• Yalnızca tek bir kılcal bağlantı yoluyla ulaşılan yapı adaları• Cadde üzerinde 10 adet düğüm noktası bulunmaktadır. Bunlardan 7 tanesi T kesişim iken 3 tanesi X kesişimdir <p>sokak diyagramı</p>	<ul style="list-style-type: none">• Mülkiyet izlerine göre oluşmuş parsel düzeni• Herhangi bir morfolojik bütünlük ilişkisi kurma zorunluluğu aranmaksızın parçalı bir gelişim süreci• Parçalı bir şekilde üretimin geliştirici-yükleniciye bırakıldığı gelişim süreci	<ul style="list-style-type: none">• Kapalı siteler sınırlar, bloklar ve açık mekânlar birlikte planlanmıştır.• Her kapalı sitenin kendi sınırları dahilinde tanımlı bina ve açık kullanım alanı düzeni birbirinden farklıdır.• Cadde üzerinde parsel boyutlarında tek yapıdan bina kümelerine kadar farklı bina düzenleri görülmektedir.• Konstanre ve dışa kapalı bina düzeni mevcuttur.

Tablo 4.15. Cumhuriyet Caddesi sınır analizi

Kapalı Siteler	Sınır Analizi (Plan)	Kesit	Görünüş	Kenar / Sınır Öğeleri		Sınır öğesi yüksekliği (m)	Toplam sınır uzunluğu	Bir kapı bulmak için sınır boyunca kat edilen en kısa mesafe	Ulaşılabilirlik	Ortak alanların gözlenebilir olması
				Fiziksel	Sembolik					
Palms Residence				İşaretlenmiş bir sınır öğesi yok	-	-	92	22	Araç girişi sınırlanmış, yaya girişi düşük kontrollü	-
Su Venue Residence				İşaretlenmiş bir sınır öğesi yok	-	-	32	0	Araç girişi sınırlanmış, yaya girişi kontrollü	Ortak alanlar çatı kotunda yer alır
Zenginbahçe II				Yeşillendirilmiş duvar + tel	-	1,8	93	93	Araç girişi sınırlanmış, yaya girişi düşük kontrollü	Bahçe görülebilir, bina merkezindeki ortak alanlar görülemez

Tablo 4.15. (Devam) *Cumhuriyet Caddesi sınır analizi*

Kapalı Siteler	Sınır Analizi (Plan)	Kesit	Görünüş	Kenar / Sınır Öğeleri		Sınır ögesi yüksekliği (m)	Toplam sınır uzunluğu	Bir kapı bulmak için sınır boyunca kat edilen en kısa mesafe	Ulaşılabilirlik	Ortak alanların gözlenebilir olması
				Fiziksel	Sembolik					
NEF04				Tel çit + alçak duvar + bitki örtüsü		1,5	98	98	Araç ve yaya girişi katı bir şekilde sınırlanmıştır	-
Yeşil Belgrad Evleri				Alçak taş çit	Güvenlik kabini	1	233	136	Araç ve yaya girişi kontrollü	-
Sıra Evler Sitesi				Duvar + yeşil doku		2	120	20	Araç ve yaya girişi kontrollü	-

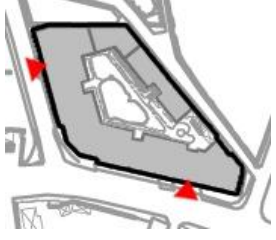

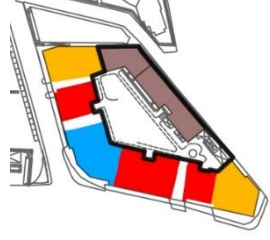

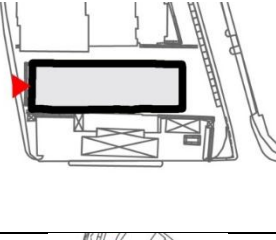
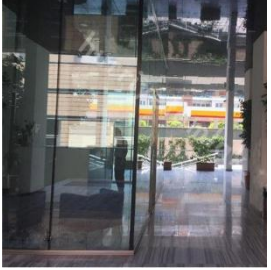
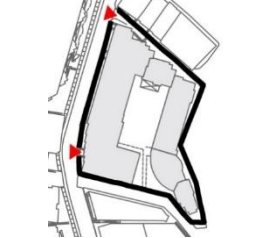

Tablo 4.15. (Devam) *Cumhuriyet Caddesi sınır analizi*

Kapalı Siteler	Sınır Analizi (Plan)	Kesit	Görünüş	Kenar / Sınır Öğeleri		Sınır öğesi yüksekliği (m)	Toplam sınır uzunluğu	Bir kapı bulmak için sınır boyunca kat edilen en kısa mesafe	Ulaşılabilirlik	Ortak alanların gözlenebilir olması
				Fiziksel	Sembolik					
Aya Göktürk				İşaretlenmiş bir sınır öğesi yok		1	233	136	Araç ve yaya girişi katı biçimde sınırlanmıştır	Ortak alanlar çatı bahçesi içerisinde yer alır
Gökyüzü Residence				Duvar + parmaklık	Güvenlik kabini Farklılaşmış kaldırım dokusu	2	120	20	Araç ve yaya girişi kontrollü	+
Corner Apartment				İşaretlenmiş bir sınır öğesi yok	Güvenlik kabini Kartla açılan otopark kapısı	-	80	20	Araç girişi sınırlı, yaya girişi kontrollü	Ortak alanlar çatı bahçesi içerisinde yer alır

Tablo 4.15. (Devam) *Cumhuriyet Caddesi sınır analizi*

Kapalı Siteler	Sınır Analizi (Plan)	Kesit	Görünüş	Kenar / Sınır Öğeleri		Sınır ögesi yüksekliği (m)	Toplam sınır uzunluğu	Bir kapı bulmak için sınır boyunca kat edilen en kısa mesafe	Ulaşılabilirlik	Ortak alanların gözlenebilir olması
				Fiziksel	Sembolik					
Tedkent Kemer 50				Yeşillendirilmiş duvar	Güvenlik kabini	3	105	44	Araç ve yaya girişi sınırlandırılmış	-
Pruva Sitesi				Duvar	Kartla açılan otopark kapısı	4	67	0	Araç girişi sınırlandırılmış, yaya girişi düşük kontrollü	+
Yeshill Göktürk				Yüksek duvar + tel	Güvenlik kamerası	4	127	67	Araç girişi sınırlandırılmış, yaya girişi düşük kontrollü	-

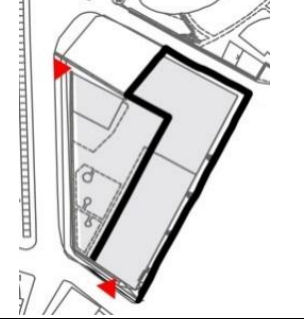

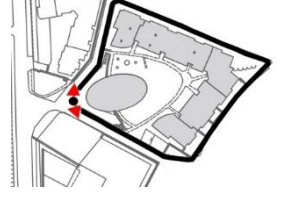

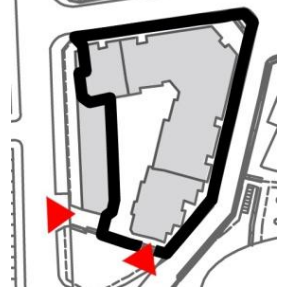

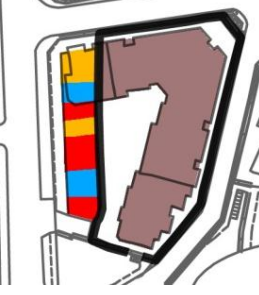

Tablo 4.16. Cumhuriyet Caddesi sınır analizi-2

Kapalı Siteler	Kontrollü erişim noktaları ▲ Güvenlik kontrol ▲ Acil durum kapıları	Giriş kapıları	Sınırdaki yer alan yapıların işlev analizi		Kamusal ve özel mekânı ayıran yarı kamusal mekânların varlığı	Sınırların kamusal geçirgenlik durumu	Paylaşımlı yolların varlığı	Açıklamalar
			Lejant					
Palms Residence						Sınırlı geçirgen	-	Yapı yola paralel olarak uzanan doğrusal bir sınır oluşturmaktadır. Zemin kattaki şeffaf duvar öğeleri kapalı site ile caddede arasındaki iç-dış ayrımını oluşturmaktadır. Zemin katta 10 adet dükkan bulunmaktadır
Su Venue Residence				Konut	Kamusal – özel mekân arasında arayüzlere rastlanmaz	Geçirgen değil	-	
Zenginbahçe II				Konut	Kamusal – özel mekân arasında arayüzlere rastlanmaz	Geçirgen değil	-	

Tablo 4.16. (Devam) Cumhuriyet Caddesi sınır analizi-2

Kapalı Siteler	Kontrollü erişim noktaları ▲ Güvenlik kontrol ▲ Acil durum kapıları	Giriş kapıları	Sınırdaki yer alan yapıların işlev analizi		Kamusal ve özel mekânı ayıran yarı kamusal mekânların varlığı	Sınırların kamusal geçirgenlik durumu	Paylaşımlı yolların varlığı	Açıklamalar
			Lejant					
NEF04			Konut	<ul style="list-style-type: none"> ■ Alışveriş, ticaret ■ Kafe, restoran, pastane ■ Güzellik ve bakım merkezleri ■ Banka ■ Konut ■ Konut-özel alan sınırı 	Kamusal – özel mekân arasında arayüzlere rastlanmaz	Geçirgen değil	-	
Yeşil Belgrad Evleri			Konut		Kamusal – özel mekân arasında arayüzlere rastlanmaz	Geçirgen değil	Site içi yollara dışarıdan ulaşım yok	Sitenin ötünden geçen kanal (Bağ Deresi) doğal bir kentsel sınır oluşturmaktadır
Sıra Evler Sitesi			Konut		Kamusal – özel mekân arasında arayüzlere rastlanmaz	Geçirgen değil	Site içi yollara dışarıdan ulaşım yok	Sitenin ötünden geçen kanal (Bağ Deresi) doğal bir kentsel sınır oluşturmaktadır

Tablo 4.16. (Devam) Cumhuriyet Caddesi sınır analizi-2

Kapalı Siteler	Kontrollü erişim noktaları	Giriş kapıları	Sınırdaki yer alan yapıların işlev analizi	Kamusal ve özel mekân ayıran yarı kamusal mekânların varlığı	Sınırların kamusal geçirgenlik durumu	Paylaşımlı yolların varlığı	Açıklamalar
	▲ Güvenlik kontrol ▲ Acil durum kapıları		Lejant <ul style="list-style-type: none"> ■ Alışveriş, ticaret ■ Kafe, restoran, pastane ■ Güzellik ve bakım merkezleri ■ Banka ■ Konut ■ Konut-özel alan sınırı 				
Aya Göktürk					Sırlı geçirgen	-	
Gökyüzü Residence			Konut	Kamusal – özel mekân arasında arayüzlere rastlanmaz	Geçirgen değil	-	
Corner Apartment					Sırlı geçirgen	-	

Tablo 4.16. (Devam) Cumhuriyet Caddesi sınır analizi-2

Kapalı Siteler	Kontrollü erişim noktaları ▲ Güvenlik kontrol ▲ Acil durum kapıları	Giriş kapıları	Sınırdaki yer alan yapıların işlev analizi		Kamusal ve özel mekânı ayıran yarı kamusal mekânların varlığı	Sınırların kamusal geçirgenlik durumu	Paylaşımlı yolların varlığı	Açıklamalar
			Lejant					
Tedkent Kemer 50			Konut	<ul style="list-style-type: none"> ■ Alışveriş, ticaret ■ Kafe, restoran, pastane ■ Güzellik ve bakım merkezleri ■ Banka ■ Konut ■ Konut-özel alan sınırı 	Kamusal – özel mekân arasında arayüzlere rastlanmaz	Geçirgen değil	-	
Pruva Sitesi			Konut		Kamusal – özel mekân arasında arayüzlere rastlanmaz	Geçirgen değil	-	Sitenin Cumhuriyet Caddesi'ne fiziki sınırı yoktur, ancak kot farkı nedeniyle yapı görsel sınır oluşturmaktadır
Yeshill Göktürk			Konut		Kamusal – özel mekân arasında arayüzlere rastlanmaz	Geçirgen değil	-	

Cadde boyunca sıralanan 12 farklı kapalı sitenin 10 tanesinin caddeye sınırı bulunmaktadır. Kapalı sitelerin sınırlarını oluşturan elemanlar incelendiğinde genellikle geçirimsiz örneklere rastlanmaktadır.

Cumhuriyet Caddesi üzerinde yer alan kapalı sitelerin geçirgenlik durumları incelendiğinde, cadde üzerinde fiziksel olarak geçirimsiz mekânların, kentlinin bir sınıra takılmadan ulaşabildiği geçirgen mekânlara göre çok daha fazla olduğu görülmektedir. Sınır oluşturan öğeler duvarlar ve parmaklıklardır. Zenginbahçe II, NEF 04 ve Gökyüzü Residence'da parmaklıklar içerisi ile dışarıyı arasındaki görsel iletişime olanak vermektedir. Caddeye cephesi olan kapalı topluluklar arasında en fazla geçirimsiz oluşturan site Yeşil Belgrad Evleri'dir. 240 m uzunluğundaki sınır duvarında giriş kapısına ulaşmak için 136 m yürümek gerekmektedir. Caddenin batı yönünden geçen Bağ Deresi topoğrafik bir sınır oluşturarak "kenarlar"ın geçirimsiz etkisini güçlendirmektedir.

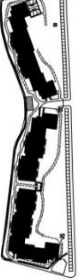
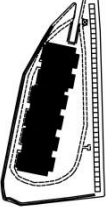
Palms Residence, Aya Göktürk ve Corner Apartment zemin katta sundukları kamusal kullanımlarla kentliye sınırlı bir kamusal geçirgenlik sunmaktadır. Baskın olan işlev ticaret ve alışveriş iken, bunu güzellik ve bakım merkezleri izlemektedir. Zemin katları kamusal kullanıma açılan bu sitelerde güvenli konut girişleri arka ve yan cephelere alınmıştır.

Kapalı siteler genellikle bir ya da iki kontrollü girişe sahiptir. Giriş kapılarında anıtsal ya da mimari bir etki yaratmak yerine yalnızca güvenli bir giriş noktası oluşturmak esas alınmıştır. Palms Residence, Zenginbahçe II, Su Venue ve Puruva Sitesi girişlerinde güvenlik görevlisinin olmadığı görülmektedir (Tablo 4.15 ve Tablo 4.16).

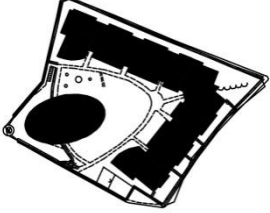

Tablo 4.17. Cumhuriyet Caddesi yoğunluk analizi

Kapalı siteler	Doluluk-boşluk analizi	Yerleşme Alanı	Yapılmış alan (Bina taban alanı)	Yapı Alanı / Toplam Alan	Toplam inşaat alanı	Konut sayısı	Nüfus kapasitesi¹	Net Yoğunluk (kişi/ha)
Palms Residence		6.500 m ²	4.700 m ²	% 72	24.000 m ²	163	652	1003
Su Venue Residence		1.700 m ²	1.200 m ²	% 70	11.500 m ²	56	224	1317
Zenginbahçe II		8.000 m ²	6.600 m ²	% 82,5	33.400 m ²	129	516	645

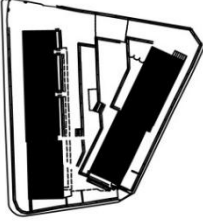

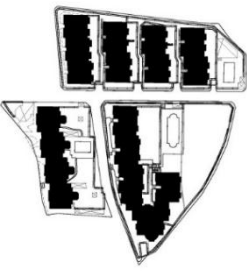
Tablo 4.17. (Devam) *Cumhuriyet Caddesi yoğunluk analizi*

Kapalı siteler	Doluluk-boşluk analizi	Yerleşme Alanı	Yapılmış alan (Bina taban alanı)	Yapı Alanı / Toplam Alan	Toplam inşaat alanı	Konut sayısı	Nüfus kapasitesi ¹	Net Yoğunluk (kişi/ha)
NEF04		4.228 m ²	2.630 m ²	% 62	23.820 m ²	87	348	823
Yeşil Belgrad Evleri		12.665 m ²	3.460 m ²	% 27	17.300 m ²	124	496	255
Sıra Evler Sitesi		3.800 m ²	1.440 m ²	% 38	7.200 m ²	24	96	395

Tablo 4.17. (Devam) *Cumhuriyet Caddesi yoğunluk analizi*

Kapalı siteler	Doluluk-boşluk analizi	Yerleşme Alanı	Yapılmış alan (Bina taban alanı)	Yapı Alanı / Toplam Alan	Toplam inşaat alanı	Konut sayısı	Nüfus kapasitesi¹	Net Yoğunluk (kişi/ha)
Aya Göktürk		15.000 m ²	15.000 m ²	% 100	30.000 m ²	86	344	436
Gökyüzü Residence		7.300 m ²	5.300 m ²	% 72	23.000 m ²	88	352	207
Corner Apartment		2.600 m ²	1.560 m ²	% 60	12.000 m ²	64	256	101

Tablo 4.17. (Devam) *Cumhuriyet Caddesi yoğunluk analizi*

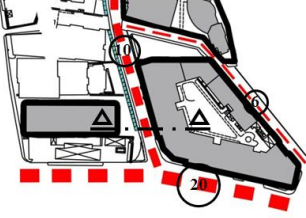
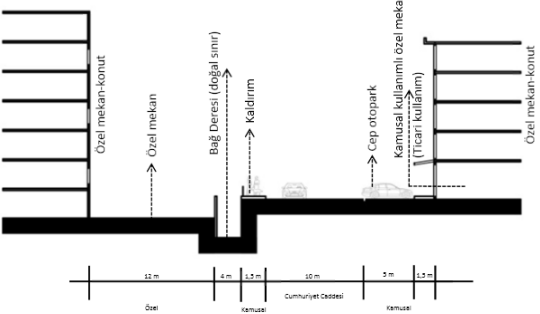

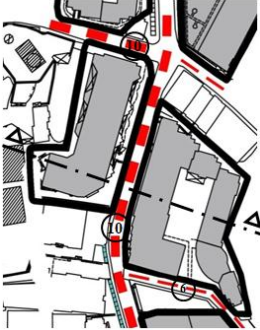
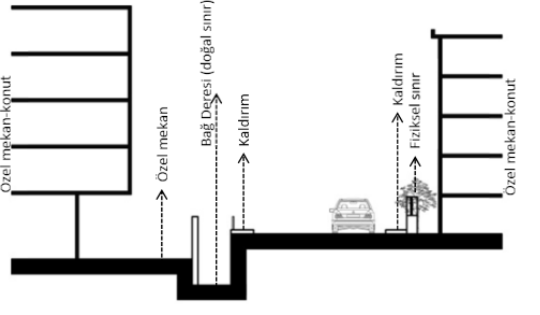

Kapalı siteler	Doluluk-boşluk analizi	Yerleşme Alanı	Yapılmış alan (Bina taban alanı)	Yapı Alanı / Toplam Alan	Toplam inşaat alanı	Konut sayısı	Nüfus kapasitesi¹	Net Yoğunluk (kişi/ha)
Tedkent Kemer 50		6.587 m ²	2.560 m ²	% 39	14.120 m ²	58	232	283
Pruva Sitesi		4.000 m ²	1.700 m ²	% 43	8.500 m ²	53	212	188
Yeshill Göktürk		15.000 m ²	5.700 m ²	% 38	40.000 m ²	180	720	208

Tablo 4.17. (Devam) Cumhuriyet Caddesi yoğunluk analizi

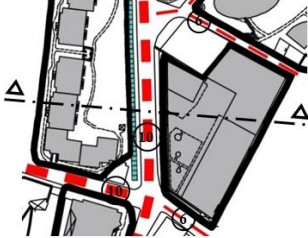
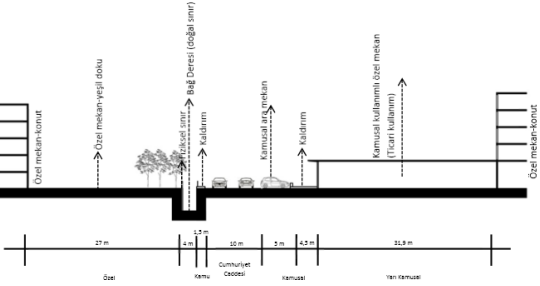

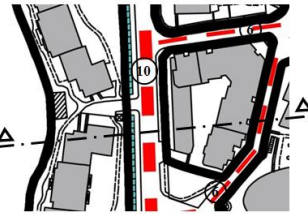
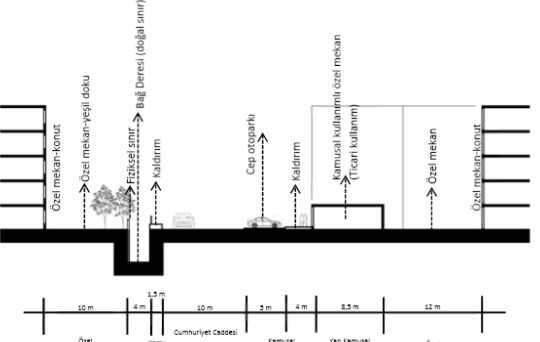

Kapalı siteler	Doluluk-boşluk analizi	Yerleşme Alanı	Yapılmış alan (Bina taban alanı)	Yapı Alanı / Toplam Alan	Toplam inşaat alanı	Konut sayısı	Nüfus kapasitesi ¹	Net Yoğunluk (kişi/ha)
Toplam ve ortalama değerler		87.380 m ²	50.290 m ²	%57	232.840 m ²	1.112	4.448	196
Notlar	¹ Kapalı sitelerin nüfus kapasitesi ortalama hane halkı büyüklüğü olan 4 kişi baz alınarak hesaplanmıştır. (Kaynak: TUIK, 2017).							

Cadde üzerinde yer alan kapalı sitelerin yoğunluk analizleri incelendiğinde yapılaşma yoğunluğunun genellikle yüksek olduğu görülmektedir. En yüksek yapılaşma yoğunluğu %100 ile Aya Göktürk'e aitken, en düşük yapılaşma yoğunluğu %27 ile Yeşil Belgrad Evleri'ne aittir. Yapılaşma oranı açık alan ortalaması %57 iken toplam nüfus kapasitesi 1.112 kişidir. Kapalı sitelerin %60'ında yapılaşma yoğunluğunun %50'den fazla olduğu görülmektedir. Yüksek yoğunluklu kapalı sitelerdeki konut fiyatlarının daha yüksek olduğu görülmektedir. Yapı yoğunluğu ile nüfus yoğunluğu arasındaki ilişkiye bakıldığında genel olarak 100-200 kişi/ha olduğu görülmektedir. En düşük nüfus yoğunluğu 101 kişi/ha ile Corner Apartments'e aitken, en yüksek nüfus yoğunluğu Su Venue Residence'a aittir. Cadde üzerinde yer alan kapalı sitelerin nüfus kapasitesi 4.448 kişi iken, ortalama nüfus yoğunluğu ise 196 kişi/ha'dır (Tablo 4.17).

Tablo 4.18. Cumhuriyet Caddesi yol kesitleri

Mevki	Yol analizi	Kesit	Görünüş	Açıklamalar
Su Venue Residence – Palms Residence				<ul style="list-style-type: none"> - Caddenin iki yakasında yüksek katlı konut dokusu bulunur - fiziksel sınırlar daha geçirgen - Caddenin bu bölümünde sokağın çevresini saran konut dokusuyla görsel erişilebilirliği yüksek
NEF04 – Zenginbahçe II				<ul style="list-style-type: none"> - Caddenin iki yakasında yüksek katlı konut dokusu bulunur - Sınırlar daha geçirgen - Caddenin bu bölümünde sokağın çevresini saran konut dokusuyla görsel erişilebilirliği yüksek

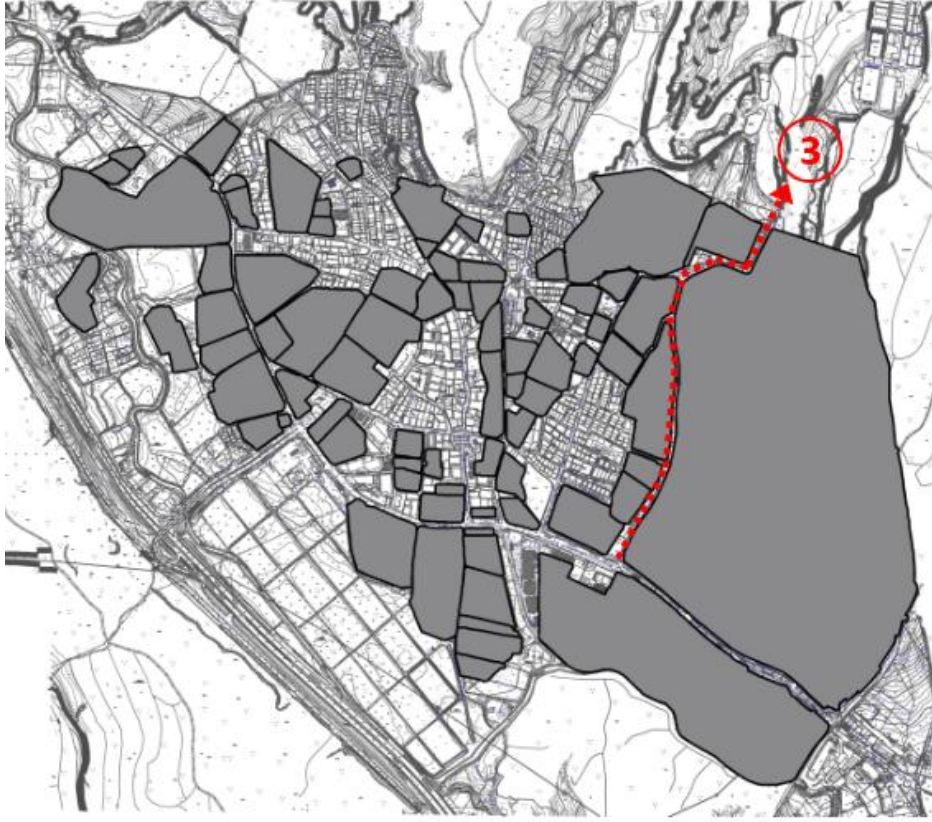
Tablo 4.18. (Devam) Cumhuriyet Caddesi yol kesitleri

Mevki	Yol analizi	Kesit	Görünüş	Açıklamalar
Yeşil Belgrad Evleri- Aya Gökürk				<ul style="list-style-type: none"> - Caddenin iki yakasında yüksek katlı konut dokusu bulunur - Alışveriş işlevi nedeniyle yaya kullanımının yoğun olduğu bölümlerden biri - Cadde üzerinde otomobillerin yoğun olarak park edilmesi
Yeşil Belgrad Evleri – Corner Apartment				<ul style="list-style-type: none"> - Geri çekilmiş konut dokusu - Kentsel donatı öğeleri yok - Yeşil doku yalnızca kapalı sitelerin bahçelerinde yer alır

Tablo 4.18. (Devam) Cumhuriyet Caddesi yol kesitleri

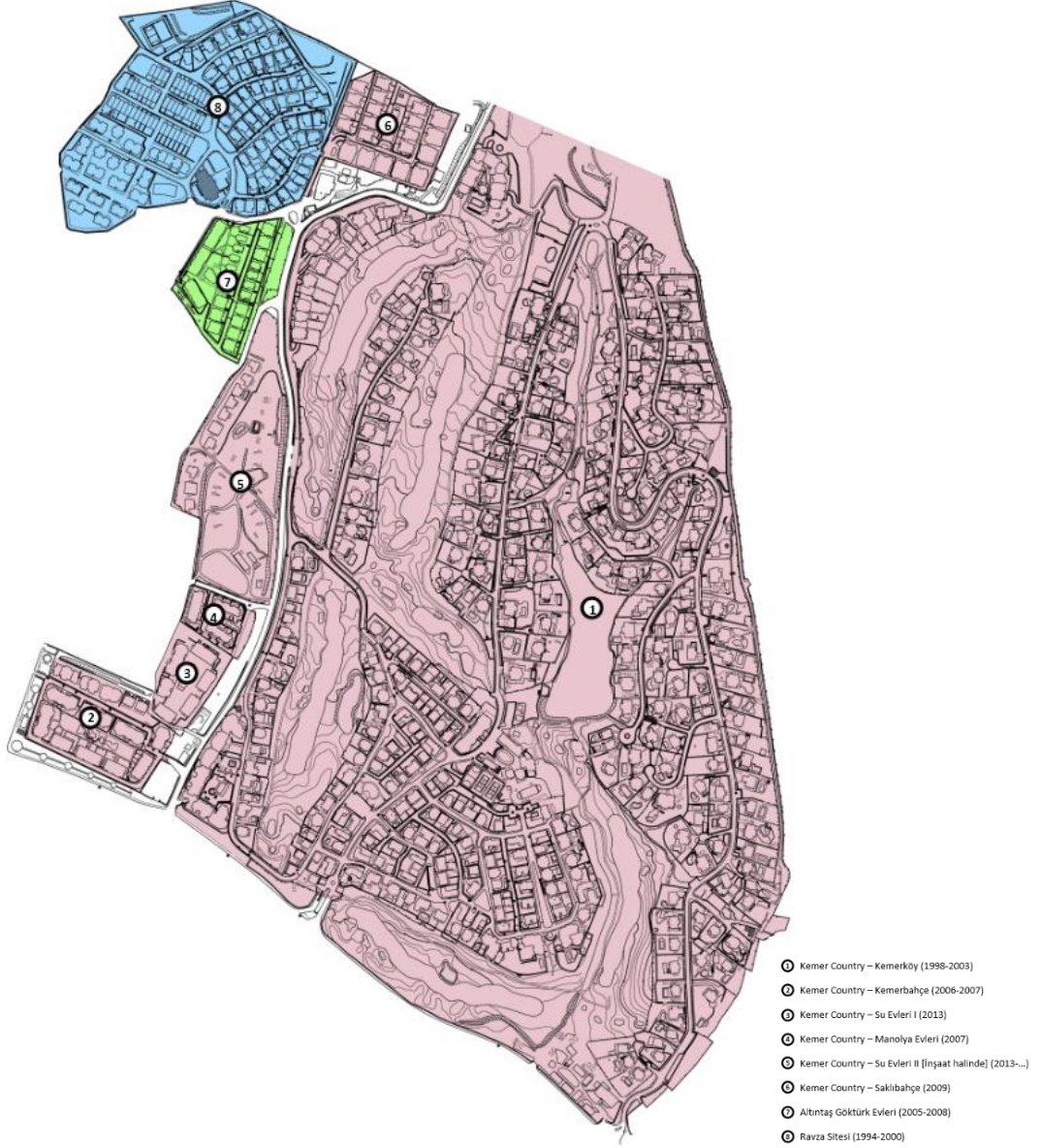
Mevki	Yol analizi	Kesit	Görünüş	Açıklamalar
Yeşil Belgrad Evleri – Tedkent Kemer 50				<ul style="list-style-type: none"> - Caddenin bu bölümünde kaldırımlar ağaçlandırılmış - Yüksek sınır duvarları - Oturma-toplanma yerleri yok - Kent mobilyası yok - Caddenin yaya hareketinin en az olan bölümü
Yeshill Gökçtürk – Pruva Sitesi				<ul style="list-style-type: none"> - Konut dokusunun geri çekilmesiyle yaratılan açıklık etkisi - Oturma-toplanma yerleri yok - Kent mobilyası yok - Kavşak nedeniyle araç trafiği yoğun

4.3.3. Harmanlar Caddesinin İncelenmesi

Şekil 4.29. Harmanlar Caddesi'nin kentsel doku içerisindeki konumu

Harmanlar Caddesi 6m genişliğinde, 120m uzunluğunda kuzey-güney yönünde uzanan doğrusal ve kesintisiz bir ulaşım aksıdır. Güney yönünde İstanbul Caddesi'ne bağlanmaktadır (Şekil 4.29). Kemer Golf ve Country Club'a giden caddenin bitiş noktası belirgin değildir. Cadde üzerinde birbirinden farklı mimari özelliğe sahip, farklı yoğunluk ve tipolojide 3 farklı kapalı site yer almaktadır (Şekil 4.30 ve Tablo 4.19). Bunlar Kemer Country, Ravza Sitesi ve Altıntaş Göktürk Evleri'dir. Cadde morfolojisinde baskın olan unsur Kemer Country'dir. Cadde Kemer Country yerleşmesinin "mahalleleri" arasından geçmektedir. Caddeye yalnızca özel araç ile ulaşılabilir. Cadde üzerinde toplu taşıma durağı bulunmaz. Araç trafiği düşüktür.

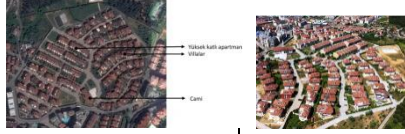

Şekil 4.30. Harmanlar Caddesi üzerinde yer alan kapalı siteler

Tablo 4.19. Harmanlar Caddesi üzerinde yer alan kapalı sitelerin özellikleri

Kapalı site	Yapım yılı	Yatırımcı Firma	Mimar – Tasarım ekibi	Site alanı	Konut birimi sayısı	Yapı Düzeni	Konut büyüklükleri	Ortalama konut fiyatları		Sosyal donatılar	Yerleşim planı	Genel görünüş
								Satılık	Kiralık			
Kemer Country	1990 - devam ediyor	Kemer Group	Duany Plater-Zyberk & Company (Andrés Duany ve Elizabeth Plater-Zyberk) Abdel Wahab El-Wakil, Tony Phillipson, Torti Gallas, TRIAD, Mark & Nedret Butler, Cemal Mutlu, Ertür Yener, Tuncay Çavdar, Nüvit Yeğin, Emir Uras, Hans Van Veldhoen, Allison Hainey ve Lord Kennilworth	1.200.000 m ²	16 mahalle-945 konut	- Villa (dubleks, tripleks) - Az katlı konut bloğu (3 katlı) - Yüksek katlı konut blokları (5-6 katlı) - Rezidanslar	110 – 900 m ² arasında değişen 96 farklı konut tip	- 1+1 apartman dairesi 1.600.000 TL - 4+1 apartman dairesi 2.800.000 TL - 4+1 villa 5.500.000 TL - 5+2 havuzlu villa 16.000.000 TL	- 4+1 havuzlu villa 15.000 TL - 5+2 havuzlu villa 12.000 TL-16.000 TL - 6+1 havuzlu villa 25.000 TL	- Golf ve Country Kulüp - Restoran, market, yerleşim ile ilgili kararların alındığı çok amaçlı bir salondan oluşan sosyal merkez - Alışveriş merkezi - Kapalı ve açık yüzme havuzları - Spor merkezi - Golf sahaları - Çocuk oyun alanları - İlk ve Ortaokul		
K.C. Kemerbahçe	2006 - 2007	Kemer Group		18.335 m ²	5 blok- 70 daire 18 villa	- Villa (dubleks, tripleks) - Yüksek katlı konut bloğu (6 katlı)	170 m ² ile 280 m ² arasında değişen 3+1'den 5+1'e farklı konut tipleri	- 4+1 3.350.000 TL - 5+1 villa 4.400.000 TL	- 5+1 10.000 TL	- Yapay gölet - Açık yüzme havuzu - Çocuk oyun alanları - Ortak bahçeler		
Kemer Country – Su Eylemleri I	2013	Kemer Group		15.520 m ²		Tripleks villalar Yüksek katlı konut blokları (5 katlı)			3+1 5.500 TL 4+1 6.750 TL	- Açık yüzme havuzları		
Kemer Country – Manolya Eylemleri	2007	Kemer Group		6.600 m ²	3 blok – 22 daire	Az katlı konut bloğu (3 katlı)	350 m ² ile 450 m ² arasında değişen 5+1'den 6+2'ye villalar	- 3+1 2.200.000 TL - 5+2 2.500.000 TL	- 3+1 5.500 TL - 5+1 10.000 TL	- Açık yüzme havuzu - Özel jakuziler		
Kemer Country – Saklıbahçe	2009	Kemer Group		21.510 m ²	8 blok – 80 daire 26 adet ikiz villa	Tripleks villalar Yüksek katlı konut blokları (5 katlı)	450 m ² 'ye varan 4+1 arakat/bahçe katı, 4+2 çatı dubleks daireler ve 5+1 ve 6+1 villalar	- 5+1 3.500.000 TL	- 5+1 5.500 TL	- Açık ve kapalı yüzme havuzları - Çocuk oyun alanı - Fitness, sauna - Sosyal merkez		

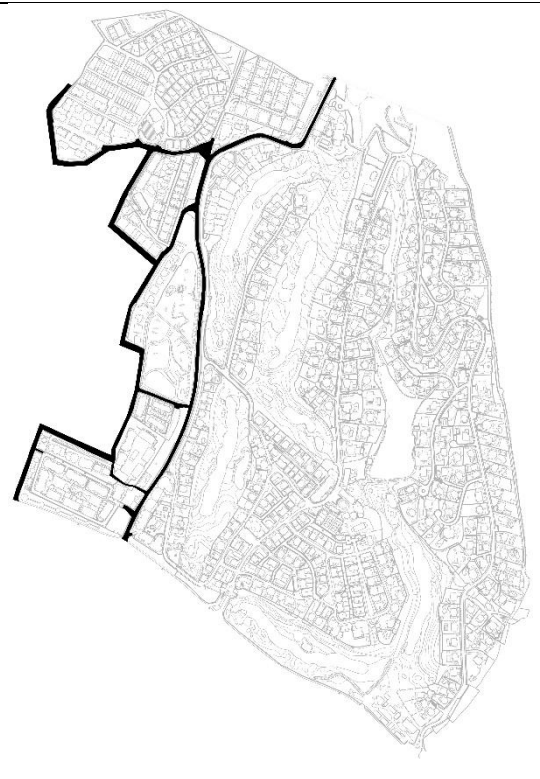
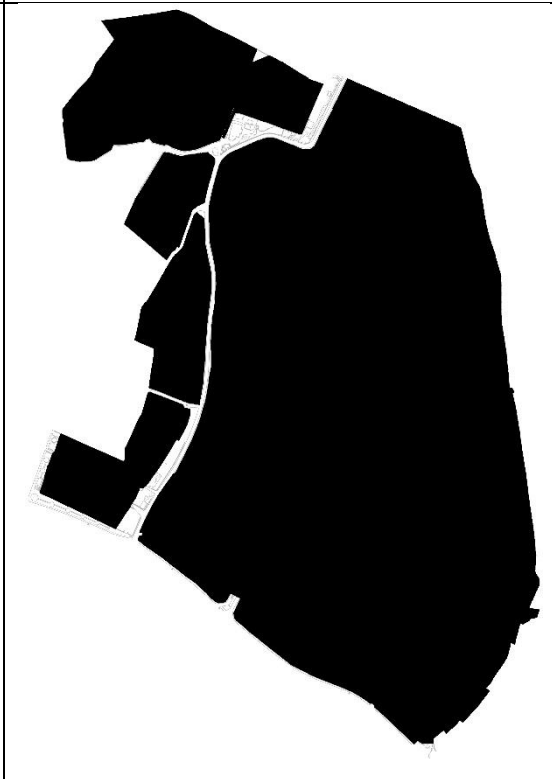
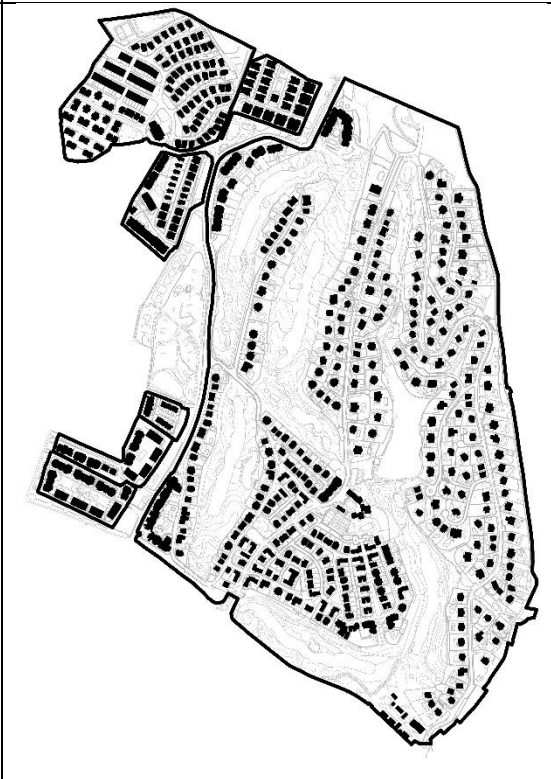
Tablo 4.19. (Devam) *Harmanlar Caddesi üzerinde yer alan kapalı sitelerin özellikleri*

Kapalı site	Yapım yılı	Yatırımcı Firma	Mimar – Tasarım ekibi	Site alanı	Konut birimi sayısı	Yapı Düzeni	Konut büyüklükleri	Ortalama konut fiyatları		Sosyal donatılar	Yerleşim planı	Genel görünüş
								Satılık	Kiralık			
Ravza Sitesi	1994-2000	Ravza Toplu Konut Yapı Kooperatifi		100.000 m ²	63 adet müstakil villa, 46 adet sıra villa ve 145 adet dairede	Az katlı müstakil villalar (2-3 katlı) Yüksek katlı konut bloğu (5 katlı)	85 m ² ile 384 m ² arasında değişen 5 farklı konut tipi	3+1 2.500 TL	6+3 villa 7.000.000 TL	- Cami - Anaokulu		
Altınbaş Gökçürk Evleri	2005-2008	Keleşoğlu İnşaat	A Tasarım Mimarlık	20.000 m ²	11 tripleks villa, 20 ikiz villa, 103 konut	Az katlı müstakil villalar (2-3 katlı) Yüksek katlı konut bloğu (5 katlı)	360 m ² ile 450 m ² arasında değişen 4 farklı konut tipi	3+1 4.500 TL	5+2 5.000.000 TL	- Açık ve kapalı yüzme havuzu - Sauna - Fitness Centre - Çocuk oyun alanı		
Notlar	*Ortalama konut fiyatlarının belirlenmesinde Hürriyet Emlak (www.hurriyetemlak.com), Milliyet Emlak (www.milliyetemlak.com), Maison Real Estate (www.maison.com.tr) ve Mor Hills Emlak (www.morhills.com) sitelerinden yararlanılmıştır. Konut fiyatlarının belirlenmesinde 2017 yılına ait ilanlar göz önünde bulundurulmuştur											

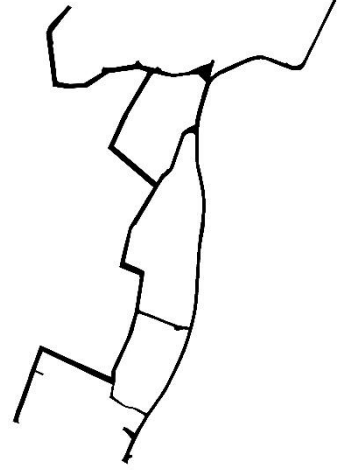
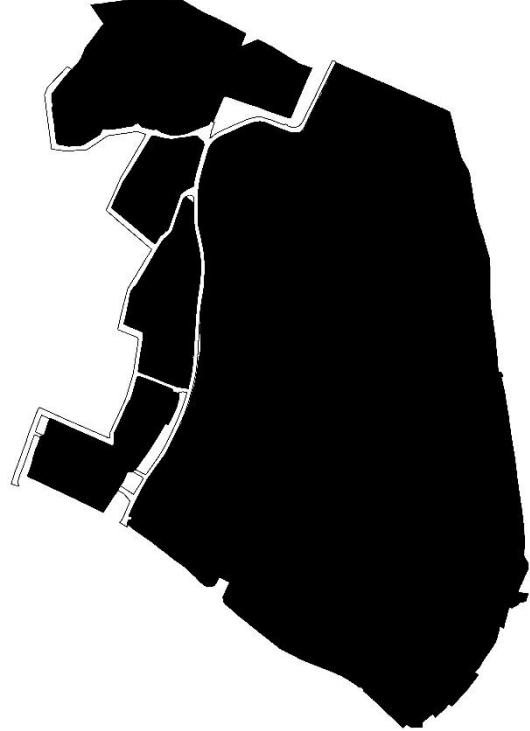
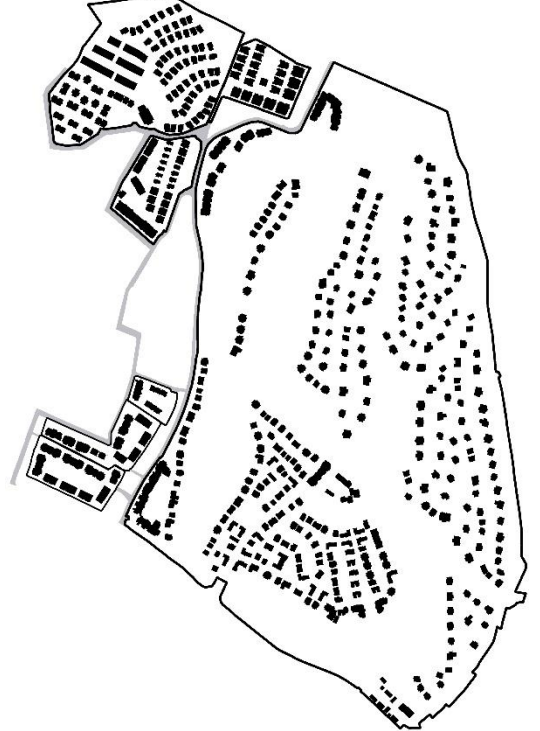
Bu kapalı konut topluluklarında yer alan konut sayısı 875 adet olup bu siteler 130 hektar bir alan kaplamaktadır. Bu alanın yaklaşık 120 hektarını, Kemer Country teşkil etmektedir. Kapalı sitelerin büyük parsellerde parçalı bir yayılım gösterdikleri görülmektedir (Tablo 4.19). Site alanı arttıkça dubleks ve tripleks villalardan konut bloklarına kadar konut çeşitliliği artmaktadır.

Kapalı sitelerin plan kurguları incelendiğinde az katlı tekil konutlar ile yüksek katlı konut bloklarının yer aldığı karma bir tipoloji görülmektedir.

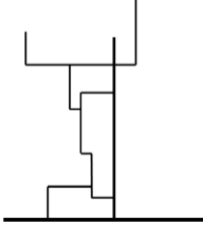
Tablo 4.20. Harmanlar Caddesi'nin morfolojik analizi

	Sokak Dokusu	Parsel düzeni	Bina Yerleşimi
Biçim			

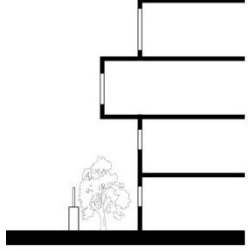

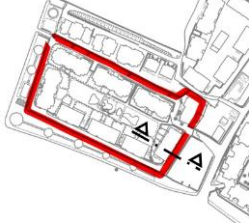

Tablo 4.20. (Devam) *Harmanlar Caddesi'nin morfolojik analizi*

	Sokak Dokusu	Parsel düzeni	Bina Yerleşimi
Kompozisyon			

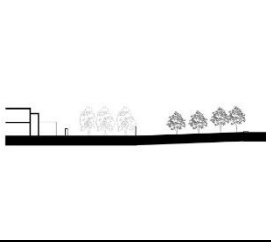

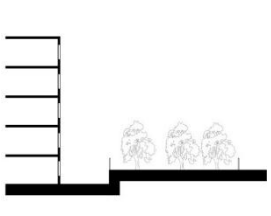

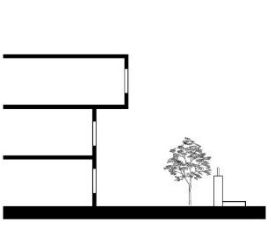

Tablo 4.20. (Devam) *Harmanlar Caddesi'nin morfolojik analizi*

	Sokak Dokusu	Parsel düzeni	Bina Yerleşimi
Özellikler	<ul style="list-style-type: none">• Başlangıç noktası belirgin, bitiş noktası belirgin değil• Yalnızca kılcıl bağlantı yollarıyla ulaşılan yapı adaları• Cadde Kemer Country'nin birimleri arasından geçmektedir• Bağlantı yapılan sokak sayısı oldukça az• Cadde üzerinde 4 adet düğüm noktası bulunmaktadır. Bunlardan 3 tanesi T kesişim iken bir tanesi X kesişimdir <p>sokak diyagramı</p>	<ul style="list-style-type: none">• Mülkiyet izlerine göre oluşmuş parsel düzeni• Herhangi bir morfolojik bütünlük ilişkisi kurma zorunluluğu aranmaksızın parçalı bir gelişim süreci• Parçalı bir şekilde üretimin geliştirici-yükleniciye bırakıldığı gelişim süreci• Tek bir kapalı sitenin ayrı bölümleri	<ul style="list-style-type: none">• Sınırları, blokları ve açık mekânları ile birlikte planlanan, kendi içerisinde tanımlı kentsel ölçekte ise örüntü oluşturmaktan uzak, seçkin bir müşteri kesimine dayarak geliştirilen bina düzeni• Kendi içine dönük dışarıyla bağlantısı sınırlı bina düzeni• Yoğunluk ve yapılaşma düzeni çok yüksek• Her kapalı sitenin kendi sınırları dahilinde tanımlı bina ve açık kullanım alanı düzeni birbirinden farklı• Parsel boyutunda tek yapılara rastlanmadan küçük bina kümelerinden oluşan yerleşme düzeni

Tablo 4.21. Harmanlar Caddesi sınır analizi

Kapalı Siteler	Sınır Analizi (Plan)	Kesit	Görünüş	Kenar / Sınır Öğeleri		Sınır ögesi yüksekliği (m)	Toplam sınır uzunluğu	Bir kapı bulmak için sınır boyunca kat edilen en kısa mesafe	Ulaşılabilirlik	Ortak alanların gözlenebilir olması
				Fiziksel	Sembolik					
Kemer Country-Kemerköy				Duvar + tel	Güvenlik kameraları Tel kafes Sokakta kaldırımın ortadan kalkması	2	1128	2. bir kapı için 520	Araç ve yaya girişi katı bir şekilde sınırlandırılmış	-
K.C.-Kemerbalıç				Duvar + yeşil doku	Lüks konut dokusu Yüksek sınır duvarları	2	35	35	Araç ve yaya girişi katı bir şekilde sınırlandırılmış	-
K.C.-Su Evleri				Duvar + tel	Dekoratif yüksek sınır ögesi	1,5	90	15	Araç girişi sınırlandırılmış, yaya girişi düşük kontrollü	-

Tablo 4.21. (Devam) *Harmanlar Caddesi sınır analizi*

Kapalı Siteler	Sınır Analizi (Plan)	Kesit	Görünüş	Kenar / Sınır Öğeleri		Sınır öğesi yüksekliği (m)	Toplam sınır uzunluğu	Bir kapı bulmak için sınır boyunca kat edilen en kısa mesafe	Ulaşılabilirlik	Ortak alanların gözlenebilir olması
				Fiziksel	Sembolik					
K.C.-Manolya Evleri				Duvar + tel	Dikenli tel kafes	2	100	100	Araç girişi sınırlanmış, yaya girişi kontrollü	-
K.C.-Sakıbağçe				Alçak duvar + tel	Güvenlik kabini	1	233	136	Araç girişi sınırlanmış, yaya girişi düşük kontrollü	Bahçe yol kotundan görülebilir
Ravza Sitesi				Duvar + yeşil doku	Sürekli dolaşan güvenlik görevlileri Güvenlik kabini Güvenlik kameraları Antsal giriş kapısı	2	120	20	Araç ve yaya girişi katı bir şekilde sınırlanmış	-

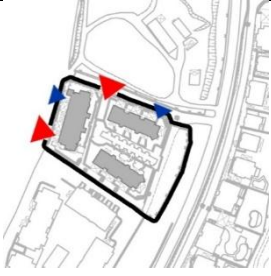

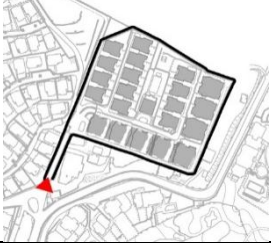

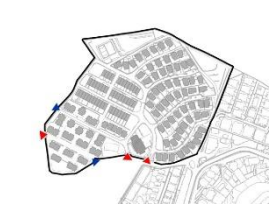

Tablo 4.21. (Devam) *Harmanlar Caddesi sınır analizi*

Kapalı Siteler	Sınır Analizi (Plan)	Kesit	Görünüş	Kenar / Sınır Öğeleri		Sınır öğesi yüksekliği (m)	Toplam sınır uzunluğu	Bir kapı bulmak için sınır boyunca kat edilen en kısa mesafe	Ulaşılabilirlik	Ortak alanların gözlenebilir olması
				Fiziksel	Sembolik					
Altıntaş Göktürk Evleri				Yeşil doku + tel	Görsel iletişimi koparan yükseltilmiş ve yeşillendirilmiş çit Ağaç dokusu	3	80	20	Araç ve yaya girişi katı bir şekilde sınırlandırılmış	-

Tablo 4.22. Harmanlar Caddesi sınır analizi-2

Kapalı Siteler	Kontrollü erişim noktaları	Giriş kapıları	Sınırdaki yer alan yapıların işlev analizi		Kamusal ve özel mekânı ayıran yarı kamusal mekânların varlığı	Sınırların kamusal geçirgenlik durumu	Paylaşımlı yolların varlığı	Açıklamalar
	▲ Güvenlik kontrol ▲ Acil durum kapıları		Lejant					
Kemer Country-Kemerköy			Konut	<ul style="list-style-type: none"> ■ Alışveriş, ticaret ■ Kafe, restoran, pastane ■ Güzellik ve bakım merkezleri ■ Banka ■ Konut ■ Konut-özel alan sınırı 	Kamusal – özel mekân arasında arayüzlere rastlanmaz	Geçirgen değil	Caddeye paralel açılan özel ulaşım sistemi	
K.C.-Kemerbahçe			Konut		Kamusal – özel mekân arasında arayüzlere rastlanmaz	Geçirgen değil	-	
K.C.-Su Evleri			Konut		Kamusal – özel mekân arasında arayüzlere rastlanmaz	Geçirgen değil	-	

Tablo 4.22. (Devam) *Harmanlar Caddesi sınır analizi-2*

Kapalı Siteler	Kontrollü erişim noktaları	Giriş kapıları	Sınırdaki yer alan yapıların işlev analizi		Kamusal ve özel mekânı ayıran yarı kamusal mekânların varlığı	Sınırların kamusal geçirgenlik durumu	Paylaşımlı yolların varlığı	Açıklamalar
	▲ Güvenlik kontrol ▲ Acil durum kapıları		Lejant					
K.C.-Manolya Evleri			Konut		Kamusal – özel mekân arasında arayüzlere rastlanmaz	Geçirgen değil	-	
K.C.-Saklıbahçe			Konut		Kamusal – özel mekân arasında arayüzlere rastlanmaz	Geçirgen değil	Site içi özel yollara dışarıdan ulaşım yok	
Ravza Sitesi						Geçirgen değil	Site içi özel yollara dışarıdan ulaşım yok	

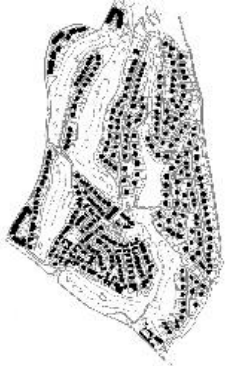
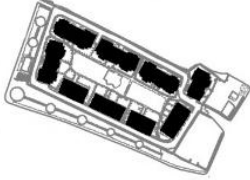
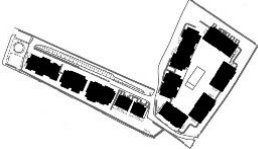
Tablo 4.22. (Devam) *Harmanlar Caddesi sınır analizi-2*

Kapalı Siteler	Kontrollü erişim noktaları	Giriş kapıları	Sınırdaki yer alan yapıların işlev analizi		Kamusal ve özel mekânı ayıran yarı kamusal mekânların varlığı	Sınırların kamusal geçirgenlik durumu	Paylaşımlı yolların varlığı	Açıklamalar
	▲ Güvenlik kontrol ▲ Acil durum kapıları		Lejant	<ul style="list-style-type: none"> ■ Alışveriş, ticaret ■ Kafe, restoran, pastane ■ Güzellik ve bakım merkezleri ■ Banka ■ Konut ■ Konut-özel alan sınırı 				
Aya Göktürk			Konut		Kamusal – özel mekân arasında arayüzlere rastlanmaz	Geçirgen değil	-	

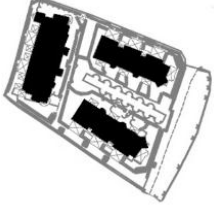
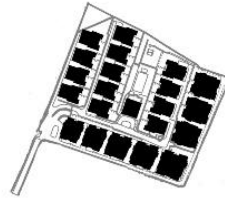

Cadde üzerinde yer alan kapalı sitelerin sınır özellikleri incelendiğinde tümünün geçirimsiz sınırlardan oluştuğu görülmektedir. 6 m genişliğindeki caddenin batı yönünde Kemer Country-Kemerköy yüksek duvarlar ve tellerle çevrili bir sınır oluştururken, doğu yönündeki kapalı siteler geniş bir yeşil doku ile caddeden geri çekilmiştir. Harmanlar Caddesi'nin incelenen diğer caddelerden ayrılan en belirgin özelliği bu cadde üzerindeki kapalı sitelerde güvenlik olgusunun kaldırımlara dahi yer verilmeyecek kadar yüksek tutulmasıdır (Tablo 4.21 ve Tablo 4.22). Cadde boyunca kaldırıma yalnızca İstanbul Caddesi ile birleştiği nokta olan güney bölümünde yer verilmiştir. Cadde boyunca ilerlendiğinde yaklaşık 50 m sonra kaldırımların yok olduğu göze çarpmaktadır. Ayrıca Kemer Country-Kemerköy kapalı yerleşmesinin Golf ve Country Club'a yaklaşan kuzey bölümünde site sınırını oluşturan yüksek duvarla yol arasına sulama kanalı benzeri bir hendek açıldığı görülmektedir. Ravza ve Altıntaş Göktürk sitelerinin giriş cephelerinde kaldırma rastlanırken Harmanlar Caddesi üzerinde yer alan bölümlerinde kaldırımlar ortadan kalkmaktadır. Caddenin doğu yönünde Kemer Country'nin oluşturduğu masif duvar caddeyi bir koridor haline getirmektedir.

Cadde üzerinde yer alan kapalı siteler birden fazla giriş kapısına sahiptir ve bu kapılardan bir tanesi anıtsal giriş olarak tasarlanmıştır. Kapalı sitelerin doluluk boşluk analizine bakıldığında Ravza Sitesi ve Altıntaş Göktürk Evleri'nde açık alan oranı %30 iken, bu oran Kemer Country'de %60'a çıkmaktadır. Kemer Country düşük nüfus ve yapılaşma yoğunluğuna sahiptir.

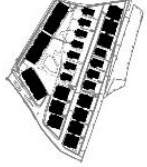
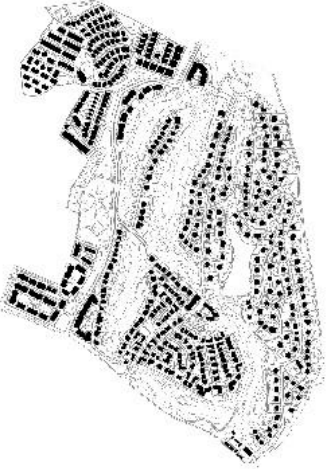
Tablo 4.23. Harmanlar Caddesi yoğunluk analizi

Kapalı siteler	Doluluk-boşluk analizi	Yerleşme Alanı	Yapılmış alan (Bina taban alanı)	Yapı Alanı / Toplam Alan	Toplam inşaat alanı	Konut sayısı	Nüfus kapasitesi ¹	Net Yoğunluk (kişi/ha)
Kemer Country - Kemerköy		900.000 m ²	90.000 m ²	% 10	220.500 m ²	708	2832	31
K.C.- Kemerbahçe		18.335 m ²	6.573 m ²	% 36	37.550 m ²	88	352	192
K.C.-Su Evleri		15.520 m ²	5.580 m ²	% 36	21.800 m ²	83	332	214

Tablo 4.23. (Devam) Harmanlar Caddesi yoğunluk analizi

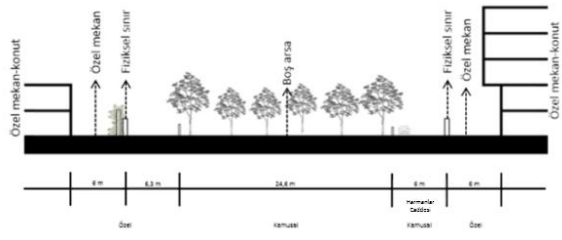

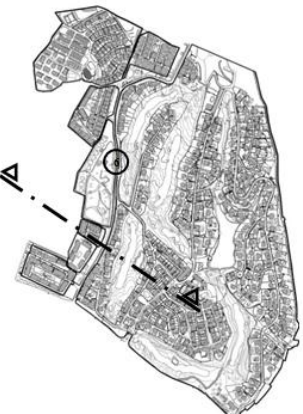
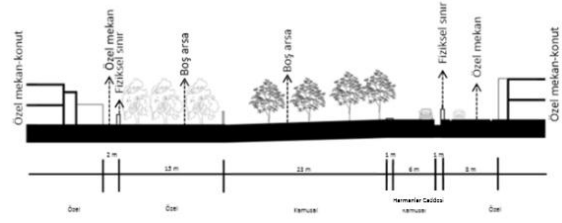

Kapalı siteler	Doluluk-boşluk analizi	Yerleşme Alanı	Yapılmış alan (Bina taban alanı)	Yapı Alanı / Toplam Alan	Toplam inşaat alanı	Konut sayısı	Nüfus kapasitesi ¹	Net Yoğunluk (kişi/ha)
Kemer Country- Manolya Evleri		6.600 m ²	920 m ²	% 14	6.500 m ²	22	88	133
Kemer Country- Saklıbahçe		21.510 m ²	8.850 m ²	% 41	35.325 m ²	238	952	442
Ravza Sitesi		100.000 m ²	25.000 m ²	% 25	81.5000 m ²	254	1016	101

Tablo 4.23. (Devam) Harmanlar Caddesi yoğunluk analizi

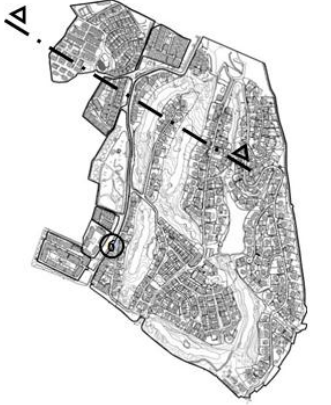
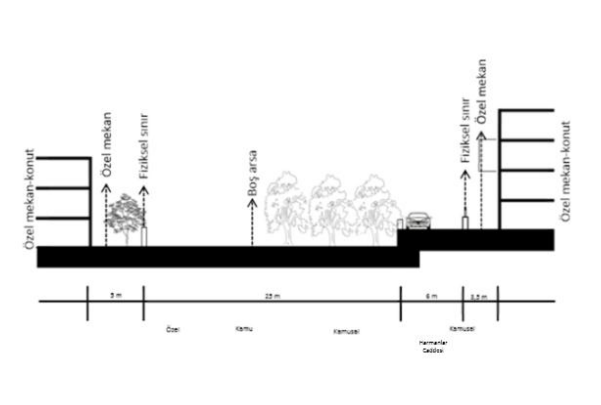

Kapalı siteler	Doluluk-boşluk analizi	Yerleşme Alanı	Yapılmış alan (Bina taban alanı)	Yapı Alanı / Toplam Alan	Toplam inşaat alanı	Konut sayısı	Nüfus kapasitesi ¹	Net Yoğunluk (kişi/ha)
Altıntaş Göktürk Evleri		20.000 m ²	15.600 m ²	% 78	51.600 m ²	103	412	206
Toplam ve ortalama değerler		1.081.965 m ²	152.523 m ²	% 14	403.175 m ²	1496	5.984	55
Notlar	¹ Kapalı sitelerin nüfus kapasitesi ortalama hane halkı büyüklüğü olan 4 kişi baz alınarak hesaplanmıştır. (Kaynak: TUİK, 2017)							

Cadde üzerinde yer alan kapalı sitelerin yoğunluk analizlerine bakıldığında yapılaşma yoğunluğu ortalamasının %14 ile oldukça düşük olduğu görülmektedir. Cadde üzerindeki kapalı siteler geniş parsellere yayılmış ayırık nizam tekil konutlardan meydana gelmektedir. En düşük yapılaşma yoğunluğu %10 ile Kemer Country – Kemerköy'e, en yüksek yapılaşma oranı ise %78 ile Altıntaş Göktürk Evleri'ne aittir. Cadde üzerinde yer alan kapalı sitelerin toplam nüfus kapasitesi 5.984 kişidir. Yapı yoğunluğu ile nüfus yoğunluğu arasındaki ilişkiye bakıldığında genel olarak 150-200 kişi/ha olduğu görülmektedir. En düşük nüfus yoğunluğu 31 kişi/ha ile Kemer Country – Kemerköy'e aitken, en yüksek nüfus yoğunluğu Kemer Country – Saklıbahçe'ye aittir. Ortalama nüfus yoğunluğu ise 55 kişi/ha'dır (Tablo 4.23).

Tablo 4.24. Harmanlar Caddesi yol kesitleri

Mevki	Yol analizi	Kesit	Görünüş	Açıklamalar
Kemer Country (Su Evleri) – Kemer Country (Kemerköy)				<ul style="list-style-type: none"> - Kaldırımlar yetersiz - Yaya hareketi yok - Araç trafiği düşük - Aydınlatma elemanı yok - Yeşil doku yalnızca kapalı sitelerin bahçesinde mevcut - Oturma-toplanma yerleri yok
Kemer Country (Manolya Evleri) – Kemer Country (Kemerköy)				<ul style="list-style-type: none"> - Kaldırımlar yetersiz - Yaya hareketi yok - Aydınlatma elemanı yok - Yeşil doku yalnızca kapalı sitelerin bahçesinde mevcut - Oturma-toplanma yerleri yok - Kanal etkisi

Tablo 4.24. (Devam) Harmanlar Caddesi yol kesitleri

Mevki	Yol analizi	Kesit	Görünüş	Açıklamalar
Yeşil Belgrad Evleri – Corner Apartment				<ul style="list-style-type: none">- Kaldırım yok- Yaya hareketi yok- Aydınlatma elemanı yok- Yüksek sınır duvarları nedeniyle kanal etkisi yaratılması- Yeşil doku yalnızca kapalı sitelerin bahçesinde mevcut- Oturma-toplanma yerleri yok

Yapılaşma alanı yoğunluğunun fiziksel çevre üzerine olan etkileri de kamusal mekânın niceliksel özelliklerini etkileyen bir faktör olarak ele alınabilir. Kamusal mekân – yapılaşma yoğunluğu ilişkisinin incelenmesinde, caddelerde yol ve otoparkların dışında kalan ve yaya olarak kullanılabilen açık alanlar (kaldırımlar, parklar, meydanlar, vb.) ile caddeleri sınırlayan kapalı sitelerin toplam inşaat alanları hesaplanarak birbirine oranlanmıştır. Kapalı sitelerin oluşturduğu yapılaşma yoğunluğu ile yürünebilir açık alanlar arasındaki ilişkiye bakıldığında ortalama değerin 0.0629 ile oldukça düşük olduğu görülmektedir. Üç cadde içerisinde en yüksek değer ise 0.1518 ile İstanbul Caddesi'ne aittir. Ancak elde edilen değerlerin tümü yaşanabilir alan indeksi için alt sınır kabul edilen 0.20 değerinin oldukça altındadır. Bu değer yüksek olduğu yerler insanlar tarafından daha düşük yoğunluklu yerleşimler olarak algılanmaktadır. Tabloda yer alan değerlere bakıldığında yapılaşma oranının kamusal mekânlardan çok daha yüksek olduğu görülmektedir (Tablo 4.25). Diğer bir deyişle değerlerin düşük olması kamusal mekânların niceliksel azlığının bir göstergesidir (Şekil 4.31). Kentsel yaşam kalitesini etkileyen ve “yaşanabilir alan indeksi”²⁰ olarak tanımlanan bu oran ülkemizde planlama çalışmalarında yapılaşma kriteri olarak kullanılmamaktadır.

²⁰ Yaşanabilir alan indeksi ile ayrıntılı bilgi için bkz: [De Chiara, J., J. Panero, et al. (1995). *Time-saver Standards for Housing and Residential Development*, McGraw-Hill Companies, New York]

Tablo 4.25. Yapılaşma yoğunluğu-kamusal mekân ilişkisi

Cadde	Doluluk-boşluk analizi	Kapalı siteler toplam Yapılı çevre alanı (m ²)	Kamusal açık alan (m ²)	Yaşanabilir alan indeksi (Kamusal açık alanlar/toplam yapılı çevre alanı)
İstanbul Caddesi		1.337.941 m ²	203.113 m ²	0,1518
Cumhuriyet Caddesi		209.840 m ²	5.777 m ²	0.0275
Harmanlar Caddesi		303.175 m ²	2.876 m ²	0.0094
Toplam ve ortalama değerler				0.0629

(1) İstanbul Caddesi

(2) Cumhuriyet Caddesi

(3) Harmanlar Caddesi

Şekil 4.31. Caddelerdeki yapılaşma yoğunluğu-kamusal mekân ilişkisi

4.3. Alan Çalışmasının Değerlendirilmesi

Çalışmanın bu bölümünde araştırma sonuçlarına yer verilmiştir. Göktürk'te kapalı sitelerle çevrili üç caddenin incelenmesiyle elde edilen sonuçlar Tablo 4.26'da şu şekilde özetlenmiştir;

Tablo 4.26. Göktürk'ün morfolojik özellikleri

Morfolojik Katmanlar		
Sokak Dokusu	Parsel Düzeni	Bina Yerleşimi

Lokasyon	Kentten kopuk biçimde yeni geliştirilen; tümüyle tasarlanmış geçirimsiz kapalı site adalarının kolajından oluşan özel bir kentsel alan
Sahiplik	Özel ve kurumsal geliştiriciler
Denetleyiciler	Kendi plan kurguları doğrultusunda oluşturulmuş tasarım rehberleri ve imar planı notları
Tasarım ölçeği	Bina ölçeğinden topluluk ölçeğine değişen tasarım ölçekleri
Sosyo-mekânsal tahayyül	“Mahalle” kurgusu
Fiyat hedefi	Orta-üst ve üst sınıf
Sokak dokusu	Yalnızca kılcal bağlantı yollarıyla ulaşılan yapı adaları
Parsel düzeni	Herhangi bir morfolojik bütünlük ilişkisi kurma zorunluluğu aranmaksızın mülkiyet izlerine göre oluşmuş parsel düzeni

Tablo 4.26. (Devam) *Göktürk'ün morfolojik özellikleri*

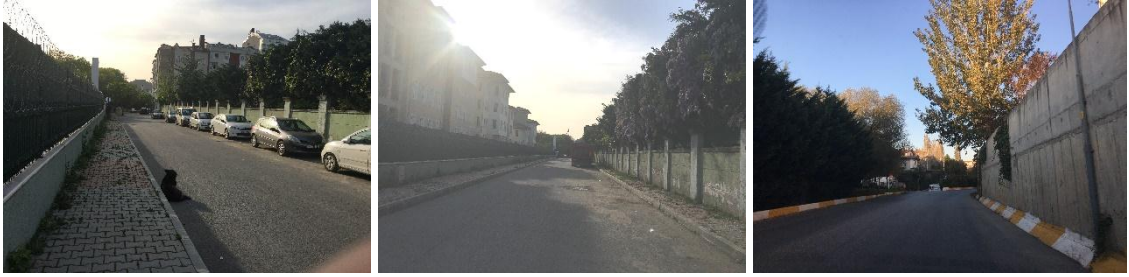
Bina yerleşimi	Sınırları, blokları ve açık mekânları ile birlikte planlanan, kendi içerisinde tanımlı kentsel ölçekte ise örüntü oluşturmaktan uzak bina düzeni
Bina tipolojisi	Yüksek katlı konut bloklarından, rezidanslara ve müstakil villalara kadar geniş bir yelpaze
Sınırlar	Çoğunlukla yüksek duvarlardan oluşan geçirimsiz sınırlar
Kamusal mekân	Kamusal mekânın özelleşmesi ve dış kamusal mekânda nitelik ve nicelik kaybı

Göktürk mahallesinin sokak dokusuna bakıldığında incelenen caddelerin genellikle yalnızca kılcal bağlantı yolları ile ulaşılan yapı adalarından meydana geldiği görülmektedir. Özellikle alan olarak büyük sitelerde iç mekânda ulaşım için yeni yollar açılmıştır. Ulaşım sistemlerinin bu kadar keskin sınırlarla ayrılması farklı toplumsal grupların iletişime geçme olasılığını aza indirmektedir.

Parsel büyüklüğü kentsel morfoloji açısından diğer bir önemli etkidir. 20.000 m² ve üzeri parseller büyük yapı adaları, 10.000 ile 20.000 m² arasındaki parseller orta, 10.000 m²'den küçük parseller ise küçük yapı adası tipolojisi ile değerlendirilmektedir. Parsel analizine bakıldığında incelenen caddelerin ortalama 15.000 m² ile büyük sayılabilecek parsel büyüklüğüne sahip olduğu görülmektedir. Özellikle İstanbul ve Harmanlar caddelerinde kamusal erişime ve dolaşıma olanak vermeyen bir kentsel doku tipi görülmektedir. Parsel boyutu büyüdükçe kentsel mekâna olan kapalı sınırlar da büyümektedir. Bina yerleşimine bakıldığında ise her biri kendi içerisinde herhangi bir kentsel bağlama bağlı olmayan bina yerleşimleri görülür.

Kentsel okunabilirliği etkileyen unsurlardan biri sınırlardır. Okunabilirlik kavramı mekânlar arası geçişte erişim kolaylığı ve özgürlüğü ile yakından ilişkilidir. Sınırlar arasındaki fiziksel geçirgenlik kullanıcıların kentsel mekân içerisinde bir sınıra takılmadan rahat hareket edebilmesine ve o mekân içerisinde rahat yön bulabilmesine işaret ederken görsel geçirgenlik ise mekândan geçen yolları görebilme durumunu anlatır. Geçirgenlik arttıkça kullanıcıların kentsel mekânı algılaması ve benimsemesi daha kolay olmaktadır.

Yan yana kapalı konut yerleşimlerinin beton duvarlar ve tel örgülerden oluşan sınır duvarları kentsel mekânda etkileşimsiz uzun yüzeyler teşkil ederek birer kent duvarı haline gelmiştir. Bu kent duvarları sınırları belirlemenin ötesindeki içerideki güvenliği ve düzeni sağlamaya yönelik, güvenlik sistemleriyle izlenen “tasarlanmış” geçirimsiz sınırlardır. Bu sınırlar kamusal kaldırımın sınır arkası ile olan etkileşimini koparmakta, her kentin bu bölümünün algılanmasını zorlaştırmakta ve mekândaki yaya hareketlerinin azalmasına neden olmaktadır. Kuşatılmış parsellerin içi adeta ayrı birer “muhit” haline gelmiş, yarattığı sosyo-psikolojik etki nedeniyle çevresindeki mekânları kullanılmayan alanlar haline getirmektedir. Herhangi bir etkinliğe maruz kalmayan bu kent alanları Roger Trancik’in tanımlamasındaki gibi kayıp ve ölü alanlara dönüşmektedir (Şekil 4.32).

Şekil 4.32. Kapalı siteler ile çevrili kullanılmayan kamusal mekânlar

Yürürlükteki imar mevzuatı hükümlerine göre; bahçe sınır duvarları Planlı Alanlar Tip İmar Yönetmeliği'nin 43. maddesi hükümleri uyarınca değerlendirilmektedir. Ayrıca sınır duvarları yüksekliğinde belediyeler kendileri ilave hükümler getirebilmektedir. İstanbul Büyükşehir Belediyesi ve Eyüp Belediyesi İmar ve Şehircilik Müdürlüğü ile yapılan görüşmelerde²¹ Göktürk'te sınır duvarları yükseklik ve biçimlerinin Planlı Alanlar Tip İmar Yönetmeliği'nde belirtilen hususlara tabi olduğu ve ilave hükümler getirilmediği bilgisi alınmıştır. Olması gerekenden çok yüksek inşa edilen sınır duvarları devletin kamusal mekândaki kontrol mekanizmasını zayıfladığının bir göstergesidir.

Kapalı siteler zengin sosyal donatılar içermektedir. İncelenen kapalı sitelerin %90'nda açık ya da kapalı bir yüzme havuzu, sauna, fitness center ve çocuk oyun alanı

²¹ Görüşmeler 27.10.2016 tarihinde gerçekleştirilmiştir.

yer alan bir sosyal merkez bulunmaktadır. Bunun yanında “kapalı” bir yaşamı destekleyen alışveriş, yeme içme gibi fonksiyonlara da pek çok sitede yer verildiği görülmektedir. Göktürk’teki kapalı siteler sitelerin dışarıyla ilişkilerinin zorunluluktan çok bir tercih olarak sunulduğu yaşam alanları olarak kurgulanmıştır.

Kapalı site sınırlarının “hafifletildiği” durumlarda ise zemin katlar ticaret, yeme-içme gibi kamusal hareket oluşturabilecek fonksiyonlara açılmıştır. Ancak bu durumun caddedeki hareketliliği arttırmadığı görülmektedir. Bu mekânları kullanan kapalı site sakinleri mekânların önüne kadar özel araçları ile gelmekte, her mekânın önünde yer alan özel otoparklara araçlarını park etmekte, mekânları kullandıktan sonra da özel araçlarına binerek caddeden ayrılmaktadır. Göktürk’ün yerel halkının ise genellikle sosyo-ekonomik olarak üst düzey olan bu mekânları kullanmadığı görülmektedir.

Şekil 4.33. Kamusal mekânlar önündeki park yerlerinin yoğunluğu

Kamusal işlevlerin yer aldığı İstanbul ve Cumhuriyet caddelerin güzellik ve bakım merkezlerinin sayıca fazla olması Göktürk’te gündüz saatlerinde kadınların görece daha çok boş zamanı olması ile açıklanabilir. Diğer yandan bu durum boş zaman sosyolojisinin günümüzün postmodern tüketim kültüründe konut alanları ve eğlence mekânları gibi insan bedeninin de adeta pazar değeri yüksek bir meta ve pırıltılı bir imaj-gösteriş değeri haline geldiğinin bir göstergesi olabilir²².

Kapalı sitelere genellikle yüksek güvenlikle korunan ve anıtsal giriş kapıları ile vurgulanan tek bir noktadan girilmektedir. Aynı zamanda bu “anıtsal” giriş kapıları kapalı sitelerin dışarıdan algılanmasında sembolik bir özellik taşımaktadır. Özellikle tekil yapılardan ve konut bloklarından oluşan sitelerde giriş kapılarında fazlalaştırılmış güvenlik kontrolleri ve sitenin mimari yaklaşımına göre şekillendirilen giriş kapıları

²² Ayrıntılı bilgi için bkz. Aytaç, Ö., (2006). Tüketimcilik ve Metalaşma Kısacasında Boş Zaman. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (11) 1, ss: 27-53

sembolik olarak “içerisi” ile “dışarı” arasındaki keskin ayrımı vurgulamaktadır. Özellikle Cumhuriyet Caddesi’nde yer alan ve diğerlerine göre daha “mütevazi” olan kapalı sitelerde ise giriş noktalarında ise daha çok bir kontrol noktası oluşturma eğiliminin ön plana çıktığı görülmektedir.

Konut fiyatlarının en yüksek olduğu Harmanlar Caddesi en yüksek güvenlik önlemlerinin alındığı, fiziksel ve görsel olarak sınır etkisinin en güçlü olduğu kapalı sitelerin yer aldığı caddedir. Konut fiyatları diğer cadelere göre daha düşük olduğu Cumhuriyet Caddesi’nde ise güvenlik hizmetleri dışarıdan daha az algılanacak düzeydedir. Kapalı sitelerin neredeyse tümünde güvenlik hizmeti yer alsa da konut fiyatları ile doğru orantılı olarak arttığı ve güvenlik olgusunun reklam metinleri ve broşürler gibi temsillerde daha fazla yer aldığı görülmektedir. Buradan çıkan sonuç güvenlik olgusunun kapalı sitenin meta değerine direkt katkı yaptığı, hatta zenginlik derecesine bağlı olarak güvenlik derecesinin “abartılacak biçimde” arttığıdır. Bu durum öyle çarpıcı bir hale gelmiştir ki bu caddede kaldırımlara dahi yer verilmemiştir. İnsanların bu caddede yürümesi, ya da bu sitelere yakın yerlerde vakit geçirmesi istenmeyen bir durumdur.

Şekil 4.34. Harmanlar Caddesi-olmayan ve yürünmeyen kaldırımlar

Güvenlik önlemlerinin en “abartıldığı” yerleşimlerden biri Ravza Sitesi’dir. Göktürk’teki kapalı topluluklara oranla daha “mutaassıp” bir topluluk olan Ravza Sitesi’ne yürüme mesafesiyle 10 dakika uzaklıkta bir cami bulunmasına rağmen site içerisine büyük ölçekli bir cami inşa edilmiştir. Kamuya açık olan bu camiye girişte insanlar sitenin güvenlik kapısından geçmek zorundadır. Tarihsel süreç içerisinde Müslüman toplumlarda insanların buluşma noktası ve “kamusal” sıfatının en önemli karşılıklarından biri olan cami yapısı Göktürk’te özelleşmiş durumdadır. Muhafazakâr isimlerin ev sahibi olduğu site güvenlik görevlileri tarafından “birinci derece koruma

bölgesi” olarak nitelendirilmektedir. Sitenin sınırlarında yer alan kaldırımlarda “biraz fazla” zaman geçirmek güvenlik görevlilerinin sorgular biçimde kapı önüne çıkmasına, hatta soru sormasına neden olmaktadır. Bu durum kamusal mekânı yalnızca geçilip gidilen ve giderek orada bulunmaktan korkulan bir hale çevirmektedir.

Şekil 4.35. Ravza Sitesi Cami-yüksek duvarlar ve güvenlik kapıları ardında “kamusal” bir cami

Çalışma kapsamında belirtilen çalışma alanlarında yer alan kapalı site sakinleri ve cadde kullanıcıları ile yüz yüze görüşmeler yapılmıştır. Girişlerin kontrol altında olduğu, yalnızca sitede yaşayan insanlara giriş izninin verildiği kapalı sitelerde oturanlarla görüşme yapmak kolay olmamıştır. Kapalı site yönetimleri site sakinleri ile görüşme yapılmasına izin vermemiş; bu nedenle site sakinlerine ulaşamamıştır. Benzer şekilde Hatice Kurtuluş “İstanbul’da Kapalı Yerleşmeler: Beykoz Konakları Örneği”²³ başlıklı çalışması Beykoz Konakları sakinleri ile görüşme yapmasına izin verilmediği için kent yöneticileri, kamu görevlileri ve site çevresinde yaşayanlar gibi dış kaynaklara dayanmak zorunda kalmıştır. Bu durum, özellikle İstanbul’da bulunan kapalı sitelerle ilgili yapılan çalışmalarda kaynak olarak genellikle reklam ya da broşür metinlerine başvurulmasının; ya da site sakinleri yerine yönetici, geliştirici veya çalışanlarla yapılan görüşmelere yer verilmesinin kanıtı niteliğindedir. Alan çalışması sırasında kişisel ilişki kurulan Bentler Sitesi’nde yaşayan iki kişi ve Karma Evler sitesinde yaşayan bir kişi olmak üzere toplamda yalnızca üç kişi²⁴ ile görüşme yapılabilmektedir. Bu nedenle yapılan görüşmeler tez çalışmasında bir bölüm olarak yer almamış, yalnızca ek bilgi olarak yer verilmiştir.

²³ Bkz: Kurtuluş, H., 2005. “İstanbul’da Kapalı Yerleşmeler: Beykoz Konakları Örneği”. *İstanbul’da Kentsel Ayrışma: Mekânsal Dönüşümde Farklı Boyutlar* (ed: H. Kurtuluş), Bağlam Yayıncılık, İstanbul, s. 161-186.

²⁴ Kişi sayısının azlığı ve rastgele örneklem seçim tekniği kullanılması nedeniyle Göktürk’te kapalı sitelerde yaşayan herkesi temsil etme durumu yoktur.

Çalışma kapsamında gerçekleştirilen görüşmelerde kapalı site sakinlerine yaşadıkları siteyi hangi nedenle tercih ettikleri; hangi caddeyi daha sık ve ne amaçla kullandıkları; caddeler hakkındaki genel izlenimleri; kamusal mekânları kullanırken rahatsız edici buldukları noktalar olup olmadığı; kamusal mekânlarda nasıl insanlarla karşılaştıkları; kamusal mekânları kullanan insanların genel bir özelliğinden söz edilip edilemeyeceği; bu insanların tavırlarından kaynaklanan bir rahatsızlık yaşayıp yaşamadıkları; yüksek duvarların onlar için ne ifade ettiği gibi sorular yöneltilmiştir. Buna ek olarak İstanbul Caddesi'nde rastgele yöntemle seçilmiş, kapalı site sakini olmayan üç kişi ile görüşülmüş, aynı sorular onlara da yöneltilmiştir.

Yapılan görüşmelerde kapalı sitelerde yaşayanlar burada yaşama sebeplerinin güvenlik arayışı olduğunu, yüksek duvarların kendilerini güvende hissettirdiğini belirtmişlerdir. Kapalı siteleri tercih nedenleri güvenlik, temiz ve düzenli kamusal mekânlar ve çocuklarını iyi ve güvenli bir çevrede büyütmek olarak sıralanmıştır. Görüşmelerde dışarıdaki tehlikelerden korunmak için sosyo-mekânsal ayrışmaya mecbur oldukları, yaşamak için kapalı sitelerin yerine kapalı – duvarlarla çevrili olmayan bir konut alanı tercih etmeyecekleri şeklinde yorumlar karşılaşılmıştır. Yüksek duvarların varlığı onları rahatsız etmemekte, onlara güven vermektedir. Kapalı sitelerde ortaya çıkan sosyo-mekânsal ayrışmanın kapalı site sakinleri açısından olumlu görülen bir durum olduğu görülmüştür.

“Güvenlik sadece benim değil ülkece hepimizin en önemli sorunu haline geldi. Her şeyden önce çocuklarımı korumak için kapalı kapılar ve duvarlar ardında yaşamaya mecburum. Bu duvarlar beni güvende hissettiriyor. Keşke duvarlar olmadan hep beraber yaşayabilsek ama bu mümkün değil.”

(Kadın, 52 yaşında, emekli, Karma Evlerde yaşıyor)

“Göktürk'e ailemle, çocuklarımla hep birlikte güvenlik içerisinde yaşayabilmek için taşındım. Burada yaşayan insanların profili bana güven veriyor.”

(Erkek, 42 yaşında, yönetici, Bentler Sitesinde yaşıyor)

Kapalı site sakinleriyle yapılan görüşmelerde dikkati çeken diğer bir unsur bu yerleri tercih sebepleri arasında mahalle hayatının gösterilmemesidir. Aile vurgusu ve kendi içine kapanma, güvenlik etkenlerinin öne çıktığı göze çarparken, kapalı sitelerin

reklam metinlerinde sık sık yer verilen mahalle vurgusu görüşmelerde hiç geçmemiştir. Bu bağlamda görüşmelerden çıkarılan sonuç kapalı sitelerde yaşayanların yaşadıkları mekânlara mahalle gözüyle bakmadıklarıdır. Kapalı sitelere mahalle demek onları mahalle yapmaya yetmemektedir. Kapalı sitelerde mahalle kavramı zihinsel bir üretim ve reklam vurgusu şeklinde kalmaktadır. Bu durum kapalı sitelerde hedeflenen komşuluk ilişkilerinin kurulamadığı bir göstergesi olarak da alınabilir.

“Kendileri gibi” insanlarla yaşamak katılımcılar tarafından sık tekrarlanarak vurgulanan bir kavramdır. Görüşme yapılan kapalı site sakinleri dış kamusal mekânlarda da kendilerine benzer insanlarla karşılaşmak istemektedir.

“Göktürk’te kendime benzer profilde insanlarla bir arada yaşamayı seviyorum. Sadece site içerisinde değil, örneğin caddeye (İstanbul Caddesi) çıktığımda da belirli bir eğitim ve kültür seviyesinde ve belirli bir gelir düzeyinde insanlarla karşılaşıyorum. Öyle her kesimden, her seviyeden insanın buralara gelebileceğini düşünmüyorum. Bu nedenle buraya taşındım zaten. Bu durumdan memnunum.”

(Kadın; 39 yaşında, üst düzey yönetici, Bentler Sitesinde yaşıyor)

Görüşme yapılan site sakinleri ikamet ettikleri kapalı site bünyesindeki kamusal mekânları dışarıdaki insanlarla paylaşmak istemediklerini belirtmişlerdir. Güvenlikli giriş kapılarının yapılmasının bir sebebi de “özel” kamusal mekânları dışarıdaki “bedavacılardan” korumaktır. Sitenin olanakları bunun için para ödemiş olan dışarıdaki insanlarla paylaşılmazken kiracıların ev sahiplerine oranla bu mekânları hor kullandıkları belirtilmiştir. Ayrıca güvenlik görevlilerinin varlığı ve “herkesi içeri almaması” övülen bir durum olarak aktarılmaktadır.

“Güvenlik görevlileri sağ olsunlar işlerini iyi yapıyorlar. İçeriye öyle herkesi almazlar. Evlere gelen çalışanlar ellerinde bir poşetle gelseler onlar bile aranır. Duyduğum göre Kemer Country’de çalışanlar hırsızlık yapıyormuş, burada öyle bir şey olmaz.”

(Kadın, 52 yaşında, emekli, Karma Evlerde yaşıyor)

Görüşülen kapalı site sakinlerinin en fazla kullandıkları dış kamusal mekânın İstanbul Caddesi olduğu görülmüştür. Kapalı sitede oturanlar yeme-içme ve alışveriş

mekânlarının varlığı ve bakımlı olması nedeniyle İstanbul Caddesi'ni sıklıkla kullandıklarını belirtmişlerdir. Ayrıca İstanbul Caddesi katılımcılar tarafından güvenli olarak nitelendirilmiştir. Site sakinleri bu mekânlara özel araçları ile ulaşım sağladıklarını belirtirken, cadde üzerindeki park yerlerinin yeterli olmamasından rahatsızlık duyduklarını ifade etmişlerdir. Kapalı sitelerde yaşayanların kamusal mekândaki diğer insanlarla, özellikle alt gelir gruplarıyla, fiziksel ve görsel temasları yok denecek kadar azdır. Kapalı sitelerde sakinleri kentsel sokaklarda kendilerinden farklı gördükleri kişilere karşı korku beslemektedir. Kapalı sitelerde yaşayanlara göre dışarıdaki kamusal mekân kaotik, nahoş ve belirsizdir. Kamusal mekânların kozmopolit ortamının risk olarak görüldüğü dikkati çekmiştir.

“Göktürk küçük bir yer. Artık burada yaşayanlarla iyi kötü bir göz aşinalığımız var. Oturduğumuz sitelerde yaşayanlar aşağı yukarı benzer yaşamlara sahip. Kendinize benzeyen insanlarla yaşadığımızı bilmek güvenlik açısından rahatlatıcı bir durum. Şimdi reklamlarda falan dile getirilen üçüncü havaalanı yapılıncaya, buraya evlerinde ne zaman konaklayacakları belirsiz hostes-pilot bir sürü insan gelecek. Bu insanların gelmesiyle ise Göktürk'te yapılaşma daha da artacak. Yapılaşma, kozmopolitlik artıkça kontrol zorlaşıyor.”

(Kadın, 52 yaşında, emekli, Karma Evlerde yaşıyor)

“Caddede her türlü ihtiyacımızı karşılayabileceğimiz mağaza, restoran, banka vs. mevcut. Caddeye genelde özel aracım ile ulaşıyorum. Bazen de eşimle yürüyüş yapmak için çıkıyoruz. Arkadaşlarımızla buluşuyoruz. Buraya bize benzer insanlar geliyor. Öyle herkesin gelmesini istemezdim.”

(Erkek, 42 yaşında, yönetici, Bentler Sitesinde yaşıyor)

Buna ek olarak alan çalışması sırasında İstanbul Caddesi'nde bulunan rastgele kişilerle görüşmeler yapma imkânı olmuştur. Görüşme yapılanların tamamı Göktürk'te iş nedeniyle bulunmaktadır. Bu kişiler kapalı siteleri yüksek duvarların ardında gizli, bilinmeyen yerler olarak tanımlamışlar ve kamusal mekânlarda genellikle “maddi durumu üst düzey” insanlarla karşılaştıklarını belirtmişlerdir. 29 yaşındaki otopark görevlisi kapalı siteleri komşuluk ilişkilerine sahip olmayan yerler olarak tanımlamıştır. Bunda etkili olan unsur olarak da kapalı site sakinlerinin kendi sosyo-ekonomik

sınıflarının dışında kişilerle iletişime geçmek istememesi şeklinde bir değerlendirme yapmıştır. Kapalı site sakinleri gündelik hayatlarında iç içe oldukları güvenlik görevlisi, otopark görevlisi vb. işlerde çalışanları görmezden gelmektedir.

“Caddeyi işe gitmek için kullanıyorum. Buraya gelen insanlar birbirinden çok farklı değil. Lüks arabalarıyla gelirler, alışverişlerini yaparlar ve yüzünüze bakmadan giderler. Bu sitelerin hepsi birer kapalı kutu. İçeride yaşayanlar da ultra zengin ve cimri insanlar. Selam vermeyi bırak, göz göze bile gelmezler. Genelde bana yokmuşum gibi davranırlar. Para ile insanlık olmuyor maalesef. Buralarda komşuluk falan olduğunu düşünmüyorum. Ben Kasımpaşa’da oturuyorum. Bir derdim olsa tüm komşularım yardıma koşar. Burada ölsen bakan olmaz.”

(Erkek, 29 yaşında, otopark görevlisi, Göktürk’te çalışıyor)

Kapalı sitelerle görünür kılınan sosyo-mekânsal ayrışmanın dışarıdaki kişiler tarafından rahatsız edici bir durum olarak algılandığı görülmüştür. Çevresiyle bütünleşmeyen kapalı sitelerin dışarıdaki kamusal mekânı kullanan insanlar için çevresel stres unsuru oluşturduğu görülmektedir. Göktürk’te çalışan bir satış görevlisi yüksek duvarların kenarında yürümenin kendisini rahatsız ettiğini ifade ederken, adeta potansiyel bir suçlu gibi algılanmaktan yakınmıştır.

“İstanbul caddesini yalnızca işe gidip gelmek için kullanıyorum. Sabah akşam hapishane gibi yüksek duvarların dibinde yürümek insanı rahatsız ediyor. Kapılarının önünden geçerken bilinçli olarak içeriye bakmamaya çalışıyorum. Çünkü güvenlik görevlileri her zaman dik dik bakıyor. Bunlar yerine normal apartmanlar olsaydı Göktürk daha güzel bir yer olurdu.”

(Kadın, 19 yaşında, satış görevlisi, Göktürk’te çalışıyor)

Görüşmelerde dikkati çeken bir nokta yüksek duvarların kapalı sitelerde yaşayanlar tarafından güvenlikle ilişkilendirilirken, dışarıdaki insanlar tarafından zenginlikle ilişkilendirilmesidir.

“Bence bu duvarlar, kapıda güvenlik kabinleri zenginliğin, ulaşılamazlığın dışarıdaki insanlara hissettirilmesinin bir yolu.”

(Erkek, 30 yaşında, sigortacı, iş için sıklıkla Göktürk’e geliyor)

Kapalı sitede yaşayanlar yüksek duvarlarının inşa sebebi olarak güvenlik gerekçesini gösterirken dışarıdaki insanlara göre sınırların ve duvarların yapılma sebebi zenginliğin ve lüksün dışarıdaki insanlara ifşası şeklinde ifadelendirilmiştir. Bu durum Geniş (2009)'in kapalı sitelerde yaşayanların buralara taşındıktan sonra yaşadıkları sitelerin dışarıya zenginlik mesajı vermesiyle kendilerini saldırı hedefi olarak hissetmeye başladıkları ve güvenlik meselesini adeta takıntı haline getirdikleri tespitine uymaktadır. Sınır duvarları “içeridekiler” ve “dışarıdakiler” için sosyo-mekânsal ayrışmanın sembolü şeklinde algılanmaktadır.

Dikkat çekici noktalardan biri kapalı site sakinlerinin kapalı siteler yanında dış kamusal mekânda da gelir düzeyi ve sosyo-ekonomik sınıfa dayalı bir kullanıcı profili ayrımını bir tercih nedeni olarak nitelendirmeleridir. Bu insanların sıklıkla kullandıkları kamusal mekânlara “her türden insanın gelememesi” ve burada “kendi gibi” insanlarla karşılaşmaları o mekânları, hatta Göktürk’ü tercih etme sebebi olarak sunulmuştur. Geçirgen olmayan sınırlarla kamusal mekândan ayrılan kapalı konut alanları kamusal mekânın giderek ıssızlaşmasına neden olurken, farklı toplumsal grupların bu mekânda bir araya gelme şansları giderek kaybolmaktadır. Sosyo-mekânsal ayrışma kamusal mekânlarda da desteklenen, istenen bir durum haline gelmiştir. Ayrıca bu durumun kamusal mekânda sosyal açıdan ulaşılabilirlik engeli oluşturduğu söylenebilir.

Tablo 4.27. Görüşmeler üzerinden yapılan kamusal temsiliyet okuması

Kapalı sitelerde yaşayanlar	Dışarıdaki kullanıcılar
Güvenlik (tanıdık komşular, göz aşinalığı, yüksek duvarlar, güvenlik hizmetleri, aileyi ön plana çıkarma)	Güvenlik (yüksek ve kalın duvarlar, güvenlik sistemleri ile korunan)
Sosyal çevre (ortak etkinlikler, steril sosyal mekânlar, temiz bir sosyal çevre, kentin heterojen kalabalığından uzak olmak)	Asosyal çevre (komşuluk ilişkileri yok, huzursuz, kullanılmayan mekânlar)
Yaşam biçimleri (kullanıcıların yaşam tarzını yansıtan seçkin mekânlar)	Yaşam biçimleri (zengin kesime hitap eden, gösterişli)
Dış kamusal mekânlar (tekinsiz, kozmopolit, kontrol edilemez)	Dış kamusal mekânlar (gelip geçilen, bağ kurulamayan yerler)

5. SONUÇ VE TARTIŞMA

1980 sonrası dönemde küreselleşme ve neoliberal yeniden yapılanma ile beraber politik, ekonomik, teknolojik ve sosyo-kültürel alanda yaşanan değişimler tüm dünyada etkili olmuştur. Ekonomik faaliyetlerin küreselleşmesi kentlerin büyümesi ve biçimlenişlerinde belirleyici bir rol oynamıştır. Uluslararası ekonomik ilişkilerin ortaya çıkardığı yeni toplumsal yapı ve yaşam biçimleri kentlerde küresel kimlik ve imajların etkisiyle şekillenen yeni kentsel alanların ve yapı türlerinin ortaya çıkmasına yol açmıştır. Hızla büyüyen kentlerdeki inşa faaliyetleri nedeniyle kentsel mekân önemli bir yatırım alanı haline gelmiştir. Özel sektör tarafından üretilen konut alanlarının planlanmasında yeni tüketim kültürünün belirleyici olduğu ve yeni mekânsal kurguların ortaya çıktığı görülmektedir. Bu sürecin sonuçlarından biri olarak ortaya çıkan kapalı - güvenli sitelerin postmodern kentsel gelişmenin en önemli morfolojik bileşenlerinden biri olduğu söylenebilir. 1980'li yıllarda kentsel mekânda görülmeye başlanan ve çarpıcı bir hızla tüm dünyaya yayılan kapalı siteler küreselleşmenin kentsel mekândaki görünümünden ve postmodern yaşam biçimine hitap eden konut yerleşimlerinden biridir. Refah seviyesi yüksek toplumsal grupların, kentin riskli yaşamından uzakta, benzer gelir seviyesine ve tüketim alışkanlıklarına sahip gruplarla yaşayabilecekleri, yüksek güvenlik önlemleri ile korunabilecekleri bu konut alanları belirli bir pazarlama konsepti çerçevesinde kamusal ve kentsel mekânı ile birlikte planlanmaktadır. Bu bağlamda kapalı siteler günümüz kentlerinde görülen neoliberal yapılanmanın bir parçası ve postmodern kentsel uygulamaların önemli bir yansımasıdır.

Küreselleşme ile birlikte kentlerde başlayan dönüşümün çok geniş bir kavramsal çerçevede tartışılan sonuçları arasında geleneksel kentlerdeki konut biçimlerinin ve mahalle yaşamının değişmesi de yer almaktadır. Kent tarihinin ana unsurlarından biri olarak varlık kazanan mahalle, tıpkı kentin kendisi gibi, tarihsel süreç içerisinde farklı biçimlere, niteliklere ve içeriklere sahne olmuştur. Modern öncesi geleneksel kentte mahalle toplumsal bir merkez, bir gözetim alanıdır. Kendisini var eden toplumsal grubun varlığını desteklerken aynı zamanda denetleyen bir yapıdadır. Modernizmin getirdiği yeni yaşam tarzı ile zayıflayan sosyal ilişkiler ve yalnızlaşan birey üzerinden temellenen yeni durum mahalle olgusunun dayandığı kriterleri gereksiz kılmış, mahalle ile biçimlenen toplumsal yaşam ortadan kalkmıştır. Ancak modernizm mahalle

yaşantısını yıksa da modern kent planlamasında bütün sınıfların içerisinde birbirine temas edebildiği kamusal mekânların varlığı önemli bir unsurdur. Modern dönem kentsel kamusal mekânlarının tanımsız ve soyut kentsel mekânlar yarattığını ileri süren postmodern düşünce ise kentsel sokak ve meydanların yeniden vurgulanması gerektiğini öne sürerken kimlik, aidiyet, topluluk duygusu gibi kavramları ön plana çıkarmıştır.

Neoliberal ekonomik gelişmelere bağlı olarak ortaya çıkan yeni iş alanları, yeni toplumsal statü ve tüketim alışkanlıkları yeni mekânsal talepleri oluşturmuştur. Konutun önemli bir ekonomik değer olarak yatırım aracına ve tüketim nesnesine dönüşmesi, yeni toplumsal sınıfın güvenli ve kentin kalabalığından uzak yerleşim alanlarında yaşama talebi ile örtüşmüş ve postmodern kentsel gelişmelerin en önemli nedenlerinden biri olmuştur. Bu yeni kentsel tasarım anlayışının ilham kaynağı mahalle kavramıdır. Modernizm tarafından yıkılan “mahalle” İkinci Dünya Savaşı sonrasında yeniden hatırlanmış, önce CIAM toplantılarının sonra da Jane Jacobs’un 1961 yılında yazdığı Büyük Amerikan Kentlerinin Ölümü (*The Death and Life of Great American Cities*) kitabı ile modern planlama ilkelerine karşı hareketin kaynağı olmuştur. 1980 sonrasında gelişen postmodern mimarlık yaklaşımlarına paralel gelişen Yeni Şehircilik (New Urbanism) yaklaşımı da yerleşim alanlarının komşuluk ilişkilerini esas alan mahalle konsepti ile tasarlanması gerektiğini öne sürmüştür.

Postmodernizm modernizmin ortaya çıkardığı toplumsal yapıda artan bireyselleşme, yalnızlaşma ve yabancılaşma karşısında modern öncesi geleneksel kentin idealleştirilmiş mahalle yaşamını özlenen, aranan bir ütopya olarak savunmaktadır. Birlikte yaşam pratiği ve topluluk oluşturma idealine dayanan bir kurgu oluşturan kapalı konut yerleşmeleri modern dönemle birlikte yalnızlaşan bireyin toplumsal ilişki kurma amacına ilişkin arayışın yanıtı olarak görülürken; topluluk oluşturma hedefini mahalle kavramı ile ilişkilendirmiştir. Küreselleşme süresince gittikçe içine kapanan orta-üst sınıfların kamusal mekânda yalıtılmış olma istekleri mahalle nostaljisi ile birlikte düşünülmüş, planlanmış ve sunulmuştur. Kapalı siteler çıkış noktalarında mahalle kavramının yeniden hayata geçirilmesi tahayyülünü vaat etmektedir. “Kaybettiğimiz” eski mahalleyi yeniden yaratma söylemi bireye aidiyet duygusu hissedebilmenin hem de dışarıda kalan diğerlerinden “farklı” olabilmenin yolunu sunmaktadır. Ancak Kemer Country ile başlayan örneklere bakıldığında yeni bir tür mahalle kavramının meydana geldiği görülmektedir. Kapalı sitelere ilişkin reklam söylemleri de bu paradoks etrafında

dönmektedir. Reklam metinleri “yeni nesil mahalle”, “özlem duyduğumuz eski mahalle kültürü”, “geride kalmış eski mahalle hayatlarının sıcaklığı”, “şehir temasıyla tasarlanan mahallenizde rezidansın konforunu yaşayabileceğiniz yüksek katlı kule”, “bildiğiniz mahalle hissini yeni bir versiyonu”, “özlemini duyduğumuz semt hayatını İstanbul’un kalbinde yaşamak”, “eski güzel günlerin yeniden canlandırıldığı, bakkalı ve simitçisiyle birlikte özlem duyulan mahalle yaşamı²⁵ gibi mahalle nostaljisi ile harmanlanmış fakat tamamen modern yaşam biçimlerinin sunulduğu çelişkili metinlerle doludur. Belki de hiç var olmayan yepyeni “nostaljik” geçmişler icat edilerek mahalle olgusuna gereğinin ötesinde anlamlar yüklenmiştir. Mahalle nostaljisi mimaride adeta bir ezbere dönüşmüş, mahalle yaşamı alınıp satılabilen, pazarlanabilen bir meta haline gelmiştir. Kaybolmuş mahalle yaşantısını yeniden kurmayı vadeden kapalı sitelerde bu söylemin mekânsal ve yaşamsal olarak gerçekleşmediği görülse de söylemsel olarak bu tahayyülü barındırmaları onları çekici kılmaktadır. Sonuçta bu durumun bir taleple ortaya çıktığının altı çizilmelidir. Artık kentli olma durumu ortadan kalkmakta, bunun yerine içerisine girildiğinde zaman ve mekân algısının değiştiği “mahalleli” (siteli) olma durumu ortaya çıkmaktadır. Mahalle kavramı günümüzde kent merkezinin kirli, tehlikeli, karmaşık ve yoğun olarak tasvir edilen kaotik yapısından kaçan bireyler için sosyo-ekonomik açıdan homojen bir çevre sunan, güvenlik ve statü ihtiyacının karşılandığı “kentten kurtarılmış adacıklar” olarak tasvir edilmektedir. Mahalle kavramının ortak kamusal mekân olma niteliği kaybolurken, yaratılan mahalle yalnızca özel alanların toplamından oluşmaktadır.

Mahalle olgusunun yeniden inşası düşüncesi yalnızca kapalı sitelerle sınırlı değildir. Kaybedilen mahalle olgusunun arayışı son dönemde devletin de üzerinde durduğu bir süreçtir. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı İller Bankası tarafından “özlenen” mahalle fikrini yeniden tanımlamak, planlama ve tasarım pratiklerini yönlendirmek amacıyla mahalle tasarımı fikir yarışmaları düzenlenmeye başlanmıştır. Yarışmanın temel fikri kent tarihinin ana unsurlarından biri olan mahallenin mekânsal öğeleri ve sosyal ilişkilerinin modern çağın kentsel ihtiyaçları doğrultusunda özgün bir değer olarak yeniden yorumlanmasıdır. Bu noktada mahalle kavramının çeşitlendiği ve farklı durum ve kuruluşlara özel birer mahalle özlemi olduğu söylenebilir.

²⁵ İstanbul inşa edilen AND Pastel ve Piyalepaşa İstanbul projeleri tanıtım katalogları

İstanbul'da güvensiz metropol alanları içinde yaşamak istemeyen, benzer ekonomik statüye ve ortak yaşam biçimine sahip yeni neoliberal toplumsal grupların kent merkezlerinden uzak yerleşim alanlarının inşasında bu yaklaşımın etkileri görülmektedir. Geleneksel komşuluk ilişkilerinin mekânsal temsili olan mahalle kavramının yeni toplumsal sınıfın yaşam alanının tasarlanmasında kullanılması, bağlamından kopan tarihsel ve yerel değerleri yeni bir kurgu ile bir araya getiren postmodern tavrın bir yansıması olarak görülmelidir. Safranbolu tarihi kentsel dokusunun izlenimleri ile yaratılan yapay geleneksellik Kemer Country ile başlayan kapalı / kapılı sitelerin mimari dilini de oluşturmaktadır. Göktürk köyünde Kemer Country ile başlayan gelişme, kamusal bütünlük olarak tanımlayabileceğimiz kentsel alanın kapalı sitelerin kümelenmesiyle oluşan özelleşmiş bir kente dönüştüğünü göstermektedir. Özelleşmiş yerleşim kümelerinin zorunlu erişim aksı olan caddelerin dışında farklı toplumsal katmanların, ekonomik ve sosyal grupların bir araya gelerek ortak bir buluşma zemini ve imkânı bulamadıkları anlaşılmaktadır.

Kamusal mekânın dönüşümünde önemli rol oynayan kırılma noktalarından biri 1980 sonrası yaşanan küreselleşme sürecinde mekânın değişim değerinin kullanım değerine baskın hale gelmesidir. Bu sürecin sonucu olarak kamusal mekânlar özelleşme, ayrışma ve parçalanma süreçlerine maruz kalmıştır. Konut ve diğer sosyal alanlar ile birlikte planlanan, yüksek duvarlar ve güvenlik önemleri ile özelleşen kapalı sitelerin sınırlarını ile tanımlanan kentsel boşlukların kamusal özelliklerinin en aza indirildiği görülmektedir. Kapalı site sakinlerinin özel alanlarının kamusal mekâna doğru genişlemesi anlamına gelen bu durum “özelleşmiş kamusalılık” olarak kavramlaştırılabilir. Geleneksel ve modern dönem konut yerleşimlerinde görsel temas kurulabilen, hatta içine girilebilen yarı kamusal mekânlar olan konut bahçeleri özelleşmiş durumdadır. Bu mekânlar artık mülkiyet ve algı açısından yarı kamusal mekânlar olarak nitelendirilemez. Günümüz toplum ve mimarlık anlayışında kente geleneksel kamusal-özel ayrımı ötesinden bakmak gerekmektedir. Kamusal kavramı doğası gereği farklı sosyal, ekonomik, kültürel yapı ve sınıfların karşılaşmasını gerektirir. Postmodern kentsel uygulamalarla birlikte açık kamusal mekânların farklı sınıfların / sosyal grupların karşılaşmalarına ve temaslarına olanak verme, tüm kentli tarafından ulaşılabilme-erişilebilme vaatleri geçerliliğini kaybetmeye başlamıştır.

Benzer şekilde Göktürk'te cadde, sokak ve meydanlar kamusal mekân olma niteliklerini kaybetmiş durumdadır. Cadde ve sokaklar kamusallığın oluşabileceği yerler olmak yerine, kapalı sitelere giriş-çıkışları sağlayan alanlar olarak görülmektedir. Yapısal olarak parselleri ve yol ağlarını birbirine bağlayarak mekânsal strüktürü mevcuda getiren ve kentin morfolojik dilini oluşturan temel unsurlardan biri olan kamusal mekân nitelik ve niceliksel olarak ortadan kalkmaktadır. Ortak bir kamusal hayat yerine sınıf ve statü farklılıklarını belirginleştiren kapalı siteler, güvenli ve özelleşmiş kamusal alan similasyonları olarak dikkat çekmektedir. Çevreleri duvarlarla sarılarak birbirleriyle ve kentin bütünü ile ilişkisi koparılmış konut kümelerinde yaşayanların kamusal yaşam ve mekân taleplerini güvenli ve özel alan olarak belirledikleri konut çevrelerinin hemen yakınlarında değil ancak tüketim çağının bir yansıması olarak alışveriş merkezleri ve rekreasyon alanları gibi ortak kullanım alanlarında karşılamak istediklerinden söz edilebilir. İstanbul'da yaşayan belirli bir toplumsal grubun yaşam biçimini temsil eden bu durum kent dokusundan kaybolan kamusal ile Göktürk'te özgün bir kentsel morfoloji ortaya çıkarmıştır.

Güvenliğin satın alınabilen bir hizmet haline gelmesinin bir sonucu olarak pekçok sokak ve cadde de kaldırım olmadığı gözlemlenmektedir. Ana caddeler üzerinde yer alan kaldırımlarda ise insanlar dikenli tellerle yükseltilmiş duvarlar dibinde, kendisine dönen güvenlik kameraları ve yabancılara şüphe ile bakan güvenlik görevlileri eşliğinde yürümektedir. Mekânın özelleşmesinin yanında kapalı sitelerin yönetimlerinin de özelleştiği ve kamusal insiyatiflerden bağımsızlaştığı görülmektedir. Her biri özel yönetimli birer kent parçası olan her türlü kamusal denetimin dışında tutulan kapalı sitelerin etki alanları giderek kamusal mekâna doğru genişlemektedir.

Kapalı site sakinleriyle yapılan görüşmelerin bu sonuçları desteklediği görülmektedir. Kapalı sitelerde yaşayanlar bu yerleşimleri ilk tercih nedeni olarak güvenliği sunarken; dış kamusal mekânlar öngörülemeyen, güvensiz, tekinsiz yerler olarak anılmaktadır. Güvenlik ihtiyacı ile alınan “abartılı” fiziksel tedbirlerin dış kamusal mekândan geçenler üzerinde gerilime neden olduğu göze çarpmaktadır. Görüşme sonuçlarında kapalı site çevresindekilerin sınır ögesi olan yüksek duvarlardan rahatsızlık duydukları görülmüştür. Kapalı sitelerin oluşturduğu geçirimsiz yüksek duvarların kenarında yürümek; bu yerleşimlerle görsel ve sosyal ilişki kuramamak rahatsızlık verici durumlar olarak ifade edilmiştir. Sosyo-kültürel dışlanmayı temsil

eden sınır duvarları “dışarıdakiler” tarafından istenmeyen elemanlardır. Kapalı sitelerle kamusal mekânlar arasındaki temel gerilimin dış kamusal mekânların kapalı site geliştiricileri tarafından doğrudan kâr elde edilmeyen yerler olarak görülmelerinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Göktürk’te yeni oluşturulan morfolojide kamusal mekânlar sınır duvarlarıyla çevrilmiş özel mülklerden geriye kalan artık alanlar şeklinde gelişmektedir. Ayrıca kapalı sitelerin reklam metinlerinde sık sık yer verilen ve sitelerin pazarlanmasında önemli bir çıkış noktası olarak seçilen mahalle vurgusunun görüşmelerde hiç geçmediği göze çarpmaktadır. Sorunlu bir kentsel çevreden kaçışı simgeleyen ve cemaat kavramını temsil eden mahalle olgusu karşı tarafı ikna edecek bir diyalektik olarak kurgulanmıştır.

Küreselleşen dünyada yeni ekonomik ve mekânsal biçimlerden biri olan kapalı site olgusu İstanbul başta olmak üzere tüm Türkiye’de benzer süreçler geçiriyor olsa da sosyal ve mekânsal ilişkiler bakımından Göktürk’te uç noktalarda yaşanan durum kentsel morfolojinin radikal biçimde değişmesine neden olmuştur. Araştırma alanı içerisinde yer alan Kemer Country yeni bir kentsel morfoloji oluşturması bakımından önemli bir örnektir. Tasarımı, mekân örgütlenmesi bakımından Yeni şehircilik akımı prensiplerine göre tasarlanan sitenin önerdiği “yaşam tarzı”nın ve bu tarza uygun mekânsal biçimlerin “satmaya” başlaması üst ölçekli yatırımların bölgeye çekilmesine sebep olmuştur. Başlangıçta doğal nitelikleri ön planda olan; geniş, az katlı ve düşük yoğunluklu yapılaşmaya uygun parseller (Kemer Country, İstanbul İstanbul gibi) tercih edilirken (bulunabilirken), kısa süre içinde bu tip kapalı yerleşmelerin sağladığı rant artışı büyük-küçük, nitelikli-niteliksiz demeden her türlü parselin kapalı site inşa edilebilmek için tercih edilmesine neden olmuştur. Önceleri küçük bir köy olan Göktürk artık adeta “kent” denilebilecek bir yoğunluğa ulaşmıştır. Oluşturulan yeni kentsel yapı insanların ve hatta nesnelere serbest dolaşımını, karşılaşmasını ve iletişime geçmesini sınırlamak üzere kurulmuştur.

Farklı ölçek ve karakterde yatay-düşey kapalı sitelere kentin her yerinde rastlamak mümkündür. Ancak kent ölçeği içerisinde herhangi başka bir lokasyonda Göktürk’te olduğu kadar etkili bir kentsel ölçek ve yeni bir bağlam yaratmamaktadır. Planlama kararları ile dışarıya hiçbir ipucu vermeyen, çevresiyle hiçbir bütünleşme kaygısı olmayan vaziyet planlarıyla yalıtılmış kapalı dokular üretilmiştir. Parsel-yapı adası ölçeğinde morfolojik bütünleşme görülmemektedir. Göktürk’te Kemer Country ile

başlayan gelişme, ortaya çıkan kent formu ortak kamusal mekânlara sahip bütünlük bir kentsel dokudan yoksun, araç yolları ile sınırlandırılarak yalıtılmış adalardan oluşan yaşam alanları niteliğindedir. Göktürk'ün kendisi başlı başına kapalı bir kasaba, kapalı bir şehir haline gelmiştir. Kentsel doku ile fiziki ve görsel ilişki kurmayan; yüksek duvarlar ile mevcut kentsel dokuya kendini kapatan; içerisinde dolaşım ve erişim imkânının olmadığı; yaya dolaşımına olanak vermeyen; dolayısıyla kamusal faaliyetlerin yer almasını engelleyici yerleşmeler bütün bir yapı olarak algılanmaktadır. Bu çalışmada dikkat çekilmek istenen nokta kapalı sitelerin kamusal mekanların örgütlenmesi ile gelişecek bir kentsel alan düzenlemesi olmaksızın yan yana gelmesinden oluşan bir morfolojik yapının ötesinde meydana gelen yeni kentsel mekân ve bağlam içerisinde kamusal mekânların giderek yok olmasıdır. Göktürk'te kapalı sitelerde yaşayan insanlar tekinsiz yerler olarak gördükleri kamusal mekânlarda yürümek, vakit geçirmek, “öteki” ile temas etmek istememekte, bunu talep etmemekte ve bundan bilinçli olarak kaçınmaktadır. Bu durumun küresel kentlerin pek çoğu için geçerli olduğu söylenebilir.

Yeni dünya düzeni olarak tanımlanan neoliberal ekonomi politikalarının kentsel mekâna yansması olan küresel kent stratejileri kapsamında geliştirilen büyük ölçekli kentsel projelerle kent ayrışmayı güçlendirir nitelikte kapalı hacimler içerisinde yeniden üretilirken, bütüncül bir kentsel örüntü oluşturmaktan uzak şekilde planlanmaktadır. Henüz binalar inşa edilmeden önce sınırlar inşa edilmektedir. Sosyal ayrışmanın tüm boyutlarıyla mekâna yansıdığı bu durumda tüm kentin kolektif biçimde paylaştığı bir açık kamusal mekânın var olma zemini ortadan kalkmıştır. Neoliberal politikaların postmodern dönemde öngördüğü yeni kamusal olgusu alışveriş merkezlerinde, plazalarda ve insansız caddelerde oluşmaktadır. Bu durum kamusal bir alan olan kentin temel niteliğini değiştiren en önemli özelliklerden biri olarak tanımlanmalıdır.

KAYNAKLAR

- A Vision of Europe. (2013). The Prince of Wales's Urban Design Task Force 1994-1998. <http://www.avoe.org/tasktradition.html> (Online) (Erişim Tarihi: 27.05.2013)
- Akkar Ercan, M. (2010). Less Public Then Before? Public Space Improvement in Newcastle City Centre. In Ali Madanipour (Ed.), *Whose Public Space* (pp: 21-50). New York: Routledge.
- Akkar, M.Z. (2006). Kentsel Dönüşüm Üzerine Batı'daki Kavramlar, Tanımlar, Süreçler ve Türkiye. *Planlama Dergisi*, 2006/8, 29-32.
- Aksoy, E. (2007). Suç ve Güvenli Kent Yaklaşımı. TMMOB Mimarlar Odası Bülteni, *Dosya 6: Kent ve Suç* içinde (s: 11-15), Ankara: TMMOB Mimarlar Odası Yayınları.
- Akyol Altun, T.D. (2012). İzmir'de Yeni Bir Konut Üretim Süreci Olarak Kapalı Konut Siteleri. *İdealkent Dergisi*, Sayı: 6, 40-61.
- Alver, K. (2007). *Steril Hayatlar: Kentte Mekânsal Ayrışma ve Güvenlikli Siteler*. Ankara: Hece Yayınları.
- Alver, K. (2010). Mahalle: Mekân ve Hayatın Esrarlı Birlikteliği. *İdeal Kent Dergisi*, Mahalle Özel Sayısı, Sayı: 2, 116-139.
- Altınışik, M.B. (2003). Mış Gibi. *Ege Mimarlık*, 2003/4, 19-22.
- Altıntaş, S. (2014). 1980'li ve 1990'lı Yılların Mekânsal Panoramasından İstanbul: Kentsel Mekânda "Ayrı"calık ve "Güven"lik. *Birikim Dergisi*, Güncel Yazılar (Online).
- Amin, A. and Thrift, N.J. (2002). *Cities: Reimagining the Urban*. Oxford: Blackwell
- Anonymous, 2002. The Path to a Livable City: Transportation for a Livable City. San Francisco. https://livablecity.org/wp-content/uploads/2013/08/tlc_path.pdf (Access Date: 31.10.2013).
- Arendt, H.. (1994). *İnsanlık Durumu* (Çev: Bahadır Sina Şener). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Aristoteles. (1993). *Politika*. (Çev: Mete Tunçay) İstanbul: Remzi Yayınevi.
- Atkinson, R. and Blandy, S. (2005). Introduction: International Perspectives on the New Enclavism and the Rise of Gated Communities. *Housing Studies*, 20(2), 177-186.

- Audier, S. (2012). Le colloque Lippmann : Aux origines du néo-libéralisme, précédé de Penser le néo-libéralisme. Lormont: le Bord de l'eau, French den aktaran Gürbüz, B. (2013). *Neo-liberallerin Kökenleri: Rougier ve Molinari Örnekleri*. GIAM, 2013-14 İktisadi Düşünce, "Liberalizmi yeniden düşünmek" seminerleri kapsamında 25 Ekim 2013, Ortaköy-İstanbul
- Aurigi, A. and Graham, S. (1997). Virtual Cities, Social Polarisation and the Crisis in Urban Public Space. *Journal of Urban Technology*, Vol: 4, No: 1, 19-52.
- Aydemir, M.A. (2011). *Toplumsal İlişkilerin Sosyal Sermaye Değeri / Topluluk Duygusu ve Sosyal Sermaye Üzerine Bir Araştırma*. Doktora Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi.
- Aydın, S. (2012). İstanbul'da "Orta Sınıf" ve Kapalı Siteler. *İdealkent Dergisi*, Sayı: 6, 8-37.
- Baday, Ö.N. (2011). *Modern Kent Mekânlarında Mahallenin Konumu*. Yüksek Lisans Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi.
- Bali, R.N. (1999). Çılgın Kalabalıktan Uzak. *Birikim Dergisi*, 123: 35-46.
- Bali, R.N. (2002). *Tarz-ı Hayat'tan Life Style'a -Yeni Seçkinler, Yeni Mekânlar, Yeni Yaşamlar*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Banerjee, T. (2007). The Future of Public Space: Beyond Invented Streets and Reinvented Places. In Matthew Carmona, Steve Tiesdell (Eds.), *Design Reader* (2001; pp: 153-162). USA: Elsevier Publishing.
- Bannister, J. and Fyfe, N. (2001). Introduction: Fear and the City. *Urban Studies*, Vol: 38, No: 5-6, 807-813.
- Barlas, A. (2005). *Urban Streets and Urban Rituals*. Ankara: ODTÜ Mimarlık Fakültesi Yayınları.
- Bartu, A. (2002). Dışlayıcı Bir Kavram Olarak Mahalle. *İstanbul Dergisi*, Sayı: 40, s: 84-86.
- Bartu, A. (2013). Eski Mahallelerin Sahibi Kim? Küresel Bir Çağda Tarihi Yeniden Yazmak. Çağlar Keyder (Ed.), *İstanbul-Küresel ile Yerel Arasında* içinde (s: 43-59). İstanbul: Metis Yayınları.
- Bartu Candan, A. and Kolluoğlu, B. (2008). Emerging Spaces of Neoliberalism: A Gated Town and a Public Housing Project in İstanbul. *New Perspectives on Turkey*, No: 39, 5-46.

- Baudrillard, J. (1997a). The Beaubourg-Effect: Implosion and Deterrence. In Neil Leach (Ed.), *Rethinking Architecture* (pp: 210-218). London and New York: Routledge
- Bauman, Z. (2001). *Bireyselleşmiş Toplum* (Çev: Yavuz Alogan). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Beachler, J. (1986). *Kapitalizmin Kökenleri* (Çev: M. Ali Kılıçbay). Ankara: Savaş Yayınları.
- Beck, U. (1992). *Risk Society: Towards a New Modernity*. London: Sage Publications.
- Benjamin, W. (2002). *Pasajlar* (Çev: Ahmet Cemal). İstanbul: YKY Yayınları.
- Bentley, I., Alcock, A., Murrain, P., McGlynn, S. and Smith, G. (1993). *Responsive Environments: A Manual for Designers*. Oxford: Butterworth Architecture.
- Berköz, L. (2012). Güvenlikli Yerleşimler: Konut Kullanıcıların Yaşam Tercihlerindeki Değişim. *İdealkent Dergisi*, Sayı: 6, 172-189.
- Bilgin, İ. (2006). Kent Üretimini ve Kamu Yaşamının Örgütlenmesinde Güncel Eğilimler. *Toplum ve Bilim Dergisi*, Sayı:105, 166-177.
- Birlik, M. (2014). *Mekânsal Çeşitlilik Açısından Kentin Sorgulanması*. UPAD 2014: 1.Uluslararası Kentsel Planlama-Mimarlık-Tasarım Kongresi, 8-11 Mayıs 2014, Kocaeli.
- Blakely, E.J. and Snyder, M.G. (1997a). Divided We Fall: Gated and Walled Communities in the United States. In Nan Ellin (Ed.), *Architecture of Fear* (pp: 85-99). New York: Princeton Architectural Press.
- Blakely, E.J. and Snyder, M.G. (1997b). *Fortress America: Gated Communities in the United States*, Washington DC: The Brookings Institution Press.
- Blakely, E.J. and Snyder, M.G. (1998). Separate Places: Crime and Security in Gated Communities. In M. Felson and R.B. Peiser (Eds.), *Reducing Crime through Real Estate Development and Management* (pp: 53-70). Washington, D.C.: Urban Land Institute.
- Bressi, W.T. 1994. Planning the American Dream. In Peter Katz (Ed.), *The New Urbanism: Toward and Architecture of Community* (pp: xxv-xlii). New York: McGraw-Hill Education.

- Briggs, A. (2006). The Welfare State in Historical Perspective. In Christopher Pierson and Francis G. Castles (Eds.), *The Welfare State Reader* (pp: 16-30), Cambridge: Polity Press.
- Boas, T.C. and Gans-Morse, J. (2009). Neoliberalism: From New Liberal Philosophy to Anti-Liberal Slogan. *St. Comparative International Development*, Vol: 44, 137-161.
- Bocock, R. (1997), *Tüketim*. Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.
- Bohl, C.C. (2000). New Urbanism and the City: Potential Applications and Implications for Distressed Inner-City Neighborhoods. *Housing Policy Debate Journal*, Volume: 11, Issue: 4, 761-801.
- Boyacıoğlu, E. (2014). Arketip Konutları ve Göktürk Yerleşimi. *Mimarlık Dergisi*, Sayı: 375, 34-40.
- Boyer, M.C. (1994). *The City of Collective Memory*. Cambridge, MA: MIT.
- Bozdoğan, S. (1999). Türk Mimari Kültüründe Modernizm: Genel Bir Bakış. Sibel Bozdoğan ve Reşat Kasaba (Ed), *Türkiye’de Modernleşme ve Ulusal Kimlik* (Çeviren: Nurettin Elhüseyni) içinde (s. 118-135). İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Bozdoğan, S. (2013). Residential Architecture and Urban Landscape in Istanbul since 1950. in *Landscapes of Development: The Impact of Modernization Discourses on the Physical Environment of the Eastern Mediterranean* (Ed: P.Pyla) (pp.118-141), Cambridge: Harvard University Press.
- Burgers, J. and Van Kempen, R. (1998). Introduction to the Special Issue of HBE on "Spatial Segregation, Concentration and Ghetto Formation. *Netherlands Journal of Housing and the Built Environment*, Vol: 13, No: 1, 3-5.
- Burke, M. (2001). *The Pedestrian Behavior of Residents in Gated Communities*. Australia: Walking the 21st Century Conference, Perth, February 2001, pp: 139-150.
- Caldeira, T.P.R. 1999. Fortified Enclaves: The New Urban Segregation. In Setha M. Low (Ed.), *Theorizing the City: The New Urban Anthropology Reader* (pp: 83-110), New Brunswick NJ: Rutgers University Press.
- Calderia, T.P.R. (2000). *City of Walls: Crime, Segregation, and Citizenship in São Paulo*. Berkeley: University of California Press.

- Calthrope, P. (1994). The Region. In Peter Katz (Ed.), *The New Urbanism: Toward and Architecture of Community* (pp: xi-xvii). New York: McGraw-Hill Education.
- Candan, A.B. and Kolluoğlu, B. (2008). Emerging Spaces of Neoliberalism: A Gated Town and A Public Housing Project in Istanbul. *New Perspectives on Turkey*, No:39, 5-46.
- Carmona, M. (2000). *Paris'in Kentsel Dönüşümü Haussmann Uygulamaları* (Çev: M. A. Erginöz). İstanbul: Genar Yayınları.
- Carmona, M. (2010a). Contemporary Public Space: Critique and Classification, Part One: Critique. *Journal of Urban Design*, Volume: 15, Issue: 1, 123-148.
- Carmona, M. (2010b). Contemporary Public Space: Critique and Classification, Part Two: Classification. *Journal of Urban Design*, Volume: 15, Issue: 2, 157-173.
- Carr, S., Francis, M., Rivlin, L.G. and Stone, A.M. (1992). *Public Space*. New York: Cambridge University Press.
- Carmona, M., Heath, T., Oc, T. and Tiesdell, S. (2003). *Public Places- Urban Space: The Dimensions of Urban Design*. Oxford: Architectural Press.
- Castells, M. (1977). *The Urban Question*. London: Edward Arnold Press.
- Chaney, D. (1999). *Yaşam Tarzları* (Çev: İrem Kutluk). Ankara: Dost Yayınları.
- CNU. (2013). Congress for the New Urbanism (Online). <http://www.cnu.org/> (Erişim Tarihi: 27.04.2013).
- Craven, J. (2013). Charter of the New Urbanism / From the Congress for the New Urbanism (Online). <http://architecture.about.com/od/communitydesign/a/urbanismcharter.htm> (Erişim Tarihi: 23.03.2013).
- Çalışkan, O. (2006). Sokağı Anlamak ya da Toplumsal Ben'in Yeniden Keşfi: Kentsel Sokaklar ve Kentsel Ritüeller. *TMMOB Şehir Plancıları Odası, Planlama Dergisi*, 2006/2, 163-168.
- Çekiç, T.İ. and Gezici, F. (2009). Gated Communities Leading the Development on the Periphery of Istanbul Metropolitan Area. *ITU A-Z*, 6(2), 73-95.
- Çelik, Z. (2009). Modernite, Mimarlık ve Şehir-Paris. İstanbul Bilgi Üniversitesi Mimari Tasarım Yüksek Lisans Programı, Modern Mimarlık Seminerleri I, 4 Mayıs 2009, Seminer Notları, <http://v3.arkitera.com>, (Erişim Tarihi: 07.11.2017).

- Çizmeçi, F. ve Önel, H. (2008). Gayrimenkul Geliştirici Aktörlerin Çeşitliliği Bağlamında Kapalı Yerleşmelerin Değerlendirilmesi. *Megaron Dergisi*, Cilt: 3, Sayı: 2, 162-176.
- Dardot, D. ve Laval, C. (2012). *Dünyanın Yeni Akli: Neoliberal Toplum Üzerine Deneme* (Çev: Işık Ergüden). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Davis, M. (1992). Fortress Los Angeles: The Militarization of Urban Space. In Michael Sorkin (Ed.), *Variations on a Theme Park: The New American City and the End of Public Space* (pp: 154-180). New York: Hill and Wang.
- Davis, M. (2006). *City of Quartz: Excavating the Future in Los Angeles*. New York: Verso.
- Dear, M. and Flusty, S. (1998). Postmodern Urbanism. *Annals of the Association of American Geographers*, 88(1), 50-72.
- DETR. (2000). By Design: Urban Design in the Planning System: Towards Better Practice. Environment Transport Regions, Commission for Architecture and the Built Environment. https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/7665/158490.pdf (Erişim Tarihi: 28.02.2016)
- Doğan, A.E. (2001). Türkiye Kentlerinde Yirmi Yılın Bilançosu. *Praksis Dergisi*, Sayı: 2, 97-123.
- Dostoğlu, N.T. (1996). Modern Mimarlığın Dönüm Noktası: Team 10-Louis I. Kahn. *Yapı Dergisi*, 1996/07, 76-78.
- Dostoğlu, N.T. (2002). Le Corbusier'in Kentsel Ütopalarına Genel Bir Bakış. Le Corbusier ve Kent, Boyut Kitapları, Modern Mimarlığın Öncüleri Dizisi 1, s: 9-26, İstanbul.
- Dostoğlu, N.T. (2006). Le Corbusier'nin Kentsel Ütopalarına Genel Bir Bakış. *Le Corbusier ve Kent*, İstanbul: Boyut Pedia.
- Dostoğlu, S. (1984). Sunuş: Modern Mimarlığın Ötesi. *Mimarlık Dergisi*, 84/6, 17-21.
- Douglass, M. (1999). Mega-Urban Regions and World City Formation: Globalisation, the Economic Crisis and Urban Policy Issues in Pacific Asia. *Urban Studies*, 37 (12), 315-335.

- Dumeniel, G. ve Levy, D. (2007). Neoliberal (Karşı) Devrim. Neoliberal Uluslararası Para ve Finans Rüyası. Alfredo Saad Filho ve Deborah Johnston (Eds.) (Çev: Şeyda Başlı ve Tuncel Öncel), *Neoliberalizm Muhalif Bir Seçki* içinde (s: 25-41). İstanbul: Yordam Kitap.
- Ekenyazıcı Güney, E. (2013). *Menzil Kavramının Konut Bağlamında İstanbul Örneğinde Mahalle Dokusu ve Kapalı Siteler Üzerinden Okunması*. Doktora Tezi. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi.
- Ellin, N. (1999). *Postmodern Urbanism*. New York: Princeton Architectural Press.
- Ellin, N. (2003). Fear and City Building. *Hedgehog Review*, 5(3), 43-61.
- Elmas, S.M. (2013). *Modern Toplumun Güvenlik Çıkmazı: Tehdit, Risk ve Risk Toplumunu Perspektifinden Güvenlik*. Ankara: Usak Yayınları.
- Enlil, Z.M. (2003). 1980 Sonrası İstanbul'da Toplumsal Ayrışmanın Mekânsal İzdüşümleri. *mimar.ist*, 3(8), Bahar 2003, 84-89.
- Enlil, Z.M. (2011). *Sanayi Öncesi Kentlerin Ortak Özellikleri (Ortaçağ Kentleri)*. Yıldız Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, Kent ve Planlama Tarihi Ders Notları.
- Ergenç, Ö. (1984). Osmanlı Şehrindeki "Mahalle"nin İşlev Nitelikleri Üzerine. *Osmanlı Araştırmaları / The Journal of Ottoman Studies*, IV, 69-88.
- Ertan, K.A. (2004). 20. Yüzyıl Kent Ütopyaları. *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, Cilt:13, Sayı:3, 5-21.
- Esen, O. and Rieniets, T. (2008). Fortess Istanbul: Gated Communities and the Socio-Urban Transformation. In Franck Eckardt and Kathrin Wildner (Eds), *Public Istanbul: Space and Spheres of Urban Urban Studies* (pp: 83-111), Bielefeld: Transcript.
- Evren, G. (2001). İstanbul Ulaştırmasının Dünü, Bugünü. *Türkiye Mühendislik Haberleri Dergisi*, Sayı: 413, 19-24.
- Featherstone, M. (2005). *Postmodernizm ve Tüketim Kültürü* (Çev: Mehmet Küçük). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Fırat, S., (2002). Kentsel Mekânda Kamusal Alan. *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, Cilt: 11, Sayı: 4, 41-72.

- Firidin Özgür, E. (2006). *Sosyal ve Mekânsal Ayrışma Çerçevesinde Yeni Konutlaşma Eğilimleri: Kapalı Siteler İstanbul – Çekmeköy Örneği*. Doktora Tezi. İstanbul: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi.
- Frevel, B. (2006). Urban Safety. *German Policy Studies*, Vol:3, No:1, 1-18.
- Friedman, J. (1986). The World Hypothesis. *Development and Change*, Vol:17, Issue: 1, 69-83.
- Friedman, J. (1996). Sokaksız Bir Şehir (Çev: Hale Eryılmaz). *Birikim Dergisi*, Sayı: 86/87, 75-81.
- Gehl, J. (2011). *Life Between Buildings: Using Public Space*. New York: Island Press.
- Geniş, Ş. (2007). Producing Elite Localities: The Rise of Gated Communities in Istanbul. *Urban Studies*, Vol: 44, No: 4, 771–798.
- Geniş, Ş. (2009). Neoliberal Kentleşmenin Mekâna Yansımaları: İstanbul’da Güvenlikli Siteler. *Toplum ve Bilim Dergisi*, Sayı: 116, 121-156.
- Geuss, R. (2007). *Kamusal Şeyler, Özel Şeyler* (Çev: Gülayşe Koçak). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Giddens, A. (1994). *Modernliğin Sonuçları* (Çev: Ersin Kuşdil). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Giddens, A. (2000). *Sosyoloji* (Çev: Cemal Güzel). Ankara: Ayraç Yayınları.
- Giddens, A. (2004). *Modernliğin Sonuçları*. (Çev: Ersin Kuşdil). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Goldberger, P. (2007). The Rise of the Private City. In Matthew Carmona, Steve Tiesdell (Eds.), *Design Reader* (1996; pp: 170-176). USA: Elsevier Publishing.
- Gordon, P. and Richardson, W.H. (1998). A Critique of New Urbanism. Presented at the November, 1998 Meeting of the American Collegiate Schools of Planning (Pasadena, CA) (Online) <http://www-bcf.usc.edu/~pgordon/urbanism.html> (Access Date: 20.11.2013)
- Gottdiener, M. (2001). Mekân Kuramı Üzerine Tartışma: Kentsel Praksise Doğru (Çev: H. Çağatay Keskinok). *Praksis Dergisi*, 2/2001, 248-269.
- Gökgür, P. (2005). 1933’den 2003’e Atina Kartasındaki Değişimler, CIAM’dan CEU’ya. *Planlama Dergisi*, 2005/1, 35-41.
- Gökgür, P. (2008). *Kentsel Mekânda Kamusal Alanın Yeri*. İstanbul: Bağlam Yayınları.

- Görgülü, T. ve Koca, S.K. (2007). Türkiye’de Barınma Biçimlerinde Yaşanan Değişimler: Son Dönemde Yapılan Tüketim Odaklı Konutlar. *Mimarlık Dergisi*, Sayı: 337, 29-33.
- Gül, M. (2013). *Modern İstanbul’un Doğuşu: Bir Kentin Dönüşümü ve Modernizasyonu* (Çev: Büşra Helvacıoğlu). İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Günay, B. (1988). History of CIAM and TEAM 10. *METU/JFA*, (8:1) 23-44.
- Gürbüz, B. (2013). *Neo-liberallerin Kökenleri: Rougier ve Molinari Örnekleri*. GİAM, 2013-14 İktisadi Düşünce, “Liberalizmi yeniden düşünmek” seminerleri kapsamında 25 Ekim 2013, Ortaköy-İstanbul
- Habermas, J. (2010). *Kamusallığın Yapısal Dönüşümü* (Çev: Tanıl Bora ve Mithat Sancar). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Harman, C. (2009). Neoliberalizmi Yorumlamak. Gülsüm Akalın, Uğur Selçuk Akalın (Eds.) (Çev: Gülsüm Akalın), *Neoliberal İktisadın Marksist Eleştirisi* içinde (s: 71-120). İstanbul: Kalkedon Yayıncılık.
- Harvey, D. (1997). The New Urbanism and the Communitarian Trap. *Harvard Design Magazine*, Winter/Spring, 68-9.
- Harvey, D. (2002). Toplumsal Adalet. Bülent Duru, Ayten Alkan (Ed ve Çev), *Postmodernizm ve Kent. 20. Yüzyıl Kenti* içinde (s: 215-248). Ankara: İmge Kitapevi.
- Harvey, D. (2003). *Sosyal Adalet ve Şehir* (Çev: Mehmet Morali). İstanbul: Metis Yayınları.
- Harvey, D. (2005). *A Brief History of Neoliberalism*. New York: Oxford University Press.
- Harvey, D. (2006a). Neo-liberalizm ve Sınıf İktidarının Restorasyonu (Çev: A. Sarı) *Conatus*, (6), 73-91.
- Harvey, D. (2006b). *Postmodernliğin Durumu* (Çev: Sungur Savran). İstanbul: Metis Yayınları.
- Harvey, D. (2007). Neoliberalism as Creative Destruction. *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*. V: 610, 22-44.
- Hayek, F.A.V. (2004). *Kölelik Yolu* (Çev: Turhan Feyzioğlu). Ankara: Liberte Yayınları.

- Hillier, B. and Hanson, J. (1984). *The Social Logic of Space*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Hristova, S. (2010). *Imagining the City as a Space for Cultural Policy*. Sociological Problems, special issue of the Bulgarian Sociological Association ‘Sociology on the Move’, devoted to XVII ISA World Congress, pp: 199-221.
- Holston, J. (2001). Urban Citizenship and Globalization. In Allen J. Scott (Ed.), *Global City-Regions* (pp: 325-348). New York: Oxford University Press.
- Işık, O. ve Pınarcıoğlu, M.M. (2003). *Nöbetleşe Yoksulluk: Sultanbeyli Örneği*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Işın, E. (2006). *İstanbul’da Gündelik Hayat İnsan, Kültür ve Mekân İlişkileri Üzerine Toplumsal ve Tarih Denemeleri*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- İnal Çekiç, T. and Gezici, F. (2009). Gated Communities Leading the Development on the Periphery of Istanbul Metropolitan Area. *A/Z ITU Journal of Faculty of Architecture*, Vol: 6, No: 2, 73-95.
- İslam, T. (2006). Merkezin Dışında: İstanbul’da Soylulaştırma “İstanbul’da Soylulaştırma”. David Behar ve Tolga İslam (Ed.), *Eski Kentin Yeni Sakinleri* içinde (s. 43-58). İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, ss: 43-58.
- İUAP. (2011). *İstanbul Metropoliten Alanı Kentsel Ulaşım Ana Planı (İUAP)*. İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Ulaşım Daire Başkanlığı, Ulaşım Planlama Müdürlüğü, Mayıs 2011.
- Jacobs, A. and Appleyard, D. (1987). Toward an Urban Design Manifesto. *Journal of the American Planning Association*. 53(1), 112-120.
- Jacobs, J. (2011). *Büyük Amerikan Şehirlerinin Ölümü ve Yaşamı* (Çev: Bülent Doğan). İstanbul: Metis Yayınları.
- Karabey, H. (1993). Kemer Country’de Bir Pazar Günü. *Arredamento Mimarlık Dergisi*, 1993(10), 122-123.
- Karabıçak, M. (2000). Türkiye’de Ekonomik İstikrarsızlığın Tarihsel Gelişim Süreci. *Süleyman Demirel Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt: 5, Sayı: 2, 49-65.
- Kaymaz Koca, S. (2015). An Attempt at Conceptualizing the Information City, its Spaces and Their Potentials. *Megaron Journal*, 10(1), 1-13.

- Kelbaugh, D. (2001). Three Urbanisms and the Public Realm. 3rd International Space Syntax Symposium, 14. (Online) <http://botsfor.no/publikasjoner/Litteratur/New%20Urbanism/Three%20Urbanisms%20and%20the%20Public%20Realm%20by%20Douglas%20Kelbaugh.pdf> (Access Date: 23.08.2016)
- Keleş, R. (2004). *Kentleşme Politikası*. İstanbul: İmge Kitabevi.
- Keyder, Ç. (2013a). Arka Plan (Çev: Sungur Savran). Çağlar Keyder (Ed.), *İstanbul-Küresel ile Yerel Arasında* içinde (s: 9-40). İstanbul: Metis Yayınları.
- Keyder, Ç. (2013b). Enformel Konut Piyasasından Küresel Konut Piyasasına (Çev: Sungur Savran). Çağlar Keyder (Ed.), *İstanbul-Küresel ile Yerel Arasında* içinde (s: 171-191). İstanbul: Metis Yayınları.
- Kiper, P. (2004). Küreselleşme Sürecinde Kentlerimize Giren Yeni Tüketim Mekânları ve Yitirilen Kent Kimlikleri. *Planlama Dergisi*, 2004/4, 14-18.
- Klotz, H. (1985). *Postmodern Visions: Drawings, Paintings and Models by Contemporary Architects*. New York: Abbeville Press.
- Korkmaz, T. (2007). *2000'lerde Türkiye'de Mimarlık: Söylem ve Uygulamalar*. Ankara: Mimarlar Odası Yayınları.
- Korkmaz, T., Ünlü-Yücesoy, E. (2009). Living in Voluntary and Involuntary Exclusion. Edited by Tansel Kormaz, Eda Unlu-Yucesoy with Yasar Adanali, Can Altay and Philipp Misselwitz. DIWAN Series Edited by Philipp Misselwitz and Can Altay. IABR, 2009. Rotterdam Mimarlık Biennali, İstanbul: Refuge - Diwan Yayını.
- Kotkin, J. (2006). *The City: A Global History*. London: Modern Library Chronicles.
- Krier, L. (1979). The Cities within the City. *Architectural Design*, Vol: 49, 19-32.
- Krier, L. (1984). The Reconstruction of the European City. *Architectural Design*, Vol: 54, 16-22.
- Kurtuluş H. (2003). Mekânda Billurlaşan Kentsel Kimlikler: İstanbul'da Yeni Sınıfsal Kimlikler ve Mekânsal Ayrışmanın Bazı Boyutları. *Doğu-Batı Dergisi*, 6(23), 75-96.
- Kurtuluş, H. (2006). Kentsel Dönüşüme Modern Kent Mitinin Çöküşü Çerçevesinden Bakmak. *Planlama Dergisi*, 2006/2, 7-11.
- Larrain J. (1995). *İdeoloji ve Kültürel Kimlik: Üçüncü Dünya Gerçeği* (Çev: Neşe Nur Domaniç). İstanbul: Sarmal Yayınları.

- Landman, K. (2000). *Gated Communities and Urban Sustainability: Taking a Closer Look at the Future*. Southern African Conference on Sustainable Development in the Built Environment, Strategies for a Sustainable Built Environment, Pretoria, South Africa, pp: 23-25.
- Landman, K. (2002). *Gated Communities in Brazil and South Africa: Comparative Perspectives*. South Africa: CSIR Building and Construction Technology
- Landman, K. (2010). Gating the Streets: The Changing Shape of Public Spaces in South Africa. In Ali Madanipour (Ed.), *Whose Public Space* (pp: 131-147). New York: Routledge.
- Lang, J. (2005). *Urban Design: A Typology of Procedures and Products*. Oxford: Elsevier.
- Langdon, P. (1994). *A Better Place to Live: Reshaping the American Suburb*. MA: University of Massachusetts Press.
- Lapavitsas, C. (2007). Neoliberal Dönemde Anayolcu İktisat Kuramı. Alfredo Saad Filho ve Deborah Johnston (Eds.) (Çev: Şeyda Başlı ve Tuncel Öncel), *Neoliberalizm Muhalif Bir Seçki içinde* (s: 59-75). İstanbul: Yordam Kitap.
- Lefebvre, H. (1991). *The Production of Space*. (Trans: Donalt Nicholson-Smith). Oxford: Blackwell.
- Lei, Y. (2012). New Urbanism: a Technique to Build Poundbury with the Past. *International Proceedings of Economics Development & Research*, Vol: 42, 38-43.
- Leith, J.A. (1991). *Space and Revolution; Projects for Monuments, Squares, and Public Buildings in France 1789 – 1799*. Montreal: McGill-Queen's University Press.
- Lennard, H.L. (1997). Principles for the Livable City. In Lennard, S. H., S von Ungern-Sternberg, H. L. Lennard, eds. *Making Cities Livable*. International Making Cities Livable Conferences. Gondolier Press: California, USA.
- Levent, T.B. (2003). Globalization and Development Strategies for Istanbul: Regional Policies and Great Urban Transformation Projects. 39th ISoCaRP Congress, Cairo. http://www.isocarp.net/data/case_studies/359.pdf (Access Date: 17.10.2016).
- Liu, C.H. (1978). *An Evaluation of the Neighborhood Unit Concept in the Planning of a New Town*. Master Thesis. Manhattan: Kansas State University.

- Low, S. (2003). *Behind the Gates*. New York: Routledge.
- Lynch, K. (1960). *The Image of the City*. Cambridge: The MIT Press.
- Lynch, K. (1984). *A Theory of Good City Form*. Cambridge: MIT Press.
- Madra, Ö. (1993). Zamanötesi'nin Peşinde: Kemer Country. *Arredamento Mimarlık Dergisi*, 1993(10), 114-121.
- Marcuse, P. and van Kempen, R. (2000). *Globalizing Cities: A New Spatial Order?*. London and Cambridge: Blackwell Publishing.
- Mardin, Ş. (1991). *Türkiye'de Din ve Siyaset*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Marshall, G. (1999). *Sosyoloji Sözlüğü* (Çev: Osman Akınhay, Derya Kömürcü). Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Maslow, A. (1943). A Theory of Human Motivation. *Psychological Review*, Vol: 50, 370-396.
- McMillan, D. (1996). Sense of Community. *Journal of Community Psychology*, Vol. 24, No. 4, s. 315-325.
- Minton, A. (2006). *The Privatisation of Public Space*. London: Royal Institution of Chartered Surveyors.
- Moreno-Brid, J.C., Caldentey, E.P. and Napoles, P.R. (2004). The Washington Consensus: A Latin American Perspective Fifteen Years Later. *Journal of Post Keynesian Economics*, Vol:27, No:2, 345-365.
- Mumford, L. (1989). *The City in History: It's Origins, It's Transformation and It's Prospects*. New York: Harvest Book, Harcourt Brace Jovanovich.
- Munck, R. (2007). Neoliberalizm ve Siyaset, Neoliberalizmin Siyaseti. Alfredo Saad Filho ve Deborah Johnston (Eds.) (Çev: Şeyda Başlı ve Tuncel Öncel), *Neoliberalizm Muhalif Bir Seçki* içinde (s: 106-122). İstanbul: Yordam Kitap.
- Murray, M.J. (2004). *The Evolving Spatial Form of Cities in a Globalizing World Economy: Johannesburg and Sao Paulo*. South Africa: HSRC Publisher.
- Newman, O. (1996). Creating Defensible Space. *U.S. Department of Housing and Urban Development Office of Policy Development and Research*, Washington, USA.
- Oktay, D. (2003). Konut Çevresinin Biçimlenmesi ve Toplumsal Boyut. *Mimar.ist Dergisi*, Yıl: 3, Sayı: 7, 3/1, s: 46-49.

- Oktay, D. (2007). Kentsel Kimlik ve Canlılık Bağlamında Meydanlar: Kuzey Kıbrıs'ta Bir Meydana Bakış. *Yapı Dergisi*, Sayı: 334, 29-34.
- Orth, S. (2007). Slow Cities, Taking Life Easy in Urban Italy. Spiegel Online International, <http://www.spiegel.de/international/europe/slow-cities-taking-life-easy-in-urban-italy-a-509189.html> (Access Date: 31.10.2013).
- Öğüt, K.S. (2001). *Türkiye'de Otomobil Sahipliğinin Modellenmesi*. 5. Ulaştırma Kongresi, İstanbul, 141-150.
- Öktem, B. (2006). Neo-Liberal Küreselleşmenin Kentlerde İnşası: AKP'nin Küresel Kent Söylemi ve İstanbul'un Kentsel Dönüşüm Projeleri. *Planlama Dergisi*, Sayı: 36, 53-64.
- Öktem, B. (2011). İstanbul'da Neoliberal Kentleşme Modelinin Sosyo-Mekânsal İzdüşümleri. *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, Sayı: 44, 23-40.
- Öncü, A. ve Weyland, P. (2005). Küresel Kentlerde Yaşam Alanı ve Toplumsal Kimlik Mücadeleleri. Ayşe Öncü, Petra Weyland (Eds.), *Mekân, Kültür, İktidar: Küreselleşen Kentlerde Yeni Kimlikler içinde* (s: 9-40). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Özhan, T., 2005. Serbest Ticaret ve Neoliberalizm. SETA – Siyasi, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı.
<http://arsiv.setav.org/public/HaberDetay.aspx?Dil=tr&hid=11119&q=serbest-ticaret-ve-neoliberalizm#> (Erişim Tarihi: 02.03.2016)
- Özaslan, N. (1996). Tarihsel Kent ve Çağdaş Kentsel Tasarım Sorunu. *Mimarlık Dergisi*, Sayı: 270, 34-36.
- Özaslan, N. (2001). Features of the Postmodern in the Other. *Society of Architectural Historians*, 54th Annual Meeting, Toronto, Canada, s. 112, 2001.
- Özaslan, N. and Akalın, A. (2009). Reconstruction of the Vernacular. In Ş.Ö. Gür (Ed.), (Re/De) Constructions in Architecture, *LIVENARCH IV*, 4th International Congress Karadeniz Technical University, Faculty of Architecture Department of Architecture, Trabzon, Turkey, 09-11 Temmuz 2009, ss. 631-640.
- Özaslan, N. and Akalın, A. (2011). Architecture and Image: The Example of Turkey. *Middle Eastern Studies*, Vol. 47, No.6, 911-922, November 2011.

- Özdemir, A.D. (2000). Yabancı Sermayenin İstanbul Haritası. *İstanbul Dergisi*, Sayı: 35, 96-104.
- Özkazanç, A. (2011). Türkiye'nin Neo-Liberal Dönüşümü ve Liberal Düşünce. Neo-liberal Tezahürler: Vatandaşlık, Suç, Eğitim, *Dipnot*, 2011, 11-58.
- Palley, T.I. (2007). Keynesçilikten Neoliberalizme: İktisat Biliminde Paradigma Kayması. Alfredo Saad Filho ve Deborah Johnston (Eds.) (Çev: Şeyda Başlı ve Tuncel Öncel), *Neoliberalizm Muhalif Bir Seçki* içinde (s: 42-58). İstanbul: Yordam Kitap.
- Peck J. A. and Tickell A. (1994). Jungle Law Breaks Out: Neoliberalism and Global-Local Disorder. *Area* 26 (4), 317-326.
- Peponis, J. (1989). Space, Culture and Urban Design in late Modernism and After. *Ekistics Journal*, Vol: 334-335, 93-108.
- Pérouse, J.F. ve Danış, A.D. (2005). Zenginliğin Mekânda Yeni Yansımaları: İstanbul'da Güvenlikli Siteler. *Toplum ve Bilim Dergisi*, Sayı: 104, s: 92-123.
- Perry, C.A. (1939). *Housing for the Machine Age*. New York: Russell Sage Foundation.
- Pirrenne, H. (2011). *Ortaçağ Kentleri; Kökenleri ve Ticaretin Canlanması* (Çev: Şadan Karadeniz). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Raguotis, A. (2014). Perceiving Gated Communities: Göktürk mahalle, İstanbul. Delft University.
- REIDIN. (2015). REIDIN-SED (Sosyo Ekonomik Derecelendirme) - İstanbul / Eyüp / Göktürk Merkez Bölge Raporu
<https://www.century21.com.tr/reidin/?CityID=3969&CountyID=589&DistrictID=436>
- Roitman, S. (2005). Who Segregates Whom? The Analysis of a Gated Community in Mendoza. *Argentina. Housing Studies*, 20: 303-321.
- Roitman, S. (2010). Gated Communities: Definitions, Causes and Consequences. *Urban Design and Planning (ICE)*, Vol: 163, 31-38.
- Rossi, A. (2006). *Şehrin Mimarisi* (Çev: Nurdan Gürbilek). İstanbul: Kanat Kitap.
- Saad-Filho, A. ve Johnston, D. (2007). Giriş. Alfredo Saad Filho ve Deborah Johnston (Eds.) (Çev: Şeyda Başlı ve Tuncel Öncel), *Neoliberalizm Muhalif Bir Seçki* içinde (s: 13-22). İstanbul: Yordam Kitap.

- Salzano, E. (1997). Seven Aims for the Livable City. In Lennard, S. H., S von Ungern-Sternberg, H. L. Lennard, eds. *Making Cities Livable*. International Making Cities Livable Conferences. California, USA: Gondolier Press.
- Sağlar Onay, N. (2010). *Mimari İç Mekânda Çeper Oranlarının İrdelenmesi ve Alışveriş Merkezleri Örnekleme*. Doktora Tezi. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi.
- Sassen, S. (1991). *The Global City: New York, London, Tokyo*. New Jersey: Princeton University Press.
- Savage, M., Warde, A. and Ward, K. (2002). *Urban Sociology, Capitalism and Modernity*. Basingstoke: Palgrave.
- Sennett, R. (1999). *Gözün Vicdanı: Kentin Tasarımı ve Toplumsal Yaşam* (Çev: Süha Sertabiboğlu ve Can Kurultay). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Sennett, R. (2013). *Kamusal İnsanın Çöküşü* (Çev: Abdullah Yılmaz, Serpil Durak). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Shelley, L.I. (1981). *Crime and Modernization: The Impact of Industrialization and Urbanization on Crime*. USA: Southern Illinois University Press.
- Sınmaz, S. (2013). Yeni Gelişen Planlama Yaklaşımları Çerçevesinde Akıllı Yerleşme Kavramı ve Temel İlkeleri. *Megaron Dergisi*, Cilt:8, Sayı:2, 76-86.
- Simmel, G. (1950). The Metropolis and Mental Life. In Kurt Wolff (Ed.), *The Sociology of Georg Simmel* (pp.409-424). New York: Free Press.
- Simmel, G. (2006). *Modern Kültürde Çatışma* (Çev: Tanıl Bora ve Nazire Kalaycı). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Skotes, M. (2013). Kültür Endüstrileri ve İstanbul'un Küreselleşmesi. Çağlar Keyder (Ed.), *İstanbul-Küresel ile Yerel Arasında* içinde (s: 145-168). İstanbul: Metis Yayınları.
- Smith, N. (1992). New City, New Frontier: The Lower East Side as Wild. In Michael Sorkin (Ed.), *Variations on a Theme Park: The New American City and the End of Public Space* (pp: 61-93). New York: Hill and Wang.
- Smithson, A. (1968). *Team 10 Primer*. London: The Whitefriars Press.
- Snowdon, B. and Vane, H.R. (2005). *Modern Macroeconomics: Its Origins, Development and Current State*. UK: Edward Elgar Publishing.

- Soja, E.W. (1995). Postmodern Urbanization The Six Restructurings of Los Angeles. In Sophie Watson and Katherine Gibson (Ed.), *Postmodern Cities and Spaces* (pp: 125-137). Oxford and Cambridge: Blackwell.
- Soja, E.W. (2000). *Postmetropolis, Critical Studies of Cities and Regions*. Oxford and Massachusetts: Blackwell Publishers.
- Soja, E.W. (2002). Postmetropolis Üzerine Altı Söylem. Bülent Duru, Ayten Alkan (Ed ve Çev), *Postmodernizm ve Kent. 20. Yüzyıl Kenti içinde* (s: 285-306). Ankara: İmge Kitapevi.
- Sorkin, M. (1992). See You in Disneyland. In Michael Sorkin (Ed.), *Variations on a Theme Park: The New American City and the End of Public Space* (pp: 205-232). New York: Hill and Wang.
- Sönmez, F.U. (2007). *Seksenler İstanbul'u Kentsel Söylemlerini Popüler Yazılı Medya Üzerinden Okumak*. İstanbul Teknik Üniversitesi, Doktora Tezi, İstanbul.
- Sönmez. S. (1997). Küreselleşme Söylemi ve Politikalarında Özelleştirmeye Verilen İşlev: İdeolojik, Ekonomik ve Mali Boyutlar. Dünyada ve Türkiye'de Kamu Girişimciliğinin Geçmişi Bugünü ve Geleceği Sempozyumu, TMMOB, 95-1002.
- Sönmez, M. (2010). *Teğetin Yıkımı – Dünyada ve Türkiye'de Küresel Krizin 2009 Enkazı ve Gelecek*. İstanbul: Yordam Kitap.
- Steuteville, R. (2000). The New Urbanism: An Alternative to Modern, Automobile - Oriented Planning and Development (Online).
<http://www.botsfor.no/publikasjoner/Litteratur/New%20Urbanism/About%20New%20Urbanism%20by%20Robert%20Steuteville.pdf> (Erişim Tarihi: 25.03.2013).
- Stiglitz, J.E. (1998). *More Instruments and Broader Goals: Moving Toward the Post-Washington Consensus*. The 1998 WIDER Annual Lecture, Helsinki, January 1998.
<http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.201.2709&rep=rep1&type=pdf> (Erişim Tarihi: 01.02.2016)
- Symoniak, J.D. (2011). *The Washington Consensus*. George Mason University, New Voices in Public Policy, Volume: V, Issue:1, Winter 2010/2011, <http://journals.gmu.edu/newvoices/article/view/14/14> (Erişim Tarihi: 01.02.2016)

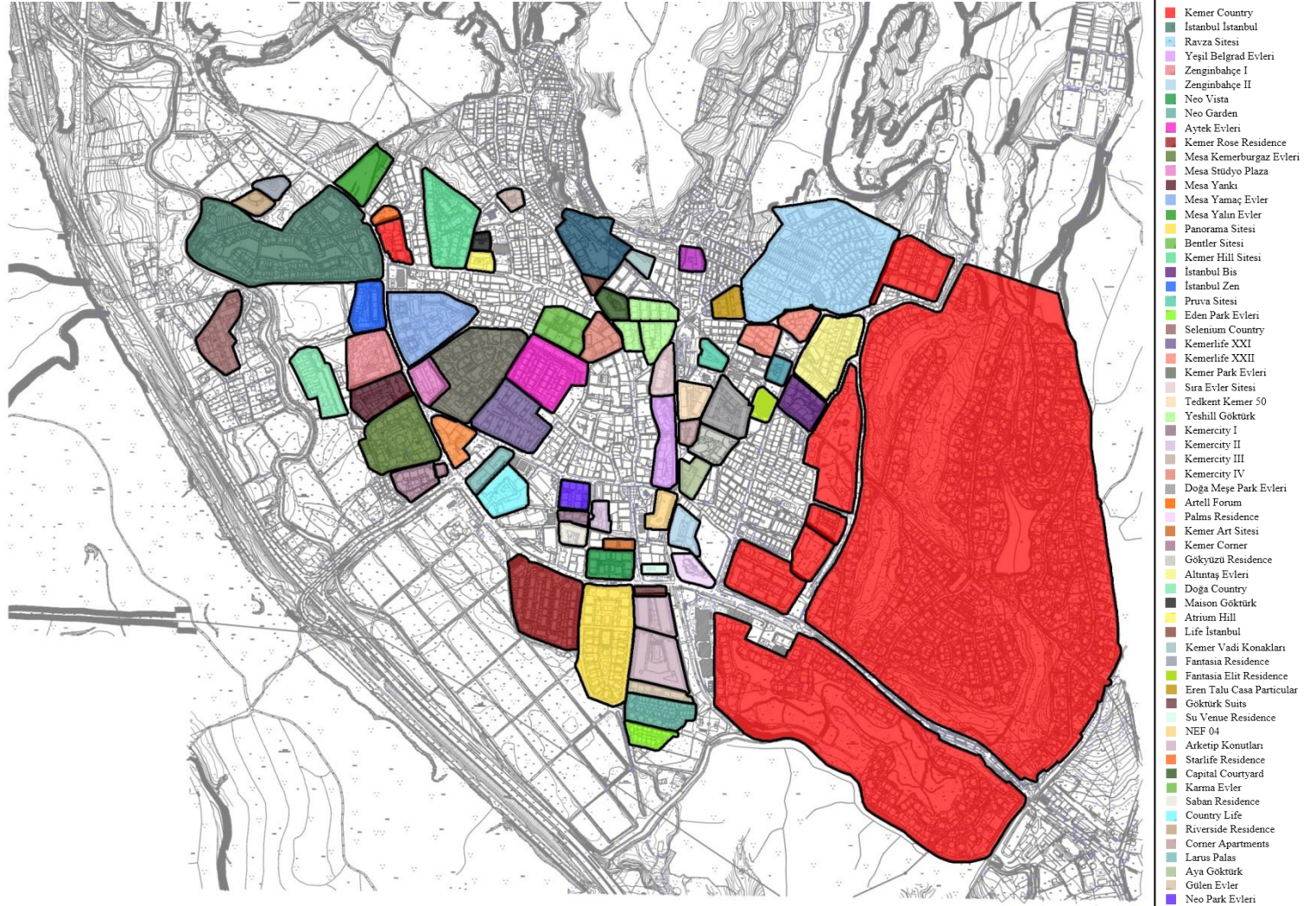
- Şahin, M. ve Işık, E. (2011). Osmanlı'dan Cumhuriyete Mahalle Yönetimi. *Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı: 30, 221-230.
- Şengül, H.T. (2001). *Kentsel Çelişki ve Siyaset-Kapitalist Kentleşme Süreçleri Üzerine Yazılar*. İstanbul: Demokrasi Kitaplığı.
- Uras, U. (2007). *Alternatif Siyaset Arayışları*. İstanbul: İthaki Yayınları.
- Urbano, J. (2016). The Cerdà Plan for the Expansion of Barcelona: A Model for Modern City Planning. *Focus*, Vol:12, Issue: 1, Article: 13, 46-51.
- Usta, A. (2011). Bilimsel Araştırmalarda Problematik: Projelendirme ve Raporlaştırma. *Akademik Yaklaşımlar Dergisi*, 2(2), 176-197.
- Uysal, Ü.E. (2006). Soylulaştırma Kuramlarının İstanbul'da Uygulanabilirliği: Cihangir Örneği, *Planlama Dergisi*, 2006/2, 77-92.
- Ünlü Yücesoy, E. and Korkmaz, T. (2009). Ayrışarak Yaşamak, [Living in Voluntary and Involuntary Exclusion] Araştırma Editoryal Rotterdam Mimarlık Biennali, Refuge - Diwan İstanbul (with Yasar Adanalı, Philipp Misselwitz and Can Altay).
- Talen, E. (1999). Sense of Community and Neighbourhood Form: An Assessment of the Social Doctrine of New Urbanism. *Urban Studies*, Vol: 36, No: 8, 1361-1379.
- Tanülkü, B. (2009). *An Exploration of two Gated Communities in Istanbul*. PhD Thesis. Lancaster: Lancaster University.
- Tekeli, İ. (2009). *Modernizm, Modernite ve Türkiye'nin Kent Planlama Tarihi*. Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.
- Tekeli, İ. (2010). *İstanbul ve Ankara İçin Kent İçeri Ulaşım Tarihi Yazıları*. İlhan Tekeli Toplu Eserleri-9, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Tekeli, İ. (2011). *Türkiye'nin Kent Planlama ve Kent Araştırmaları Tarih Yazıları*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Tekeli, İ. (2012). *Türkiye'de Yaşamda ve Yazında Konutun Öyküsü*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Tanyeli, U. (1998). 1950'lerden Bu Yana Mimari Paradigmaların Değişimi ve Reel Mimarlık. Yıldız Sey (Ed), *75 Yılda Değişen Kent ve Mimarlık* içinde (s: 235-254). İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.
- Tanyeli, U. (2004). *İstanbul 1900-2000 Konutu ve Modernleşmeyi Metropolden Okumak*. İstanbul: Akın Nalça Kitapları.

- Tanyeli, U. (2011). *Rüya, İnşa, İtiraz: Mimari Eleştiri Metinleri*. İstanbul: Boyut Yayınları.
- Tanyeli, U. ve Gerçek, E. (2012). *İstanbul'da Mekân Mahremiyetinin İhlali ve Teşhiri: Gerilimli Bir Tarihçe ve 41 Fotoğraf*. İstanbul: Akın Nalça Kitapları.
- Timmer, V. and Seymoar, N.K. (2006). *The Livable City*. The World Urban Forum 2006: The Livable City, Vancouver. *International Centre for Sustainable Cities*, Vancouver, British Columbia.
- Toporowski, J. (2007). Parasal Uygulamanın Tanıdık Sığınağı: Neoliberal Uluslararası Para ve Finans Rüyası. Alfredo Saad Filho ve Deborah Johnston (Eds.) (Çev: Şeyda Başlı ve Tuncel Öncel), *Neoliberalizm Muhalif Bir Seçki* içinde (s: 179-190). İstanbul: Yordam Kitap.
- Trancik, R. (1986). *Finding Lost Space: Theories of Urban Design*. New York: John Wiley & Sons, Inc.
- TÜİK. 2011. *İstatistik Göstergeler 1923-2011*. Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu Matbaası.
- UBAK. 2010. Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı, Kentsel Ulaştırma-Ana Plan Stratejisi Raporu, http://www.ubak.gov.tr/BLSM_WIYS/UBAK/tr/Ana_Plan_Stratejisi/3-Rapor/20100518_171055_204_1_64.pdf (Erişim tarihi: 08.01.2016)
- Uçkan, Ö. (2000). Arakhne Daidolos ile Buluşuyor: Ağkent. *Domus*, Sayı: 7, 68-73.
- Webb, M. (1990). *The City Square: A Historical Evolution*. New York: Whitney Library of Design.
- Weber, M., 2000. *Şehir - Modern Kentin Doğuşu* (Çev: Musa Ceylan). İstanbul: Bakış Yayınları.
- Williams, J. (2005). Designing Neighbourhoods for Social Interaction: The Case of Cohousing. *Journal of Urban Design*, Vol: 10, No: 2, June 2005, 195-227.
- Wilson-Doenges, G. (2000). An Exploration of Sense of Community and Fear of Crime in Gated Communities. *Environment and Behavior*, 32 (5), 597-611.
- Wyvekens, A. (2009). The Evolving Story of Crime Prevention in France. In Adam Crawford (Ed), *Crime Prevention Policies in Comparative Perspective* (pp: 110-129). USA: Willan Publishing.

- Vaggione, P. (2006). *Introductory Report*. 42nd Congress of International Society of City and Regional Planners. İstanbul: Yıldız Technical University.
- Vanberg, V.J. (2004). The Freiburg School: Walter Eucken and Ordoliberalism. *Freiburg Discussion Papers on Constitutional Economics*, 04/11, Walter Eucken Institut, Goethestr.
- Varna, G.M. (2011). Assessing the Publicness of Public Places: Towards a New Model. PhD Thesis, Scotland: University of Glasgow.
- Varol, Ç. (2017). Sürdürülebilir Gelişmede Akıllı Kent Yaklaşımı: Ankara'daki Belediyelerin Uygulamaları. *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, 26 (1), 43-58.
- Venturi, R., 1991. Mimarlıkta Karmaşıklık ve Çelişki. (Çeviren: Serpil Merzi – Özaloğlu) Şevki Vanlı Mimarlık Vakfı Yayınları, Ankara.
- Vitruvius. (2005). *Mimarlık Üzerine On Kitap* (Çev: Suna Güven). Ankara: Şevki Vanlı Mimarlık Vakfı Yayınları.
- Yardımcı, S. (2010). *Sakatlık ve Mekân İlişkisi Üzerine*. 03.05.2010 tarihli Birgün Gazetesi.
- Yazıcıoğlu Halu, Z. (2010). *Kentsel Mekân Olarak Caddelerin Mekânsal Karakterinin Yürünebilirlik Bağlamında İrdelenmesi: Bağdat Caddesi Örneği*. Doktora Tezi. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi.
- Yıldırım, A. (1999). Nitel Araştırma Yöntemlerinin Temel Özellikleri ve Eğitim Araştırmalarındaki Yeri ve Önemi. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 23(112), 7-17
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Zeytinoğlu, E. (1982). 24 Ocak 1980 Tedbirlerinin Parasal Sonuçları. *24 Ocak Kararlarının Değerlendirilmesi* içinde (s: 29-63). İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Seminer Dizisi, No: 10.
- http-1: <http://www.agathe.gr>
- http-2: www.studyblue.com
- http-3: <http://southwestern.edu>
- http-4: <http://courses.cit.cornell.edu>
- http-5: <http://opvakantiennaartoscane.info>
- http-6: <http://www.stefanocrivelli.it>
- http-7: <http://depts.washington.edu>

http-8: <https://www.citi.io>
http-9: <https://i.pinimg.com>
http-10: <https://www.wien.gv.at/>
http-11: <https://austria-forum.org>
http-12: <http://www.artehistoria.com>
http-13: <http://www.twoworldsfoundation.org>
http-14: <http://www.arkitera.com>
http-15: <https://commons.wikimedia.org>
http-16: <http://www.waragainstwork.com>
http-17: <https://www.nextnature.net>
http-18: <http://www.architecture.org>
http-19: www.dpz.com
http-20: <http://urban-networks.blogspot.com.tr/2015/04/la-vision-del-new-urbanism-mirar-al.html>
http-21: <https://www.princeofwales.gov.uk/features/poundbury>
http-22: <http://janmaciagarchitects.co.uk/poundbury-block-4-02/>
http-23: <http://www.kemercountry.com>
http-24: <http://gazetearsivi.milliyet.com.tr/>
http-24: <http://www.arkiv.com>
http-25: www.ibb.gov.tr
http-26: <http://www.haberturk.com>

EK-1. Göktürk'te yer alan kapalı siteler

EK-2 Göktürk'teki kapalı sitelerin özellikleri

ADI	FİRMA	YAPIM YILI	ARSA ALANI
Altıntaş Göktürk Evleri	Keleşoğlu İnşaat	2005 - 2008	20.000 m ²
Arketip Konutları	Metal Yapı Konut - Keleşoğlu İnşaat	2006 - 2011	28.528 m ²
Artell Forum	Artell İnşaat	2006 - 2007	16.627 m ²
Artell Kemer Hill	Artell İnşaat	2004	22.000 m ²
Atrium Hill		2009	3.100 m ²
Aya Göktürk	Yapıkur İnşaat	2013	15.000 m ²
Ay-tek Evleri	Ay-Tek İnşaat	2001 - 2003	25.000 m ²
BellaVista Sitesi	Petek Gayrimenkul	2011 - 2013	1.650 m ²
Bentler Sitesi	Erkonut İnşaat	2004	10.770 m ²
Capital Courtyard	Şahin İnşaat	2008 - 2011	17.000 m ²
Capital Hill	Orhan Yapı	2013	50.000 m ²
Corner Apartments	Koytür İnşaat	2009 - 2012	2.600 m ²
Country Life	Keleşoğlu İnşaat	2009 - 2012	13.129 m ²
Doğa Country	Doğa-Marin Yapı	2006 - 2008	14.000 m ²
Doğa Meşe Park Evleri	Doğa-Marin Yapı	2006 - 2007	13.277 m ²
Eden Park Evleri		2009	6.300 m ²
Eren Talu Casa Particular	İz İnşaat	2009	12.000 m ²
Fantasia Residence	Fantasia-Ditaş Gayrimenkul	2009	4.000 m ²
Fantasia Elite Residence	Fantasia-Ditaş Gayrimenkul	2008 - 2009	4.000 m ²
Göktürk Suits	Liv Yapı-Gültaş İnşaat	2010	1.700 m ²
Gökyüzü Residence	Keleşoğlu İnşaat	2005 - 2008	7.300 m ²
Green Hill Sitesi	3E İnşaat	2006	8.500 m ²
Gülen Evler		2006	4.850 m ²
İstanbul Bis	Yapı Kredi Koray	2008	10.000 m ²
İstanbul İstanbul	Yapı Kredi Koray	1998 - 2001	73.000 m ²

EK-2 (Devam) Göktürk'teki kapalı sitelerin özellikleri

ADI	FİRMA	YAPIM YILI	ARSA ALANI
İstanbul Zen	Yapı Kredi Koray	2004 - 2006	10.000 m ²
Karma Evler	Akro Yapı	2008	3.226 m ²
Kemer Art Sitesi	Uzunlar İnşaat (Eyüp)	2007	1.750 m ²
Kemer Corner	Koytür İnşaat	2008	8.000 m ²
Kemer Country	Kemer Group	1990 - devam ediyor	1.200.000 m ²
Kemer Country - Beyaz Konaklar	Kemer Yapı - Beyaz İnşaat	2004 - 2005	7.500 m ²
Kemer Hill	Artell İnşaat	2003	22.000 m ²
Kemer Park Evleri		2007	38.000 m ²
Kemer Rose Residence	Tepe İnşaat	2001 - 2004	35.500 m ²
Kemer Vadi Konakları	Şahin İnşaat	2007	2.850 m ²
Kemercity I	Gün İnşaat	2006 - 2007	2.000 m ²
Kemercity II	Gün İnşaat	2007 - 2009	3.100 m ²
Kemercity III	Gün İnşaat	2009 - 2011	2.400 m ²
Kemercity IV	Gün İnşaat	2011 - 2014	1.750 m ²
Kemerlife XXI	Metal Yapı Konut	2003 - 2005	40.000 m ²
Kemerlife XXII (Melez Evler)	Metal Yapı Konut	2010	15.000 m ²
Larus Palas	Vizyon İstanbul İnşaat	2013	5.300 m ²
Life İstanbul	Akro Yapı	2008	6.000 m ²
Maison Göktürk	Mostar Yapı	2008	2.000 m ²
MESA Kemerburgaz Evleri	MESA	2000 - 2004	25.000 m ²
MESA Stüdyo Plaza	MESA	2004	7.850 m ²
MESA Yamaç Evler	MESA	2003 - 2006	33.000 m ²
MESA Yankı Evleri	MESA	2005 - 2006	22.000 m ²
NEF04 (Nef Apartments Kemerburgaz 04)	Nef Gayrimenkul	2009 - 2011	4.228 m ²
Neo Garden Sitesi	Neo Yapı	2006	16.000 m ²

EK-2 (Devam) Göktürk'teki kapalı sitelerin özellikleri

ADI	FİRMA	YAPIM YILI	ARSA ALANI
Neo Park Sitesi	Neo Yapı	2008	8.500 m ²
Neo Vista Sitesi	Neo Yapı	2003	10.000 m ²
Palms Residence	Hoffmann İnşaat – Sone İnşaat	2008	6.500 m ²
Panorama Evleri	İnpaş İnşaat	2002 - 2004	30.065 m ²
Pruva Sitesi	Mutlu İnşaat	2006	4.000 m ²
Ravza Sitesi	Ravza Yapı Kooperatifi	1994 - 2000	100.000 m ²
Riverside Sitesi	Paralel Gayrimenkul	2011 - 2012	4.000 m ²
Saban Residence	Saban İnşaat	2012	3.500 m ²
Selenium Country	Aşçıoğlu İnşaat	2004 - 2006	22.000 m ²
Sıra Evler Sitesi	Ayçoka İnşaat	2007	3.800 m
Silver House	Keleşoğlu İnşaat	2009 - 2010	1.552 m ²
Starlife Konutları	Say Yapı ve Prestij İnşaat	2011	2.200 m ²
Su Venue Residence	Dizayn Yapı Uygulama Limited	2008 - 2011	1.700 m ²
Tedkent Kemer 50	Arkel İnşaat	2005 - 2007	6.587 m ²
Yalın Evler	Keleşoğlu İnşaat - Zilal İnşaat	2012 - 2016	8.600 m ²
Yeshill Göktürk	Akro Yapı	2005 - 2007	15.000 m ²
Yeşil Belgrad Evleri	Ayçoka (Kent-Art) İnşaat	1998 - 2001	12.665 m ²
Zenginbahçe I	Ethem Zengin İnşaat	2002	17.000 m ²
Zenginbahçe II	Ethem Zengin İnşaat	2009 - 2011	8.000 m ²
TOPLAM			2.164.454

ÖZGEÇMİŞ

Doğum yeri ve tarihi : Burdur, 1987

E-posta : ulku.celebi@gmail.com,
ulkucelebi@anadolu.edu.tr

Eğitim Bilgileri

Lisans : Süleyman Demirel Üniversitesi
Mühendislik - Mimarlık Fakültesi
Mimarlık Bölümü (2004-2008)

Yüksek Lisans : Süleyman Demirel Üniversitesi,
Fen Bilimleri Enstitüsü,
Mimarlık Anabilim Dalı (2008-2011)

Doktora : Anadolu Üniversitesi
Fen Bilimleri Enstitüsü
Mimarlık Anabilim Dalı (2012-devam ediyor)

Yayın Listesi

Çelebi Gürkan, Ü., Özaslan, N. (2016). “Postmodern Konut Çevrelerinde Kamusal Mekanın Dönüşümü: İstanbul Göktürk Örneği”. IAPS – ‘Culture and Space Network’ Kültür ve Mekan Toplantıları, İstanbul ve Konut Kültürü: Değişim, Dönüşüm ve Devamlılık Sempozyumu, Özyeğin Üniversitesi, İstanbul, 15-17 Aralık 2016.

Beyhan, Ş.G., Çelebi Gürkan, Ü. (2015). Analyzing the Relationship Between Urban Identity and Urban Transformation Implementations in Historical Process: The Case of Isparta, Archnet-IJAR, Volume 9-Issue 1-March 2015, pp:158-180, Regular Section.

- Beyhan, Ş.G., Çelebi Gürkan, Ü. (2015).** İslamköy Gülyağı Fabrikası. Yapı Dergisi, Sayı:399, 136-140.
- Beyhan, Ş.G., Çelebi Gürkan, Ü. (2015).** “Kültürel Mirasın Korunmasına Yönelik Bir Tespit Çalışması: Isparta Halı İpliği Fabrikaları ve Boyahaneleri”, Zfwf Zeitschrift für die Welt der Türken/Journal of World of Turks, Vol;7, No: 3, s: 79-101.
- Çelebi Gürkan, Ü., Beyhan, Ş.G. (2014).** İslamköy Gülyağı Fabrikası-Isparta. Türkiye Mimarlığında Modernizmin Yerel Açılımları X, Poster Sunuşları. DOCOMOMO_Türkiye Ulusal Çalışma Grubu, Atatürk Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, Mimarlık Bölümü, Erzurum, 31 Ekim-2 Kasım 2014.
- Çelebi Gürkan, Ü., Beyhan, Ş.G. (2014).** Güneykent Gülyağı Fabrikası-Isparta. Türkiye Mimarlığında Modernizmin Yerel Açılımları X, Poster Sunuşları. DOCOMOMO_Türkiye Ulusal Çalışma Grubu, Atatürk Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, Mimarlık Bölümü, Erzurum, 31 Ekim-2 Kasım 2014.
- Çelebi, Ü., Tokman, L.Y. (2013).** Sürdürülebilir Kalkınma ve Sürdürülebilir Mimarlık Örneği: Atatürk Orman Çiftliği (Example of Sustainable Development and Sustainable Architecture: Atatürk Orman Çiftliği). Başkent Oluşunun 90. Yılında Anlara: 1923-2013 Sempozyumu, 7-8 Ekim 2013, Ankara Üniversitesi.
- Çelebi, Ü., Beyan, Ş.G. (2012).** Examination of Urban Image Constitution Firms of Public Buildings in Isparta by Lynch’s Urban Analysis. CAUMME (Contemporary Architecture and Urbanism in the Mediterranean and the Middle East) International Symposium, Global Impacts and Local Challenges, November 21-23, Yıldız Teknik University, Istanbul.
- Çelebi, Ü., Beyan, Ş.G. (2012).** Evaluating Vernacular and Neo-Vernacular Architecture on Building Typology in Isparta and Vernacular Identification. ISVS-6, 6th International Seminar on Vernacular Settlement, Contemporary Vernaculars: Places, Processes and Manifestations, April 19-21, Eastern Mediterranean University, Famagusta, North Cyprus.
- Şimşek Tolacı, S., Çelebi, Ü., Beyhan, Ş.G. (2011).** Şeker Fabrikası Kompleksi. Türkiye Mimarlığında Modernizmin Yerel Açılımları VII. Poster Sunumları. DOCOMOMO_Türkiye Ulusal Çalışma Grubu, Mersin Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, 16-18 Aralık 2011, Mersin.

- Şimşek Tolacı, S., Çelebi, Ü., Beyhan, Ş.G. (2010).** Modernizm Etkisinde Bir Endüstri Yapısı: Burdur Gülyağı Fabrikası (Ç.İ.N.E.F). Türkiye Mimarlığında Modernizmin Yerel Açılımları VI, Poster Sunumları. DOCOMOMO_Türkiye Ulusal Çalışma Grubu, Anadolu Üniversitesi, Mühendislik-Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, Eskişehir, 2-4 Aralık 2010.
- Çelebi, Ü., Beyhan, Ş.G., (2010).** Eğirdir'in Yerel Konut Özelliklerinin Kültürel Miras ve Sürdürülebilirlik Bağlamında Değerlendirilmesi. Uluslararası Greenage/ Yeşil Çağ Sempozyumu, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, İstanbul, 6-8 Kasım 2010.
- Çelebi, Ü., Beyhan, Ş.G. (2010).** Isparta Kentinde Geçmişten Günümüze Çeşitli Dönem Mimari Yapılarında Kövke Taşının Estetik Olarak Kullanımı (Poster Bildiri). 5. Ulusal Yapı Malzemesi Kongresi ve Sergisi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Taşkışla Yerleşkesi, İstanbul, 3-4-5 Kasım 2010.
- Çelebi, Ü., Beyhan, Ş.G. (2010).** Modernizm Etkisinde Bir Dini Yapı Örneği: Isparta Yayla Camisi. Yapı Dergisi, Sayı:343, 32-34.
- Çelebi, Ü., Beyhan, Ş.G. (2010).** Isparta Kenti Kamu Yapılarının Çatı ve Cephe Sistemlerinde Görsel Etkinin İrdelenmesi. 5. Ulusal Çatı ve Cephe Sempozyumu, Dokuz Eylül Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, İzmir, 15-16 Nisan 2010.
- Çelebi, Ü., Beyhan, Ş.G. (2010).** Toplumların Alışveriş Kültüründe Yaşanan Değişimlerin Alışveriş Mekanları Üzerinden İncelenmesi: Isparta Örneği. 22. Uluslararası Yapı ve Yaşam Kongresi (Mimarlık ve Değişim), Bursa, 26-27 Mart 2010.
- Çelebi, Ü., Beyhan, Ş.G. (2010).** Renk Olgusunun; Turizm Yapılarında İmaj, Kimlik ve Anlam Üretme Gücünün Değerlendirilmesi. Yapı Fiziği ve Sürdürülebilir Tasarım Kongresi, Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul, 4-5 Mart 2010.
- Çelebi, Ü., Beyhan, Ş.G. (2009).** Çocuk Gözüyle Geleneksel Çevre ve Toplu Konut Alanlarının "Mekan; İmaj, Kimlik ve Anlam" Açısından Değerlendirilmesi. Archild Uluslararası Mimarlık ve Çocuk Kongresi, TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi, Ankara, 18-21 Kasım 2009.

Türk, A., Çelebi, Ü. (2009). The Urbanization Problems of Isparta City and Solutions Offers. International Symposium on Engineering and Architectural Sciences of Balkan, Caucasus and Turkic Republics, Isparta, 22-24 October.